

FORRÁSKÖZLEMÉNYEK

Kemény János

**Baja thj. város
1944–1949. évi története
a polgármesteri
jelentések tükrében**

(1. kötet)

FORRÁSKÖZLEMÉNYEK
XIII.

A kiadvány megjelenését támogatta:

Nemzeti Kulturális Alap

**BAJA THJ. VÁROS 1944–1949. ÉVI
TÖRTÉNETE A POLGÁRMESTERI
JELENTÉSEK TÜKRÉBEN**

(Forrásközlés)

1. kötet

Összeállította, jegyzetekkel ellátta,
a bevezető tanulmányt írta, a kötetet szerkesztette:
Kemény János

Kecskemét, 2015

Lektor:
Dr. Lakos János

Az angol és német nyelvű összefoglalókat fordította:
Dr. ifj. Kemény János

Tipográfia:
Mudri Andor

ISSN 1219-8412
ISBN 978-963-7236-74-7ö
ISBN 978-963-7236-75-4

Kiadja:
MNL Bács-Kiskun Megyei Levéltára

Felelős kiadó:
dr. Gyenesei József
levéltár-igazgató

BEVEZETŐ

A polgármesterekre vonatkozó törvényi szabályozás

A városokat kezdetben a bíró/főbíró irányította, aki az elnevezését adó bíraskodás mellett feje volt a közigazgatásnak és a városi pénzügyeknek is. Az idők folyamán az ügyek sokasodása és egyre bonyolultabbá válása miatt szükség lett a feladatok megosztására. Ennek során a pénz- és gazdasági ügyek vezetését a szabad királyi városok (civitas) többségében a 18. század elejétől a polgármester (magister civium, Bürgermeister) kapta meg. A város gazdasági ügyeiért felelős tisztségviselőjének korábbi leggyakoribb elnevezése a helyettes bíró, főgazda, városgazda, második bíró és másodbíró volt, ami a királyi kiváltsággal nem rendelkező ún. mezővárosokban (oppidum) általában a kiegyezésig nem változott meg.

A 19. század második felétől törvények szabályozzák a települések szervezeti felépítését és a tisztségviselők feladat- és hatáskörét. Ennek megfelelően a mezővárosok jogutódait, a rendezett tanácsú városokat, és a szabad királyi városok jogutódait, a törvényhatósági jogú városokat is polgármesterek irányítják, differenciált szaktisztviselői gárda közreműködésével.

Baja 1873-tól 1950-ig törvényhatósági jogú (a továbbiakban: thj.) város volt, ezért az alábbiakban csak a rájuk vonatkozó előírásokat ismertetjük. Az 1870. évi XLII. tc. szerint a thj. város első tisztviselője a polgármester. A polgármester elnöklete alatt működik a városi tanács, amely a közigazgatási és a kisebb gaz-

dasági ügyeket intézi.¹ A polgármester intézkedni tartozik mindazon ügyekben, amelyeket a törvények vagy szabályrendeletek a hatáskörébe utaltak. Feladata a városhoz intézett kormányrendeletek, levelek, jelentések, folyamodványok átvétele, a kormányrendeletek végrehajtása, a kiállított okmányok, levelek, felterjesztések város nevében történő aláírása, a város pecsétjének őrzése. Intézkedéseiről és a város állapotáról jelentést tesz a közgyűlésnek, részletes jelentést a főispánnak. A polgármester határozatait a közgyűléshez, onnan a belügyminiszterhez lehet fellebbezni.²

A thj. város fő szerve a fele részben választott tagokból, fele részben a legtöbb adót fizetőkből álló törvényhatósági (a továbbiakban: th.) bizottság. Választott tagjainak választása előtt a polgármester köteles közzétenni a választásra jogosultak névsorát, egyúttal tartozik a választás napját kellő időben kihirdetni.³ A választás szabályos lebonyolításáért felelős igazoló választmány határozatait a törvényhatósági bizottság által 3 évre választott öttagú bíráló bizottmányhoz lehet fellebbezni, amelynek elnöke a főispán, akadályoztatása esetén a polgármester.⁴ A törvény szerint a th. bizottsági közgyűlés elnöke a főispán, akit akadályoztatása esetén a polgármester helyettesít. Amennyiben a polgármester a főispán helyetteseként jár el, annyiszor hívhat össze rendkívüli közgyűlést, ahányszor szükségesnek látja. A közgyűlés napját és a felveendő tárgyak sorozatát a gyűlés előtt legalább 24 órával tartozik kihirdetni.⁵ A thj. városok polgármesterei a th. bizottsági közgyűlésen szavazati joggal bírnak.⁶ A polgármestert a th. bizottság tagjai általános szótöbbséggel választják.⁷ A polgármesternek joga van vizsgálatot elrendelni a városi segéd- és kezelőszemélyzet tagjai ellen. A vizsgálat elrendelésével egyidejűleg az érintettet fel is függesztheti állásából.⁸

1 Magyar Történelmi Fogalomtár, Bp., 1989. II. köt. 112.

2 Az 1869-dik évi Országos Törvénytár, Pest, 1870. 208. (63. §)

3 Uo. 202. (30. §)

4 Uo. 203. (38. §)

5 Uo. 203. (41. és 42. §)

6 Uo. 204. (47. §)

7 Uo. 209. (70. §)

8 Uo. (78. §)

A th. joggal felruházott város polgármestere a vármegyei alispánnal egyenlő rangú. A polgármester hatáskörét az 1886. évi XXI. tc. 73. §-a részletesen szabályozza.⁹

Az 1929. évi XXX. tc. 44. §-a megszüntette a thj. városokban a városi tanácsokat, ügykörüket a polgármesteri hivatal vette át. A polgármester a hatáskörébe utalt egyes ügyek vagy ügycsoportok intézését – személyes felelősségének érintetlenül hagyása mellett – a főjegyzőre vagy egyes városi tanácsnokokra bízhatta.¹⁰ Az 1929. évi XXX. tc. 34. §. 2. bek. B) pontja kimondta, hogy thj. városban a polgármester és a helyettes polgármester a kisgyűlés – várost két közgyűlés között irányító testület – tagja.¹¹ A thj. város első tisztviselőjét, a polgármestert a th. bizottság közgyűlése 10 évre választja.¹² A polgármester és a helyettes polgármester ellen fegyelmi eljárást a közigazgatási bizottság, a kisgyűlés, a th. bizottság közgyűlése, a belügyminiszter és az illetékes szakminiszter rendelhetett el. A polgármester fegyelmi eljárást rendelhet el a városi tisztviselők ellen, kivéve a polgármester-helyettest, a főjegyzőt, a tanácsnokokat, az árvaszéki elnököt, a tiszti főügyészt és a tiszti főorvost.¹³ A kezelőtisztviselők fegyelmi ügyeiben a polgármester első fokon jár el.¹⁴

A felszabadulás után az 1030/1945. ME számú rendelet (MK 1945. IV. 26. 17. sz.) szerint a thj. városokban a polgármesteri állást új választással kell betölteni. A polgármester ügyköre a városi tanács visszaállításával csökkent. A polgármester a városi tanács elnöke, hivatali helyettese a polgármester-helyettes. A polgármester feladatkörébe ekkor a következők tartoztak: eljárás a törvényben vagy szabályrendeletben hozzá utalt ügyekben; a kormány rendeleteinek végrehajtása; a főispán utasításainak foganatosítása-

9 Az 1886-dik évi Országos Törvénytár, Budapest, 1886. 168–169. Révai Nagy Lexikona az ismeretek enciklopédiája, Bp., 1922. XV. köt. 550.

10 Magyar Történelmi Fogalomtár, Bp., 1989. II. köt. 112.; Magyar Törvénytár 1929. évi törvénycikkek. Bp., 1930. 370.

11 Magyar Törvénytár 1929. évi törvénycikkek. Bp., 1930. 365.

12 Uo. 382–383. (68. §.)

13 Magyar Törvénytár 1929. évi törvénycikkek. Bp., 1930. 392. (78. §.)

14 Uo. 397. (85. §.)

sa; a város tisztviselőivel, a segéd- és kezelőszeméllyel való rendelkezés; rendszeres jelentéstétel a törvényhatóság állapotáról a törvényhatósági bizottságnak és a főispánnak; a közgyűlésen tárgyalandó ügyek előkészítéséről intézkedés. A 3420/1946. ME számú, a közellátásügyi igazgatás szabályozása tárgyában kiadott rendelet (MK 1946. III. 29. 72. sz.) szerint a polgármester feladata a mezőgazdasági termények, termékek, élő és vágott állatok beszolgáltatását megállapító, valamint a fogyasztók ellátását szabályozó jogszabályok végrehajtása. Minden törvényhatóságban közellátási bizottságot kellett alakítani, amelynek elnökhelyettese és hivatalból tagja a polgármester.¹⁵

Az alsófokú földművelésügyi igazgatás kiépítése céljából gazdajegyzői állások létesítése tárgyában kiadott 580/1948. Kormányrendelet (MK 1948. I. 20. 15. sz.) 7. §. 3. bekezdése szerint a gazdajegyző a polgármesternek mezőgazdasági ügyekben a szaktanácsadója, és annak felhívására mezőgazdasági szakkérdésekben véleményt adni és javaslatot tenni köteles. A 7. §. 4. bekezdés értelmében a polgármester köteles a gazdajegyzőt a fontosabb mezőgazdasági ügyek tárgyalására meghívni. A 7. §. 5–6. bekezdése alapján a polgármester a mezőgazdasági termeléssel kapcsolatos egyes feladatok ellátását, a gazdasági felügyelőség hozzájárulásával, a gazdajegyzőre bízhatja. A gazdajegyző a feladatkörébe utalt teendők és kérdések tekintetében a polgármesternek önálló előterjesztést vagy javaslatot tehet, amelyet meg kell tárgyalni.¹⁶

A 6960/1948. számú Kormányrendelet (MK 1948. VII. 21. 163. sz.) 1. § 1. bekezdés alapján az utalványozási jog thj. városban a polgármestert illeti meg. A 11 060/1948. számú Kormányrendelet (MK 1948. X. 30. 242. sz.) szerint a thj. város polgármesterének eddigi közellátási jogköre változatlan marad. Így a thj. város területén az egyébként illetékes közellátási felügyelő hatáskörébe tartozó teendőket a polgármester látja el. A 4202/1949. számú Kormányrendelet (MK 1949. VIII. 14. 169. sz.) az építésügyi főigazgató hatáskörébe tartozó ügyeket a thj. városokban a polgár-

15 A magyar állam szervei 1944–1950, Bp., 1985. N–Z 569.

16 Magyar Közlöny Rendeletek Tára Bp., 1948. I. negyedév 105–108.

mester hatáskörébe utalta, neki kell intézkednie a romlakások, a lakások műszaki megosztása, a lakóházak helyreállítása, a központi fűtő- és melegvíz-szolgáltató berendezések üzemeltetési stb. ügyében. Az építésügyi igazgató irányítása is polgármesteri feladat.¹⁷

A 3240/1949. számú Kormányrendelet a törvényhatóság első tisztviselőjét megillető kiadmányozási és utalványozási jogkör átengedését szabályozta. E rendelet 1. §-a kimondta, hogy a törvényhatóság első tisztviselője kiadmányozási és utalványozási jogkörének általa meghatározott részét – személyes felelősségének fenntartása mellett – előadója, továbbá a törvényhatóságnál működő állami szerv (ennek vezetője, illetőleg a vezetőhelyettese) részére is átengedheti.¹⁸

A földművelésügyi miniszter 104 870/1948. KH számú (MK 1948. X. 9. 227. sz.), a kenyér- és lisztgazdálkodás újabb szabályozása tárgyában kiadott rendelete 1. § 2. bekezdése szerint a törvényhatóság havi lisztszükségletét a törvényhatóság első tisztviselője az Országos Közellátási Hivataltól (OKH) igényli, és ezt a MOSZK vármegyei kirendeltségei útján az OKH utalja ki. Ugyanezen rendelet 2. § 2. bekezdése értelmében a th. első tisztviselője a hónap 20. napjáig az elszámolt kenyér- és lisztszelvényeknek megfelelő mennyiségű, valamint a jegyen kívüli ellátmányra szolgáló liszt kiutalását kéri az OKH-tól.¹⁹

A földművelésügyi miniszter 107 360/1948. KH számú (MK 1948. XII. 30. 287. sz.), az élelmiszerjegy-rendszer újabb szabályozása tárgyában kiadott rendelete 5. § 1. bekezdése kimondta, hogy az élelmiszerjegyeknek a kenyér- és lisztszelvényeken kívül beváltható szelvényeit, az azok ellenében vásárolható élelmiszereket és fejadagokat, továbbá a szelvények beváltásának az idejét az OKH utasításai szerint a thj. városokban a polgármester állapítja meg és teszi közhírré.²⁰

17 A magyar állam szervei 1944–1950, Bp., 1985. N–Z 569.; Magyar Közlöny Rendeleték Tára Bp., 1948. IV. negyedév 2312–2313.

18 Törvények és Rendeleték Hivatalos Gyűjteménye II. Minisztertanácsi és miniszteri rendeletek 1949. 1. kötet Bp., 1950. 294.

19 Magyar Közlöny Rendeleték Tára Bp., 1948. IV. negyedév 2220.

20 Uo. 2669–2672.

A népjóléti miniszter 260 730/1948. NM számú rendelete (MK 1948. XI. 7. 247. sz.) a városi orvosi, a községi orvosi és kör-orvosi szolgálatról szóló 777/1942. BM számú rendeletet akként módosította, hogy az új rendelet 1. §-a kimondta: a törvényhatóság első tisztviselője a helyettesítéssel magánorvost is megbízhat.²¹

A pénzügyminiszter 327 000/1948. VII. PM számú (MK 1948. XII. 31. 288. sz., a városi adóhivatali pénzügyi közigazgatás államosítása és átszervezése tárgyában kiadott) rendelete 4. § 1. bekezdése szerint a vidéki városokban szabályrendelet alapján járó helyhatósági szolgáltatások, továbbá a 2700/1948. PM számú rendelettel szabályozott bor- és húsfogyasztási adók, sör- és szeszfogyasztási adópótlékok kivetése, valamint a szabályrendelet alapján járó, de az együttes kezelésbe be nem vont helyhatósági szolgáltatások és a hivatkozott rendelettel szabályozott adók (adópotlékok) könyvelése, kezelése, nyilvántartása és beszedése további rendelkezésig a polgármester hatáskörében marad. A pénzügyi közigazgatással kapcsolatos kézbesítéseket továbbra is a polgármester köteles ellátni.²²

A Közlekedésügyi Minisztérium 61 000/1948. számú rendelete (MK 1948. IX. 30. 219. sz.), amelyet az egyes közutak államosításáról szóló 6900/1948. számú Kormányrendelet végrehajtási utasításaként adtak ki, kimondta, hogy a törvényhatóság első tisztviselője köteles rendelkezni aziránt, hogy az 1949. január 1-jével állami kezelésbe vett útszakaszokat az útalap terhére fenntartott utak úthálózati kimutatásából töröljék, és ezeket külön kimutatásban tartsák nyilván.²³

A polgármesteri tisztséget az 1950. évi I. törvény (az ún. első tanács törvény) szüntette meg.²⁴

21 Magyar Közlöny Rendeletek Tára Bp., 1948. IV. negyedév 2386.

22 Uo. negyedév 2685–2686.

23 Uo. III. negyedév 2187–2188.

24 Révai Új Lexikona, Szekszárd, 2005. 814.

A polgármester jelentéstételi kötelezettsége 1945 után

A dokumentumok után mellékletként közölt belügyminiszteri rendeletek a polgármester tevékenységére vonatkozóan az alábbi követelményeket tartalmazzák:

A 155 557/1946. BM III/8–9. rendelet kéthetenkénti jelentéstételi kötelezettséget írt elő a thj. város polgármestere számára, amely jelentést a belügyminiszterhez tartozott felterjeszteni. A jelentésnek ki kellett térnie a thj. város politikai, társadalmi, gazdasági és igazgatási helyzetére, a kormányprogramnak a város területén történt végrehajtására, az adókiivetésekre és adóbehajtásokra stb. A belügyminiszteri rendelet havonkénti törvényhatósági értekezletek tartását is előírta. Ezekben a polgármester a pénzügyigazgató, az adóhivatali főnök, a közellátási hivatal vezetője és más állami hivatalok vezetőinek bevonásával állapította meg a havi teendők munkatervét és menetrendjét, megfelelő határidőkkel.²⁵

A közigazgatás fokozottabb ellenőrzését volt hivatott szolgálni a 187 010/1946. BM III-3. számú rendelet, amely tartalmi vonatkozásaiban az előző BM rendeletben megfogalmazott részterületekről várt kéthetenkénti jelentést, de konkrétabb elvárásokkal. A belügyminiszter felhívta a thj. város polgármesterének figyelmét jelentése bizalmas természetére. Ez azt jelentette, hogy a jelentést csak felügyeleti szervek kaphatták meg.²⁶

A 188 520/1946. BM III-3. számú rendelet 1947. január 1-jétől kezdve havi egy jelentés felterjesztését írta elő. A 183 600/1946. BM III-3. számú rendelet a városi háztartás alakulásáról is havi jelentés küldését tette kötelezővé. A belügyminiszter a 188 520/1946. BM III-3. számú rendeletében úgy szabályozta a

25 MNL BKML XXI. 502. c Baja Város Polgármesteri Hivatalának iratai; A Főjegyzői és Közjogi Ügyosztály iratai 24/3. Kig. 1946. szám

26 Uo. 6101/1946. – alapszám: ad 14/22. Kig. 1947.

két jelentés felterjesztésének idejét és módját, hogy a háztartás alakulását tartalmazó kimutatást csatolni kell a közállapotokról szóló polgármesteri jelentéshez, és ezeknek a következő hónap 5. napjáig kell hozzá beérkezniük. A belügyminiszter nemcsak a fennálló nehézségekről várt jelentést, hanem az azok kiküszöbölésére tett polgármesteri intézkedésekről is, sőt még arról is, hogy milyen intézkedéseket tartana szükségesnek a nehézségek elhárítására. Elvárta egyúttal az ehhez szükséges munkaterv összeállítását is. A felterjesztendő jelentésnek röviden minden lényeges momentumra ki kellett térnie.²⁷

A 201 510/1948. BM III/3. számú rendelet megállapította, hogy a thj. városoktól beérkezett helyzetjelentések még mindig nem nyújtanak áttekintő képet az adott város helyzetéről, közigazgatásának működéséről, a demokratikus fejlődés mikéntjéről. Ezért a belügyminiszter a politikai, társadalmi, gazdasági, igazgatási, háztartási helyzetről, a hároméves tervről és egyéb fontos tényekről pontokba szedve, a rendeletben meghatározott módon kérte a jelentés elkészítését és felterjesztését.²⁸

A polgármester és a közigazgatási bizottság viszonya

A thj. városok közigazgatásában fontos szerepet játszott a közigazgatási bizottság. A polgármester, mint törvényhatósági tisztviselő, havi jelentésekben számolt be a testületnek. A thj. városi közigazgatási bizottságot az 1876. évi VI. tc. hozta létre azzal a céllal, hogy biztosítsa az összhangot az önkormányzati és a kiépülő, egyre jobban differenciálódó állami közigazgatási szervek között. A közigazgatási bizottság feladatkörét az 1929. évi XXX. tc. 58. §-a jelentősen szűkítette, amennyiben az elsőfokú hatósági jogkörét és a fellebbviteli hatáskörét megvonta. Egyes fontos al- és szakbizottságainak hatásköre azonban megmaradt.

27 MNL BKML XXI. 502. c Baja Város Polgármesteri Hivatalának iratai; A Főjegyzői és Közjogi Ügyosztály iratai 14/6. Kig. 1947.

28 Uo. 14/7. Kig. 1948.

A felszabadulás után a 14/1945. ME számú rendelet (MK 1945. I. 4. 1. sz.) kimondta, hogy az újonnan megalakított ideiglenes önkormányzati testületeknek kell gondoskodniuk a közigazgatási bizottság megalakításáról, mégpedig a nemzeti bizottságok és a kinevezendő főispán közbenjöttével. A rendelet kiegészítéséről intézkedő 1030/1945. ME számú rendelet (MK 1945. IV. 26. 17. sz.) előírta, hogy a Törvényhatósági Kisgyűlés a közigazgatási bizottságba 8 rendes és 8 póttagot köteles választani. Ennek megtörténte után a főispán megalakította a közigazgatási bizottságot, amelyben a korábbi tagok mellett helyet kapott a Magyar Államrendőrség thj. városi főkapitánya is. Ugyanezen rendelet szerint thj. városban a városi tanács határozatai ellen a közigazgatási bizottsághoz kell fellebbezni. A 4700/1945. NM számú rendelet (MK 1945. XI. 11. 173. sz.) értelmében a szociális felügyelő tanácskozási joggal, míg a 3420/1946. ME számú rendelet (MK 1946. III. 29. 72. sz.) szerint a Közellátási Felügyelőség vezetője hivatalból tagja a bizottságnak.

A közigazgatási bizottságnak számos albizottsága volt. Ilyen volt az Adóügyi Bizottsága, amely a 710/1946. ME számú rendelet (MK 1946. I. 25. 21. sz.) értelmében fellebbezés esetén első fokon járt el. A közigazgatási bizottság Hadigondozó Albizottságát a 8980/1946. ME számú rendelet (MK 1946. VIII. 3. 175. sz.) hadigondozási ügyekben másodfokon eljáró hatóságnak nyilvánította. Feladatai közé sorolták még a hadigondozási igény és az ehhez fűződő egyéb jogviszony elbírálását is. A 9090/1948. Korm. számú rendelet (MK 1948. IX. 3. 199. sz.), valamint az ennek a végrehajtási utasítását képező 325 200/1948. NM számú rendelet (MK 1948. XII. 24. 283. sz.) intézkedett a hadigondozás átszervezéséről, ez mondta ki a közigazgatási bizottság Hadigondozó Albizottságának 1948. december 31-jei megszüntetését.²⁹ A bizottság Mező- és Erdőgazdálkodási Albizottsága a korábbi Gazdasági Albizottság hatáskörét és szervezetét vette át a 12 510/1948. Korm. számú rendelet (MK 1948. XII. 17. 276–277. sz.) alapján. Ez a rendelet hozta létre a bizottság új Gazdasági Albizottságát is. A belügyminisz-

29 A magyar állam szervei 1944–1950, Bp., 1983. A–M 377.; Magyar Közlöny Rendeletek Tára Bp., 1948. IV. negyedév 2613–2614.

ter a 122 600/1949. BM számú rendelettel léptette életbe a közigazgatási bizottság Mező- és Erdőgazdálkodási Albizottságára vonatkozó intézkedéseket. A közigazgatási bizottságnak a fentiekén kívül volt még Fegyelmi Választmánya, Népoktatási, Útügyi, Közegészségügyi és Kisajátítási Albizottsága, valamint Gyámügyi Fellebbviteli Küldöttsége is. A thj. városokban az 1937. évi VI. tc. rendelkezése értelmében a fentiekén kívül még Építésügyi Albizottság is működött.³⁰ Az 5200-2/1950. BM számú rendelet (MK 1950. II. 23. 33. sz.) arról intézkedett, hogy a közigazgatási bizottság Népoktatásügyi, Útügyi, Közegészségügyi, Kisajátítási Albizottságának és Gyámügyi Fellebbviteli Küldöttségének hatáskörébe tartozó tennivalókat a jövőben az alispán látja el. A Mező- és Erdőgazdálkodási Albizottság feladatait a Mezőgazdasági Igazgatóság, az Adóügyi Albizottságét a Pénzügyigazgatóság veszi át. A Fegyelmi Választmány, valamint a Gazdasági Albizottság megüresedő tagsági helyeit a Magyar Függetlenségi Népfőnt helyi szerve tölti be. A közigazgatási bizottság a polgármesteri tisztséghez hasonlóan 1950 augusztusában, a tanácsrendszer életbeléptetésével szűnt meg.³¹

A polgármesteri hatáskör szabályozása a Baja városi szabályrendeletekben

A törvények és rendeletek mellett a thj. városokban alacsonyabb szintű jogszabályok, az ún. *városi szabályrendeletek* részletezték a polgármester feladatait. Az alábbi, időrendi sorrendben következő és egymásra épülő, a korábbi rendelkezéseket módosító szabályrendeletek közlését azért tartjuk indokoltnak – mégha azok a közzétett dokumentumoknál jóval korábbiak is –, mert az olvasók így történeti fejlődésében kapnak áttekintést a polgármesteri tisztséggel járó szerteágazó teendőkről és a velük járó felelősségről. A sorban az utolsó, 1930. évi szabályrendeletben foglaltak az 1945. évi törvényi szabályozásig voltak érvényben.

30 A magyar állam szervei 1944–1950, Bp., 1983. A–M 378.

31 Uo. A–M 379.

Baja thj. város első, **1874. évi szervezési szabályrendelete** a polgármester hivatalos hatásköréről és tiszti kötelességeiről a következőket tartalmazza:

A polgármester első tisztviselője a városnak, és a következő hatáskörrel bír az 1870. évi XLII. törvény 63. §-a alapján:

- a) elnöke a tanácsnak;
- b) intézkedni tartozik azokban az ügyekben, amelyeket a törvény vagy a szabályrendeletek a polgármester hatáskörébe utalnak;
- c) kötelessége átvenni a városhoz intézett kormányrendeleteket, leveleket, jelentéseket, folyamodványokat;
- d) végrehajtja a kormány rendeleteit; ha azonban valamelyik rendeletet törvénybe ütközőnek, vagy a helyi viszonyok között károsnak vagy éppen kivihetetlennek tartja, 24 óra leforgása alatt jelentést tesz a főispánnak, annak távolléte esetén feliratot intéz az illetékes miniszterhez. Ha a miniszter a felirat ellenére fenntartaná rendeletét, és a polgármester a miniszteri leirat után sem érezné magát a rendelet végrehajtására kötelezettnek, azonnal jelentést tesz a főispánnak, és annak rendeletére, ha pedig távol van, akkor a nevében rendkívüli közgyűlést hív össze, és a rendeletet a közgyűlés elé terjeszti, amely azt rögtön köteles tárgyalni;
- e) végrehajtja a kormány azon rendeleteit, amelyek az 1870. évi XLII. törvény 16. §-a szerint azonnal és feltétlenül végrehajtandók, és eljárásáról a legközelebbi közgyűlésnek jelentést tartozik tenni;
- f) rendelkezik a törvényhatóság tisztviselőivel, a segéd- és kezelőszeméllyel, és ha valaki közülük hivatalos kötelessége teljesítésében, vagy valamely hivatalos megbízásban nem jár el pontosan, akkor a feladat teljesítésével más rendes vagy tiszteletbeli tisztviselőt bíz meg, akinek napidíját a hanyag tisztviselő járandóságából kell fizetni;
- g) a város nevében aláírja a kiállított okmányokat, leveleket, felterjesztéseket;
- h) őre a város pecsétjének;
- i) tüzetes jelentést tesz intézkedéseiről és a város állapotá-

ról a főispánnak és a közgyűlésnek;

k) felfogadja a városi szolgákat, mégpedig különös tekintettel a kiszolgált honvédekre és katonákra, akik, ha maradtalanul teljesítik kötelességüket, élethosszig nyerne alkalmazást.

A törvényben meghatározott jogokon kívül még az alábbi jogok és kötelességek illetik meg:

l) külön letéti naplót tartozik vezetni azokról a pénzekről, amelyek nem közvetlenül a pénztárba folynak be, és azokat a pénztáros további intézkedésig az általános letétbe köteles elhelyezni;

m) a tisztviselőknek 8 nap szabadságot engedélyezhet;

n) vizsgálatot rendel el a segéd- és kezelőszemélyzet ellen, ha valamelyikük megsérti vagy hanyagul teljesíti a törvény vagy szabályrendelet által előírt kötelességét;

o) a polgármester elnöke az árvaszékek is, ezzel kapcsolatos jogait és kötelességeit az árvaszéki szabályrendelet írja elő;

p) hitelesíteni tartozik a törvényhatóság által kiadott közigazgatási okmányok másolatait;

r) sürgős, halasztást nem tűrő, közérdekű esetekben (árvíz, tűzvész, járvány stb.) saját felelősségére és a városi tanácsnak történő azonnali jelentéstétel kötelessége mellett, a közveszélyt jelentő baj megelőzésére vagy elfojtására szükséges költséget kiutalványozhatja a közpénztárból.³²

A polgármester sérelmes határozatait a magánszemélyek a közgyűléshez, innen pedig 15 napon belül a Belügyminisztériumhoz fellebbezhették.³³

A város **1885. évi szervezési szabályrendelete** a polgármester – a városi törvényhatóság első tisztviselője, aki minden magánjogi és közigazgatási ügyben képviseli a várost – hatáskörét és tiszti kötelességeit a következőkkel egészítette ki:

32 MNL BKML IV. 1432. Baja város szabályrendeleteinek gyűjteménye 2. d.; Baja sz. kir. város szervezkedési szabályrendelete. Baja, 1874. 18–20. (Ld. a 30. §-t!)

33 Uo. Baja, 1874. 20. (Ld. a 31. §-t!)

a)-hoz: 4) Elnöke a központi választmánynak (1874. évi XXXIII. tc.); 5) a statisztikai bizottságnak (1874. évi XXV. tc.); 6) a járványbizottságnak (1876. évi XIV. tc.); 7) a marhavészbizottságnak (1874. évi XX. tc.). 8) A főispán akadályoztatása esetén elnöke a törvényhatósági közgyűlésnek, a közigazgatási bizottságnak és a bíráló választmánynak. 9) Közigazgatási ügyekben előadója a közigazgatási bizottságnak (1876. évi VI. tc.). 10) Részt vehet bármely állandó vagy különbizottság tanácskozásán és eljárásában.

b)-hez: 27) Felügyel arra, hogy a törvényhatóság területén az alárendelt tisztviselők a közegészségügyi törvényt és szabályokat pontosan végrehajtsák. E célból időszakonként és esetről esetre jelentéstételt, sőt a körülményekhez képest vizsgálatot is elrendelhet.

b)-hez: 29) Olyan intézkedéseket tesz, amelyek megakadályozzák, hogy a törvényhatóság területén számosan szűk lakásokban összezsúfolva lakjanak.

b)-hez: 30) Járvány esetén megállapítja annak fennállását, majd annak megszüntét. Intézkedik a betegségek megelőzéséről és továbbterjedésének lehetőség szerinti megakadályozásáról.

b)-hez: 31) Egészségügyi tekintetben megvizsgálja a tanintézeteket, gyógyszertárakat.

b)-hez: 34) Engedélyezi a más törvényhatóságok területére történő hullaszállítást.

c)-hez: 11) Tartozik átvenni a közgyűlés elé tartozó minden tárgyat és ügydarabot. A beérkezett ügydarabokat aszerint, hogy elnöki, tanácsi vagy más előadói eljárást igényelnek, beiktattatja, és az illetékes szakelőadónak leendő kiosztás végett kiadja. Az egyes előadók javaslatait bírálat tárgyává teszi, a felterjesztések, levelek, okiratok és egyéb kiadmányok fogalmazványait áttekintheti, esetleg kijavítja, és kiadmányozhatás végett ellenjegyzői, letisztázás után pedig aláírja.

c)-hez: 12) Naponként láttamozza az iktatókönyveket.

c)-hez: 14) Intézkedik a közgyűlés elé tartozó ügyek szabályszerű előkészítéséről.

c)-hez: 22) Saját belátása szerint engedélyt adhat a levéltárban őrzött fontosabb okmányokba való betekintésre és azok lemásolására.

d)-hez: 13) Ha a polgármester valamely rendeletet törvénybe ütközőnek, a helyi viszonyok közt károsnak, vagy éppen kivihetetlennek vél, és ez ügyben feliratot intéz az illetékes miniszterhez, és az ily módon megkeresett miniszter a felirat ellenére továbbra is fenntartaná rendeletét, a polgármester pedig a miniszteri leirat leérkezése után sem érezné magát a rendelet végrehajtására kötelezettnek, azonnal jelentést tesz a főispánnak, és annak rendeletére, távolléte esetén a nevében a rendkívüli közgyűlést a korábbi 10 nap helyett legfeljebb 8 napra haladéktalanul összehívja, és a rendeletet az irat előzményeivel, valamint saját jelentésével együtt a közgyűlés elé terjeszti. Öröködni tartozik afelett, hogy a megfogalmazott közgyűlési felirat legkésőbb 3 napon belül felterjesztésre kerüljön.

e)-hez: 13) Végrehajtja a kormányrendeleteket (1870. évi XLII. tc. 58. §). Mielőtt azonban valamely fontosabb politikai ügyre, vagy a törvényhatóság jogaira és önkormányzatára vonatkozó kormányrendeletet végrehajtaná, sőt annak sürgős végrehajtása után is, a közgyűlésnek az 1870. évi XLII. tc. 16. §-a értelmében jelentést tesz.

f)-hez: 19) Vezeteti a beérkezett ügyek scontróját. Ezen scontró alapján megsürgettetni a késedelmes tisztviselőt, és ha az a sürgetés ellenére sem jár el pontosan megbízatásában, meginti vagy más tisztviselőt bíz meg, és azt a házipénztárból a hanyag tisztviselő fizetése terhére utalványozott napidíjjal látja el, vagy ellene fegyelmi vizsgálatot kér, vagy rendel el. Az egyes tisztviselők mulasztásáért a polgármester felelős, amennyiben a mulasztás a tudomására jutott, és a felelősségre vonásról nem intézkedett.

f)-hez: 20) A polgármester a kormányrendeletek végrehajtása, az ügyek felosztása és a közigazgatás gyors menetének biztosítása végett feltétlenül rendelkezni jogosult minden tisztviselővel és a segéd- és kezelőszeméllyel.

f)-hez: 45) A tisztviselők és a segéd- és kezelőszemélyzet részére megállapítja a hivatalos órákat.

f)-hez: 47) Intézi a tisztikar, a segéd- és kezelőszemélyzet, az ideiglenesen alkalmazottak és szolgák személyi és illetmény-ügyeit.

i)-hez: 17) Intézkedéseiről, a városi hatóság állapotáról és működéséről a közgyűlésnek és a főispánnak negyedévenként jelentést tesz.

k)-hoz: 23) Felfogadja, kinevezi és elbocsátja a kezeléssel megbízott és ideiglenesen alkalmazott hivatalnokot, napidíjasokat, szolgaszemélyzetet, rendőröket, városi tűzoltókat, hajdúkat, kézbesítőket stb.

l)-hez: 15) A városi háztartás főfelügyelőjeként ellenőrzi a gazdálkodást.

l)-hez: 18) Évenként legalább egy alkalommal váratlanul vizsgálatot tart a pénztárak, a közigazgatás minden ága és a gazdálkodás felett.

m)-hez: 46) A polgármester osztja be a tisztviselőket, a segéd- és kezelőszemélyzet szabályrendelettel engedélyezett szabadságidejét. Ugyanő engedélyezi az ideiglenesen alkalmazottaknak és a szolgaszemélyzetnek is a hosszabb szabadságidőt.

r)-hez: 16) Sürgős esetekben, amelyekben a mulasztás veszéllyel vagy károsodással járhatna, jogosult a szükséges kiadások fedezésére saját felelősségére intézkedni. A legközelebbi tanácsülésen azonban köteles az utalványozásról jelentést tenni.

A szabályrendelet a polgármesteri hatáskörök és feladatok részletezése után számba veszi azokat a feladatokat, amelyeket törvények rónak a polgármesterre:

24) Az 1868. évi XIV. és az 1876. évi IV. tc. értelmében eljár a saját használatra történő dohánytermelések ügyében.

25) Az 1883. évi XXIII. tc. előírása szerint a vadászati jegyekről beérkezett jelentéseket az erre a célra nyitott rovatos jegyzékbe bevezeteti, és ha a fél a vadászat gyakorlására jogosult, láttamozza.

26) Ellenőrzi az adóösszeírási munkálatok menetét és teljesíti mindazokat a teendőket, amelyeket az adókezelésről szóló az 1868. évi XIV., az 1876. évi IV. tc., az 1880. évi XXVII., az 1883. évi X., az 1883. évi XXIII., 1883. évi XLIV. tc. a polgármesterre ruház.

28) Az 1883. évi XVII. tc. alapján első fokon dönt a filoxéra terjedésének megakadályozásáról és az elrendelt intézkedések ellen elkövetett kihágásokról.

32) Az 1876. évi XIV. tc. értelmében felügyel a törvényhatóság területén lévő egészségügyi és jótékony köz- és magánintézetekre.

33) Amennyiben ezt a helyzet szükségessé teszi, az 1876. évi XIV. tc. 33. és 34. §-ainak előírásai szerint elrendeli a tanintézetek bezáratását.

35) Az 1876. évi XIV. tc. 135. §-a alapján kézi gyógyszer-tár használatát engedélyezi az orvosoknak, míg a gyógyszerterek számára az 1876. évi XIV. tc. 125. §-a szerint kezelőt rendel.

36) Felekezetkülönbség nélkül megrendeli a tanköteles gyermekek összeírását, és végzi a népoktatás körül mindazokat a teendőket, amelyeket az 1868. évi XXXVIII. tc. ráruház.

37) Megvizsgálja az 1879. évi L. tc. alapján a magyar állampolgársági ügyekben beadott kérvényeket, felszerelteti és véleménye kíséretében felterjeszti a Belügyminisztériumhoz.

38) Az 1882. évi XI. tc. értelmében mozgósítás esetén megvizsgálja a hátramaradt családnak adandó segélyigénnyel bírók összeírását, és felterjeszti azt a belügyminiszternek.

39) Az 1881. évi XLI. tc. alapján engedélyt ad a kisajátítási előmunkálatokra.

40) Műemlékek felfedezése esetén az 1881. évi XXXIX. tc. 2. §-a szerint haladéktalanul jelentést tesz a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumnak.

41) Az ország címerének magánszemélyek által történő használatára kért engedélyek ügyében az 1883. évi XVII. tc. értelmében javaslatot tesz a belügyminiszternek.

42) Az 1882. évi XII. tc. 3. §-a alapján igénybe veszi a m. kir. csendőrséget.

43) Újoncozási ügyekben az 1868. évi XL., az 1882. évi XXXIX.³⁴ törvénycikkek, valamint az azok végrehajtására kiadott miniszteri utasítások értelmében jár el.

44) Az 1876. évi VII. tc. előírásainak figyelembevételével fegyelmi hatóságot gyakorol a tisztviselők, a kezelő- és segédszemélyzet felett. A vizsgálatot ezek, valamint a tanítók és a tanítónők ellen a polgármester folytatja le, jöllehet az eljárást nem a polgármester rendelte el (1876. évi VII. tc. 3. § és 1876. évi XXVIII. tc. 7. §).

48) Végül az 1870. évi XLII. tc. 5. §-a értelmében eljár mindazokban az ügyekben, amelyeket egyik vagy másik törvény, kormányrendelet vagy közgyűlési határozat egyenesen a polgármesterre bíz.³⁵

Magánfelek a polgármester határozatai ellen a közgyűléshez, a közigazgatási bizottsághoz vagy a tárgyban illetékes miniszterhez fellebbezhetnek.³⁶

A polgármestert távolléte, betegsége vagy másféle akadályoztatása esetén a rangban utána következő tisztviselő (főjegyző, tiszti főügyész, főkapitány) helyettesíti.³⁷

Az egyre terebélyesedő polgármesteri hatáskört és teendőket az **1889. évi szervezési szabályrendelet** a következőképpen módosította:

a)-hoz: 5) A polgármester elnöke a jogügyi szakosztálynak is. 9) A tisztújító székek alkalmával és egyáltalán a tisztviselők, segéd- és kezelőszemélyzet választásánál, valamint a kijelölő választmány és számonkérőszék elnökségében a polgármester a főispánt nem helyettesítheti.

c)-hez: 12) A közigazgatási bizottsághoz intézett ügydara-
bokat a polgármester nem veheti át.

34 Az 1885. évi szabályrendelet III. fejezet 111. §. 43. pontja tévesen 1883. évi XXXIX. tc-
ket említ!

35 MNL BKML IV. 1432. Baja város szabályrendeleteinek gyűjteménye; Baja város szervezkedési szabályrendelete 1885. év III. fejezet 111. §.

36 Uo. 112. §.

37 Uo. 113. §.

f)-hez: 19) A főjegyző, a tisztiügyész, a rendőrkapitány, a főorvos és a tanácsnokok kivételével a tisztviselőkkel, valamint a segéd- és kezelőszemélyzet tagjaival szemben szolgálati engedetlenség és kisebb fokú hanyagság esetén az illetők meghallgatásával, de a fellebbezés kizárásával rendbüntetést alkalmazhat, annyiszor, ahányszor ezt szükségesnek látja. A büntetés tisztviselőknél 10 forintig, a segéd- és kezelőszemélyzet tagjainál 5 forintig terjed, összege a törvényhatósági nyugdíjalapra fordítandó. Emellett a fegyelmi törvények súlya alá eső vétségekre nézve fennmarad a későbbi felelősségre vonás joga.

l)-hez: 13) Vezetni tartozik a letétpénzek naplóját.

m)-hez: 45) A polgármester a tisztviselőknek és a segéd- és kezelőszemélyzetnek 8 napi szabadságot ad, és azok 8 napon túl terjedő, közgyűlés által engedélyezett szabadságidejét beosztja.³⁸

A város **1914. évi szervezési szabályrendelete** az alábbi változásokat hozta a polgármesteri teendőkben:

a)-hoz: 6) a pénzügyi és a 7) kórházi bizottságok elnökeként is működik. Ez a szabályrendelet a statisztikai bizottságról nem tesz említést. 21) A város területén alakítandó adókiivető bizottságba 2 rendes és 2 póttagot nevez ki.

c)-hez: 28) A városi tanács és a közgyűlés véghatározatai ellen benyújtott, vagy szóval bejelentett fellebbezéseket átveszi, hasonlóképpen a főispán távollétében a közigazgatási bizottság, továbbá a közigazgatási bizottság főispán elnöke alatt álló albizottságainak első fokú véghatározatai ellen irányuló fellebbezéseket és felülvizsgálati kérelmeket is. A főispán távollétében átveszi a közigazgatási bizottság véghatározata ellen a m. kir. közigazgatási bírósághoz intézett írásbeli panaszt, a szóbeli panaszt írásba foglaltatja, és úgy az írásban beadott, mint a szóbelileg bejelentett panasz felszereléséről és felterjesztéséről gondoskodik.

38 MNL BKML IV. 1432. Baja város szabályrendeleteinek gyűjteménye; Törvényhatósági joggal felruházott Baja város szabályrendeleteinek gyűjteménye. Baja, 1889. I. köt. 20–24. III. fejezet 110. §.

e)-hez: 15) Köteles végrehajtani a főispán által az 1886. évi XXI. tc. alapján hozzá intézett rendeleteket, és amennyiben ezek végrehajtásával kapcsolatban aggályai merülnének fel, a főispán útján 24 órán belül felterjesztéssel élhet a Belügyminisztériumhoz.

f)-hez: 20) Vizsgálatot rendelhet el a törvényhatóság mindazon tisztviselői ellen, akik nem tagjai a közigazgatási bizottságnak, valamint a segéd- és kezelőszemélyzet tagjai ellen. Az érintetteket a vizsgálat elrendelésével egyidejűleg, az 1886. évi XXIII. tc. 2. és 4. §-ai alapján, hivatalukból is felfüggesztheti. Ugyanezen törvény 6. §-a értelmében első fokon határoz, ha a vizsgálat eredménye 100 koronáig terjedő pénzbüntetés vagy dorgálás lesz.

f)-hez: 57) Meghatározza a tanácsnokok munkakörét, akik közül egy a gazdaságügyi, egy a katonai, egy az adóügyi osztályt vezeti. (Ezt a rendelkezést a 177/1906. közgyűlési és 19225/1906. kig. szám alatt a bajai városvezetés módosította a 103166/1907. BM számú rendelet jóváhagyásával.)

i)-hez: 19) Intézkedéseiről, a városi hatóság állapotáról és működéséről már nem negyedévenként, hanem a rendes közgyűlések alkalmával tartozott jelentést tenni a közgyűlésnek és a főispánnak.

l)-hez: 22) Az éves pénztárvizsgálatot a városi pénztáraknál már nem egyedül a polgármester végzi, hanem az a főszámvevő közbenjöttével történik.

A polgármesteri feladatköröket időközben még a következő törvények szélesítették:

23) Az 1885. évi XXIII. tc. 157. és 177. §-ai szerint a hozzá utalt vízjogi ügyeket részint első-, részint másodfokú hatóságként intézi.

24) Végrehajtja a sajtótörvénynek az időszaki lapokra, kő- és könyvnyomdákra vonatkozó rendelkezéseit.

25) A halászati törvény (1888. XIX. tc. 48. §.) értelmében az első fokú teendőket teljesíti.

26) Kötelessége teljesíteni a házassági jogról és a gyermekek vallásáról szóló 1894. évi XXXI. és XXXII. törvénycikkekben részére előírt teendőket, gyakorolja az állami anyakönyvi hivatal feletti felügyeletet, a házasságkötést megelőző kihirdetés alól felmentést ad, az 1894. évi XXXIII. tc. alapján elintézi az anyakönyvi kiigazítási és egyéb ügyeket.

51) Eljár mindazon ügyekben, amelyeket a véderőről szóló 1889. évi VI. törvény és az 1886. évi XX. tc., a népfelkelési törvény, továbbá az ezek végrehajtása tárgyában kiadott utasítás a törvényhatóság első tisztviselőjére ruház.

53) Ugyancsak eljárni köteles azokban az ügyekben, amelyeket a közutakról és vámokról szóló 1890. évi I. tc. a polgármesterre bíz.³⁹

Magánfelek a polgármester határozatai ellen a kézbesítéstől számított 15 napon belül folyamodhattak fel a közgyűléshez, a közigazgatási bizottsághoz vagy az illetékes szakminiszterhez.⁴⁰

A polgármester és a főjegyző egyidejű akadályoztatása esetén a rangidős tanácsnokot kell megbízni a polgármester helyettesítésével.⁴¹

Az 1930. évi szervezési szabályrendelet 24.§-a egyéni hatóságként említi a polgármestert, akinek jogállása az 1929. évi XXX. tc. értelmében teljesen megváltozott.

Az új szabályrendelet rögzíti, hogy a polgármester a város törvényes képviselője.

A polgármester hatásköre általában a közigazgatási szervek működésének irányítására, ellenőrzésére és egyesek konkrét ügyeinek elintézésére terjed ki.

A törvényhatóság első tisztviselője felügyeleti jogkörénél fogva a tisztviselőknek nemcsak a hivatali működését, de társadalmi és egyéni életét is figyelemmel kíséri, sőt ebben az irányban vizsgálatot is rendelhet el.

39 MNL BKML IV. 1432. Baja város szabályrendeleteinek gyűjteménye; Törvényhatósági joggal felruházott Baja város összes szabályrendeleteinek gyűjteménye. Baja, 1914. VII. köt. 19–24. III. fejezet 105. §.

40 Uo. Baja, 1914. VII. köt. 24–25. III. fejezet 106. §.

41 Uo. Baja, 1914. VII. köt. 25. III. fejezet 107. §.

Az önkormányzat működését irányító hatáskörénél fogva a közigazgatás rendes és gyors menetének biztosítása végett a főjegyző, főügyész, főorvos, műszaki tanácsos, főszámvevő, kihágási és községi hivatal, valamint a szaktisztviselők kivételével az összes közszolgálati alkalmazottat állásának megfelelő, más és más szolgálatba oszthatja be.

A törvényhatóság első tisztviselője, mint egyéni hatóság:

1) Intézkedik és határoz azokban az ügyekben, amelyeket eddig törvény vagy rendelet a városi tanács hatáskörébe utalt. Így különösen feladata a közvagyon és jövedelem nyilvántartásának, hasznosításának és fenntartásának, a városi pénztárnak és a törvényhatóság felügyelete alatt álló alapok helyes kezelésének, az ezekre vonatkozó számadások elkészítésének ellenőrzése és megvizsgálása. (T. 44.§)

2) Eljár az 1929. évi XXX. tc. 58. §-a alapján azokban az ügyekben, amelyekben valamely jogszabály elsőfokú hatóságként a közigazgatási bizottságot jelölte meg (a kisajátításról szóló 1881. évi XLI. tc. 73. §.; a közutakról és vámokról szóló 1890. évi I. tc. 19.§. stb. paragrafusai; az 1879. évi XXXI. tc. az erdőtörvény; a vadászati jogról szóló 1883. évi XX. tc. 13., 19. és 25. §-ai; a vízjogi törvény 1885. évi XXVIII. tc. 110. §-a; a telepítésről szóló 1894. évi V. tc. 9. § -a stb.)

3) Eljár és intézkedik mindazokban a kérdésekben, amelyek az 1886. évi XXI. tc. 73. §-ának b), d), e), f), g), h), i), k), n) és p) pontjai szerint a törvényhatóság első tisztviselőjének jogkörébe tartoznak.

4) Határoz azokban a kérdésekben, amelyeket törvény vagy kormányhatósági rendelet közgyűlés, kisgyűlés vagy más hatóság hatáskörébe nem utal.

5) Kinevezi és elbocsátja a fizetési osztályba nem sorozott közszolgálati alkalmazottakat, a közkórházi gondnokot, ellenőrt, a közkórház kezelőszemélyzetét, az altiszteket és a szolgaszemélyzetet, kivéve a közkórházi ápoló- és szolgaszemélyzet tagjait, akiket az igazgató-főorvos fogad föl és bocsát el.

6) Elrendeli a fegyelmi eljárást a polgármester-helyettes, főjegyző, tanácsnokok, árvaszéki elnök, tisztí főügyész és tisztí főorvos kivételével a város többi tisztviselője ellen, akiket a fegyelmi eljárás elrendelésével egyidejűleg, vagy a fegyelmi eljárás során bármikor, felfüggeszthet állásaikból. (T. 78. és 80. §);

7) Kirendeli a fegyelmi eljárás esetén a vizsgálóbiztost, a köztisztviselőt és szükség esetén az ügygondnokot. (T. 81., 82., 83. §);

8) Elbírálja a fegyelmi eljárás folyamán az összes tisztviselő lemondását vagy szabályszerű elbánás alá vonására irányuló kérelmét. (T. 79. §);

9) Előlépteti a városi tisztviselőket és egyéb alkalmazottakat a magasabb fizetési osztály megfelelő fokozatába. (T. 69. §)

10) A szabályrendelet vagy kormányhatósági rendelet korlátai között fizetési előleget és a rendes szabadságidőt meghaladó rendkívüli szabadságot engedélyez, egy évet meg nem haladó időtartamig.

11) A költségvetés keretei között rendkívüli segélyeket, jutalmakat állapít meg és utalványoz.

12) A tisztviselőkre és egyéb alkalmazottakra, a segédszemélyzet kivételével, rendbüntetést róhat ki. (T. 75. §)

13) Az 1930. évi XVI. tc. 4. és 5. §-ainak korlátai között a gépjármű bérműszállalatnak az iparendelést ő adja ki, és engedélyezi a város belterületére korlátozott közhasználatú gépjárművek forgalomba állítását;

14) A közigazgatás feladatainak teljesítéséről, az ügymenetről, a város életét érintő fontosabb eseményekről és a kapott utasítások mikénti teljesítéséről negyedévenként, az év első közgyűlésén a megelőző év közigazgatási eredményéről összefoglaló jelentést készít.

15) Másodfokon intézkedik egyeseknek azokban a magánügyekben, amelyekben elsőfokú hatóságként a törvényhatóság első tisztviselőjénél alacsonyabb szintű önkormányzati hatóság járt el, így különösen a rendőri és rendészeti természetű ügyekben. (T. 57. §)

Másodfokú hatóságként jár el:

- a) iparügyekben (1884. évi XVII. tc. 166. §)
- b) közegészségügyi ügyekben (1876. évi XIV. tc. 4. és 157. §, 140 000/1907. BM 49. §)
- c) állategészségügyi szolgálati ügyekben (1888. VII. tc. 125. és 135. §)
- d) közrendészeti és tűzrendészeti ügyekben (LXI. számú szabályrendelet)
- e) rendőri büntetőügyekben (1929. évi XXX. tc. 59. §)⁴²

Baja polgármesterei

Baja város első polgármesterét a neoabszolútizmus korában nevezték ki. Nikolits Isidor kerületi főbiztos a városi tanács 1851. március 12-én tartott ülésén tette közzé a Bácsi Felső Kerületi Cs. Kir. Kormánybiztosi Hivatal 1500/1851. számú rendeletét, amelynek értelmében a tartományi kormány Szevics Döme eddigi városi főjegyzőt nevezte ki Baja polgármesterének. A polgármester tartozott a hivatalát azonnal elfoglalni, és átvenni a közügyek intézését. A tanács tagjai kötelesek voltak a polgármestert hivatalos eljárásai során támogatni, rendeleteit teljesíteni.⁴³ Szevics Döme az 1854. június 3-ai tanácsközségülésen lemondott a tisztségről, mert más hivatali alkalmazást nyert. Ugyanez a tanácsközségülés Gyurkovits János városi kapitányt bízta meg a város vezetésével, de nem polgármesterként, hanem polgármester-helyettesként.⁴⁴

Polgármestere csak 1855-ben lett újra a városnak. Mandits Teodor cs. kir. hatósági főnök az 1855. június 12-ei tanácsközségülésen jelentette be, hogy felsőbb cs. kir. rendelet értelmében a

42 MNL BKML IV. 1432. Baja város szabályrendeleteinek gyűjteménye. Az 1930. évi szabályrendelet (pontos dátum és hitelesítés nélküli példány!) IV. rész. I. fejezet. 27–30. 3. d.

43 MNL BKML IV. 1105. b Baja Város Tanácsának iratai; Közigazgatási iratok (a továbbiakban: Kig. ir.) 164/1851. számú tanácsülési jegyzőkönyvi bejegyzés

44 MNL BKML IV. 1103. Baja Város Községtanácsának iratai (a továbbiakban: Közs.tan. ir.) 446/1854. számú közgyűlési jegyzőkönyvi bejegyzés

volt megyei törvényszéki ülnököt, Karácsony Lipótot nevezte ki polgármesterré, aki a tiszti esküjét azonnal le is tette. A polgármester rövid beszédében kifejtette, hogy az uralkodóház, az állam és a város javára kíván tevékenykedni.⁴⁵ Karácsony Lipót az 1856. szeptember 30-ai városi tanácsülésen elnökölt utoljára.⁴⁶ Jóllehet hivatalosan nem mondott le, és le sem váltották, az 1856. október 12-ei tanácsüléstől kezdve ismét Gyurkovits János városi kapitány, polgármester-helyettes elnöklete alatt folytak a tanács- és tanácsközségülések.⁴⁷

Az 1858. május 12-ei tanácsközségülésen felolvasták a Helytartóság 1339/1858. számú, május 6-án kibocsátott intézvényét, amely szerint Baja a függőben lévő körülmények miatt nem töltheti be a polgármesteri állást.⁴⁸ A következő, 1858. május 19-én tartott tanácsközségülésen Gyurkovits János lemondott a polgármester-helyettesi tisztségről. Ettől kezdve a bajai tanácsközségülések Rónay Amadé megyei kerületi biztos és tanácsfőnök elnöklete alatt folytak.⁴⁹

A kiegyezést követően Baja rendezett tanácsú várost az 1873. évi XI. tc. – az 1870. évi XLII. tc. értelmében – a törvényhatósági joggal felruházott városok sorába emelte.⁵⁰ Ettől kezdve a város élén ismét polgármester állt, egészen 1950-ig, a tanácsrendszer indulásáig. A következő személyek töltötték be ezt a tisztséget: Dr. Hauser Mór 1874–1882, Drescher Ede 1882–1892, Dr. Hegedűs Aladár 1892–1914, Dr. Borbíró (Vojnics) Ferenc 1915–1918, a szerb megszállás alatt (1918–1921) Dolinka Vazul, Dr. Mátics Márton, Dr. Karagics Lajos és Gyorgyevics Milos; Dr. Borbíró Ferenc 1921–1937, Dr. Bernhart Sándor 1937–1944, Dr. Takáts

45 MNL BKML IV. 1103. Közs.tan. ir. 297/1855. számú közgyűlési jegyzőkönyvi bejegyzés

46 MNL BKML IV. 1105. b Baja Város Tanácsának iratai; Tanácsülési jegyzőkönyvek (a továbbiakban: Tan. jkvek) 1856. 111.

47 Uo. 1856. 116.

48 MNL BKML IV. 1103. Baja Város Közs.tan. ir. 186/1858. Tanácsközségülési jegyzőkönyvi bejegyzés (a továbbiakban: Tan.közs. jkvi bejegyzés)

49 Uo. 187/1858. Tan.közs. jkvi bejegyzés

50 Az 1872-ik évi Országos Törvénytar. Buda, 1873. 51.

Endre 1944–1945, Dr. Surányi István 1945, Babics József 1945–1949, Dr. Lovász Györgyné 1949, Wehring Péter 1949–1950. Az első világháború kezdete előtti időszak (1874–1914), valamint a szerb megszállás (1918–1921) alatt működött bajai polgármesterekről nagyon keveset tudunk, amit mégis, az a személynévmutatóban olvasható.

Baja város törvényhatósági bizottsága 1915. október 9-én Szabadka város főjegyzőjét, dr. Borbíró (Vojnics) Ferencet választotta meg polgármesternek.⁵¹ A szerb csapatok 1918. november 13-án megszállták Baját, és december 17-én felszólították a polgármestert, hogy tegye le a hűségesküt a Narodna Upravára, amit ő megtagadott. Ennek következtében 1919. január 1-jén az új polgármester, Dolinka Vazul kinevezésével egyidejűleg felmentették az állásából. A szerbek 1921. augusztus 20-i kivonulását követően, 1921 augusztusa és 1937. június 18-a között újra Borbíró Ferenc lett Baja polgármestere.⁵²

Borbíró Ferenc az 1937. június 18-i rendkívüli közgyűlésen jelentette be a nyugalomba vonulását, és megköszönte a törvényhatósági bizottság mindenkori készséges támogatását. Ezt követően vázolta a város háború előtti és jelenlegi helyzetét. Úgy ítélte meg, hogy bár a világháború, a forradalom, a szerb megszállás és a devalváció miatt az eltelt 22 évnek csak kb. a fele volt alkalmas az építő munkára, Baja az eltelt idő alatt sokat fejlődött. A város vagyona nagyobb, mint 1914-ben volt, adóssága – a Speyerkölcsön kivételével – ki van fizetve. A fejlődés már a város külsején is érzékelhető.⁵³

Az 1937. október 8-ai rendes közgyűlésén a törvényhatósági bizottság a város addigi tiszti főügyészét, dr. Bernhart Sándort választotta polgármesterré a következő 10 évre.⁵⁴ 1944 végén,

51 Rapsányi Jakab, Bp., 1934. 390.

52 Merk Zsuzsa–Rapsányi László, Baja, 2007. 19.; MNL BKML IV. 1401. Baja Város Törvényhatósági Bizottságának iratai 28/1937. közgy. jkvi bejegyzés

53 MNL BKML IV. 1401. Th. biz. ir. 28/1937. kgy. jkvi szám (Ld. még 5991/1937. Kig. ir.)

54 Uo. 63/1937. kgy. jkvi szám (Ld. még 9501/1937. Kig. ir.)

amikor a szovjet csapatok Baja közelébe értek és a magyar hatóságok elrendelték a város kiürítését, a polgármester is elmenekült a városból. Távolléte alatt két polgármestere is volt Bajának, dr. Takács Endre városi főlevéltárnok (1944. október 22. – 1945. január 27.) és dr. Surányi István ügyvéd (1945. február 5. – 1945. május 12.) személyében. Az 1945. május 12-ére összehívott rendes közgyűlésen az elnöklő polgármester azt hozta a jelenlévők tudomására, hogy a polgármesteri állás vagy dr. Bernhart Sándor visszafogadásával, vagy új választás útján tölthető be. A visszafogadásról titkos szavazással döntött a törvényhatósági bizottság. A visszafogadásra 5-en, az új választásra 47-en szavaztak. Ennek alapján polgármester-választást kellett tartani, amire ugyanezen az ülésen került sor. A választást Babics József ipartestületi elnök, a Szociáldemokrata Párt helyi szervezetének elnöke nyerte meg, aki azonnal letette a hivatali esküt a közgyűlés előtt. Valamennyi párt és a Nemzeti Bizottság is üdvözölte az új polgármestert, arra kérve, hogy a demokratikus Magyarországért végezze a munkáját.

Babics József a székfoglalóját azzal a felszólítással kezdte, hogy egy percet szenteljenek azoknak, akik a demokráciáért folytatott harcban estek el. Ezután köszönetet mondott a bizalomért, amely az állásra méltónak találta. Kijelentette, hogy mint a nép gyermeke, eddig is, ezután is a népért fog küzdeni, a város érdekeinek szem előtt tartásával. A városi tisztviselői kart testvéri együttműködésre kérte.⁵⁵

Az 1946. augusztus 30-ai közgyűlés jóváhagyta dr. Takács Endre főlevéltárnok, volt bajai polgármester elbocsátását. A közgyűlési határozat megállapította, hogy az 5000/1946. ME számú rendelet 4. §. 2. bekezdése alapján alakult 243. számú létszámcsökkenő bizottság a főlevéltárnok közszolgálatból történő elbocsátását és végelbánás alá vonását mondta ki. Ennek alapján

55 MNL BKML XXI. 501. Baja Város Törvényhatósági Bizottságának iratai; Baja város th. bizottsági jegyzőkönyvek 1945 (144. ksz.) 3/1945. közgy. jkvi szám (Ld. még 3836/1945. Kig. számot is!)

dr. Takáts Endrét, aki 1943. december 11-én lépett a város szolgálatába, Baja város törvényhatósági bizottsága 1946. július 31-ével a közszolgálatból elbocsátotta.⁵⁶

Ugyanez a közgyűlés tárgyalta dr. Bernhart Sándor polgármester nyugdíjügyét is. A közgyűlés arra utasította Babics József polgármestert, hogy a pártok és a szakszervezet bevonásával tegyen előterjesztést a belügyminiszternek, amelyben kérje, hogy a létszámcsökkenő bizottság határozatának megváltoztatásával a volt polgármester részére nyugdíjat ne állapítson meg, mivel a létszámcsökkenő bizottság az ügyben nem járt el kellő gondossággal.⁵⁷

Babics József polgármesteri működésével a törvényhatósági bizottság 1948 őszéig meg volt elégedve, a szeptemberi közgyűlési jegyzőkönyv szerint az eltelt idő alatt a demokratikus gondolkodással párosult rátermettségével kimagasló eredményeket ért el a város újjáépítése és fejlesztése terén.⁵⁸ A következő évben azonban változás állt be a megítélésében, olyannyira, hogy az 1949. június 24-ei rendkívüli közgyűlés fegyelmi eljárás lefolytatását rendelte el ellene amiatt, hogy magatartásával állásának tekintélyét csorbította, illetve a tiszteletre és bizalomra méltatlanná vált. A fegyelmi eljárás elrendelésével egyidejűleg felfüggesztették állásából a polgármestert. A döntés indoka az volt, hogy a Magyar Dolgozók Pártja Bács-Bodrog Megyei Bizottsága az 1949. június 21-ei ülésén kizárta a pártból.

A kizárás indokolásából egyértelműen kiderül, hogy a polgármester a szociáldemokraták elleni MDP-s támadás áldozata lett. A párthatározat szerint *„Babics József már a felszabadulás előtt részt vett a munkásmozgalomban, az ipartestület elnöke lett, ahová mint az SZDP vezetője került. (...) Szociáldemokrata ve-*

56 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 71/1946. kgy. jkvi szám (Ld. még 4975/1946. Kig. ir.)

57 Uo. 80/1945. kgy. jkvi szám (Ld. még 4683/1./1946. Kig. ir.)

58 MNL BKML XXI. 501. Th. biz ir. Közgy. jkv. 1948. 158–159. (Ld. még 345/1948. Kig. ir.)

zetőként a reakciós törvényhatósági bizottságnak is tagja volt, s mint ilyen személyt a munkásosztály forradalmi megmozdulásainak a letörésére használták fel, lásd a bajai földmunkások egyik sztrájkjának leszerelését.

Mindezek ellenére a MDP támogatta őt, mert nem ismerte fel ezeket az üzelmeit. 1945-től, polgármesteri funkciójának betöltésétől kezdve végig a négy esztendő alatt következetesen ki-domborult megvetése és mélységes gyűlölete a munkásosztállyal szemben. Az MDP-t és a tömegszervezeteket nem támogatta. (...) Munkásokat következetesen nem akart bevenni a városházára, mondván, hogy neki jó szakemberekre van szüksége, ugyanakkor számos régi fasiszta tisztviselőhöz görcsösen ragaszkodott, sőt ezek védelmében egészen odáig ment, hogy egy esetben le akart mondani a polgármesteri tisztségéről.

A Nemzeti Szálló megvételénél súlyosan megsértette a város érdekeit, mert ahelyett, hogy igénybe vette volna a város részére az elhagyott romingatlant, a Takács-család iránti tiszteletből 200 000 forintot dobott ki a város dolgozóinak pénzéből. (...)

A városi munkák kiadásánál a becsületes dolgozó kisiparosokkal és a kisipari szövetkezettel szemben előtérbe helyezte a jobboldali iparosokat. Amikor a piaci árak helytelenségére hívták fel a kommunisták a figyelmét, azt válaszolta, hogy a munkások, ha nincs pénzüik a magas árat megadni, várják meg a piac végét, és akkor vásároljanak. (...)

A megyei bizottság Babics üzelmeit leleplezve megállapította, hogy az MDP-hez semmi köze, mellveregető, öntelt, hiú ember, akinek többet ért az osztályellenség dicsérete, mint a munkásosztály bizalma és szeretete. Babics elszakadt az MDP-től, és aki elszakad a párttól, az következetesen elszakad az osztálytól is, azt elárulva az ellenség embere, a dolgozók ellensége.

Mindezekre a szempontokra való tekintettel a megyei bizottság nem tartja méltónak arra, hogy a párt soraiban maradjon.”⁵⁹

Babics József polgármestert – aki 1949. május 30-ig láthatta el a polgármesteri feladatokat – az 1949. július 11-ei rendes közgyűlésen a th. bizottság végelbánás alá vonta.⁶⁰ Május 31-től dr. Lovász Györgyné szül. Katits Anna helyettes főjegyző vitte az ügyeket polgármester-helyettesként,⁶¹ majd 1949. június 22-e és augusztus 19-e között polgármesterként. Őt 1949. augusztus 19-től Wehring Péter követte a polgármesteri székben 1950. augusztus 15-ig, a városi tanács megalakulásáig.⁶²

A kötet felépítése és a közlés módja

A kötet bevezetője tartalmazza a mindenkori polgármesterre vonatkozó általános törvényi szabályozást, a városi szabályrendeletek által előírt köteleességeket, majd röviden ismerteti Baja város polgármestereinek működését.

A közzétett *tanulmány* 14 fejezetben foglalja össze a közölt dokumentumok tartalmát, megkönnyítve ezáltal az egyes témákban kutatók munkáját.

A kötet a *polgármesteri jelentéseket (dokumentumokat)* címzettek szerint, ezen belül keletkezésük időrendjében közli. A polgármester a jelentéseit a belügyminiszternek, a pénzügyminiszternek, Bács-Bodrog vármegye és Baja thj. város főispánjának, a városi törvényhatósági bizottságnak és közigazgatási bizottságnak küldte meg. A jelentések száma és megoszlása a címzettek között esetleges, mivel a levéltári anyag nem teljes, illetve a közigazgatási bizottsághoz küldött jelentések közül terjedelmi okokból

59 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. Közgy. jkv. 1949. 75–78. (Ld. még 1896/1./1949. Kig. ir.)

60 Uo. 88–89. (Ld. még 1896/3./1949. Kig. ir.)

61 Uo. 67. (Ld. még 720/5./1949. Kig. ir.)

62 Nagy András emlékezete. Egy kisváros, Baja főépítésének munkássága. Szerk.: Merk Zsuzsa. Baja, 2001. 94.

csak néhány kerülhetett közlésre. A dokumentumkötetben csak a Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Levéltára őrizetében lévő, Baja város levéltári iratanyagában fellelhető jelentések vannak, az anyaggyűjtés ugyanis nem terjedt ki a minisztériumok és egyéb felsőbb hatóságok iratanyagára. Mindegyik dokumentum sorszámmot kapott, ezt követően feltüntettük a keletkezésének helyét és idejét, majd az eredeti címezést. A jelentésekben tárgyalt témákat szerkesztett címben azért nem adjuk meg, mert a témák rendkívül szerteágazóak. A dokumentumokat nem betűhív, hanem szöveghű formában közöljük, a korábban megjelent intézményi kötetekben alkalmazott gyakorlathoz hasonlóan. A szövegek eredeti tagolását megtartottuk, ugyanakkor kiküszöböltük a betű-, ékezet- és vesszőhiányokat, valamint az egyéb elírásokat. A hibásan írt szavakat, földrajzi neveket a mai szabályok szerint írtuk át, ezáltal a szöveg olvashatóbbá vált. Egyes szövegrészeket a polgármesteri jelentések készítői zárójelek – / / vagy () – közé tettek, ezek az adott szöveg szerves részét képezik. Kapcsos zárójelbe – [] – vannak téve a szerzői kiegészítések, kiigazítások, amelyek sok esetben neveket tesznek teljessé, kuszán fogalmazott mondatokat érthetővé. A rendeletszámok esetében a számcsoportokat tagoló pontokat elhagytuk, és a ma elfogadott helykihagyó tagolást alkalmaztuk. Kiigazítottuk a politikai pártok, szervezetek, intézmények, vállalatok névírásában tapasztalható pontatlanságokat. A dokumentum szövege után dőlt betűvel jelezzük, hogy a közölt irat tisztázat vagy fogalmazvány, ha jegyzőkönyvi bejegyzés, akkor milyen jegyzőkönyvből való, írógéppel vagy kézzel írták, hitelesítették vagy nem. Utána megadjuk az irat jelzetét. Ha valamelyik dokumentumot már más munkában publikálták, annak szerzőjét vagy szerzőit, címét, kiadási helyét és idejét, valamint a kötetben belüli pontos helyét is feltüntettük.

A polgármesteri jelentések között vannak olyanok, amelyek két fondban (XXI. 501 és XV. 33) is fellelhetőek. Ez azért van, mert Baja thj. város tagja volt a Magyar Városok Országos Szövetségének (MVOSZ), amely megkapta a tevékenységi körét

érintő jelentések egy példányát. Ezek közül néhánynak a másodlata a XV. 33 Bajai múzeumi gyűjtemény (Borsay-gyűjtemény) anyagában is megtalálható a „*Városok Szövetsége. Polgármesteri jelentések 1903–1949.*” cím alatt. A 175 042/1947.– III/3. BM számú rendelet azonban megtiltotta, hogy a havonta felterjesztendő, egyébként bizalmas természetű jelentések másolati példányát a MVOSZ is megkapja. A szövetség a rendelet kiadásának napjától, 1947. március 5-től csak a belügyminiszter tudtával és beleegyezésével érintkezhetett a tagvárosokkal.

A dokumentumok után – mellékletként – a közigazgatás fokozottabb ellenőrzésére vonatkozó, fentebb már említett *öt belügyminiszteri rendelet* szövegét közöljük. Közlésüket az indokolta, hogy ezek a rendeletek írták elő a polgármesterek jelentéstételi kötelezettségét. A mindenkori bajai polgármester a rendeletekben előírt pontokban megkövetelt tárgy szerint tagolta a jelentéseit, mindig az adott kérdésre válaszolt, vagyis pontosan az előírás szerint járt el.

A melléklet után következik a kötetben előforduló *rövidítések és mozaikszavak* feloldása, az *idegen szavak*, a *régi kifejezések, fogalmak, elnevezések, hivatalok* országos és helyi vonatkozásokat is tartalmazó magyarázata.

A kötetben közzétett 50 polgármesteri jelentésen belül a tájékozódást *személynév-, tárgy- és helynévmutató* segíti. A személynevek esetében a teljesekek, vagyis a vezeték- és keresztnév is tartalmazók mellett azokat is figyelembe vettük, amelyeknél csak a vezetéknev szerepelt. Ez utóbbiak egy részét sikerült kiegészíteni, így ezeknek a személyeknek a teljes nevét tüntettük fel a mutatóban, de maradtak olyanok, akiknél ez nem volt lehetséges. A személynévmutatóban rövid életrajzot közlünk, kiegészítve a dokumentumokban található adatokkal. A tárgymutatóban az alapszónál feltüntettük az adott szónak azokat a változatait is, amelyek a szövegben előfordulnak. A helynévmutatóban zárójelben megadtuk az adott hely (megye, település, utca, árok, sétány) esetleges névváltozatait, továbbá azt, hogy melyik városban, me-

gyében vagy országban található. Azoknál a településneveknél, ahol az egykori vármegye és a mai megye neve azonos volt, csak a mai megye nevét tüntettük fel. A más államhoz tartozó településneveknél megadtuk a település magyar és mai idegen nyelvű változatát, és az országnév rövidítését.

A kötetben való eligazodást *magyar, angol, német nyelvű összefoglaló* és *bibliográfia* is segíti.

A szerző ezúton mond köszönetet mindazoknak, akik munkájukkal, tanácsaikkal segítették a kötet elkészítését és megjelenését.

Kecskemét, 2010. december 31.

Kemény János

TANULMÁNY

Politikai élet

A Vörös Hadsereg csapatai 1944. október 20-án a Bácsbokodi út irányából a kora esti órákban érték el Baját, és még az október 21-ére virradó éjszakán el is foglalták. A városba bevonuló csapatok parancsnoka meghagyta a magyar közigazgatást, egyúttal felhívást intézett a polgári lakossághoz a normális élet helyreállítására és a rend fenntartására. A városi közigazgatás csak a hadműveleti napon szünetelt, október 22-től újból folytatta működését. Mivel Baja közvetlenül a tűzvonalba került, a városi közigazgatás súlyos nehézségekkel küszködött. Veszélyeztetett helyzete csak több mint egy hónap múlva, november 26-án szűnt meg. Ekkor a szovjet csapatok átkeltek a Dunán és a harci cselekmények színhelyét messze nyugatra tolták előre.

Az ellenőrzés nélkül maradt közigazgatás támogatására még 1944. november 11-én, népi kezdeményezésből megalakult a városi tanács, az önkormányzati testületi szervek ideiglenes pótlására. November 26-án megkezdte működését a Kommunista Párt, az esztendő vége felé alakult meg a Polgári Demokrata Párt, a Szociáldemokrata Párt, a Független Kisgazda Párt, és szervezkedett a Nemzeti Parasztpárt is. A pártok megalakulásával egy időben kezdődött meg a felszabadított munkásság szakszervezeti tömörülésének szerveződése is, úgy, hogy 1945. január 27-én, a Bajai Nemzeti Bizottság működésének kezdetén, már országos viszonylatban is jelentősnek mondható színvonalat ért el a politikai és társadalmi szervezkedés.

A Debrecenben megalakult Ideiglenes Nemzeti Kormányval 1945. január elején sikerült a bajai városvezetésnek kapcsolatot teremtenie.⁶³

Az első kapcsolatfelvétel az Ideiglenes Nemzeti Kormányval 1945. január 14-én történt, amikor is dr. Takáts Endre polgármester jelentést küldött a belügyminiszterhez. A jelentés szerint a városban heteken át front volt, a lakosság teljesen elszigetelten élt, a külvilággal semmilyen kapcsolata sem volt, így a polgármester, életveszélynek kitéve, saját erejére hagyatkozva igyekezett megtartani Bács-Bodrog vármegye északi csücskét.

A jugoszláv részről megnyilvánuló bekebelezési törekvések miatt ekkor még tisztázatlan volt ennek a területnek a hovatartozása. 1944. november 5-én ugyanis egy Karagity nevű garai bunyevác fiatalember vezetésével egy partizán hadosztály szállta meg Baját, és két napra eltávolították a polgármestert hivatalából, annak ellenére, hogy a szovjet katonai parancsnokság kiutasította őket. Karagity emberei csonka Bács-Bodrog vármegye 26 községének több mint a felét tartották kezükben, 8–10 fegyveres partizán révén.

A katonai városparancsnok-változást kihasználva 1944. december 15-én másodszor is megjelent Baján Karagity, a szabadkai partizán városparancsnokkal, fegyveres partizánokkal, és át akarta venni a hatalmat. Dr. Takáts Endre polgármester erélyes fellépésére a szovjet városparancsnok azonnal elrendelte Karagityék letartóztatását. Mire azonban a szovjet katonák a városházára értek, Karagity a kíséretével együtt eltűnt. A polgármester élete Karagity első megjelenése óta nem volt biztonságban, mert elhurcolására vonatkozólag naponta érkeztek fenyegetések. Ezért a szovjet parancsnokság egy automata puskával felszerelt őrt, 1945. január 11-e óta pedig egy gárdakapitányt is a polgármester mellé rendelt.

Karagity belátta, hogy ezen az úton célt nem ér, ezért a bunyevác és a német lakosság körében aláírásokat gyűjtött és küldöttséget vezetett Belgrádba a terület önkéntes csatlakozásáért.

63 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 20/3. Kig. 1945. 107. kgy. jkvi szám

Ebben a kérdésben a bajai polgármester arra kérte az Ideiglenes Nemzeti Kormányt, hogy közölje az álláspontját, és folytassa-e a terület érdekében további harcát.

Dr. Takáts Endrének sikerült csonka Bács-Bodrog vármegye minden községében megszervezni a közigazgatást, sok helyen azonban a partizánok nem engedték működni azokat.

Baján és a vármegye minden községében sikerült a polgári rendőrséget felállítani. A város polgármestere igyekezett fenntartani a közrendet és kielégíteni a szovjet katonaság részéről felmerülő elszállásolási és munkásigényeket.

A helyi államrendőrség megszervezése azonban lehetetlennek bizonyult, ugyanis a városból minden rendőrtisztviselő elmene-kült. Dr. Takáts Endre tudomással bírt arról, hogy Újdombováron és Pécsen sok rendőrtiszt torlódott össze, ezért onnan néhánynak a Bajára vezénylését kérte.

Végül a polgármester köszönetet mondott az Ideiglenes Nemzeti Kormánynak és a belügyminiszternek azért, amiért fu-tár küldésével igyekeztek kapcsolatot teremteni ezzel az elhagyatott területtel.⁶⁴

A magyar kormány 1945. február 5-én már főispánnal képviseltette magát a városi önkormányzatnál.⁶⁵

A polgármester 1946. január 28-i jelentése a magyar béke-szerződés megkötése tárgyában történt nemzetközi megállapodást nevezte a legfontosabb eseménynek. Kiemelte, hogy az elkövet-kezendő béketárgyalásokon Magyarország nem szervező ténye-ző, hanem csak az európai kultúra egyik szervező rendszereként jelenhet meg.

Az elmúlt napokban a kormány benyújtotta a nemzetgyűlés-hez Magyarország köztársasági államformájáról szóló törvényja-vaslatát. Az eseménnyel kapcsolatban Baja város polgármestere az alábbi szövegű táviratot küldte Tildy Zoltán miniszterelnök-nek: *„Örömmel sietek Baja város törvényhatósági bizottságának hódoló üdvözetét tolmácsolni, Miniszterelnök Úr előtt, abból az*

64 MNL BKML XXI. 502. a Baja Város Polgármesteri Hivatalának iratai; Elnöki iratok (a továbbiakban: eln. ir.) 67/1945.

65 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 20/3. Kig. 1945.

alkalomból, hogy Magyarország köztársasági államformájáról szóló törvényjavaslatot előterjeszteni méltóztatott. Hitünk szerint közjogi épületünknek ez a belső átképzése ugyancsak messze nyúló történelmi hagyományokon épül fel, mégpedig olyanokon, amelyek évszázadokon át idegen érdekű elnyomatás alatt szunnyadtak és csak ritkán kerültek a magyarság igazi lelkeletéért napvilágra. Kívánjuk őszinte szívből, hogy az új államforma külsőleg megbecsülést, befelé pedig boldogságot hozzon nemzetünknek.”⁶⁶

A város dolgozói hatalmas méretű felvonulással ünnepelték meg 1946. május 1-jét.⁶⁷

Baján 1946. december 12-én tüntetés volt az árdragítók ellen. A tüntetés kilengésektől mentesen zajlott le. A tüntetők a legkíméletlenebb kormányzati eszközök alkalmazását kérték az árdragítók ellen. A fizetések és az árak között ekkorra már olyan nagy volt az eltolódás, hogy a helyzet már egészen kétségbeejtőnek tűnt, mert a dolgozók fizetése a szerény és szűkös élelmezésre is csak úgy ahogy volt elegendő. Ruhákra és egyéb fontos közszükségleti cikkek beszerzésére vagy beruházások pótlására gondolni sem lehetett.

Az árellenőrzés hatékonyabb teljesítésére a BM kiadta a 187 512/1946. III/3. számú rendeletét, amelynek végrehajtására a főispán, mint közellátási kormánybiztos Baján ún. árfelügyeleti értekezletet tartott. Ezen a város polgármestere részletes útbaigazítást kapott arra vonatkozóan, miképpen kapcsolódjon bele az árellenőrzésbe.

A polgármester az árfelügyeleti értekezleten kapott útbaigazításoknak és irányelveknek megfelelően végezte a hatáskörébe utalt árellenőrzési teendőket, és arra valamennyi városi alkalmazott figyelmét is felhívta.⁶⁸

A város közgyűlési termében összegyűlt városi alkalmazottak előtt 1947. február 1-jén a polgármester méltatta az ország köztársasággá alakulásának egy éves évfordulóját.

66 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 20/1. Kig. 1946. 1. kgy. jkvi szám

67 MNL BKML XXI. 502. c Kig. ir. 24/3/1946.

68 Uo. 6008/41/1946.

Néhány szóval beszámolt a „*Siess, adj, segíts!*” mozgalomról is. Városszerte szép eredménnyel folyt erre a mozgalomra az adakozás. A városi tisztviselők havi fizetésük fél százalékát ajánlották fel önként erre az akcióra, amíg a mozgalom tart.

Említést tett a polgármester arról is, hogy megalakult Baján az ún. Bajai Parlament, amely 1947 januárjában tartotta első összejövetelét a város vezetőségének, valamennyi pártnak, és a város közönségének részvételével. Az összejövetelen a pártok tagjai kérdéseket intéztek a város vezetőségéhez, amelyekre a válaszokat és felvilágosításokat a polgármester adta meg.⁶⁹

A 1947. július 26-i polgármesteri jelentés arról számolt be, hogy az ország hároméves tervének megvalósítása 1947. augusztus 1-jén kezdődik. Baja város a hároméves tervből a reá eső feladatokat becsületesen el fogja végezni.⁷⁰

Sajnálkozásának volt kénytelen hangot adni a város polgármestere az 1947. november 15-i jelentésében, mert a közelmúltban ismeretlen személyek szovjet katonai sírokat gyaláztak meg a városban. Emiatt egy bizottságot hívott össze, amely kivonult a sírokhoz, és elégtételként sajátkezűleg hozta rendbe azokat. Összehívta a törvényhatósági bizottságot is, amely kegyeleti gesztusként megkoszorúzta a hősi sírokat.⁷¹

A 1948. június 30-i polgármesteri jelentés említi, hogy a Független Kisgazdapárt szerkesztésében megjelenő *Délvidéki Újság* című időszakos lap engedélyét a Miniszterelnökség Sajtóosztálya 64 410/1948. MÉV szám alatt bevonta, a Mária-ünnepeket követő és azokat felmagasztaló cikkéért.

A Mária-napok ünnepe 1948. június 12–13-án zajlott le Baján. A BM és a rendőrhatalóság a rend biztosítására minden intézkedést megtett. Ennek, továbbá a bajai közönség fegyelmezett-ségének köszönhetően a Mária-napok rendben, zavaró incidens nélkül folytak le.

69 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 8/1. Kig. 1947.; XXI. 502. c/. Kig. ir. 14/14/1947.

70 Uo. sz. n./Kig. 1947.

71 Uo. 8/4. Kig. 1947.

Június 29-én a Bajai Nemzeti Bizottság a város sporttelepén aratóünnepélyt rendezett, amely szintén a legnagyobb rendben zajlott le. Az ünnepélyen Harustyák József a Szakszervezeti Tanács elnöke mondott beszédet.⁷²

A város vezetői az 1948. július 30-i polgármesteri jelentés szerint a kormány intencióinak megfelelően fokozottabban serkentették a termelőket a beszolgáltatásra. Főispáni utasításra a beszolgáltatással kapcsolatban még az egyházak támogatását is kérték. Július 24-i átiratában valamennyi egyházközséget arra kérte a polgármester, hogy a másnapi istentiszteleteken prédikációjukban térjenek ki arra, miszerint az idén a Bácskában jobb volt a termés, ezért a gazdák felebaráti szeretettől áthatva lássák be azt, hogy ebből az áldásból minden bajainak egyaránt részesülnie kell. A beszolgáltatást ne kényszernek tekintsék, hanem az egész magyar nép kenyerét biztosító gondoskodásnak. Az egyházak eleget tettek a felszólításnak és a szószékről mindenütt többször is felolvasták az előírt szöveget.

A felszólítás hatására a beszolgáltatás Baján lendületesen megindult.⁷³

Meleg szavakkal emlékezett meg 1948. szeptember 4-i jelentésében a polgármester Magyarország új köztársasági elnökéről, Szakasits Árpádról. Munkáját mindenkor hűségesen segíteni ígérte.

Üdvözölte a kormány újonnan kinevezett tagjait is, így Rajk László külügyminisztert, Kádár János belügyminisztert és Kossa István iparügyi minisztert.

Kijelentette, hogy a kormány mindent megtesz azokért, akik az ország újjáépítésén és a hároméves terv minél eredményesebb megvalósításán fáradoznak. A dolgozók életszínvonalának emelése, munkájuk honorálásaképpen a kormány augusztus 1-jétől újból rendezte az alkalmazottak illetményét.⁷⁴

72 MNL BKML XXI. 502. c Kig. ir. 14/40/1948.

73 Uo.

74 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. sz. n./Kig. 1948.; XV. 33. Bajai múzeumi gyűjtemény (Borsay-gyűjteménye). Városok Szövetsége. Polgármesteri jelentések 1903–1949. (a továbbiakban: V. Sz. Polgm. jelentések 1903–1949.) 7073. ksz.

Ünnepség keretében alakult meg Baján a Magyar Szabadságharcos Szövetség, amely alakuló gyűlését 1948. szeptember 11–12-én tartotta. Az ünnepi nagygyűlésre szeptember 12-én a városháza előtti Szent István téren került sor, és amelyen kb. 1000 ember vett részt.⁷⁵

Az 1948. október 28-i polgármesteri jelentés kitér rá, hogy a Függetlenségi Frontba tömörült pártok helyi szervezetei propagandaelőadások tartásával támogatták a mezőgazdasági munkálatok végrehajtását. Október 31-én hat helyen szándékoztak ebben a tárgyban népgyűlést tartani a város területén.⁷⁶

A Bajai Nemzeti Bizottság rendezésében nagyszabású ünnepség keretében ünnepelték meg a pártok, a hivatalok, intézmények képviselői és az iskolák ifjúsága október 6-át, az aradi vértanúk ünnepét. A megemlékezést összekapcsolták a Kossuth Lajosról szóló megemlékezéssel. A műsor végén a város polgármestere megkoszorúzta a háború hőseinek emlékművét.⁷⁷

Az 1948. december 2-i polgármesteri jelentés azt állapította meg, hogy a városi közigazgatásnak kifogástalan együttműködést sikerült kialakítani a koalíciós pártokkal. A város 1949. évi költségvetési tervezetét a városi tanács csaknem minden tagjának jelenlétében – a PDP kivételével – valamennyi párthelyiségben ismertették, ami az együttműködést nagymértékben javította. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint az, hogy a pártok a közelmúltban a törvényhatósági tagok 75%-át leváltották, ennek ellenére az új törvényhatósági tagokkal is sikerült megfelelő munkakapcsolatot kialakítani.

A polgármester a költségvetési tervezet egy példányát eljuttatta a PDP elnökéhez dr. Molnár Szilárd pénzügyigazgatóhoz is. A számvevőségi főnök azt személyesen megbeszélte vele, ezért a közgyűlésen a PDP is támogatta.

Az ellenzéki politikai pártok közül kizárólag csak a PDP működött Baján. A városban semmiféle Barankovits megmozdulás nem volt. A kereken 10 000 Pfeiffer-párti szavazó nem állt nyíl-

75 MNL BKML XXI. 502. c Kig. ir. 14/69/1948.

76 Uo. 14/71/1948. és 14/81/1948.

77 Uo. 14/76/1948.

tan Barankovitsék oldalára. A PDP Baján ekkor még csak kb. 50 aktív taggal rendelkezett. A törvényhatósági bizottságba küldött PDP tagok kimondottan támogatták a közigazgatási munkát, sőt a legutóbbi közgyűlésen dr. Bánhidy Ferenc PDP törvényhatósági bizottsági tag Rákosi Mátyás miniszterelnök-helyettes legutóbbi beszédéből két alkalommal is idézett, sőt azonosult a beszéd takarékosági vonatkozású kitételeivel.

Az apácák vezetése alatt álló zárjai iskolában az 1948. november 14-i szülői értekezleten egyes szülők fegyelmetlenül viselkedtek, tiltakozó hangmoraj hallatszott akkor, amikor a nőknek a közéletbe való szorosabb beilleszkedéséről és politikai művelődéséről esett szó. Kifogásolták azt is, hogy még nincs itthon minden hadifogoly. Miután Kricskovics Istvánné erélyesen rendet teremtett az elégedetlenkedők között, 6–8 szülő eltávozott. Demokráciaellenes jelenségnek volt tekinthető az is, hogy novemberben egy-két úttörőt megverték a diáktársai. Ennek hatására az ellenpropaganda azonnal megkezdődött. Nyomozás indult meg annak a kiderítésére, hogy a gyerekeket kik oktatták ki az úttörőmozgalommal szemben, ám a nyomozás eredménytelenül végződött.

A kulákok 1948 novemberében megpróbálták a mezőőrök egy részét befolyásolni, de azok néhány tanyán elmondták a halottakat. A rémhír pedig az volt, hogy a kormány az utolsó literig zárolni fogja a magyar bortermetést és mindenki köteles lesz azt literenként 1 forintos áron beszolgáltatni. A polgármesteri hivatal még az első nap délutánján tudomást szerzett erről a dologról és leállította a további hírverést.

A kulákság megfékezésére jó hatással voltak az erélyes kormány és főispáni intézkedések is. Sikereseknek bizonyultak a mezőgazdasági jellegű városkörzetekben tartott röpgyűlések is. Novemberben a kihágási büntetőbíróság 96 tárgyalást tartott a kukorica-szárvágást elmulasztó kulákok ellen benyújtott feljelentésekre. A feljelentettek 95%-a az idézés átvételétől a tárgyalásig eltelt néhány nap alatt levágta a lábon álló szárazakat.

A november 27-i római katolikus istentiszteleteken felolvasták dr. Mindszenty József hercegprímás korábbi kijelentéseivel azonosuló püspöki kari körlevelet. Ezzel szemben nem olvasták fel a mezőgazdasági munkákra vonatkozó főispáni körlevelet arra hivatkozva, hogy erre csak a kalocsai érsek adhat engedélyt.⁷⁸

A polgármester 1948. december 14-én azt jelentette a főispánnak, hogy az együttműködés a koalíciós pártokkal változatlanul kifogástalan. A város vezetői azonban nemcsak a koalíciós pártokkal működtek együtt, hanem a bácsalmásikkal is. A december 10-én kiadott főispáni utasítás értelmében 12-én 27 tagú bajai küldöttség utazott Bácsalmásra, ahol az UFOSZ és a FÉKOSZ fűzőjét előkészítő nagygyűlésen vett részt. A polgármester megítélése szerint a bajai küldöttség részvétele az eseményen igen jó hatást gyakorolt a bácsalmási népi szervekre. Ezek ugyanis úgy érezték, hogy a városi dolgozók végre felfigyelnek a falusi, illetve a mezőgazdasági dolgozók létérdekeire is.

A polgármesteri jelentés szólt a Magyar Dolgozók Pártjában és a Nemzeti Parasztpártban folyó tagfelülvizsgálatokról is, amelyek a pártokon belül a demokráciaellenes jelenségeket voltak hivatottak kiküszöbölni. Kívánatosnak nevezte, hogy ugyanezt a Független Kisgazda, Földmunkás és Polgári Párt is megtegye. A felülvizsgálat egyben azt is jelentené, hogy aki nem hajlandó alávetni magát ennek, az kimarad a koalíciós pártból, amelynek csak színlag a tagja, és amelyet csak búvóhelynek használt eddig.

A polgármester megemlékezett a Nemzetközi Demokratikus Nőszövetség világkongresszusa alkalmából december 8-án Baján rendezett tömegmegmozdulásról is, amelynek átképző jelentősége volt.

A város vezetése az elmúlt két hét során kiértékelte Rákosi Mátyás miniszterelnöknek az MDP központi vezetőségének ülésén tartott politikai megnyilatkozását. Ez a következő hónapok kormányprogramját hozta a város vezetőinek tudomására.

78 MNL BKML XXI. 502. c Kig. ir. 14/86/1948.

A Garai Béla belvárosi plébánossal folytatott telefonbeszélgetés alapján úgy ítélte meg a polgármester, hogy az ún. főispáni mezőgazdasági anyag szószékről történő közhírré tétele tárgyában enyhülés állt be.⁷⁹

A polgármester 1948. december 14-i és 18-i jelentésében a közérdekű hírszolgálat működéséről számolt be a város főispánjának és a törvényhatósági bizottságnak. E szerint a közérdekű hírszolgálat Baján az elmúlt két hét során kibővült, mert a Budapest Székesfővárosi Hirdetővállalat vállalta, hogy a jövőben az eddigi szövegen felül vasárnap délben az ún. főispáni közérdekű hírszolgálat anyagát is beolvassa. A polgármester ezen felül a szombaton délben rádión kapott közérdekű híreket is beolvastatta, sőt a fentieket még Bajaszentistván városrészben dobszó útján is közhírré tette. Elrendelte továbbá azok vasárnap délelőtti ismertetését is, amikor a templomból kijövő közönség nagy tömegben együtt van. Az elmúlt vasárnap az esős idő miatt a nagyközönség a híreket nem nagy számban hallgatta. Bajaszentistvánon a mise után számosan hallgatták a híreket, azonban itt is a hírközlés végére már csak 30 fő maradt vissza.

A piaci irányárakat, továbbá minden közérdekű hírt naponta többször is hangszóró útján tették közhírré. A közérdekű hírek közzététele az árak leszorítása szempontjából bírt nagy jelentőséggel.⁸⁰

A polgármester 1948. december 28-i jelentése a következőket tartalmazta: A Polgári Demokrata Párt egy szobából álló párthelyiségét az EPOSZ lezárta és a kulcsot elvitte, mert erre a helyiségre a népi ifjúsági szervezeteknek van szükségük. Az MDP megyei bizottsága ígéretet tett a PDP vezetőségének, hogy egy magánlakás egyik szobáját a lakáshivatal útján párthelyiség céljára kiutaltatja. Ezzel remélhetőleg ez a kényes kérdés barátságos megoldást nyer.

A Magyar Dolgozók Pártjában és a Nemzeti Parasztpártban folyt a tagfelülvizsgálat, a két párt vezetősége ettől remélte a demokráciaellenes jelenségek megszűnését.

79 MNL BKML XXI. 502. c Kig. ir. 14/79/1948.

80 Uo.; XXI. 501. Th. biz. ir. 4026/5. Kig. 1948.

Mindszenty letartóztatása eddig demokráciaellenes megnyilvánulást nem váltott ki.

A kulákság a legutóbbi serteshúsár és zsírár leszállítása óta kisebb számban adja el hizlalt állatait, inkább saját célra vágják le azokat. Ennek a jelenségnek a polgármesteri hivatal jobban utána kívánt nézni, nehogy ez a helyzet feketézésre adjon lehetőséget.

Az egyházi személyek részéről a városban demokráciaellenes megnyilvánulás 1948. december második felében történt. A Bácsalmási Nemzeti Bizottság felkérésére a Bajai Nemzeti Bizottság is egyhangúlag követelte Bagó István hittanár azonnali eltávolítását az állami kereskedelmi leány-középiskolából. Bagó István ugyanis néhány hónappal korábban Bácsalmáson demokráciaellenes kijelentéseket tett és a demokrácia ellen izgatott.

A római katolikus miséken 1948. december 26-án a szószék-ről felolvasták a mezőgazdasági munka érdekében közhírré tenni kért ún. főispáni szöveget, és példaképpül a legutóbb kitüntetett mezőgazdasági dolgozókat állították a többiek elé.⁸¹

A polgármester 1949. március 25-i jelentésében emlékezett meg Szakasits Árpád köztársasági elnök bajai látogatásáról. A köztársasági elnök 1949. február 12-én látogatott Bajára. Megtekintette a Rudnay-kiállítást, a festő-szabadakadémiát és a művésztelepet. Ezenkívül részt vett még a községi főjegyzők államosításával kapcsolatban, a vármegyeháza közgyűlési termében rendezett fogadalomtételi ünnepélyen is. Megelégedését fejezte ki a város élénk munkatempójáról és kilátásba helyezte egy állami üzem Bajára helyezését.

A törvényhatósági bizottság, a pártok és az ifjúság közös ünnepélyen emlékezett meg Magyarország köztársasággá alakulásának hároméves évfordulójáról a városháza közgyűlési termében.

A szovjet hadsereg fennállásának 31. évfordulója alkalmából a város 1949. február 27-én tartott ünnepélyen emlékezett meg.

A március 15-i városi ünnepély is hatalmas tömegeket mozgató meg.

81 MNL BKML XXI. 502. c Kig. ir. 14/94/1948.

Rákosi Mátyásnak az elmúlt hetekben a Népfront kongresszusán tartott beszédében elhangzott elveket a város vezetése a közigazgatás fejlesztésében iránymutatónak tekintette. Az ország vezetői az ötéves terv során 35 milliárd forintot kívántak befektetni az ország további fejlesztésébe.

A polgármester megemlékezett a Népfront megalakulásáról is, amelynek elnökévé Rákosi Mátyást választották meg.

Méltóképpen emlékezett meg SztrikinácZ János törvényhatósági bizottsági tagról, a Nemzeti Parasztpárt tagjáról is, aki vadászszerencsétlenség áldozata lett. SztrikinácZ János részt vett az Igazolóbizottság, a Nemzeti Bizottság és a Nemzeti Parasztpárt munkájában. A törvényhatósági bizottság felállva, egy perces néma megemlékezéssel adózott elhunyt tagtársa emlékének.

A Független Kisgazda, Földmunkás- és Polgári Párt Rajkay József törvényhatósági bizottsági tagot hívta be országgyűlési képviselőnek, és akinek a polgármester ez alkalommal a törvényhatósági bizottság nevében is jókívánságait tolmácsolta.⁸²

Babics József polgármester 1949. május 30-i jelentésében számolt be arról, hogy a választást megelőzően április 30-án a városháza közgyűlési termében dr. Lovász Györgyné dr. Katits Anna főjegyző az MNDSZ rendezésében felvilágosító előadást tartott a dolgozó nők számára. Május 3-án a városháza dolgozóit hívta össze a polgármester, akik előtt lelkesítő szavakat mondott az ötéves tervről, a béke megvédéséről és a választásról.

Rákosi Mátyás angyalföldi és celldömölki beszédét a városi tisztviselők rádión keresztül hallgatták.

A jelentés szólt az országgyűlési képviselőválasztásokról is, amelyek országosan a Népfront győzelmével végződtek.

Baján 18 195 fő szavazott, azaz a névjegyzékben szereplők 95,7%-a. A Népfront ellen 49 fő szavazott, míg az érvénytelen szavazatok száma 47, vagyis Baján a Népfontra leadott szavazatok száma 18 099 fő volt. A választás eredményeképpen Baja város képviselőjévé Pankovics Józsefnét és dr. Fábían Lászlót választották meg.

82 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 1068/1. Kig. 1949.; XV. 33. V. Sz. Polgm. jelentések 1903–1949. 7073. ksz.

A polgármester napirend előtti felszólalásában a közigazgatási bizottság 1949. május 23-i ülésén is üdvözölte a két új képviselőt a bizottság nevében.⁸³

Közigazgatás

A város vezető tisztviselői a front közeledtével – öt kivételével – elhagyták Baját. A város 1944. október 20-án került a szovjet csapatok kezére. Biks kapitány, szovjet városparancsnok összehívta az itt maradt tisztviselőket, akik egyhangúlag dr. Takáts Endre városi főlevéltárnokot bízták meg a polgármesteri teendők ellátásával. A városparancsnok megerősítette ezt a választást, sőt második utódja, Paskovszky gárdaőrnagy egész csonka Bács-Bodrog vármegye kormányzásával is megbízta a bajai polgármestert, mint gubernátort.⁸⁴

Dr. Takáts Endre polgármesterré történt választására 1944. október 22-én került sor. November 11-én megalakult a város vezető testülete a városi tanács, amelynek tagjai voltak a polgármester, a Kommunista Párt 11 tagja, valamint még további 10 tag. A város vezetését a polgármester a városi tanáccsal együtt 1945. január 27-ig látta el. Ekkor megalakult a Nemzeti Bizottság és megszűnt a városi tanács.

Lemondott polgármesteri megbízatásáról dr. Takáts Endre. A lemondás miatt megürült polgármesteri székbe a főispán 1945. február 5-én dr. Surányi István bajai ügyvédet nevezte ki. Az új polgármester kinevezésénél azonban a főispán sem a Nemzeti Bizottság, sem az öt politikai párt véleményét nem kérte ki.

Az új polgármester az 1945. május 12-i jelentésében jelezte, hogy a polgármesteri állást csak átmenetileg vállalta, megbízatása kifejezetten csak a törvényhatósági bizottság megalakulásának

83 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 1068/2. Kig. 1949.; XV. 33. V. Sz. Polgm. jelentések 1903–1949. 7073. ksz.; XXI. 510. Kib. ir. 102/1949.

84 MNL BKML XXI. 502. a Eln. ir. 67/1945.

időpontjáig szól. Ezt írja elő az 1030/1945. ME számú rendelet is, amely kimondja, hogy a törvényhatósági bizottság közgyűlésének összeültével a polgármesteri állást ismét be kell tölteni.⁸⁵

A törvényhatósági bizottság közgyűlése az előírásnak megfelelően még 1945. május 12-én új polgármestert választott, Babics József személyében.⁸⁶ Az új polgármester ezen az ülésen elismeréssel szólt két hivatali elődje, dr. Takáts Endre és dr. Surányi István volt polgármestereknek a rendkívül válságos időben teljesített munkájáról. Önzetlen és áldozatos szolgálatuk elismeréseképpen indítványozta, hogy a törvényhatósági bizottság fejezze ki köszönetét.⁸⁷

Baján, a német áttelepítéssel kapcsolatos összeírásokról az 1946. június 4-i polgármesteri jelentés számolt be. Az összeírások során rendezavarás vagy visszaélés nem történt. Kedvezőtlen benyomást keltett azonban a lakosságban az, hogy a város környékén folyó kitelepítéseknél a visszamaradt vagyontárgyak kezelése körül állítólag szabálytalanságok történtek, és az erről szóló híresztelés elterjedt.⁸⁸

A városban 1946. december 12-én tüntetés volt az árdragítók ellen.

Az árellenőrzés hatékonyabbá tétele céljából a Belügyminisztérium kiadta a 187 512/1946. III/3. számú rendeletét, amelyet a főispán, mint közellátási kormánybiztos úgy hajtott végre, hogy ún. árfelügyeleti értekezletet tartott. Az értekezleten a város polgármestere részletes útbaigazítást kapott arra vonatkozóan, miképpen kapcsolódjon bele az árellenőrzés végzésébe.

Az értekezlet a polgármester hatáskörébe árellenőrzési feladatokat utalt, és erre valamennyi városi alkalmazott figyelmét felhívta.⁸⁹

85 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 20/1. Kig. 1945. 2. kgy. jkvi szám; BÁLINTNÉ MIKES Katalin–SZABÓ Sándor: Így kezdődött. Dokumentumok Bács-Kiskun megye történetéből 1944–1945. Kecskemét, é. n. 310–318. o.

86 Uo. sz. n./ Kig. 1946. 46. kgy. jkvi szám; BÁLINTNÉ-SZABÓ: i. m. Kecskemét, é. n. 318–319. o.

87 Uo. 20/3. Kig. 1945. 107. kgy. jkvi szám

88 MNL BKML XXI. 502. c Kig. ir. 6008/12/ 1946.

89 Uo. 6008/41/1946.

A polgármester 1947. február 10-i jelentésében jelezte a belügyminiszternek, hogy a nagyarányú létszámcsökkentés miatt a városi közigazgatásban nagy összevonások és átrendezések váltak szükségessé. A helyzeten csak némileg javított a közigazgatási bizottságnak az az intézkedése, amely dr. Béla Gyula és dr. Dobó Gusztáv tanácsnokokat, valamint dr. Bakonyi Pétert újra visszahelyezte az állásába. Fontosnak tartotta a szakképzett egyéb, és alacsonyabb beosztású tisztviselők további visszavételét is.

Szolgálatban elkövetett fegyelmi vétség miatt Jenővári Márk tűzoltót állásától fel kellett függeszteni. Ellene a fegyelmi eljárás ekkor már folyt.⁹⁰

A polgármester 1947. február 15-i jelentésében újólaj jelezte a törvényhatósági bizottságnak, hogy a nagyarányú létszámcsökkentés miatt a városi közigazgatásban nagy összevonások és átrendezések váltak szükségessé. Az erősen lecsökkentett tisztviselői létszámban további javulást eredményezett a Miniszterközi Bizottságnak az az intézkedése, amely két tanácsnokot és 8 egyéb beosztott tisztviselőt újra visszahelyezett az állásába.⁹¹

Súlyosan érintette a város közigazgatását az ún. „*B-lista*” rendelet végrehajtása. Erről a polgármester 1947. május 12-i jelentése tesz említést. A rendelet miatt a városi alkalmazottaknak kb. 50%-át kellett elbocsátani. Számszerűen többet, mint amennyit az erre vonatkozó kormányrendeletek előírtak. A nagyarányú létszámcsökkentés a városi közigazgatásban újabb nagy összevonásokat és átrendezéseket tett szükségessé.

Az állásukban megmaradt tisztviselők erejük megfeszítésével, kellő szorgalommal és készséggel álltak a nagyközönség rendelkezésére. A polgármester még azon reményének is hangot adott, hogy a városi közönség meglegedésére végzik a munkájukat.

A létszámcsökkentéssel kapcsolatban a város státuszrendezési tervet dolgozott ki. A kormányhatóság részéről erre vonatkozóan irányelveket kapott, ám a tárgyalások a Belügyminisztérium

90 MNL BKML XXI. 502. c Kig. ir. 14/14/1947.

91 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 8/1. Kig. 1947.

illetékes osztályán ekkor még folytak, ezért az ezzel kapcsolatos javaslatot a polgármester nem terjeszthette a törvényhatósági bizottság elé.⁹²

Erre a lecsökkentett tisztviselői karra hárult még az 1947. július 26-i polgármesteri jelentés szerint a megnövekedett napi munka mellett a választás lebonyolítása is.⁹³

Az 1947. november 15-i polgármesteri jelentés arról számolt be, hogy a Miniszterközi Bizottság újabb két városi tisztviselőt helyezett vissza állásába, valamelyest enyhítve ezzel a tisztviselői létszámhiányon.⁹⁴

Baja város polgármestere az 1948. január 13-i jelentésében arra mutatott rá, hogy a B-listázás következtében a városi tisztviselői kar létszáma erősen lecsökkent, ezért kívánatos lenne a Miniszterközi Bizottság által megállapított státuslétszám betöltésének sürgős engedélyezése, mert e nélkül a város a hároméves tervben kijelölt feladatait maradéktalanul teljesíteni nem tudja.⁹⁵

A város polgármestere 1948. február 18-án jelentette a belügyminiszternek, hogy a főjegyzői ügyosztály a 12 200/1947. számú Kormányrendeletben előírtak szerint végzi a kitelepítés alá kerülő német lakosság összeírását.⁹⁶ A március 30-i jelentés már arról számolt be, hogy a városi tisztviselők elvégezték a német lakosság összeírását és az anyagot március első napjaiban fel is terjesztették a belügyminisztériumba.⁹⁷ A fenti számú kormányrendelet végrehajtásával kapcsolatban a város 1948 áprilisában kapta meg a BM-től a kitelepítendőket, és a 3., valamint a 14. §. hatálya alá esők betűsoros névjegyzékét, kifüggesztés végett.⁹⁸ A polgármester 1948. szeptember 30-i jelentése szerint a BM I/4. osztálya megküldte a polgármesteri hivatalnak a 84 350/1947. Korm.

92 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 8/2. Kig. 1947.

93 Uo. sz. n./Kig. 1947.

94 Uo. 8/4. Kig. 1947.

95 MNL BKML XXI. 502. c Kig. ir. 14/2/1948.

96 Uo. 14/9/1948. és 14/18/1948.

97 Uo. 14/23/1948.

98 Uo. 14/29/1948.

rendelet alapján a német áttelepítéssel kapcsolatban készült I–VI. számú névjegyzékeket. Ekkorra már nagyrészt elkészült a német vagyonok leltározása is.⁹⁹

Babics József polgármesternek a belügyminiszterhez intézett 1948. február 28-i jelentése szerint Baján a közigazgatás csaknem valamennyi ágazatában lényeges munkaerőhiány mutatkozik. A fogalmazási szakon 5, az adóhivatali szaknál 8, a javadalmi hivatalnál 4, a kezelési szaknál 9, a tűzoltóságnál 8, a hivatali altisztek számában 5 fő hiányzik. Az így jelentkező hiányokat a város vezetése részben kiegészítő munkaerővel pótolta. Ez azonban nem felelt meg a kívánalmaknak, jóllehet a városi közigazgatás két év óta néha összeroppanással fenyegető nehézségekkel küzd.

A levéltár anyagának háromnegyed része „*ömlesztve*” nyert elhelyezést. A háborús behatás eredményeként összedőlt anyag szakszerű és előírt kielejtése így a legnagyobb akadályokba ütközik. A levéltár és az irattár személyzete is hiányos. A főlevéltárnok egy női beosztottjával, altiszti segéderő nélkül, képtelen a régi anyag szakszerű kezelésére és rendezésére. Ezért a polgármester feltétlenül szükségesnek tartotta, hogy a státuszrendezés során egy férfi munkaerőt és egy altisztet kapjon a levéltár, mert enélkül az állandóan használt irattári anyag is veszendőbe fog menni.

A törvényhatósági bizottság 1948. februári közgyűlésén Baja thj. város közönsége a tiszai árvíz okozta épületkárok helyreállításával kapcsolatban magára vállalta egy lakóház felépítési költségeit, amely ekkor 10 000 forintra rúgott.¹⁰⁰

Az erősen lecsökkent városi tisztviselői létszámban újabb nehézséget okozott az 1948. március 30-i polgármesteri jelentés szerint az, hogy a város főjegyzőjét pártja visszahívta. Ennek következtében a főjegyző működése megszűnt.¹⁰¹

99 MNL BKML XXI. 502. c Kig. ir. 14/69/1948.

100 Uo. 14/18/1948.

101 Uo. 14/23/1948.

A belügyminiszter előzetes szóbeli engedélye alapján 1948 júniusában a városi adó-, javadalmi, lakás- és mérnöki hivatalnál összesen 10 ideiglenes kiegészítő munkaerőt alkalmazott a polgármester, három havi próbaidőre.¹⁰²

Az 1948. július 30-i polgármesteri jelentésből az derül ki, hogy július hó folyamán kisebb hivatali sikkasztás miatt egy fő azonnali elbocsátására került sor, emellett egy fegyelmi ügy is folyt. A fegyelmi eljárás alá vont tisztviselőt 1948. július 1-jei hatállyal állásától felfüggesztették.¹⁰³

A város polgármestere 1948. október 29-i jelentésében arról tájékoztatta a belügyminisztert, hogy októberben a közigazgatási bizottság egyszer ülésezett, amelyen Baja városára nézve sérelmes menetrendi kérdést tárgyalt. Az ügyben a polgármester felterjesztéssel élt a kereskedelmi és közlekedésügyi miniszterhez.¹⁰⁴

December 2-i jelentésében a polgármester a felügyeleti joggal kapcsolatos kötelességeinek teljesítéséről számolt be dr. Fábián Lászlónak, Baja thj. város és Bács-Bodrog vármegye főispánjának. E szerint a polgármester minden reggel 8 óra 5 perckor aláírja a reggeli jelentkezési íveket és ellenőrzi az ún. kilépési bárca-rendszerrel a munkaidő alatt történt eltávozásokat. Figyelemmel kíséri azt is, vajon elhagyja-e valaki idő előtt a munkahelyét. A polgármester minden hónap első napján láttamozza valamennyi előadói munkakönyvvel rendelkező tisztviselő munkakönyvét, az előadói lezárási adatok figyelembevételével. A tanácsüléseken a polgármester elnököl, így a városi közigazgatás minden problémájával tisztában van. Alkalmoszerűen ellenőrzi az egyes ügyosztályok működését is.

Baja város főispánja 1948. november 19-én számonkérőszéket hívott össze, amelynek eredményét még az aznapi közgyűlésen ismertette. A közigazgatási alkalmazottak előtt a munkaverseny jelentőségét fejtegette és a munkaversenyben való részvételre buzdította őket.

102 MNL BKML XXI. 502. c Kig. ir. 14/40/1948.

103 Uo. 14/48/1948.

104 Uo. 14/76/1948.

A polgármester ezzel kapcsolatban megemlítette, hogy a munkaversennyel kapcsolatban még viták vannak, mert Baja városa nemcsak mezőgazdasági, hanem egyéb vonalon is Mohács megyei jogú várossal szeretett volna munkaversenyre kelni. Téves felfogásnak vélte azt a nézetet, amely szerint törvényhatósági jogú város megyei várossal nem folytathat munkaversenyt. A vita tisztázása ekkor még javában folyt.

A közigazgatás zavartalan működése érdekében 1948. november 22-én a város főispánja értekezletre hívta meg Baja polgármesterét, amelyen a közigazgatás fokozottabb ellenőrzésének valamennyi problémáját megvitatták.

Az önkormányzati alkalmazottak létszámában annyiban történt változás, hogy 1948. november 1-jétől ideiglenes fogalmazói minőségben szolgálatba lépett dr. Lovász Györgyné született Katits Anna. Rajta kívül alkalmazást nyert még november 15-től Horváth János ideiglenes múzeumi altiszt is. A város polgármestere mindkettőjük alkalmazását az előírásoknak megfelelően jelentette a belügyminiszternek.

Babics József polgármester 1948. november 30-án Budapesten polgármesteri értekezleten vett részt.¹⁰⁵

A közigazgatási tisztviselők egy részére jelentős munkatöbbletet rótt a népszámlálás munkáinak megfelelő előkészítése. A népszámlálásra Baján igen nagy súlyt helyeztek, mivel ez képezte az ötéves terv elméleti alapjait.

A közigazgatás zavartalan működése érdekében Baján tulajdonképpen a városi tanács ülései voltak olyannak tekinthetők, amelyek megfelelték pl. egy vármegyei tiszti értekezletnek. A város polgármestere ezen felül Rostás Sándor MDP közigazgatási felelőssel is megbeszél minden jelentősebb közigazgatási eseményt. Így a dolgozókkal való kapcsolata is tökéletesnek mondható. A tárcaközi bizottság az 1948. december 13-át megelőző öt napban tárgyalta le a város 1949. évi költségvetési tervezetét.

Babics József polgármester 1948. december 4–6-a között Debrecenben az országos gázgyári kongresszuson vett részt.¹⁰⁶

105 MNL BKML XXI. 502. c Kig. ir. 14/86/1948.

106 Uo. 14/79/1948.

A városi közigazgatás általános helyzetét az 1948. december 28-i jelentésében kielégítőnek nevezte a polgármester. A népszámlálás előkészítése továbbra is munkatöbbletet ró az egyes közigazgatási tisztviselőkre. A munkálatok kifogástalan és lelkiismeretes elvégzésére a kormány elgondolásainak megfelelően igen nagy súlyt helyezett a város polgármestere.

December 18-án számonkérőszéki vizsgálatra került sor. A vizsgálat megállapította, hogy a munkahátralékok csökkentek.

Ugyanezen a napon kisgyűlést és közgyűlést is tartottak. A közgyűlés legfontosabb tárgya a polgármesteri jelentés volt, amelyhez a törvényhatósági bizottsági tagok igen nagy számban szóltak hozzá. A jelentés az elmúlt félév eseményeit és eredményeit foglalta össze. A törvényhatósági bizottsági tagok elismerésüket fejezték ki a polgármesteri jelentésben foglaltakkal, kifogást csak az áramszolgáltatással és a házhelykiosztással kapcsolatban fogalmaztak meg.¹⁰⁷

A közigazgatási bizottságnak 1949. január 18-án küldött polgármesteri jelentésből megtudhatjuk, hogy az 1948. december 18-i főispáni számonkérőszék eredménye kedvezőbb volt mint a novemberi hivatali vizsgálat eredménye, mivel ezúttal a hátralék már lényegesen kisebb volt.

A kormányzat 1949. január 1-jével államosította a bajai adóhivatalt. Az új állami adóhivatal vezetője Szélig Gyula lett. A polgármesteri jelentés idején az államosítással kapcsolatos teendők még zökkenőmentesen folytak.

A közigazgatási tisztviselőkre jelentős munkatöbbletet rótt még az ekkor is folyó népszámlálás, amelynek a zárómunkálatait végezték. A népszámlálást a város vezetősége nagy alaposággal igyekezett végrehajtani. Az összeírókat, felülvizsgálókat előadások és fejtágítók révén alaposan kiképezték, hogy munkájukat minél tökéletesebben tudják ellátni. A munka jelentőségével a város vezetői tökéletesen tisztában voltak. A kormányzat elgondolása szerint ez a munka képezi az elkövetkező öt éves terv elméleti alapját.¹⁰⁸

107 MNL BKML XXI. 502. c Kig. ir. 14/94/1948.

108 MNL BKML XXI. 510. Baja Város Közigazgatási Bizottságának (a továbbiakban: Kib. ir.) iratai 8/1949.

Az 1949. március 25-i polgármesteri jelentés a városi közigazgatás helyzetét jónak ítélte, jóllehet erre a megállapításra dr. Kovács Tibor belügyminisztériumi miniszteri tanácsos jutott a legutóbbi havi polgármesteri értekezleten. A belügyi kormányzat a bajai szeretetház működését országos viszonylatban mintaszerűnek tekintette.

A városi adóhivatal államosítása miatt a bajai tisztviselői kar létszáma, beleértve a polgármestert is, 46 főre csökkent. Ilyen alacsony tisztviselői létszám mellett óriási munkát jelentett az 1948. november közepétől 1949. január végéig tartó népszámlálás. A népszámlálási adatok szerint Baja városának 28 214 lakosa van ekkor, több mint négyezer fővel kevesebb, mint az 1941. évi népszámláláskor.

A fasiszta gázkamráknak 900 bajai zsidó esett áldozatul. Tőlük, a polgármester javaslatára, egy perces néma megemlékezéssel vett búcsút a törvényhatósági bizottság.

A további hiányzó, kereken háromezer személy nagyobb része a bajai laktanyákban az 1941-ben népszámlálás során számba vett honvédekből, a Baján telelő külföldi hajósokból, és a nyugatra menekült, illetve kiköltöztetett németekből tevődött össze. A város keresztény lakosainak második világháborús vesztesége ekkor még nem volt egészen pontosan megállapítható. Ezek számát a polgármester 300 főre tette. Kérte a törvényhatósági bizottságot, hogy a keresztény bajai honfitársak elvesztése feletti gyászát egy perces néma csenddel fejezze ki.

A városi tisztviselői kar a felettes hatóságok megállapítása szerint kifogástalanul oldotta meg a népszámlálás nehéz feladatát.

A polgármester 1949. február 23-án utasítást adott az országgyűlési választói névjegyzék helyesbítésével kapcsolatos munkák elvégzésére. Emiatt az egyes városi hivatalokban a hivatali munka egy részét le kellett állítani. A tisztviselői kar feléből 22 főnyi választási brigádot szerveztetett a polgármester, amely a Belügyminisztérium eddigi ellenőrzései szerint mintaszerűen lát-

ta el feladatát. A rendkívüli munka miatt egy-két ügyosztálynál kisebb munkahátralék fog keletkezni, amit csak áprilisban, közigazgatási munkabrigádok beállításával lehet majd felszámolni.¹⁰⁹

A közigazgatási bizottsághoz intézett 1949. április 21-i polgármesteri jelentés ismételten kitér arra, miként a városi tisztviselőkre jelentős munkatöbbletet rótt az országgyűlési képviselőválasztói névjegyzék helyesbítése, továbbá a névjegyzék leírása, amely munkákat a városi tisztviselői kar rohammunkával végzett el.

A belügyminiszter 1949. április 11-én dr. Lovász Györgyné született dr. Katits Anna eddigi fogalmazót nevezte ki Baja város főjegyzőjévé.¹¹⁰

Az új főjegyző kinevezéséről 1949. május 30-i polgármesteri jelentés számolt be a törvényhatósági bizottságnak. A polgármester még aznap kérte a törvényhatósági bizottság hozzájárulását ahhoz, hogy dr. Lovász Györgyné főjegyző helyettesítse. A helyettesítés időtartamára kérte engedélyezni a polgármesteri cím használatát és a vele járó illetmények élvezetét.

A jelentés szólt dr. Béla Gyula volt városi tanácsnok ügyéről is. Nevezett városi tanácsnok ellen 97/1949. Kib. szám alatt fegyelmi eljárás indult, amelynek eredményeként dr. Béla Gyulát felfüggesztették állásától, mert 1949. április 30-án éjjel a május 1-jei munka ünnepére kifüggesztett plakátokat letépte. Május 10-én a polgármester dr. Béla Gyula tanácsnokot szolgálattételre hívta fel. A posta azonban jelezte, hogy a felhívást nem tudta kézbesíteni a nevezettnek, mert az ismeretlen helyre távozott. Ebben a helyzetben a polgármester a tanácsnokot állásáról lemondottnak tekintette és beszüntették a vele szemben folyó fegyelmi eljárást.¹¹¹

109 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 1068/1. Kig. 1949.; XV. 33. V. Sz. Polgm. jelentések 1903–1949. 7073. ksz.

110 MNL BKML XXI. 510. Kib. ir. 83/1949.

111 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 1068/2. Kig. 1949.; XV. 33. V. Sz. Polgm. jelentések 1903–1949. 7073. ksz.

Az 1949. június 20-i polgármesteri jelentés kitér arra, hogy a belügyminiszter engedélyezte Breinik Antal és Gellei Albert fogalmazói behelyettesítését. A fogalmazói kar ekkor Baján 11 főből állt. Közülük 6 fő népi, 2 fő értelmiségi származású, míg 3 fogalmazói állás betöltetlen volt.¹¹²

Dr. Lovász Györgyné polgármester-helyettes-főjegyző terjesztette be az 1949. július 20-i jelentést a közigazgatási bizottságnak. Erre azért kerülhetett sor, mert Babics József polgármester 1949. június 21-én részben betegsége, részben a pártból történt kizárása miatt a városi közigazgatásból kivált. A törvényhatósági bizottság július 11-i közgyűlése Babics József polgármestert végelbánás alá vonta. Mindezek alapján a polgármesteri teendőket 1949. június 22-e óta dr. Lovász Györgyné látja el.¹¹³

A polgármesteri állás végleges betöltésére már az 1949. augusztus 19-i közgyűlésen sor került, ahol is a belügyminiszter leirata értelmében Wehring Pétert ünnepélyesen beiktatták a polgármesteri tisztségbe.¹¹⁴

Az 1949. szeptember 26-i polgármesteri jelentés szól a lakásínség enyhítésére fogantatosított intézkedésekről. Eszerint a polgármester és a polgármester-helyettes vezetésével a városi alkalmazottakból több brigádot alakítottak, amelyek példás szorgalommal, a hivatalos időn túl végzik az ún. lakáskataszteri munkálatokat. Végigjárják a város valamennyi lakását, azokról vázrajzot készítenek, és egyúttal összeírják a bentlakókat is. Ezek segítségével igazságosan és megfelelő módon lehet majd mindenkit lakáshoz juttatni.¹¹⁵

A földművelésügyi miniszter közérdekből Baján is elrendelte a birtokrendezést. A Birtokrendező Bizottság 1949. szeptember 27. – október 15. között működött a városban.¹¹⁶

112 MNL BKML XXI. 510. Kib. ir. 119/1949.

113 Uo. 139/1949.

114 Uo. 156/1949.

115 Uo. 170/1949.

116 Uo. 193/1949.

Háborús károk, újjáépítés

A **háborús károk** összeírásával 1946 januárjában a városi általános igazgatás három rendszerben foglalkozott. A *magánháztartásokat* ért károkat házról-házra történő adatgyűjtéssel ekkor kezdték összeírni, sőt ez a munka már a befejezéséhez közeledik. A *közületeket* ért károk megállapítása a közeljövő feladata lesz. Az *épületkárok* bejelentése ekkorra már befejeződött. Összesen 315 háborús épületkár-bejelentést tettek a város lakói. A bejelentett károk 1938-as értékben számítva a következők: lakóházaknál 1 288 271 pengő, üzemi épületeknél 1 326 800 pengő, középületeknél 1 207 605 pengő, vagyis a három épületcsoportnál együttesen 3 822 676 pengőt tesz ki. Ebből az összegből a közvetlenül harci cselekmények következtében keletkezett károk 1 063 655 pengőre rúgtak. Az említett számok csak az épületek szerkezeti részeire vonatkoztak, az épületben lévő egyéb értékek pusztulását nem tartalmazták.¹¹⁷

Az **újjáépítés** munkálatai már 1944 novemberében megindultak azt követően, hogy a hadműveletek a Dunántúlra tevődtek át. Megkezdődtek a hídépítési, vasúti pályajavítási, különböző szállítási és átrakási munkálatok, amelyekhez a szükséges emberek összegyűjtését és elosztását előbb a rendőrség, utóbb a közmunkahivatal végezte.¹¹⁸

A romokban heverő bajai Duna-híd hiánya a város gazdasági helyzetét súlyos válsággal fenyegette. Ezért a város polgármestere törvényhatósági bizottsághoz küldött 1945. december 15-i jelentésében hangsúlyozta, hogy be kell vinni az országos köztudatba a híd felépítésének fontosságát. Az egész magyar Duna-szakaszon Budapest kivételével nincs még egy olyan fontos pont, mint a bajai híd, ahol a gazdasági erővonalak annyira összpontosulnának. A nagy vasúti csomópontokkal, Dombóvárral, Szekszárddal, Békéscsabával majdnem egy síkban fekszik, fontos közutak futnak

117 MNL BKML XXI. 501. Baja Város Törvényhatósági Bizottságának iratai (a továbbiakban: th. biz. ir.) 20/1. Kig. 1946. 1. kgy. jkvi szám

118 Uo. 1945. 2. kgy. jkvi szám

itt össze, jelentősége egész Dél-Magyarország gazdasági életét döntően befolyásolja. A híd újjáépítése tehát nemzetgazdasági fontosságú.¹¹⁹

A belügyminiszterhez küldött 1946. május 16-i polgármestéri jelentés már arról tesz említést, hogy a városhoz tartozó szántóföldeken, közterületeken, közutakon lévő lövészárkokat, tankcsapdákat betemették, a Duna-menti árvédelmi töltésen készített ágyú és lövészállásokat feltöltötték. Helyreállították a városi középületek bombaárkait és tetőrongálásait, a romokat mindenütt eltakarították.

Az orosz kórházak céljaira igénybe vett középületeket a város kiürítés után helyreállította.

Rendbe hozták a parkokat és a tereket, a város utcáira 3000 darab facsemetét ültettek ki.

Sikerült rendbe hozni a harci cselekmények következtében tönkrement villamos távvezetékét és a városi elosztóhálózatot. Kiegészítésként először a posztógyár áramfejlesztőjét kapcsolták be. A frontnak a Dunától való eltávolodása után azonnal megkezdte a város a Baja–Bátaszék vonalon teljesen megsemmisült 14 km-es távvezeték szakasz újjáépítését. Ennek befejeződése után, 1945. április 29-én sikerült komlói árammal ellátni az egész áramszolgáltatási területet.

A távvezeték újjáépítésével kapcsolatban az egyik legnehezebb feladatnak a Dunán történő átvezetés bizonyult, mert a Duna-híd, amelyen a vezeték nyugodott, romokban hevert. A szakemberek először többféle ideiglenes megoldást alkalmaztak a híd megmaradt pilléreire és uszályokra támasztva. Mivel ezeket a megoldásokat a téli jégzajlás tönkre tette volna, a szakemberek tartósabb és állandóbb jellegű átfeszítési módot kerestek. A városi közművek vezetősége a távvezeték a Duna két partján felépítendő megfelelő nagyságú fagúlára szándékozott szereltetni. 1945 karácsonyára készült el a két fagúla és a város a távvezeték a Duna egyszeri átfeszítésével 510 méteres távon ezeken hozatta át.

119 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 20/3. Kig. 1945. 107. kgy. jkvi szám

1946 első negyedében az erősen megrongált közvilágítási hálózatot is kénytelen volt kijavíttatni a város vezetősége. Ez a munka még most is folyik.¹²⁰

A szorosabb értelemben vett újjáépítési feladatokról szólt az törvényhatósági bizottsághoz küldött 1946. május 28-i polgármesteri jelentés is. Eszerint helyre kellett állítani az utcákat, általában a város külső képét, meg kellett nyitni minden irányban a közlekedést, biztosítani kellett a város lakosságának élet-, egészség- és kárvédelmét, fel kellett venni a harcot a fenyegető nyomorral szemben, lehetővé tenni az iskolai oktatást, és végül gondoskodni kellett a város üzemanyag-ellátásáról. Ezeknek a feladatoknak a megoldásához elő kellett teremteni a szükséges anyagi eszközöket is.

A város sokáig volt hadműveleti terület, majd pedig a fő után-pótlási vonalra esett. Mindez mély nyomot hagyott a város külső arculatán. Sok rom, elhanyagoltság és piszok fogadta a város vezetőit mindenfelé. Mindebből 1946 májusára már alig volt látható valami. A helyreállítási munkák során sikerült a lövészárkokat, tankcsapdákat betemetetni, az utcák burkolatait és a gyalogjárdákat helyrehozni. A javítási és karbantartási munkálatok csak a legszükségesebbekre szorítkozhattak, mert nagyobb mennyiségű útburkoló anyag nem állt a város rendelkezésére. Ez csak a legutóbbi időben érkezett. A 30 tonna zúzalékot a Monostori út külső szakaszának kijavítására használták fel.

A dunai árvédelmi töltésen Szentjánostól egészen a Koppánypusztáig terjedő szakaszon sikerült a lóállásokat betemetetni. Ez a munka még nem teljes, mert a belső oldalon és a töltéskoronán még sok javítani való van hátra.

A megoldandó műszaki feladatok közé sorolható a város közlekedési vonalainak újjászervezése is. A Duna-híd lerombolása elvágta Baját a Dunántúltól, az aknaveszély, a híd- és hajóroncsok, valamint a hajóhiány miatt is szünetelő dunai hajózás pótolha-

120 MNL BKML XXI. 502. c Baja Város Polgármesteri Hivatalának iratai; A Főjegyzői és Közjogi Ügyosztály iratai (a továbbiakban: Kig. ir.) 24/3. Kig. 1946.

tatlan kiesést jelentett. Az akadályok végleges kiküszöböléséig igyekezett a város a Dunántúllal való összeköttetés fenntartására ideiglenes megoldásokat találni. Ilyen, egészen rövid ideig tartó kiegészítő megoldás volt az orosz parancsnokságtól kapott uszályhíd, amelyet a nyitási helynél 60 méter szélesre bővítettek, és 1945. május végén adtak át a forgalomnak. A város az uszályhidat csak két hónapig használhatta, utána le kellett bontani. Az orosz katonai pontonhídra sem lehetett számítani, mert azt többször is szétszedték. Ilyen körülmények között a város vezetése a legcélszerűbb megoldásnak a forgalom komppal történő lebonyolítását találta. A komp létesítését és fenntartását a Bajai Hajózási és Kereskedelmi Szövetkezet vállalta el. A szövetkezet 1946. március 10-e óta naponta több rendszeres átkelési járatot tart fenn. A megoldás csak helyi jelentőségű, nem pótolja a Duna-hidat, amely egész országrészek forgalmát bonyolította le. A híd helyreállítása érdekében a város vezetői felterjesztést intéztek a kormányhatóságokhoz.¹²¹

A felterjesztés nem maradt visszhang nélkül, mert a polgármester 1946. decemberi jelentése szerint Gerő Ernő kereskedelem- és közlekedésügyi miniszter a déli összekötő vasúti híd felavatása alkalmával elmondott beszédében ígéretet tett arra, hogy 3 év múlva sor kerül a bajai Duna-híd felépítésére. Jóllehet ez igen távoli időpont, jegyezte meg a polgármester, mégis a városnak örülnie kell, mert a híd kormányprogramponntá vált.¹²²

A közlekedésügyi miniszter leiratát, amely a bajai Duna-híd építését határozottan megígérte a hároméves terv keretében, 1947 júniusának végén kapta meg a város vezetése. A bajai híd vasúti és közúti híd is lesz egyben. Előmunkálatai ekkor már folytak.¹²³

Babics Józsefnek a belügyminiszterhez küldött 1948. január 13-i jelentése szerint a szorosabb értelemben vett újjáépítés a városban a hároméves terv keretében a következő feladatokat jelenti: Egy és kétszobás sorházak építését, a városi közkórház további

121 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. sz. n./Kig. 1946. 46. kg. jkvi szám

122 Uo. 20/2. Kig. 1946.

123 Uo. sz. n./Kig. 1947.

bővítését, közfürdő létesítését, az iskolák és szociális intézmények helyreállítását, továbbfejlesztését, végül vásárcsarnok létesítését.

Mindezeket a város szűkös pénzügyi lehetőségei miatt csak állami támogatással képes megvalósítani.¹²⁴

Pénz- és adóügy

A közigazgatási nehézségek mellett a város másik nagy gondja a pénzügyi helyzet rendezetlensége volt. Jóllehet az elmenekült tisztviselők javadalmazásának kiesése, az előírányzott különféle beruházások elmaradása révén elvileg kimerítetlen hitelek álltak rendelkezésre, a valóságban azonban a városi pénztár készpénzzel egyáltalán nem rendelkezett, mert az anyagi kiürítés miatt teljesen üresen állt. Emellett a betétesek is erősen igénybe vették a helyi pénzügyintézeteket. Az így kialakult helyzet következtében a város egészen elesett egyes jövedelmeitől, ugyanakkor új rendkívüli fizetési kötelezettségei keletkeztek. A lakosság elismerésre méltó megértéssel, az adók pontos befizetésével sietett a város segítségére, ám amikor már a mindenkori pénztárkészlet fedezni kezdte volna a mindenkori szükségleteket, az ezer pengős bankjegyek forgalomba hozatala és ezeknek a városi pénztárban is bekövetkezett felszaporodása úgyszólván teljes pénzügyi ellehetetlenülést eredményezett. Ez a helyzet 1945. február végéig annyira fokozódott, hogy ekkor már közel 600 db ezer pengős bankjegy halmozódott fel a városi pénztárban, amivel nem lehetett mit kezdeni. Ez tehát azt jelentette, mintha ez az összeg nem is állt volna rendelkezésre. A város évi 4 milliós költségvetése már önmagában sem tette lehetővé azt hitelezői minőségben, hogy ez a város részére befizetett összeg felhasználhatatlanul álljon. Adósi minőségben pedig ez azt jelentette, hogy a város a maga részéről senkinek sem tudott fizetni, hiszen sem visszaadni, sem a pénzt felváltani nem állt módjában, illetve erre senki sem mutatott hajlandóságot. Csak február végén jutott az egyik helyi pénzügyintézet abba a helyzetbe, hogy a városi pénztárban felhalmozódott va-

124 MNL BKML XXI. 502. c Kig. ir. 14/2/1948.

lamennyi ezer pengős bankjegyet fokozatosan fel tudta váltani. Ettől kezdve a város is mobil tőkévé tudta változtatni a már korábban befolyt összeget. Tehette ezt annál is inkább, mert a magyar kormány intervenciójára a szovjet hadsereg később már inkább kisebb bankjegyeket hozott forgalomba.

A készpénzhiány enyhítését szolgálta az az intézkedés is, amely a városi tanács által kizárólag a tanács egyes tagjainak utalványozási joga alatt álló ún. *szociális és közbiztonsági alapot* a városi pénztár kezelése alá helyezte. Ez a pénztári készlet rövid idő alatt 309 357 pengő bevételt jelentett. A város ezen felül 4%-os kamatozású búzavalutára szóló kölcsönt is felvett 136 000 pengő értékben, pénztári elismervény ellenében, ami szintén hozzájárult a pillanatnyi pénzhiány enyhítéséhez.

A pénzügyi nehézségek egy része főként az első időkben úgyszólván teljes egészében a készpénz hiányából származott. A város az orosz katonai parancsnokság megértő hozzájárulásával megszakítás nélkül fizette az állam helyett az összes hadisegélyt. A hadisegélyek összege 1944. október 23. és 1945. május 1-je között 432 286 pengőre rúgott.

A város a hadirokkantak, hadiözvegyek és hadiárvak járadékaira 79 748,63 pengőt, a rendőrségnek illetmény címén 117 158 pengőt, a gyermekmenhelyből kihelyezettek gondozási díjaira 19 247,30 pengőt, míg az állami tisztviselők és nyugdíjasok illetményeire 349 370,82 pengőt fizetett ki. Az új magyar honvédség számára 110 000 pengőt előlegezett meg, amelyből 60 000 pengőt a honvédség vissza is fizetett, az összeg további részével azonban adós maradt. A Folyammérnöki Hivatalnak és a MFTR-nek 61 000 pengőt utalt ki.

A befolyó adónak az államkinctárt illető részét a város által az államnak megelőlegezett követelések részbeni csökkentésére fordították.

Az állampénztárt 1945 áprilisában Baján is felállították, és ettől kezdve, a hadisegélyek kivételével, a város mentesült az állami terhek fizetése alól.

A pénzügyi problémáknak csak a kisebbik részét jelentette a készpénzhiány kérdése, a sokkal nagyobb, és csak a későbbiekben jelentkező még fenyegetőbb nehézség a pénzügyi fedezet hiányában mutatkozott. A városi kiadások növekedtek, a tisztviselői fizetések, a munkabérek emelkedtek, míg a növekvő dologi kiadásokkal szemben a város jövedelmi forrásai lassanként csökkentek. A borfogyasztási adó például az előző évek költségvetéseiben a város adójövedelmének majdnem a felét tette ki. A mostani szüret után összeírt 16 785 hl borból 8 000 hl-re érkezett be törlési kérvény, mégpedig azon a címen, hogy az orosz katonaság azt ellenérték nélkül elvitte. A város tekintettel a súlyos gazdasági helyzetére, a borárak rendkívül gyors emelkedésére, a termelők által hiányként bejelentett bormennyiségnek az 50%-át, az italmérési engedéllyel rendelkezőknél pedig csak 25%-át tudta a javadalmi hivatal útján figyelembe venni. A sörfogyasztási adótól és a szeszadótól a város úgyszólván teljesen elesett, a vigalmi adó csak filléres bevételi forrást jelentett, a húsfogyasztási adó és a vagonátruházási illeték pedig a minimálisra csökkent.

Az adójövedelmeken kívül a bér- és a haszonbér-jövedelmek is egészen leapadtak. A régi vármegyeháza ekkor még hadikórház céljaira szolgált, a régi postaépület is nagyrészt üresen állt, a városi bérházban mindössze két lakó lakott, a mátéházi földek haszonbérbe adott része pedig a földbirtokreform során került igénybevételre.

Azonban nemcsak ezek a jövedelmi források apadtak el, hanem általában is valamennyi adónem tekintetében igen erős csökkenésre lehetett számítani, tekintettel a gazdasági élet egyre lanyguló ütemére. A kereskedők és az iparosok egy tekintélyes része szüneteltette az iparát, helyiség-, áru-, illetve nyersanyaghiány miatt. Az adózók száma és anyagi ereje megcsappant, az adóalapok lecsökkentek, az adózás szempontjából megfogható jövedelmek is megfogyatkoztak, csak az adózás alá nehezen vonható jövedelmek szaporodtak.¹²⁵

125 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 20/1. Kig. 1945. 2. kgy. jkvi szám; BÁLINTNÉ–SZABÓ: i. m. Kecskemét, é. n. 310–318. o.

A polgármesternek a törvényhatósági bizottsághoz intézett 1945. december 15-i jelentéséből tudjuk, hogy a városi pénztár erősen várta a történelmi fordulatot, mert az igencsak lassan meginduló és mérsékelt eredményt felmutató adózás nem bizonyult elegendőnek a mindinkább növekvő szükségletek fedezésére. Igen komoly segítséget jelentettek a városnak az *önkéntes adományok*, amelyek a szociális és közbiztonsági alapba folytak be. Összegük 350 000 pengőre rúgott. Hasonlót lehet elmondani a város lakosságának kölcsöntámogatásáról is. A közönség megértő támogatásáért a polgármester őszinte köszönetet mondott.

A város pénzügyi helyzetét a fent felsorolt nehézségek az új törvényhatósági bizottság és a polgármester által választott tisztikar működésbe lépéséig jellemezték. Ettől kezdve ugyanis komolyabb pénzügyi alapokról kellett gondoskodni. Átmeneti megoldást jelentett az új törvényhatósági bizottság által megszavazott 1 millió pengős hitelkeret, amelyet csak 570 000 pengő erejéig vettek igénybe, mert a város vezetői a lehetőségekhez képest igyekeztek kímélni a közönség teherviselő-képességét. Hamarosan nyilvánvalóvá vált, hogy a város pénzügyi helyzetét csak kormánytámogatással lehet stabilizálni. Ezzel a céllal indult 1945. június közepén első budapesti útjára a város pénzügyi tanácsnoka. Az első utat azután szabályos időközönként újabb budapesti tárgyalások követték, és ezek mindannyiszor a legteljesebb anyagi sikerrel jártak.

A siker illusztrálására a polgármester két esetről tett említést a juttatott államsegélyek és kamatmentes kölcsönök közül. Az első esetben 1945. július 6-án 280 000 pengőt sikerült a városi pénztár számára szerezni. Ennek az összegnek a megszerzése azért volt kimagasló pénzügyi teljesítmény, mert a város a befagyasztott 280 000 pengős bankbetétjének állami átvállalása útján jutott hozzá. A másik kiemelkedő eset a legutóbb leszállított állami segélyösszeg volt. A pénzügyi tanácsnok ugyanis a város háztartási deficitjének a fedezésére 45 millió pengőt kapott, az ugyanilyen összegű előterjesztésére. Ez azért volt nagyon értékes támogatás a város részére, mert a többi város és vármegye a kimutatott szük-

ségleteiknek csak kis hányadát kapta meg segélyként a pénzügyi kormányzattól. Említésre méltónak nevezte azt az esetet is, amikor a kormány elfogadta a város vezetésének a Városi Közművek azonnali megsegítését célzó előterjesztését, és ezen a címen 17 millió pengőt bocsátott a város rendelkezésére. Ennek a nagyobb mértékű segélynek a kiutalását jelentősen elősegítette a *Népszava* cikksorozata is, amely „*Baja-Bácska élni akar*” címmel hívta fel a figyelmet Bajára, jó alapot teremtve ezáltal a kormány jóindulatának megnyerésére.

A polgármester annak a reményének adott hangot, hogy a város a jövőben is élvezni fogja a kormány hathatós segítségét, mert amíg életbe nem lépnek a mai állapotnak megfelelő adóintézkedések, addig saját erejéből nem lesz képes fenntartani a városi közigazgatást.

A város fellendülést csak az általános kereseti adóelőlegekből befolyó jelentősebb összegekből remélhet. Kiemelte a javadalmi hivatal munkáját és bevételét, amely tisztán városi bevétel és jóformán egyedül szolgál a városi közigazgatás anyagi alapjaként.

A pénzügyi tanácsnok a számvevőségi főnökkel ez ideig 87,3 millió pengő államsegélyt, illetve kamatmentes kölcsönt szerzett Budapestről. A kereskedelmi és közlekedésügyi tárca 400 000 pengőt utalt ki a közúti alap költségvetési hiányainak fedezésére. Vámkártalanítás címén 460 000 pengőt kapott a város, és ennek az összegnek a kétharmad része a városi háztartást illette.¹²⁶

A pénzügyi helyzetet elemezve a törvényhatósági bizottsághoz intézett 1946. január 28-i jelentésében a polgármester az alábbi megállapításokra jutott. A háború nagy anyagelhasználásával a termelés lépést tartani nem tud, annál kevésbé, mivel a hadműveletek a munkaerő nagy tömegét is vagy teljesen kivonják a gazdasági életből, vagy pedig egyoldalú célokra használják fel. Az emiatt fellépő áruhiány már a háború folyamán drágulást eredményezett. A háború befejeződése után a gazdasági kapcsolatok nagymértékű meglazulása további pénzromláshoz vezetett. Ehhez járult még az is, hogy Magyarországon az átmeneti

126 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 20/3. Kig. 1945. 107. kgy. jkvi szám

gazdálkodást még a közlekedési nehézségek, a jótételi terhek, stb. is befolyásolták. Mindezek ismeretében a polgármester azt a következtetést vonta le, hogy a kormányzatot a pénzügyi válsá-
gért felelősség nem terheli, sőt minden elismerést megérdemelnek azok az erőfeszítései, amelyek az infláció megfékezését célozzák. Ezen az úton az első lépés a fölös vásárlóerő kivonása és az államháztartás bevételeinek fokozása kell hogy legyen. Ezt a ket-
tős célt szolgálta a pénz lebélyegzése is. Ennek az egyik erős, de pozitív mellékhatása az illegális kereskedelem visszaszorítása volt. A kormányzat a felszívott pénzmennyiség egy részét a már szinte teljesen vásárlóképtelen állami, illetve közalkalmazottak támogatására fordította. A közönség idegállapota miatt ezek a rendelkezések csak részben értek célra. A fekete piac hiénái a pánik után feleszmélve rohamot indítottak a közönség idegei ellen, és ahányszor a közalkalmazottak valamint a bérmunkások fizetés-
emelést kaptak, suttogó híreszteléssel újabb és újabb rémhíreket terjesztettek a pénzről. A közönség jó része fel is ült ezeknek az alattomos híreszteléseknek, amelyeknek eredményeképpen mindenki egyik napról a másikra igyekezett szabadulni a pénztől, és ez természetesen ismét indokolatlan drágulást eredményezett. A gazdasági élet normalizálásához pedig elsősorban bizalomra lenne szükség. Minden óra, amely tartósítja a bizalmi válságot, hozzájárul a fokozódó elszegényedéshez. Ezért a legfőbb ideje lenne a rémhírekkel szemben akár erőszakosabb eszközökkel is a leghatározottabban fellépni.

A város pénzügyi igazgatását két fontos rendelet bővítette, amelyek közül az egyik a *jelzőszám alkalmazása* volt. Az *adópen-
gő bevezetése* ösztönözte a nagyobb befizetési készséget, amelynek eredményeképpen a tömegesen jelentkező befizetők érdekében még egy pénztárat kellett felállítani. A számféjtéseknél és a kezelésnél kezdetben a jelzőszámok késedelmes közlése okozott nehézséget, később ez a probléma megszűnt. Késedelmesen, 1946. január 24-én érkezett meg a lakásadó végrehajtási utasítás is. Az érvényes rendeletek a lakásadó befizetését január 25-ig engedték meg a január 1-jei jelzőszámmal befizetni. Ennek következtében

az adófizetők tömegesen jelentek meg, hogy a fenti kedvezmény mellett róhassák le lakásadójukat. A végrehajtási utasítás január 30-ig tolta ki a kedvezményes befizetés határidejét. A befizetéshez szükséges nyomtatványok a január 25-i áramszünet miatt csak 26-án készültek el, így a lakásadó számfejtését a legkorábban ezen a napon lehetett megkezdeni. A város a lakásadóból 20%-os részesedést kap. Tekintve, hogy a lakásadó-bevétel éves szinten 700–750 millió pengőre tehető, így a város kb. 140–150 millió pengő részesedéshez jutna.

Az önálló közmunkahivatal 1945. december 27-én kezdte meg működését. Közmunkaváltság címén 1946. január 25-ig mintegy 32,5 millió pengő folyt be. Ebből az összegből azonban csak 10% volt visszatartható, adminisztrációs költségek céljára. A hivatalnál jelentkezett háztulajdonosok száma megközelítette a 60%-ot. Emiatt jelentős az elmaradás, jóllehet az indokolatlanul mulasztókkal szemben a rendeletek bírság alkalmazását írták elő. Kívánatosnak nevezte a polgármester, hogy ennek a köteleességének mindenki pontosan tegyen eleget.

A bankjegy-dézsma alkalmazása 291 570 000 pengő veszteséget okozott a városnak. A pénzügyi tanácsnok előterjesztésére ezt a veszteséget az államkincstár hiánytalanul megtérítette. A pénzügyi kormányzat a fenti összeg betudásával, az időközi beszerzési segélyekre és az ételmezési váltságra mintegy 260 millió pengő kamatmentes kölcsönt bocsátott a város rendelkezésére.¹²⁷

A törvényhatósági bizottsághoz küldött 1946. december 17-i polgármesteri jelentés az elmúlt időszakról szólva országos viszonylatban a pénzügyi helyzet stabilizációját tekintette a legjelentősebb eseménynek. Rendkívül nehéz feltételek mellett született meg az új pénz, amelynek a megteremtéséhez szükséges fedezetet csak hosszú, szívos munkával sikerült összegyűjteni. Emellett sikerült olyan árukészleteket tartalékolni, amelyek az új pénzzel együtt kerültek forgalomba, és ez is erősítette a közönységben a pénz vásárlóerejébe vetett bizalmat.

127 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 20/1. Kig. 1946. 1. kgy. jkvi szám

Az új pénz, a forint, négy és fél hónapos mérlegét megvonva a polgármester megállapította, hogy annak határozottan sikere van, az ismét kedvet öntött az ipari és a kereskedelmi vállalkozásokba, jótékony hatást gyakorolva ezáltal az egész gazdasági életre. Dicséretesnek nevezte a bajai közönség hozzáállását is, amely bízik az új pénzben. Ismételten szolt a rémhírterjesztésről és az árdragítók tevékenységéről, akik minduntalan akadályokat igyekeznek gördíteni a pénzügyi és gazdasági stabilizáció útjába. Ez a magatartás nemcsak az új pénzre, de a magánszféra megélhetésére, sőt a társadalom békéjére is súlyos veszélyt jelent. Emiatt tört ki a városban tüntetés az árdragítók ellen. A városi közönség fegyelmeztségének köszönhetően a tüntetés mindenféle kilengéstől mentesen zajlott le. A tüntetők a legkíméletlenebb kormányzati eszközök alkalmazását kívánták az árdragítók ellen.

A forint stabilizációja új problémák elé állította a város pénzügyi politikáját. A Miniszterközi Bizottság 1946 októberében járt Baján, felülvizsgálni a költségvetést, és több napos tárgyalás után a város 1946–1947. évi költségvetését 645 322 forint hiánnyal állapította meg. A polgármester tudomására jutott félhivatalos értesülés szerint városi költségvetés végső hiányát 945 000 forintban fogják megállapítani. A fenti összeget a kormányzat a közületek támogatási alapjából segélyként fogja pótolni. Ebből az összegből 300 000 forintnak meghatározott rendeltetése van, azt a városnak a közkórház fenntartási költségeire kell fordítania. A deficités költségvetés miatt a város pénzügyi politikája csak igen szerény keretek között mozoghat, és emellett a legszigorúbb takarékosági elvnek is érvényesülnie kell.

A forint bevezetését követően egymás után jelent meg az új házadó, az egyesített kereseti- és jövedelemadó, és az illetménytöbblet-adó rendelet. Emiatt, valamint az adóhivatal személyi létszáma miatt a munka összetorlódott. Az adóhivatalban főleg a szakemberek száma alacsony, ezért nem sok reménye van a városnak arra, hogy a munkákat az előírt határidőig eltudja végeztetni. Az eredményes adókiivetési munkálatokhoz feltétlenül szükség lenne a létszám emelésére, főként adóügyekben jártas

szakemberek kellenének. A létszámihiány miatt reálisan alig van remény a behajtás során a bevételi előirányzat beszedésére. A városi adóhivatalnak mindössze egy végrehajtója van, ezért hogy a behajtás elvégezhető legyen, a pénzügyigazgatóságnak az állami tisztviselők közül kellett kirendelnie a megfelelő végrehajtó személyzetet.¹²⁸

A 1947. február 15-i polgármesteri jelentés kitér rá, hogy a városi adóügysztyály 1947 januárjában előkészítette a földadóki-
vetési lajstromokat, kivetette a házadót, sőt ennek a lajstromozása már folyamatban van, és pár napon belül a fizetési meghagyások is kibocsáthatók lesznek. Megtörténtek a kereseti adóki-
vetések is, a fizetési meghagyásokat most kézbesítik.¹²⁹

A B-listázás tovább csökkentette a városi adóhivatal amúgy is alacsony létszámát, veszélyeztetve ezáltal a hivatal zavartalan ügyvitelét, annál is inkább, mert a meglévő beosztottak egy része kezdő és szakképzettséggel nem rendelkező tisztviselő volt. Mindezt a törvényhatósági bizottsághoz intézett 1947. május 12-i polgármesteri jelentés állapította meg.

Az elmúlt héten három fontos adórendelet jelent meg, ezek kimunkálására azonban a napi 9 órás munkaidő is kevés. A város vezetői többször is feltárták ezeket a nehézségeket az illetékes kormányhatóságoknak, segítséget azonban sehonnan sem kaptak. Így a státuszrendezés befejezéséig, sőt valószínűleg azon túl is ilyen nehézségekkel kell a városnak küzdenie egy olyan helyzetben, amikor a városi költségvetés egyensúlyát csak az adó időbeni befizetése biztosíthatja.

A pénzügyi osztály a deficités és államsegélyes költségvetés miatt nem foglalkozhat mással, mint a költségvetési egyensúly biztosításával. Ezt az adók és a helyhatósági szolgáltatások kimunkálásával, behajtásával és fokozott ellenőrzéssel éri el. Ily módon válik lehetővé, hogy komolyabb és erélyesebb behajtási eljárás nélkül is befolyik a városi pénztárba az előirányzott adórészesedés.¹³⁰

128 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 20/2. Kig. 1946.

129 Uo. 8/1. Kig. 1947.

130 Uo. 8/2. Kig. 1947.

A városi adóhivatal az elmúlt időszakban fejezte be az 1946. évi főkönyvek lezárását és az 1947. évi földadó és házadó előírását. A jelenlegi létszám és túlórázás mellett csak úgy tudta ezt az óriási munkát elvégezni, hogy két hónapon át 6 kisegítő munkatérőt foglalkoztatott.

A városi pénzügyi osztály részt vett a háztartási és közúti költségvetés elkészítésénél, sőt elkészítette a jóvátételi és az állattenyésztési alapok munkálatait is. Mindez a polgármesternek a törvényhatósági bizottsághoz küldött 1947. július 26-i jelentéséből derül ki.¹³¹

Az általános behajtási eljárás 1947 szeptemberében kezdődött meg Baján, és ebben az állami adóhivatal kirendelt végrehajtói is részt vettek, állapítja meg a polgármester 1947. november 15-i jelentése.¹³²

Babics József polgármester 1948. február 28-án jelentette a belügyminiszternek, hogy a városi háztartási alap helyzete kielégítő. Baja az államsegélyt 610 000 forintos összegben megkapta, így a háztartás ügyvitelét semmilyen körülmény sem gátolja. Bár az előírányzott adóbevétel 100%-ban befolyt, a város azonban a februári búzaföldadó részesedését nem kapta meg.¹³³

A városi adóigazgatás teljesítménye a több mint 50%-os létszámcsökkentés ellenére is kielégítő a polgármester 1948. május 12–13-i jelentése szerint. A búzaföldadó lerovásától függ a városi dolgozók kenyérellátása. Ezért a birtoknyilvántartó hivatal határidőre elkészítette és felülvizsgálatra beterjesztette az 1948. évi földadókivetést. Az adóközetek megkezdték a földadó személyenkénti előírását, hogy aratásra a fizetési meghagyást minden adózó megkapja, és így az esedékességkor mindenki pontosan teljesíteni tudja a reá kirótt gabonamennyiség beszállítást. Aszálykár és elemi kár címén a földadó törlése megtörtént. Jelenleg a gazdálkodók a fagykárokat jelentik be, noha kormányintézkedés a törlésre vonatkozóan még nem történt. Folyik az újgazdák földterületeinek osztályba sorolása is.

131 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. sz. n./Kig. 1947.

132 Uo. 8/4. Kig. 1947.

133 MNL BKML XXI. 502. c Kig. ir. 14/18/1948.

Az 1948. évi házadókiivetés határidőre elkészült. Az évi kivetés összege 2 057 183 forint. Az egyénenkénti előírás és a fizetési meghagyások kiírása ekkor még folyamatban volt. A házi munkaverseny keretében, de még annak a kiírása előtt, az 1946–1947. évi házadó fellebbezési ügyek elintézésére került sor. Március és április hónapokban ezer ügyirattal sikerült csökkenteni a hátralékokot. A munkaverseny keretében a még meglévő kérelmeket is elfogják intézni.

Az együttes kereseti és jövedelemadó, a társulati és tantiemadó munkálatai még nem kezdődtek meg, mert az ezekre vonatkozó kormányrendeletek még nem jelentek meg.

Az illetményadó és az illetménytöbblet-adó előírása és behajtása jó eredménnyel folyt.

A vagyondézsma és a vagyonszaporulati dézsma előírása megtörtént, a telekkönyvi biztosítás és behajtás is folyamatban volt.

A városi behajtási osztály a létszámhiány miatt sok nehézséggel küzd, ám a jó adómorál következtében a munkája kielégítőnek mondható. A helyhatósági szolgáltatások lerovása az elmúlt időszakban erőteljesen emelkedett. A fogyasztási jellegű városi adóbevételek 100%-ban befolytak.¹³⁴

Az adóhivatal lezárta az 1947. évi búzaföldadó- és egyenesadófőkönyveket, kiadta a házadófizetési meghagyásokat is. Ezt a belügyminiszterhez küldött 1948. június 30-i polgármesteri jelentés tartalmazza. Ekkor már folyt a búzaföldadó-fizetési meghagyás kiírása. A város adóbevételei az előírányzatnak megfelelően befolytak.

Június 25-én elkészült a háztartási költségvetés 1948. évi öthavi tervezete, amit a városi tanács meg is tárgyalt.¹³⁵

A pénzügyi igazgatásban fennakadás nincs, Baja város az esedékes államsegélyt teljes egészében megkapta, így a tervezett munkálatok elvégzésének nincs semmi akadálya, állapítja meg a belügyminiszterhez küldött 1948. július 30-i polgármesteri jelentés.

134 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 4026/2. Kig. 1948.; XV. 33. V. Sz. Polgm. jelentések 1903–1949. 7073. ksz.

135 MNL BKML XXI. 502. c Kig. ir. 14/40/1948.

Az adóhivatal július első napjaiban bocsátotta ki a földadó- és házadófizetési meghagyásokat. Ennek révén a cséplés megkezdésekor valamennyi gazdálkodó tisztában volt a rá kirótt búzaföldadó nagyságával. Megtörtént az 1947. évi főkönyvek lerovási részének lezárása is. Befejeződtek az 1948. évi földadó-előírások is. Az adómorált változatlanul jónak nevezte a polgármester, tekintettel arra, hogy az éves előírás 40,28%-a már befolyt. Reményét fejezte ki, hogy a termés betakarítása után a város befizetési eredménye tovább fog javulni.¹³⁶

A városi adóhivatal a földadó, házadó, a vízszabályozási járulékok, sőt a mezőgazdasági fejlesztési hozzájárulás kivetését is befejezte, állapítja meg a belügyminiszterhez küldött 1948. augusztus 31-i polgármesteri jelentés.

Eredményesen folyt a földadó lerovása, búzaföldadóban augusztus folyamán 265 000 kg-ot teljesítettek a gazdák.¹³⁷

A polgármester 1948. szeptember 4-i jelentése szerint a városi Adó- és Pénzügyi Osztály kibocsátotta a házadó- és földadófizetési meghagyásokat, előírta a vízszabályozási járulékokat és a mezőgazdasági hozzájárulást. A kereseti és jövedelemadó kivetése ekkor még folyt, előírására még szeptemberben sor fog kerülni. Az egyenes adó lerovási eredményét kielégítőnek, az adómorált jónak nevezte a polgármester. A búzaföldadó lerovását a korábbiakhoz viszonyítva igen jónak ítélte, tekintettel arra, hogy a cséplés még csak nemrég fejeződött be. Jóllehet a kamatmentes befizetés lehetősége szeptember végéig biztosítva van, mégis az adófizetők öt hét alatt a tavalyi egész évi lerovás 50%-át már befizették.

A városi költségvetés fő támaszainak számító fogyasztási adóbevételek folyamatosan befolyznak. A városnak azonban sajnálatos módon a borfogyasztási adóbevétel 50%-át kell ezután befizetnie az államkincstárba, úgy, hogy eközben a város részesedése az illetményadóból 20%-ról 16%-ra csökkent. A kormányzat ezért a legbiztosabb bevételekből részesedést biztosít a kincstárnak. Ezek a rendelkezések érzékenyen érintik a városi költségve-

136 MNL BKML XXI. 502. c Kig. ir. 14/48/1948.

137 Uo. 14/62/1948.

tést, emiatt csak a legnagyobb körültekintéssel és esetleg erélyes behajtással lehet majd az előirányzott munkálatok elvégzéséhez a szükséges fedezetet biztosítani.

Az 1947–1948. évi pótköltségvetés, továbbá az 1948. évi öthónapos kiegészítő költségvetés tárgyalására július 19–20-án, míg jóváhagyására augusztus 11-én került sor.¹³⁸

A városi adóhivatal már előírta az 1948. évi együttes kereseti és jövedelemadót, a vagyoadót, a jövedelemtöbblet-adót, derül ki a belügyminiszterhez küldött 1948. szeptember 30-i polgármesteri jelentéséből. Az adóelőírások után a hivatal megkezdte az adókönyvek előírási részének lezárását. Búzafieldadóban a lerovás szeptemberben már meghaladta az 520 000 kilogrammot, míg a város egyenes adó bevétele a 3 millió forintot. A kivetési és az előírási munkák mellett sikerült elvégezni a könyvelési hátralékot is. Most a beadott kérelmek elintézésén fáradozik a hivatal.

Megtörtént az 1947/48. évi pótköltségvetés és az 1948. évi kiegészítő költségvetés kormányhatósági jóváhagyása, amit a törvényhatóság szeptember 4-i közgyűlése tudomásul is vett.¹³⁹

A városi adóhivatal 1948. október végére befejezte az 1948. évi együttesen kezelt közadók előírását és megkezdte az előírási rész hitelesítését. Ugyanakkor a fogyasztási adóhivatal már a szüreti eredmények felvételével foglalatoskodott a polgármesternek a belügyminiszterhez küldött 1948. október 29-i jelentése szerint.

A háztartási bevételek és a város közadó részesedése a fogyasztási adók vonalán biztosítva volt, és folyt a háztartási költségvetés elkészítése is, amely jóváhagyásra november első napjában kerül a törvényhatósági bizottság elé.¹⁴⁰

Az egyes adóközetek közötti munkaverseny is folyt, a nagyobb adóbevételi eredmény elérését célozva meg. A munkaversenyre történő főispáni felhívás még a novemberi számonkérőszéken hangzott el. Mindezt a főispánhoz küldött 1948. december 2-i polgármesteri jelentés tartalmazza.

138 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. sz. n./Kig. 1948.; XV. 33. V. Sz. Polgm. jelentések 1903–1949. 7073. ksz.

139 MNL BKML XXI. 502. c Kig. ir. 14/69/1948.

140 Uo. 14/76/1948.

A városi háztartás pénzügyi egyensúlya ekkor biztosított volt. A város vezetői igyekeztek a lehető legjobban megtervezni. A megállapított államsegélyből a kormány augusztus 1-jétől a jelentés beküldésének időpontjáig 300 000 forintot utalt ki, ez az összeg biztosította a város fizetőképességének zavartalanságát.¹⁴¹

Az 1948. december 14-i polgármesteri jelentés a törvényhatóság háztartásának általános helyzetét jónak ítélte, a város pénzügyi egyensúlyát rendben lévőnek mondta. Megemlítette, hogy küszöbön áll a városi adóhivatal és a közmunkahivatal tisztviselőinek az államosítása. Tudomása szerint erre már 1949. január 1-jén sor is fog kerülni.¹⁴²

A városi adóhivatal elvégezte az 1948. évi közadó és községi adók előírását, tudjuk meg a polgármesternek a törvényhatósági bizottsághoz küldött 1948. december 18-i jelentéséből. A házadó és bírság 2 057 223 forintot, az együttes kereseti és jövedelemadó 1 243 519 forintot, a vagyonadó 236 569 forintot, a jövedelemtöbblet-adó 769 565 forintot, míg a város első fokú kivetése a vízszabályozási járulékokkal együtt 4 385 747 Ft 31 fillért tett ki. December 10-ig a lerovási eredmény elérte a 4 306 454 Ft 66 fillért, ami azt jelentette, hogy az első fokú kivetésből még 79 000 Ft hátralék állt fent. A polgármester az adómorált ismétellen jónak minősítette. A hároméves terv pénzügyi fedezetét biztosító adóösszegek több mint 80%-a folyt be, sőt a város illetményadó bevételei állandó lassú emelkedést mutattak. Hasonlóképpen emelkedtek a fogyasztási adóbevételek is. A szüreti eredmények felvétele is megtörtént. 1948-ban 16 000 hektoliter regisztrálására került sor az előző évi 12 000 hektoliterrel szemben.

A városi háztartás helyzetét kielégítőnek ítélte a polgármester, hiszen az előirányzott bevételek befolytak, pénzhiány miatt a város nem kényszerült kitűzött feladatai elhalasztására. Államsegélyét is rendben megkapta.

141 MNL BKML XXI. 502. c Kig. ir. 14/86/1948.

142 Uo. 14/79/1948.

Az 1949. évi költségvetés helyszíni tárgyalására 1948. december 9–13. között került sor, és azt a Miniszterközi Bizottság 706 843 Ft hiánnyal el is fogadta. Az így kapott jóváhagyás alapján a város 1949-ben kb. 1 200 000 Ft beruházást fog elvégeztetni, ami a hasonló nagyságú vidéki városok erre a célra szolgáló hiteleit jóval meghaladta.¹⁴³

A városi adóhivatal államosítására főispánhoz küldött az 1948. december 30-i polgármesteri jelentés tért ki. Mint írja, a Pénzügyminisztérium kiküldöttei december 10-én tárgyaltak a helyi pénzügyigazgatóval. A tárgyalás eredményeképpen a város vezetése 1949. január 1-jére várta az államosítást, bár erre vonatkozóan semmiféle intézkedést sem kapott a felsőbb hatóságoktól.

A polgármester célszerűnek tartotta volna, hogy ha a főispán személyesen járna el Budapesten dr. Szentiványi Lajos elnöknél, az Országos Vízgazdálkodási Hivatal elnökénél. El kellett volna ugyanis érni nála, hogy 1949. január és február hónapokra a kézi erővel végzendő földmunkákra 80 000 forintot utaljon ki az Országos Tervhivatal által. Ebből az összegből tovább lehetne folytatni a bajai téli kikötő építkezését 120–120 fővel. Ily módon enyhülne a helyi munkanélküliség is.¹⁴⁴

A fenti jelentéshez 1949. január 3-án pótajelentést küldött a bajai polgármester dr. Fábián László főispánnak. Ebben arról számolt be, hogy a pénzügyminiszter 258 507/1948. Eln. számú körrendelete a pénzügyi közigazgatás államosításával kapcsolatban Baján adóhivatal szervezését rendelte el. Az adóhivatal személyzetének biztosítása céljából a belügyminiszter 620 335/1948. III. 3. számú átiratában, figyelemmel a 7760/1946. ME számú rendeletben foglaltakra, hozzájárult, hogy az egyidejűleg leküldött kimutatás szerint a városi adóhivataltól 24 fő, a városi közmunkahivataltól két tisztviselő és egyéb alkalmazott átkerüljön a pénzügyi tárca létszámába.

A polgármester a pénzügyminiszter rendeletére a kimutatásban szereplő alkalmazottakat 1949. január 1-jei hatállyal felmentette, és az újonnan szervezett adóhivatal rendelkezésére bocsátotta.

143 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 4026/5. Kig. 1948. és XXI. 502. c./14/94/1948.

144 MNL BKML XXI. 502. c Kig. ir. 14/94/1948.

Magánúton szerzett értesülés szerint a polgármester úgy tudta, hogy az új adóhivatal vezetője Szélig Gyula állami adóhivatali főtanácsos lesz.¹⁴⁵

Az 1949. március 25-i polgármesteri jelentés arról számolt be, hogy a városi adóhivatal 1949. január 1-jével megszűnt, állami adóhivatallá alakult át. Az új hivatal márciusban el is költözött a városházáról és a vármegyeházán nyert elhelyezést.

A városi háztartás helyzetét jónak ítélte a polgármester, mert az előirányzott bevételek megfelelő hányada befolyt, így az eltervezett munkák és beszerzések elvégezhetők. Jóllehet a város bevételei egyes adónemek megszűnése miatt csökkenni fognak, de az így keletkező kiesést a kormányzat államsegéllyel pótolni fogja. Baja város ez ideig 60 000 Ft államsegélyt kapott, és az esedékes további részleteket a szükséglet felmerülésekor fogja megkapni.¹⁴⁶

A városi háztartás helyzete májusban kissé nehezebbé vált, mert a fokozott ütemben meginduló beruházási munkálatok költségei eddigi tartalékait felemésztették, derül ki a törvényhatósági bizottsághoz intézett 1949. május 30-i polgármesteri jelentésből. Ez arra készítette a város vezetőit, hogy államsegély folyósítását kérjék. A kérelem sikerrel járt, mert Baja május hónapra 125 000 Ft államsegélyt kapott. Ezzel elhárult az akadály a beruházások folytatása elől.

Elkészültek az 1947–1948. évi zárszámadások és megkezdődtek az 1950. évi költségvetés munkálatai is.¹⁴⁷

Kulturális élet

Baja thj. város törvényhatósága 1945. augusztus 25-én határozta el a Rudnay-művésztelep létesítését, azzal a céllal, hogy a világhírű festőművész tanítványaival együtt a bajai táj szépségeinek,

145 MNL BKML XXI. 502. c Kig. ir. 14/94/1948.

146 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 1068/1. Kig. 1949.; XV. 33. V. Sz. Polgm. jelentések 1903–1949. 7073. ksz.

147 Uo. 1068/2. Kig. 1949.; XV. 33. V. Sz. Polgm. jelentések 1903–1949. 7073. ksz.

és a Délvidék képzőművészeti kultúrájának ápolója és fejlesztője legyen. A művésztelep 1946. november 1-jén nyitotta meg a kapuit. Azóta társadalmi akció teremtette elő a város által vállalt költségek fedezetét, mivel a költségvetésben a telep céljaira semmilyen összeg sem volt előirányozva. A kb. 200 műpártoló bajai polgár egy ideiglenes előkészítő bizottságba tömörülve elvállalta, hogy hat hónapon át gondoskodik a művésztelep anyagi alapjairól. A névtelenül maradt adakozóknak és művészpártolóknak a város polgármestere a törvényhatósági bizottsághoz küldött 1947. május 12-i jelentésében mondott köszönetet.¹⁴⁸

A város társadalmi életének kiemelkedő eseményeként említette meg a polgármester, hogy több hónapi tárgyalás után sikerült a Rudnay-művésztelep ügyét rendezni. Rudnay mester munkatársai már meg is érkeztek, és a művésztelep a közelmúltban a Grünhut-házban meg is kezdte a működését. Rudnay Gyula festőművész csak 1947 tavaszán fog leköltözni Bajára, amikor ő is bekapcsolódik majd a munkába. A polgármester annak a reményének adott hangot, hogy a lakosság megértő támogatásával ez az új intézmény hivatását be tudja majd tölteni. Mindez a polgármesternek a törvényhatósági bizottsághoz intézett 1946. december 17-i jelentéséből derül ki.¹⁴⁹

Több fontos kulturális eseményről számolt be az 1947. május 12-i polgármesteri jelentés. Így 1947 februárjában kezdte meg működését a Rudnay Képzőművészeti Szabadakadémia is, amely 20 tehetséges, jórészt paraszt és munkás származású növendékkel, elismerésre méltó és szép reményekre jogosító munkát végez. A kultuskormányzat ennek a munkának az elismeréseképpen 1947. április 22-én havi 1200 forintot utalványozott a telep művészeinek személyi kiadásaira.

148 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 8/2. Kig. 1947.

149 Uo. 20/2. Kig. 1946. és 8/1. Kig. 1947.; XXI. 502. c/ 14/14. Kig. 1947.; A Rudnay-művésztelep 1946. november 1-jén kezdte meg működését. – Ld. KEMÉNY János: A bajai Rudnay-művésztelep története 1945–1953 In: Bács-Kiskun megye múltjából XIV. k. Kecskemét, 1998. 341. o.

A VKM jóváhagyásával 1947. február 28-án kezdte meg működését a Jelky András Iparosképző Szabadakadémia is. A szabadakadémia célja az, hogy a tanonciskolát követő segédévek alatt a mestervizsgáig közismereti és szaktárgyak tanításával rendszeresen képezze az iparosok közül azokat, akik tovább szándékoznak képezni magukat a szakmájukban.

Beszámolt továbbá azokról az ekkor még folyó nagyszabású kulturális tárgyalásokról is, amelyek a „*Bács-Bodrog vármegye és Baja város múzeuma és művelődésháza*” létesítésére irányultak. Az ekkor százéves Bajai Takarékpénztár előzékenysége reményt nyújtott arra, hogy épületében a sokat hányatott múzeumi gyűjteményt, a közkönyvtárat olvasótermekkel, a képtárat és a kb. 200 személy befogadására alkalmas, a művelődés szempontjából elengedhetetlenül fontos előadótermet a város elhelyezhesse. Reményét fejezte ki, hogy a napirenden egyébként is szereplő új intézmény felállítását a törvényhatósági bizottság megszavazza.¹⁵⁰

Az 1947. július 26-i polgármesteri jelentés arról számolt be, hogy e hónap közepén Rudnay Gyula leköltözött Bajára és átvette a róla elnevezett művésztelep irányítását.

A „*Bács-Bodrog vármegye és Baja város múzeuma és művelődésháza*” létesítése ügyében a tárgyalások még ekkor is folytak.¹⁵¹

Az 1947. november 15-i polgármesteri jelentés említést tesz arról, hogy a Rudnay-művésztelep 1947 nyarán a szabadban való festésre tartott tanfolyamot, amelynek eredményét a szabadegyetem és a Rudnay Szabadakadémia megnyitása alkalmával képkiállítás keretében mutatja be.

A Rudnay Szabadakadémia növendékei 1946-ban bajai növendékek közül kerültek ki. Az 1947/48. tanévre azonban országos pályázat alapján, és felvételi vizsga után, az ország minden

150 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 8/2. Kig. 1947.; A Rudnay Szabadakadémia megalakulásáról az 1947. február 15-i, a törvényhatósági bizottsághoz küldött polgármesteri jelentés is említést tesz. – Ld. MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 8/1. Kig. 1947.; XXI. 502. c/ 14/14. Kig. 1947.; KEMÉNY János: A bajai Rudnay Képzőművészeti Szabadakadémia (1947–1953) Művészettörténeti Értesítő Bp., 1995. XLIV. évf. 3–4. sz. 253. o.

151 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. sz. n./Kig. 1947.

részből jelentkezettek tanulók. Az eddigi 13 jelentkezőből az akadémia kilenc fiatalot vett fel, akiknek az internátusi elhelyezéséről is gondoskodott a volt Polgári Kaszinó helyiségeiben. Ezzel a Rudnay Szabadakadémia országos jelentőségűvé vált. A tanulók felvétele egész évben folyik.

A Rudnay-művésztelep nyári tanfolyamának és munkálkodásának eredményeit, továbbá a szabadakadémia bajai növendékeinek a tanulmányi munkában történő előrehaladását kiállítás keretében mutatta be a Munkás Kulturszövetség nagytermében. A művésztelep vezetője a kiállításon való részvételre felkérte, illetve meghívta a Baján élő festőművészeket is, hogy a megnyitás alkalmával az egész bajai képzőművészeti élet keresztmetszetét mutathassa be. A kiállítás megnyitására 1947. november 9-én került sor. Rudnay Gyula üdvözlő beszéde után dr. Kovács Máté államtitkár nyitotta meg a kiállítást, és meglelégedéssel szolt az eddig elért eredményről. Leszögezte, a bajai példa jelenti azt az utat, amely a vidéki és népi talajból kinőtt képzőművészeti kultúrát képviseli, és ez kell, hogy a magyar művészet jövője is legyen.

A szabadakadémia növendékeit a volt Tóth Kálmán Kaszinó helyiségeiben újonnan létesített „*Tóth Kálmán Népi Kollégium*”-ban helyezték el. Ugyanitt nyertek elhelyezést a dolgozók iskolájának a növendékei is. A kollégiumot a Népi Kollégiumok Országos Szövetsége létesítette és tartja fenn.

Örömmel számolt be a törvényhatósági bizottságnak a polgármester arról, hogy a Bajai Szabadművelődési Felügyelőség az 1947/48. évben szabadegyetemi előadásokat tart. A tanulni vágyó közönség érdeklődéssel várja az előadásokat. A szabadegyetem ünnepélyes megnyitására 1947. november 3-án került sor. A városszerte kifüggesztett plakátok értékes programot hirdetnek. A szabadegyetem keretében filozófiai, társadalomtudományi, természet- és orvostudományi, néprajzi, irodalmi, képzőművészeti és zenei előadások lesznek. A szabadegyetem a kiváló bajai tudósok és illusztris előadók mellett országos hírű vendégelőadókat is meghív.¹⁵²

152 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 8/4. Kig. 1947.

A polgármester 1948. február 12-i jelentéséből tudjuk, hogy Baja város kulturális ügyosztálya készítette elő az 1848–1849. évi forradalom és szabadságharc centenáriumi ünnepeit. A város március 15-e méltó megünneplését is szem előtt tartotta. Erre az alkalomra kívánták ünnepélyesen megnyitni a bajai múzeumban azt a kiállítást, amely a szabadságharc bajai vonatkozású emlékeit ismerteti a közönséggel. Március 15-én tervezték kiosztani azt az 1000 példányban kinyomtatott Petőfi emlékkönyvecskét, amelyet Budapest székesfőváros kulturális ügyosztálya adományozott Baja városnak.

A város a közelmúltban vásárolta meg a múzeum számára a Mészáros Lázár hagyatékában lévő iratokat és egyéb tárgyakat. Tervezte Mészáros Lázár törökországi naplójának és leveleinek kiadását is. Az anyagot sok utánajárással dr. Takáts Endre városi főlevéltárnok kutatta fel és kívánta megírni.

A város a szabadságharc két bajai hősének Mészáros Lázárnak és Türr Istvánnak a szülőházát emléktáblával kívánta ellátni.

1948 januárjában Baja város és a vármegye ifjúsága vármegyei kultúrnapokat tartott.

Rudnay Gyula festőművészt 70. születésnapja alkalmából a köztársasági elnök „*pro arte*” renddel tüntette ki.¹⁵³

A városi múzeum könyvtára az olvasótermekkel 1948. március 15-én nyílik meg. Az átalakítási munkálatok a földszinten már a befejezéshez közelednek, a kiállítási terem céljára szolgáló nagyterem ugyancsak március 15-én nyílik meg a múzeum által rendezett 48-as kiállítással. A városi közönség maga is hozzájárul az ünnepélyes megnyitás sikeréhez, mert szinte naponta érkeznek érdekes családi vonatkozású emlékek a kiállításra. Főként a kispénzű és kisfizetésű réteg áldozatkészsége segíti a múzeum munkálatainak befejezését, amikor fillérjeit havonta ajánlja fel erre a kultúrcélra. A tehetősebb polgárok részéről eddig még megtörhetetlen közöny mutatkozik a kultúrcélok támogatásában, az 1948. február 28-i belügyminiszterhez küldött polgármesteri jelentés szerint.¹⁵⁴

153 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 4026 Kig. 1948. 1. kgy. jkvi szám; XXI. 502. c/ 14/9. Kig. 1948.

154 MNL BKML XXI. 502. c 14/18. Kig. 1948.

Az egy hónappal később, 1948. március 30-án ugyancsak a belügyminiszterhez küldött polgármesteri jelentés már arról számolt be, hogy a város társadalmát teljesen átjárta a 48-as szabadságharc gondolata. A főtéren megrendezett nagyszabású ünnepségen kívül ifjúsági rendezvény és a Szabadművelődési Felügyelőség „*Magyar Estje*” keretében rőtta le háláját Baja szabadságszerető népe a szabadságharc nagyjainak alakja előtt. A március 15-én megnyílt 48-as kiállítást a városi közönség hétköznapokon is, de főként vasár- és ünnepnapokon látogatja tömegesen.¹⁵⁵

Baja város közönsége lelkesen ünnepelte meg a harmadik szabad május elsejét. A város ünnepi díszit öltött. A május 1-jei ünnepségek központi rendezvénye a Baja város Nemzeti Bizottsága által a Vonatkertben rendezett ünnepség volt. Az ünnepségen a város dolgozói csaknem teljes számban vettek részt. A város főispánja és polgármestere méltatta május elseje jelentőségét a közönség előtt.

Május 30-án Mészáros Lázár emléknapot rendezett a város, gazdag programmal. Az ünnepséget abból az alkalomból rendezték, hogy a bajai születésű Mészáros Lázár átvette az első független magyar minisztérium hadügyi tárcáját. Az évforduló tiszteletére a város törvényhatósági bizottsága ünnepi közgyűlést tartott, majd márványtáblával jelölte meg Mészáros Lázár bajai szülőházát. Délután Baja város múzeuma, amely a fenti esemény tiszteletére vette fel a „*Mészáros Lázár Múzeum*” nevet, rendezett magas színvonalú Mészáros-émlékünnepélyt. Este a Baján tartózkodó színtársulat a szabadságharc idejéből merített tárgyú előadással tisztelgett Mészáros Lázár emléke előtt. Az ünnepi esten beszédet mondott a város főispánja is, amely információkat polgármester 1948. május 31-i belügyminiszterhez intézett jelentéséből tudhatjuk meg.¹⁵⁶

A Bács-Bodrog vármegyei Szabadművelődési Felügyelőség 1948 augusztusában Baján kultúrnapokat kívánt rendezni. A kultúrnapoknak a társadalmi jelentőségén felül nagy a gazdasági jelentősége is, mert nagyszabású gyümölcsészeti, szőlészeti, borászati, méhészeti, stb. kiállítás lesz a keretében.

155 MNL BKML XXI. 502. c 14/23. Kig. 1948.

156 Uo. 14/34. Kig. 1948.

A fenti rendezvényen kívül a Szabadművelődési Felügyelőség minden szombaton este kerti előadásokon, hanglemezen, klasszikus hangversenyeket kívánt rendezni, a város közönségének nagy érdeklődése mellett, tudjuk meg a polgármesternek a belügyminiszterhez küldött 1948. július 30-i jelentéséből.¹⁵⁷

Az 1948. augusztus 31-i és szeptember 4-i polgármesteri jelentések számos jelentős kulturális eseményről számoltak be a város törvényhatósági bizottságnak. Ezek szerint a városvezetés május 30-án Mészáros Lázár emléknapot tartott annak emlékére, hogy száz éve vette át Mészáros Lázár az első felelős magyar minisztérium hadügyi tárcáját. A centenárium alkalmából márványtáblával jelölték meg a szülőházát. A város vezetése díszközgyűlést tartott és a városi múzeum az esemény emlékére ettől kezdve a „*Mészáros Lázár Múzeum*” nevet viseli.

Másik nagy szülőttéről Türr Istvánról is megemlékezett Baja város, akit az „*örök béke apostola*” jelzővel illettek. Türr Istvánról 1948. augusztus 15-én emlékeztek meg. Aznap délben szülőházának emléktábláját műsor keretében leplezték le. A város vezetése ebből az alkalomból is díszközgyűlést tartott. Este ünnepség keretében avatták fel a háborús események következtében megsérült és helyreállított Duna-parti Türr-emlékművet. Az ünnepély után lampionos csónakfelvonulással egybekötött tűzijáték szórakoztatta a sok ezer főnyi közönséget a Kamarás-Duna-partján. Ily módon emlékezett meg a város a csatornaépítő Türr Istvánról.

Az augusztus 20–23-án rendezett bajai napok megmozgatták a várost, sőt a megye társadalmát is. Ezen a rendezvényen Baja és Bácska ipara, kereskedelme és mezőgazdasága mutatta be életrealitását, és magas színvonalát. Ez a kiállítással egybekötött seregszemle az elmúlt nehéz esztendőik erőfeszítéseiről tanúskodott.

A „*Bajai napok*” keretében a városi múzeum rendezett magas színvonalú kiállítást Baján Nagy István festőművész hagyatékából. Ugyanekkor nyílt meg az a kiállítás is a múzeumban, amelyet Telcs Ede, bajai születésű szobrász- és éremművész szülővárosára hagyományozott gyűjteményéből állítottak össze. Bajára 51 darab szobor és 200 plakett került.

157 MNL BKML XXI. 502. c 14/48. Kig. 1948.

A Bajai Nemzeti Bizottság a város lakosságának bevonásával jól sikerült aratőnnepélyt rendezett 1948. június 29-én.

A Vonatkertben augusztus 20-án új kenyér ünnepet tartott a város. Az ünnepség nagy tömeg előtt zajlott, amelyen a Függetlenségi Front központi kiküldöttei, valamint a város polgármestere ecsetelte a nap jelentőségét. Ennek az ünnepségnek a keretében került sor a bajai traktorállomás átadására is.

A „*Bajai napok*” szervezésével kapcsolatban elismerését fejezte ki a Bajai Szabadművelődési Felügyelőség is. Az augusztus 20–22-én rendezett kultúrnapokat a felügyelőség minden erejével támogatta. Ebből az alkalomból műkedvelő előadások tartására és a MÁV szimfonikusok hangversenyére is sor került, ezenkívül sportversenyek is szórakoztatták a helyi és vidéki közönséget. Maga a kiállítás mezőgazdasági, egészségvédelmi, ipari, stb. részből állt. A kereskedők kirakatversennyel vettek részt a „*Bajai napok*” rendezvényein.

A Szabadművelődési Felügyelőség szombaton esténként az Ertl-kertben hanglemezek felhasználásával művészi hangversenyeket rendez, továbbá a bajai rendőrnapi két, a szakszervezetben szintén két előadást tartott.¹⁵⁸

A belügyminiszterhez küldött 1948. szeptember 30-i polgármesteri jelentés szerint a nemrégén megnyílt múzeumi kölcsönkönyvtár mind szélesebb körben válik ismertté. Taglétszáma folyamatosan gyarapszik, köztük sok a munkás és a diák. Az állandóan látogatható Telcs-féle gyűjteményes kiállítást több ezren látogatták meg.

A Nemzeti Szalonban 1948. szeptember 19-én megnyílt Nagy István hagyatéki kiállításon a bajai múzeum anyagának kölcsönadott jelesebb darabjait is bemutatták.

Szeptember 26-án került sor az Uránia moziban a centenáris programba iktatva a Tóth Kálmán-émlékünnepélyre. Bajai írók és művészek verssel, prózával, zenével tisztelegtek Tóth Kálmán költő emléke előtt.¹⁵⁹

158 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. sz. n./Kig. 1948.; XV. 33. V. Sz. Polgm. jelentések 1903–1949. 7073. ksz

159 MNL BKML XXI. 502. c 14/69. Kig. 1948.

Az 1948. december 18-i polgármesteri jelentés is szól arról, hogy szeptember 26-án Tóth Kálmán költőről méltóképpen emlékezett meg szülővárosa.

Nemcsak a városi múzeumot, de a közkönyvtárat is Mészáros Lázárról nevezték el Baján. Szaporodnak a könyvtár kölcsönző tagjai, akik főleg az ifjúság és a munkásosztály tagjai közül kerülnek ki. A 3 forintban megállapított havi kölcsönzési díjból összegyűlt pénzt a város a könyvtár gyarapítására fordította. Főleg tudományos és szépirodalmi művek beszerzésére került sor. Sajnálattal állapította meg a polgármester, hogy a város könyv- és lapkiadókhöz küldött levele, amelyben a napilapok és könyvek mérsékelt áron való beszerzésének lehetőségét kérte, nem járt eredménnyel. Megfelelő anyagi erő hiányában a város csak lassú mértékben, fokozatosan tudja a városi könyvtár állományát gyarapítani.

Örvendetes eseményként említette, hogy a veszélyeztetett magánjavak miniszteri biztosa a muzeális értékű Ladik–Barkóczy könyvtár 5871 kötetét letétképpen a bajai múzeumnak juttatta. Ezzel a francia forradalom, a magyar reformkor és a szabadságharc csaknem teljes irodalma megtalálható, és hozzáférhető lett a bajai közönség számára.

A polgármester szólt arról is, hogy Rudnay Gyula 70. születésnapja alkalmából a város egy emlékérem elkészíttetésével emlékezett meg erről az országos viszonylatban is jelentős eseményről, és az érem egy-egy példányát juttatta el tisztelete jeléül a politikai és művészeti élet kiválóságainak. Ezzel nemcsak a bajai művésztelepre, hanem a város kulturális törekvéseire is fel kívánta hívni az ország figyelmét.¹⁶⁰

A törvényhatósági bizottsághoz küldött 1949. március 25-i polgármesteri jelentés fontos eseményként említi mind a múzeum, mind pedig a város életében, hogy február 6-án megnyílt a városi múzeumban Rudnay Gyula Kossuth-díjas festőművésznak és a róla elnevezett művésztelep tagjainak gyűjteményes kiállítása. Ezen a napon ünnepélyes keretek között került sor a városi

160 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 4026/5. Kig. 1948.

emlékérem átadására. Az ünnepségen a Magyar Köztársaság valamennyi számottevő politikai és közéleti vezetője részt vett. Az ünnepség országos jelleget öltött azáltal, hogy a Petőfi Társaság főtitkára Peterdi Andor író és felesége Várnai Zseni, továbbá a Magyar Művészeti Tanács képviselőjeként megjelent és felszólalt dr. Borbíró Virgil államtitkár is. A fenti eseményt az tette igazán országossá, hogy február 12-én Szakasits Árpád, a Magyar Köztársaság elnöke személyes látogatásával tüntette ki a kiállítást, a szabadakadémiát és a művésztelepet. A köztársasági elnök kíséretében volt Kállai Gyula miniszter és dr. Pogány Ö. Gábor, a Fővárosi Képtár igazgatója. A köztársasági elnök megtekintette a múzeumot és elismeréssel szólt az ott látottakról.

A Rudnay-ünnepségek alkalmából a város polgármestere és dr. Pogány Ö. Gábor miniszteri osztálytanácsos között, aki a kultuszminiszter képviselőjeként jelent meg, beszélgetésre került sor. A megbeszélés alapján terjesztette a polgármester március 25-én a törvényhatósági bizottság elé javaslatát a Rudnay-művésztelep végleges megalapítására vonatkozóan. A terv az volt, hogy a Kultuszminisztériummal egyetértésben a művésztelep, a szabadakadémia és a létesítendő művészkollégium végleges elhelyezést nyerjen. A művésztelepnek megfelel a jelenlegi helye az Arany János utca 1. szám alatt. A szabadakadémia ekkor a szakszervezeti székházban nyert elhelyezést, de a helyiségre a szakszervezetnek is szüksége volt, ezért azt belátható időn belül a városnak ki kell ürítenie. A polgármester elképzelése szerint a hamarosan megürülő iparostanonc-iskola épülete felelne meg a legjobban a szabadakadémia céljainak, amelynek a kívánt célra történő átalakítását a város a jövő költségvetési évre tervezte. A szabadakadémia vidéki növendékei részére a városnak feltétlenül egy kollégiumot kell teremtenie. Erre a célra a Táncsics Mihály utcai régi múzeumi helyiséget gondolta kijelölni a polgármester. Így megoldható lenne a Kultuszminisztériumnak az a terve is, amely szerint a nyári időszakban 20–25 művésznövendéket helyezne el Baján a város által biztosítandó helyiségben, a minisztérium megfelelő anyagi támogatásával. Ezek a művésznövendékek a Képzőművészeti és az Iparművészeti Főiskola negyedéves növendékei

közül kerülnének ki, és itt „*munkaközösség*” formájában élnének három-négy hónapig. Ha ezeket a terveket sikerülne a törvényhatósági bizottság megértő támogatásával megvalósítani, akkor Baja már meg is tette kötelességét a haladó szellemű magyar képzőművészet megteremtésére.

Említésre méltó eseményként szolt az 1949. március 13-án a Magyar-Szovjet Művelődési Társulat rendezésében Baján megtartott kultúrnapról. A városi múzeum kiállítási termében megrendezett képzőművészeti kiállítás tömegek érdeklődését keltette fel. Ugyanaznap délután érdekes előadás hangzott el a Micsurin-Liszenko-féle biológiai kutatások vívmányairól. Este részben fővárosi, részben pedig a helyi művészek előadásában gyönyörködhetett a bajai közönség a szovjet tánc-, ének- és zenekultúra alkotásaiban.

Megkezdődött a múzeum emeleti helyiségeinek berendezése. A képtári rész, a 48-as szoba, és a Telcs-gyűjtemény a tervek szerint március végére készül el.¹⁶¹

Közoktatás

Először az 1946. december 17-i polgármesteri jelentés tért ki rá, hogy a városi közigazgatás az iskolák helyreállításán dolgozik. Sikerült a visszakapott polgári fiúiskolát használható állapotba hozni. Az asztalos- és üvegesmunkák elvégzetésével helyrehozták a szállásvárosi, a józsefvárosi és a szentistváni iskolákat. Jelenleg a szentjánosi iskola működőképes állapotba hozásán dolgoznak. Elkészült a padlózás, az üvegezés, a villanyvilágítás és az óvodát is körülövező téglakerítés is. Bajaszentistvánon a délszláv népiskola részére sikerült egy tantermet helyreállítani. Ezután a vöröskereszttéri iskola, majd a város többi iskolája kerül sorra. Állami támogatást a város sem az épületek helyreállítására, sem bújtorjavításra nem kapott, minden eddigi javítást a saját anyagi erejéből végeztetett el.¹⁶²

161 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 1068/1. Kig. 1949.; XV. 33. V. Sz. Polgm. jelentések 1903–1949. 7073. ksz

162 Uo. 20/2. Kig. 1946.

A törvényhatósági bizottsághoz intézett 1947. május 12-i polgármesteri jelentés a fentiekhez képest már némi változást jelez az állami részvételben. Az elmúlt két nehéz év legfőbb munkái a város iskoláinak olyan mértékű helyreállítása volt, hogy ott a tanítás ismét megkezdhető legyen. A vöröskereszttéri iskola kivételével minden iskola saját épületében működhet. Az állami kereskedelmi fiúiskola befejező munkáira a minisztérium 300 000 forintot biztosított, azokat az állam hamarosan megindítja.

Történelmi visszatekintésében a polgármester kitért rá, hogy a második világháború alatt Baja város iskoláit igen nagymértékben vették igénybe katonai célokra. A háborús események következtében nemcsak az iskolák épületei, hanem a bútorzata és a felszerelése is súlyos károkat szenvedtek. A felszabadulás után az egyes iskolák nevelői a szülők segítségével és a város támogatásával, a maguk erejéből és munkájával igyekeztek használható állapotba hozni a tantermeket. A nevelők az iskolák épületeinek lefoglalása alatt magánlakásokban igyekeztek a tanítás folytonosságát biztosítani. A bajai tanítói és tanári karnak ezekben a súlyos időkben végzett áldozatos és odaadó munkája minden elismerést megérdemel.

A város az elmúlt két év rendkívüli körülményei és súlyos gazdasági viszonyai mellett, szűk lehetőségek között is, mindent elkövetett az iskolák tatarozása, bebútorozása és felszerelése érdekében. Ennek köszönhetően 1945 szeptembere óta minden népiskola a saját épületében működik, és már csak csekély számban vannak olyan tantermek, amelyek a rongálódás miatt még nem használhatóak.

Az általános iskola reformját Baján az illetékes hatóságok végrehajtották.

1945 tavaszán megoldást nyert a mátéháza-pusztai szegény sorsú tankötelesek beiskolázásának egy évtized óta húzódó kérdése is.

A kultuskormányzat nemzetiségi politikájának eredményeképpen a délszláv nemzetiségűek igényeinek kielégítésére a szentistváni városrészben délszláv tannyelvű állami iskola szervezésére került sor. Ez az iskola 1946 szeptembere óta működik.

A háború okozta rendkívüli körülmények, a súlyos gazdasági viszonyok, a mezőgazdasági munkaerőhiány, az egyes szülők és a tankötelesek egy részének felelőtlensége, hanyagsága, fegyelmetlensége okozták, hogy a felszabadulás után a tankötelesek beiskolázása és iskolalátogatása nem volt kielégítő. Ennek következtében az 1945/46-os tanévben kevesebb volt a beírt tanulók száma, mint az előző tanévben. A tanügyi hatóságok és a város vezetősége mindent elkövetett ennek a káros állapotnak a megszüntetésére. A nevelői karok a folyó tanév elején a város területén házról-házra járva összeírták a tanköteleseket, és ellenőrizték a beiskolázást. Munkájuk eredményeképpen máris javulás mutatkozik.¹⁶³

Az 1947. november 15-i polgármesteri jelentésből tudjuk, hogy B. Rác Lili zongoratanárnő kivált a városi zeneiskolából, mert a Kultuszminisztérium a szegedi városi zeneiskolához nevezte ki zenetanárnak. Helyét még nem töltötték be.¹⁶⁴

A Magyar Köztársaság kormányának 6500/1948. számú rendelete a nem állami kiseddóvók és iskolák épületének, és felszerelésének zár alá vételét rendelte el. Ebben az ügyben a polgármester a főispánnal és az államrendőrség bajai kapitányságával együttműködve, a felsőbb hatóságok utasításai szerint járt el. Baján ekkor még négy nem állami iskola működött. Ezek a ciszterci rend gimnáziuma, a Miasszonyunkról elnevezett zárda iskolái, valamint a bajaszentistváni városrészben egy felekezeti iskola voltak. Ez utóbbi kettőben a város leltározást végeztetett. A pécsi tanterületi főigazgató, Zrínyi Aladár állami tanítóképző intézeti tanárt bízta meg a ciszterci rendi róm. kat. gimnáziuma igazgatói teendőinek ellátásával. A bajai általános fiúiskola (a volt ciszterci rendi róm. kat. általános fiúiskola) vezetésével Bács-Bodrog vm. és Baja thj. város tanfelügyelője, Kóbor István állami tanítót bízta meg. Mindkét újonnan megbízott igazgatónak, sőt a Miasszonyunkról elnevezett zárda vezetőjének is el kellett végeztetnie intézményében a leltározást. A fenti adatok a polgármesternek belügyminiszterhez küldött 1948. június 30-i jelentéséből derülnek ki.¹⁶⁵

163 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 8/2. Kig. 1947.

164 Uo. 8/4. Kig. 1947.

165 MNL BKML XXI. 502. c 14/40. Kig. 1948.

A polgármesteri jelentés szólt az iskolák államosításáról is, amelyről az 1948. évi XXXIII. tc. rendelkezett.

A most meginduló tanév az adott körülményekhez képest rendbe hozott és felszerelt iskolákkal, megfelelő számú és tartalmú tankönyvekkel várja a dolgozók tanköteles gyermekeit.

A belügyminiszter külön leiratban hívta fel a hatóságok figyelmét arra, hogy a beíratások biztosítására mindent tegyenek meg. Augusztus 31-én valamennyi helyi iskolában szülői értekezlet tartására került sor. Összesen kb. 2200 gyermeket írtak be a szüleik a bajai iskolákba.¹⁶⁶

A polgármester belügyminiszterhez küldött 1948. szeptember 30-i jelentésében említi, hogy Baján az egyházi iskolák államosításáig aránylag nagyszámú egyházi iskola működött.

Az általános iskolákban a szülők eleget tettek a beíratási kötelezettségüknek. A távolmaradó gyermekeket az iskolák igazgatói több esetben is személyesen keresték fel, és szüleiket rábírták a beíratásra. Ez a munka a „*Dolgozók az iskoláért*” bizottság közreműködése nélkül jóval lassúbb lett volna, állapította meg a polgármester.¹⁶⁷

Közellátás

A közellátás problémáival először a polgármesternek a törvényhatósági bizottsághoz intézett 1945. május 12-i jelentése foglalkozott. A jelentés megemlíti, hogy a szállítási nehézségek következtében a környékbeli falvakban rekedt sertések február végéig a zsír- és húsellátást is könnyen biztosították, mert a lakosság érdekében a városi közellátási hivatal erősen hangsúlyozta a magánvágások fontosságát. Azóta azonban húsrá egyáltalán nem lehet számítani. Aknaszlatináról a múlt héten érkezett 180 mázsa só, innen 3–4 hét múlva további sószállítmányok várhatók. Az új

166 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. sz. n./Kig. 1948.; XV. 33. V. Sz. Polgm. jelentések 1903–1949. 7073. ksz.; XXI. 502. c/ 14/62. 1948.

167 MNL BKML XXI. 502. c 14/69. Kig. 1948.

gyártási idényig cukor aligha fog a városba érkezni. A tejkérdésben a nagyobb nehézségek akkor kezdődtek, amikor a hadikórházak maguknak foglalták le a környékbeli falvak egész tejtermelését. Azóta tejet csak Bajáról lehet beszerezni, ami közel sem fedezi a szükségletet.

A közellátás egyik legnehezebb feladata a téli tüzelőanyag-szükséglet rendelkezésre bocsátása volt. Ez a probléma csak részleges megoldást nyert az elmenekült lakosság itt maradt tüzelőanyag-készletének lefoglalásával, ezenkívül a város vezetői kénytelenek voltak a kalocsai érsekség pandúr-szigeti erdejében és a Bokodi út melletti magánkézben lévő akácok tulajdonosaival megállapodni, és fakitermelést végeztetni. Erre annál is inkább szükség volt, mert a Kékhegyen kitermelt akácfa mennyiséget az orosz katonaság teljes egészében igénybe vette.

Elismeréssel szolt a polgármester a városi tanács egyik megbízottjának, valamint a közellátási felügyelőség vezetőjének és személyzetének odaadó munkájáról. Az ő munkájuk tette lehetővé, hogy a nehézségek ellenére a lakosság ellátása a körülményekhez képest a legnagyobb mértékben biztosítható.¹⁶⁸

A szénhiány pótlására a városi erdők mintegy egyharmadát termelték ki. A városi intézmények faellátását, sőt a pékek, malmok, valamint a lakosság ellátását is ebből a mennyiségből fedették, tudjuk meg a polgármesternek a törvényhatósági bizottsághoz intézett 1945. december 15-i jelentéséből.

A város közellátási ügköre a szabad kereskedelem felélédesével lényegesen csökkent, és már csak a liszt, kenyér és tej elosztására szorítkozik. A felmerült szükségleteket azonban a város vezetése minden igyekezete ellenére sem volt képes teljes körűen kielégíteni. A helyi gabonakészletek úgyszólván teljesen kifogytak, pótlásuk csak vidékről lehetséges, ez azonban a fuvarhiány miatt nehezen, sok utánajárással kivitelezhető. Emellett a vidéki malmok a kiutalt lisztmennyiséget csak azonnali készpénzfizetés ellenében hajlandók kiszolgáltatni, a szükséges készpénzmennyiség viszont nem áll a városi vezetők rendelkezésére. Finomlisztből

168 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 20/1. Kig. 1945. 2. kgy. jkvi szám

havonta csak két heti mennyiséget adhat ki a város. A kielégítő kenyérellátáshoz a működő 31 pékműhelynek műhelyenként naponta 100 kg lisztből kellene kenyeret sütnie, a valóságban a fuvar- és pénzhiány miatt ennek csak 60–70%-ára képesek.

Gyengének mondható a tejellátás is. Amíg a nyár folyamán naponta még kb. 1200 liter tejet szállítottak be a gazdálkodók, addig most ez napi 300–400 literre csökkent. Amíg nyáron 12 éves korukig napi fél liter tejet kaphattak a gyermekek, addig a város most már csak 6 éves korig képes a gyermekek tejellátását biztosítani.

A legsúlyosabb a helyzet a zsírellátás terén. A város zsírkészlettel nem rendelkezik, mivel a hatósági vágások még az elmúlt tél folyamán megszűntek. Ennek ellenére nagy erőfeszítések árán sikerült a városnak novemberben az ellátatlanok részére fejenként 5 dkg, a nagy családok részére pedig 10 dkg egyszeri ellátmányt biztosítani.

A katasztrófális sóhiányon is sikerült két ízben fejenként 15 dkg só kiosztásával valamelyest enyhíteni.

A város vezetése a jövőben is mindent el kívánt követni azért, hogy a lakosság nehéz élelmezési helyzetén enyhítsen, bár az országosan is általánosan jelentkező készlethiányok miatt csak szerény eredményekben reménykedhet.¹⁶⁹

A városi közellátási ügyosztály tevékenységéről 1946. január 28-án a következőket jelentette a polgármester a törvényhatósági bizottságnak: A helyi és vidéki malmokból gép- és fogatos kocsikkal eddig 711 mázsa kenyérgabona, 108 mázsa finomlisztkészlet futott be, és került kiosztásra. Jóllehet ez a lisztkészlet nem fedezi a városi szükségleteket, többet beszerezni mégsem lehetett. A vidéki malmoknál vannak ugyan még a városnak készletei, azonban az ott lévő kenyérgabona őrlése akadályokba ütközik, mivel a malmok üzemanyag-ellátásában is súlyos akadályok merültek fel. A város a gabona- és lisztszállításokat állandóan szorgalmazza, a fuvarozás részben a városi gépkocsival, részben pedig közmunka címén igénybe vett fogatokkal történik. Kocsival történő szállítás

169 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 20/3. Kig. 1945. 107. kgy. jkvi szám

esetén a hosszadalmas szállítási idő, míg a gépkocsival történő szállításoknál a gyakran előforduló motorhibák, vagy az üzemanyag hiánya okoz zavart a közellátásban.

Nem javult a tejellátás sem, mert a beszállított tej mennyisége állandóan csökken. Ennek következtében a város már csak a 3 éven aluli gyermekek számára tud fél liter tejet biztosítani, de még ez a mennyiség is valószínűleg tovább fog csökkeni. Emiatt a tehéntartó gazdák ellenőrzése folyamatban van, akik a szállítások elmaradását a takarmányhiánnyal és az állatok vemhességével magyarázzák.

Január folyamán 100 mázsa só érkezett a városba, amit 25 dkg-os fejadaggal ki is osztottak. A zsírellátás ekkor sehogyan sem volt biztosítva. A polgármester úgy vélte, hogy ha a tervezett olajcseretelepek felállítására sor kerül, ez a probléma is enyhülni fog. A város cukorellátási igényét már elküldte az illetékes minisztériumnak, ahonnan azt az ígéretet kapta, hogy a városra eső részt az országos készletből meg fogja kapni.

A polgármester megrendült lélekkel szólt a fűtetlen szobákban, silány ruházatban és gyenge táplálkozás mellett sínylődő embertársairól.¹⁷⁰

A belügyminiszterhez küldött 1946. május 16-i polgármestéri jelentés szerint a város a liszt- és a kenyérellátás biztosítására behozatott 190 q búzát, 110 q rozsot, 120 q kukoricát, 23 q kukoricalisztet és 23 q Eb. lisztet. A közellátási miniszter engedélyével áprilisban a Bajára szállított cukormennyiségből a 12 éven aluli gyermekek, a terhes és szoptató anyák részére 15 dkg-os fejadaggal még folyt a cukor kiosztása az igénylőknek.

A tejbeszolgáltatás állandó csökkenése miatt már csak a 3 éven aluli gyermekeket tudta napi fél liter tejjel ellátni a város.

Baja a május havi petróleum-ellátmányát még nem kapta meg.

Sóellátás egyáltalán nincs, ennek következtében a sóínség egyre fokozódik.

Súlyos helyzetben van a lakosság zsírellátása is. A május 11-én kapott 800 kg olaj is csak alig számba jöhető mennyiség.

170 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 20/1. Kig. 1946. 1. kgy. jkvi szám

A város közellátási helyzetét a készletek teljes kimerülése és az új termés előtti hetekben az élelmezést komoly válság jellemzi.¹⁷¹

A törvényhatósági bizottsághoz intézett 1946. május 28-i polgármesteri jelentés szerint a város az ellátatlanok részére a közellátás útján 169 283 kg finomlisztet osztott ki, míg a kenyérellátás biztosítására 854 776 kg Eb. lisztet, 79 350 kg kukoricalisztet, és 12 390 kg árpalisztet használt fel. Ez a mennyiség ha szűkösen is, de biztosította az ellátatlanok kenyérszükségletét.

A tejbeszolgáltatási rendeletek eredményeként 216 662 liter tejet osztott ki a város a terhes és szoptató anyák, valamint a gyermekek részére.

Márciusban megkezdődött a gyermekek után megállapított 15 dkg cukorfejadag utalványozása, ami azóta is minden hónapban rendszeresen megtörténik.

A legnagyobb nehézség a sóellátás körül merült fel. Babics József polgármester megállapítása szerint egész hivatali működése alatt központi kiutalás alapján mindössze 33 000 kg sót kapott Baja, és így egész évben csak alig valamivel több mint egy kilogramm sót tudtak a városban fejenként kiosztani.

Ugyanilyen kedvezőtlen a helyzet a zsírellátás terén is. 1945 májusa óta kizárólag az ellátatlanok részére sikerült 50 dkg zsírt és 10 dkg olajat fejenként kiosztani.

A város élelmezésének biztosításában nagy segítséget jelentett a városi tűzoltóság tehergépkocsija, amellyel közel 360 000 kg élelmiszert szállítottak be Bajára. Ezt a mennyiséget a tűzoltóság gépkocsija 95 közérdekű út alatt teljesítette.¹⁷²

A polgármesternek a belügyminiszterhez küldött 1946. június 4-i jelentése szerint a város finomlisztellátásra 5232 kg, kenyérellátásra 26 033 kg Eb. lisztet és 14 250 kg tengerilisztet használt fel.

A város petróleumellátására kiutalt 1600 kg petróleum szétosztása ekkor még javában folyt.

Május 31-én 15 dkg fejadaggal megkezdődött az étés kiadása.

171 MNL BKML XXI. 502. c 24/3. Kig. 1946.

172 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. sz. n./Kig. 1946. 46. kgy. jkvi szám

Baja május 21-én 800 kg étolajat kapott, amelyet az ellátatlanok között 10 dkg-os fejadaggal osztottak ki.¹⁷³

A törvényhatósági bizottsághoz küldött 1946. december 17-i polgármesteri jelentés a közellátási helyzetről a következőket tartalmazta: A Közellátási Minisztérium intézkedése nyomán a város lakossága részére a kenyérellátás 40% búza, 40% rozs és 20% tengeri vagy árpa hozzákeverésével előreláthatólag biztosítva van. Hasonlóképpen a burgonyaellátás is.

Az ellátatlanok fejadagoként 1946 decemberében 10 dkg zsírt, október, november és december hónapokra 30 dkg étolajat kaptak a várostól.

A november és december havi cukorfejadagot mindenki megkapta. A minisztérium a karácsonyi ünnepekre való tekintettel külön fejadagot juttatott. A miniszteri leirat szerint a cukorellátás ilyen mennyiségben minden hónapban biztosítva van. A sóellátásban ugyan az utóbbi napokban zavar állt be, de a december havi kiutalást így is megkapta a város. Közellátási szelvényre 200 mázsát, szabad sóként 100 mázsát. A sertésvágási igazolványt kérőknek a város 3 kg sót juttatott. A sütőiparosoknak és a közületeknek járó mennyiséget szintén kiutalta a közellátási hivatal.

A tüzelőanyag juttatása körül ez ideig nem merültek fel nehézségek, bár az időnként akadozó szénszállítások miatt a kereskedők nem tudták kiadni a szükséges mennyiséget. Hamarosan érkezik azonban szén, és ez az ellátást biztosítani fogja. A város petróleumellátása biztosított.¹⁷⁴

A fentiekhez még azt is hozzátette a polgármester belügyminiszternek küldött 1946. december 18-i jelentése, hogy a közellátási helyzet csak kis mértékű javulást mutat. A zsír- és lisztellátás területén állandóak a nehézségek. November és december hónapban a város fejenként 60 dkg nullás lisztet, míg a lisztfejadag többi részét kenyér- és kukoricalisztben tudta a közönség részére kiszolgáltatni.¹⁷⁵

173 MNL BKML XXI. 502. c 6008/12. Kig. 1946.

174 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 20/2. Kig. 1946.

175 MNL BKML XXI. 502. c 6008/41. Kig. 1946.

A törvényhatósági bizottsághoz intézett 1947. február 15-i polgármesteri jelentés szerint a város zsír-, cukor-, só-, petróleum- és tüzelőanyag-szükséglete nagyjából biztosított. Ekkor a legnagyobb gondot a kenyérellátás okozta. Lisztet 12 000 ellátatlan részére utalt ki a város. Februárban a korábbi időszakhoz hasonlóan 40% búza, 40% rozs, és 20% tengeri vagy árpakeverékkel készített kenyér került a bajaiak asztalára, csökkentett mennyiségben. Ennek ellenére a polgármester a kenyérellátást ha szűkösen is, de biztosítva látta.¹⁷⁶

A város közellátása a törvényhatósági bizottsághoz küldött 1947. május 12-i polgármesteri jelentés szerint ismét válságos helyzetbe került. A Közellátási Minisztérium kiküldöttei, akik az elmúlt hetekben jártak Baján, a város vezetőinek tudomására hozták, hogy az ország kenyérellátása a gazdasági év utolsó hónapjaiban olyan nehéz helyzetbe jutott, hogy a közellátási kormányzat a rendelkezésre álló készletekből azt tovább biztosítani nem tudja. A közellátási miniszter csökkentett mennyiségben ugyan, de a vármegye és Baja város májusi kenyérellátásához szükséges kenyérgabonát még kivételesen kiutalta. Egyúttal közölte, hogy a vármegye és a város júniusi szükségletét központi kiutalásból fedezni nem tudja, így a vármegyének és a városnak önmagát kell ellátnia júniusban. Ez tehát azt jelentette, hogy a vármegyei és a városi közönségnek kell 36 vagon kenyérgabonát előteremtenie, amely az ellátatlanjai szükségletét fedezi. Az államtitkár azt is hozzátette, hogy csak azt a kenyérgabonát lehet felhasználni a helyi ellátás céljaira, amelyet a termelők a beszolgáltatási kötelezettségeiken felül teljesítenek. A 36 vagon kenyérgabonából Baja városának kerekén 4 vagon jut. A kenyérgabona ellátáson kívül a lakosság egyéb közszükségleti cikkekkel való ellátását nagyjából kielégítőnek mondta a polgármester. Megállapította, hogy ezen a téren különösen a forint bevezetése óta javulás észlelhető.¹⁷⁷

A törvényhatósági bizottsághoz küldött 1947. július 26-i polgármesteri jelentés már arról számolt be, hogy a gazdák által beszolgáltatott gabonamennyiségnek köszönhetően a kenyérellátás-

176 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 8/1. Kig. 1947.

177 Uo. 8/2. Kig. 1947.

ban zavar nincs, mert elegendő kenyérgabona áll rendelkezésre. Örvedetesnek nevezte azt a jelenséget is, hogy a múlt tapasztalatai alapján mindenki igyekszik önellátóvá válni, ily módon a jövő közellátási évben jelentősen csökkenni fog az ellátatlanok száma.¹⁷⁸

A föld az idén bőségesebb terméssel jutalmazta a dolgozók fáradozását, derül ki a törvényhatósági bizottsághoz küldött 1948. szeptember 4-i polgármesteri jelentésből. A város vezetői a kormány elgondolásának megfelelően állandóan és fokozottan serkentették a termelőket a beszolgáltatásra. Főispáni utasításra júliusban a beszolgáltatással kapcsolatban még az egyház támogatását is kérték. A polgármester átiratban fordult valamennyi helyi egyházközséghez, hogy július 25-én az istentiszteleteken elhangzó prédikációkban az alábbiakra térjenek ki: *„A Mindenható jóvoltából ez évben a Bácskában is jobb termésben részesültünk. A felebaráti szeretettől áthatva lássuk be azt, hogy ezen áldásból mindannyiunknak részesülnünk kell. Ezért a beszolgáltatást ne tekintsük kényszernek, hanem az egész dolgozó magyar nép kenyérért biztosító igazságos és szociális gondoskodásnak.”* Az egyházak eleget tettek a fenti felkérésnek és a szószerűről mindenütt felolvasták az előírt szöveget.

Az egyházak bevonásának meg lett is eredménye, mert a beszolgáltatás ettől kezdve igen szép ütemben folyt, olyannyira, hogy a megye országos viszonylatban a harmadik helyre került a beszolgáltatás terén.

Mindezeknek köszönhetően a város közellátása is lényeges javulást mutatott.

Baja ellátatlanjainak a száma 18 255 fő. Ez a létszám a ki- és bejelentkezések, valamint az önellátottság miatt állandóan változik.

Augusztus 15-től a kenyér személyenkénti alapfejadagja napi 25 dkg azoknak a részére, akik a kenyérellátásukat lisztben váltják ki. Egyébként a fejadag havi 5 kg, nehéz testi pótjegyre 4 kg, testi pótjegyre 2 kg. Augusztus 1-jétől a város a sütőiparosoknál megszüntette a lisztcserét, vagyis, aki a fejadagját lisztben kívánja kiváltani, annak otthon el kell készíteni és steer sütésként

178 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. sz. n./Kig. 1947.

viheti el a pékhez a kenyerét. Ezenkívül arra is van lehetőség, hogy vásárlási engedély alapján a gabonafejadagját mindenki megvásárolhassa. Természetesen csak olyan gazdálkodóktól lehet vásárolni, akiknek feleslegük van, és száz százaléig eleget tettek a beszolgáltatási kötelezettségüknek. A vásárlási engedélyek osztását 1948. szeptember 1-jén kezdte el a város.

A cukorfejadag szeptember 1-jétől a kétszeresére emelkedett. A fejadag személyenként havi 1,5 kg. A leszállított árú kristálycukor kilogrammja 6 forint, a kockacukoré 6,80.

Lényegesen javult az előző évekhez képest a zsír- és szappanellátás is.

A város azoknak a lakosoknak, akiknek nincs villanyuk, minden hónapban petróleumjegy alapján biztosítja az ellátásukat. Augusztus 1-jétől lehetőség nyílik arra is, hogy akiknek villanyuk van, augusztus hónapra háztartásonként 2 liter, a hús- és a sütőiparosok 5 liter, a kocsitulajdonosok kocsivilágítás céljára 2 liter petróleumot igényelhessenek.

A tejjeggyel ellátottak száma a városban 3000 fő. Lényeges javulás következett be a tejellátás terén. A tejjegyre mindenki megkapja az előírt mennyiséget. Az OMTK-fiók létesítése folytán 1,35 forintos áron pasztörizált tej is kerül forgalomba augusztus 1-jétől, vagyis akinek a tejjegyre kiváltott tejmennyiség nem fedezi a szükségletét, annak lehetősége van pasztörizált tej vásárlására. A város vezetése állandóan szorgalmazza a tejbeszolgáltatást, sőt odáig ment, hogy a tehéntartó gazdák ellen, amennyiben tejbeszolgáltatási kötelezettségüknek nem tesznek eleget, feljelentést tesz az ügyészségen.

A Baja városra előírt 16 000 mázsa kenyérgabonából eddig csupán 6000 mázsát szolgáltattak be a gazdálkodók. A jövő héten megkezdődik a gazdálkodók elszámoltatása is. A város vezetői állandóan szorgalmazzák a beszolgáltatást.

Megjegyezte még a polgármester, hogy az árkiegészítési díj fizetésére kötelezettek II. ellátási csoportjába sorolt 10 forintos jeggyel ellátottak száma 1462 főt tesz ki.¹⁷⁹

179 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. sz. n./Kig. 1948.; XV. 33. V. Sz. Polgm. jelentések 1903–1949. 7073. ksz.

A kenyér-, liszt-, cukor-, szappan- és petróleumellátást ki-elégítőnek mondta a polgármester a belügyminiszternek küldött 1948. október 29-i jelentésében.

Az okokat boncolgatva megállapította, hogy a városban nagyon érezhető az 1948. augusztus és szeptember havi zsírellátás teljes hiánya. Ez alatt az idő alatt a lakosság elhasználta a még meglévő zsiradékkészletét, mivel a hatósági zsírmennyiség egy-egy személy teljes szükségletét fedezni nem tudja, és éppen ebben az időben keletkeztek zavarok a szabad zsír forgalmában is.

A másik ok az, hogy a szabad zsír ára a sertésvágások számának növekedésével nemhogy esik, hanem ellenkezőleg, fokozatosan emelkedik, és így nincs arányban sem a munkabérekkel, sem pedig a többi cikkek árával.

Harmadik okként a szabad zsír begyűjtésében mutatkozó zavarokat említette a polgármester. Ebben a pénz, illetve a csekkellátmány teljes hiánya játszik döntő szerepet. Ugyanez a hiba eddig minden évben előfordult, és éppen azokban a hónapokban, amikor az ellátmány folyamatos, zavartalan kiadására a legnagyobb szükség lenne. Ezért azt javasolta, hogy a csekkellátmány kezelését vonják el a zsírtermelő üzemektől, és vagy a polgármesteri hivatalok, községi elöljáróságok, vagy a közellátási felügyelőségek hatáskörébe utalják át.¹⁸⁰

A főispánhoz küldött 1948. december 2-i jelentés szerint a közellátás piaci vonalon kifogástalan, ugyanis a kínálat meghaladja a keresletet. Többletkínálat van burgonyából, zöldségfélékből, káposztából és gyümölcsből. A dolgozók legnagyobb kifogása az, hogy a zsír kilogrammonkénti ára 18 forintba kerül akkor, amikor a sertés élősúlybani ára kilogrammonként 8 forint. A közellátási bizottság igyekszik ebben a kérdésben is néhány napon belül rendet teremteni, és a zsír árát a kilónkénti 14 forint alá szorítani.

A kenyér- és lisztellátást, sőt a petróleumellátást is megfelelőnek ítélte a polgármester.¹⁸¹

180 MNL BKML XXI. 502. c 14/76. Kig. 1948.

181 Uo. 14/86. Kig. 1948.

A közellátási bizottság – a főispánhoz küldött 1948. december 14-i polgármesteri jelentés szerint – az elmúlt napokban a magas zsírárat 18 forintról 15 forintra, a sertéshús árát 15 forintról 12 forintra csökkentette. Sertést ugyanis élősúlyban már kilogrammonként 7–8 forintért lehet vásárolni, ezért indokolatlan volt a hentesek magas árkalkulációja. Piaci vonalon az ellátottságot kifogástalannak nevezte.¹⁸²

A föld az idén bőségesebb termést adott, állapítja meg a törvényhatósági bizottsághoz intézett 1948. december 18-i polgármesteri jelentés. A város vezetői a kormány elgondolásainak megfelelően állandóan és fokozottan serkentették a beszolgáltatásra a termelőket. Ennek eredményeképpen a beszolgáltatás jó ütemben folyik, és javulást mutat a közellátás is.

A város liszt-, kenyér- és zsírellátása biztosítva van.

A kenyérkérdéssel kapcsolatban jelentette a polgármester, hogy december 13-tól kezdve kormányintézkedés alapján a helyi pékek kizárólag egy kilogrammos kenyeret süthetnek. Ez tehát azt jelenti, hogy sem szabad kenyeret, sem közellátási kenyeret nem szabad ennél nagyobb súlyban sütni. Ezzel az intézkedéssel a kormány a fogyasztók védelmét kívánta szolgálni. A nagyközönség érdekeit szolgálta a közellátási bizottságnak az az intézkedése is, amely a zsír és a hús árát lejjebb szállította. A zsír árát 15 forintban, a sertéshús árát 12 forintban állapította meg. Fontosnak ítélte a polgármester, hogy a hentesek ezért az árért ki is szolgáltatassák a háztartásokban szükséges minimális zsírmennyiséget a fogyasztóknak. A nagyközönség érdeke, hogy segítségére legyen a bizottságnak a fent említett határozat maradéktalan végrehajtásában.

A sertésvágási engedélyek kiadása folyik. A polgármester arra is felhívta a közönség figyelmét, hogy a sertésvágási engedélyeket minden esetben kérni kell az illetékes hivataltól, és a zsírdézmát az illetékesek adják le.

A város tüzelőanyag-ellátása szintén biztosított.

182 MNL BKML XXI. 502. c 14/79. Kig. 1948.; XXI. 502. c/. 14/94. Kig. 1948. – A polgármester a fentiekhez még azt is hozzátette, hogy a leszállított árak mellett lényegesen kevesebb volt a sertéshús és a zsír, mint volt a magas árak mellett.

Egyedül a petróleumellátás okoz gondot a közellátási vonalon. A kiutalt mennyiség kevésnek bizonyult, jöllehet 50% szabad petróleum is ki van utalva, ami ha szűkösen is, de fedezi a közön-ség igényeit.¹⁸³

A törvényhatósági bizottsághoz küldött 1949. május 30-i polgármesteri jelentés említi, hogy Baján a lisztből és kenyérből az ellátatlanok száma 17 611 fő, ugyanebből az ellátottaké 11 489 fő. Sertézsírból az ellátatlanok száma 17 362, az ellátottaké 11 738.

A polgármester a fenti óriási szám ellenére az ellátatlan lakosság liszttel, kenyérral és zsírral történő ellátását kedvezőnek ítélte, míg az összlakosság húsellátását jónak mondta. A piaci árak felhozatala és a lakosság ellátása az árak igen kedvező mennyiségben történő felhozatala miatt biztosított.¹⁸⁴

Közegészségügy

Baja város közegészségügyi helyzetéről először a törvényhatósági bizottsághoz küldött 1945. december 15-i polgármesteri jelentés tesz említést. A jelentés szerint a város közegészségügyi helyzete a háborús viszonyok miatt az előző évekhez képest visszaesést mutat. Az 1944. október 20-tól 1945. december 1-jéig elhaltak közül 205 fő szív- és érbetegségben halt meg. Ez a feltűnően magas szám részben az elmúlt időszak rendkívüli viszonyaival, részben pedig azzal magyarázható, hogy Baján az idősebb korcsoportok száma magasabb. A tuberkulózisban meghaltak száma elérte az összhalálozások 7%-át, míg a csecsemőhalálozási arány a 9%-ot. A bejelentett fertőző betegségek száma 462 eset volt. Ezek közül 59 tífuszos, és 139 egyéb fertőző betegségben szenvedő beteg részesült kórházi elkülönítésben és ápolásban. Diftéria ellen 994, himlő ellen 323 gyermek, míg hastífusz ellen 8 005 személyt részesítettek védőoltásban. A város a fertőző betegségek elleni küzdelemben erősen nélkülözte a korábbi Mobil fertőtlenítőgé-

183 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 4026/5. Kig. 1948.

184 Uo. 1068/2. Kig. 1949.; XV. 33. V. Sz. Polgm. jelentések 1903–1949. 7073. ksz.

pét, amely a háborús események következtében veszett el. Emiatt a fertőtlenítőintézet felszerelésére sem kerülhetett sor, így abban sem fürdetési, sem pedig fertőtlenítési lehetőség nincs. Ezeknek a hiányoknak a pótlását a polgármester sürgős feladatnak nevezte.

A város egészségügyi intézményei közül a közkórház súlyos elhelyezési nehézségekkel küzdött. A felszerelt ágyak száma 1945 decemberében 300 volt, ebből a csecsemők részére 15, a fertőző betegek részére 12 ágyat tartottak fenn. A kórház átlagos napi létszáma 300 főt tett ki. 1944. október 20-tól itt 6001 személy részesült ápolásban.

A Tüdőbeteg-gondozó Intézetben 1538 régi és 974 új betegnél végeztek vizsgálatot. A légmellkezelések száma 1434, a röntgenvizsgálatoké 2357 volt.

A Nemibeteg-gondozó Intézetben 5355 fő jelentkezett kezelésre. Közülük 3172 fő vérbajosnak, 760 fő pedig egyéb fertőző nemi betegnek bizonyult. Az intézet 994 vérvizsgálatot végzett.

Az OKI bajai állomására 6761 különféle anyagot küldtek be vizsgálatra. Az állomás torokvádék-, széklet-, vizelet-, vér-, köpet- és vízvizsgálatokat végzett.

A házasságkötés előtti kötelező orvosi vizsgálatra 295 férfi és 283 nő jelentkezett. A bizonyítvány kiadását egy esetben fel kellett függeszteni, míg két személyt elutasítottak.

Az iskolafogászat nem működött, mert a berendezése elveszett.

A városi mentőszolgálat 934 esetben szállt ki a helyszínre. A kivonulást 194 esetben baleset, 495 esetben betegszállítás tette szükségessé.

A Zöldkeresztes Egészségvédelmi Intézet négy védőnővel és egy tanácsadóval működött. Összesen 6088 személyt részesített orvosi tanácsadásban. A védőnők 7207 esetben végeztek családlátogatást, és eközben 9193 szaklátogatást teljesítettek. A szolgálat 1514 iskolás gyermek szűrővizsgálatát is elvégezte.

Az egészségügyi kormányzat dr. Karossa-Pfeiffer József tiszti főorvost közegészségügyi felügyelővé nevezte ki, míg Baja város és Bács-Bodrog vármegye tiszti főorvosi teendőinek ellátásával dr. Barka Imre tiszti főorvost bízta meg.¹⁸⁵

185 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 20/3. Kig. 1945. 107. kgy. jkvi szám

1945 decemberében és 1946 januárjában fertőző betegségek csak szórványosan léptek fel a városban. Járványszerű elterjedést egyik betegségcsoportban sem észleltek. A polgármester azonban felhívta a figyelmet arra, hogy a bajai járás egyes községeiben, így Bácsbokodon, Bácsborsódon, Garán kiütéses tífusz megbetegedések fordultak elő. Ezt a betegséget a ruhatetű terjeszti. A háborús tömegmozgások eme veszedelmes kísérője ellen fokozott óvatosságra intett. Kívánatosnak nevezte, hogy a közkórház területén elhelyezett fertőtlenítőintézet felszerelését és üzembe helyezését mielőbb sikerüljön megoldani. Addig is, amíg ez a probléma kielégítő megoldást nem nyer, a preventív munkában a lakosságnak fokozottabb figyelemmel kell részt vennie, derül ki a polgármester törvényhatósági bizottsághoz intézett 1946. január 28-i jelentéséből.

A jelentés idején a városi közkórház kitelepített osztályai még mindig nem tudtak régi helyükre visszaköltözni. A közkórház épületeinek és felszereléseinek használatba helyezését ugyanis a város rossz anyagi helyzete miatt csak kölcsön vagy államsegély útján lehetett volna megvalósítani. A helyzet megoldását célzó tárgyalások ekkor már folytak. A polgármester égető kérdésnek nevezte ezeknek a problémáknak a mielőbbi megoldását, mert a közkórház tüdő-, bőr- és nemibeteg-osztálya ekkor még elhelyezési nehézségek miatt nem működhetett.¹⁸⁶

Babics József polgármester 1946. május 16-án jelentette a belügyminiszternek, hogy megtörtént az orosz kórházak részére igénybe vett városi középületek kiürítés utáni helyreállítása.

Baja közkórháza hosszú időn át kényszerült az épületéből kiköltözve más célt szolgáló épületekben működni. Ez alatt az idő alatt a kórház üzemi szempontból jóformán teljesen hasznavehetetlen állapotba került. Különösen igaz ez a megállapítás a központi fűtőberendezésre, a vízszolgáltatásra és az áramellátásra. Nagymértékben károsodott az ágy- és fehérneműkészlet is.

Az újjáépítés során sor került a kórház épületének kitakarítására, kitatarozására, a központi fűtőberendezés teljes, míg a vízvezeték és az áramszolgáltatási berendezések mintegy 50%-os rendbehozatalára. Üzemképes állapotba hozta a város a főző és

186 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 20/1. Kig. 1946. 1. kgy. jkvi szám

mosókonyhai berendezéseket, és felszereléseket is. A közkórház mindezeknek köszönhetően az elmúlt hetekben visszaköltözött a régi helyére. A korábbi 635 ágyból jelenleg csak 350 használható. A polgármester azon reményének adott hangot, hogy a betegágyak számát rövid időn belül sikerül 10–15%-kal növelni. Az ágyneműhiányt azonban kormánytámogatás nélkül megoldhatatlannak tartotta.

A közkórházba 185 beteget vettek fel, a bejáró betegek száma 106, míg a műtétek száma 102 volt.

A fertőző betegségek közül 1946. május első felében 48 máláriaeset került regisztrálásra. Járvány nem volt.

A preventív intézkedések közül említést érdemel a 100 diftériaoltás és a 76 hastífusz elleni védőoltás.¹⁸⁷

1946 áprilisától kezdve – a gyermekosztály és a szemészet kivételével – a többi kórházi osztály elfoglalhatta a régi helyét. Hamarosan a tüdőosztály is megkezdheti a működését a régi helyén. A helyreállítási munkában a város lakosai közül sokan önként, ellenszolgáltatás nélkül vettek részt.

A város egészségügyi mentőszolgálatát 1945-ben és 1946-ban is egy lófogató kocsival látták el. Az új, különböző roncsokból házilag készített mentőkocsit a város mielőbb üzembe kívánta állítani. Tervezték még egy mentőkocsi házilag történő megépítését is, szintén a rendelkezésre álló roncsokból. A két mentőgépkocsi a város közönségének és a környező községeknek az egészségügyi ellátását lesz majd hivatott szolgálni akkor, amikor Baja a Vármegyék és Városok Országos Mentőegyesületétől semmilyen segítséget sem kapott, és gépjárműves mentőszolgálat az országban csak alig-alig található. A mentőszolgálat újjáépítését és anyagi megalapozását a városvezetés kiemelkedő eredménynek tartotta, a polgármester törvényhatósági bizottsághoz intézett 1946. május 28-i jelentése szerint.¹⁸⁸

187 MNL BKML XXI. 502. c 24/3. Kig. 1946.

188 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. sz. n./Kig. 1946. 46. kgy. jkvi szám – A jelentés az 1945. évi egészségügyi eseményeket összefoglalva az alábbiakat írja: A város egészségügyi szervezetében és intézményeiben súlyos megrázkódtatást jelentettek a háborús események. 1945 tavaszán a város közegészségügye nehéz helyzetbe került. A járványos betegsé-

A fertőző betegségek közül a belügyminiszterhez küldött 1946. június 4-i polgármesteri jelentés szerint csak a malária jelentkezett nagyobb számban, 13 ilyen esetet regisztrált a közegészségügyi hatóság. Ezen kívül még 1 gyermekágyi lázas, két gümőkóros, és 3 szamarhurutos megbetegedést jelentettek be.

gek közül a kiütéses tífusz és a hastífusz fenyegetett. Hirtelen felszökött a tuberkulózisos megbetegedések száma, állandó emelkedést mutatott a csecsemőhalandóság, megsokszorozódott a maláriás betegek száma. A városi közkórház megfogyatkozott létszámmal, a régi helyéről kitelepítve, élelmezési nehézségek, felszerelés, kötszer- és gyógyszerhiány közepette folytatta működését. A városi tisztiorvosi szolgálat is csökkent létszámú orvosi személyzettel kezdte meg az újjáépítés munkáját.

Az újjáépítő és szervezőmunka megindulását erősen hátráltatta az a körülmény, hogy a város egyetlen egészségügyi intézménye sem tudta épületét megtartani, de ideiglenes elhelyezése során is igyekezett a körülményekhez képest megfelelő munkát végezni.

A fenyegető tífuszjárvány megelőzésére a bajai kórház laboratóriuma a város támogatásával 27 000 személy beoltására elegendő oltóanyagot termelt 1945 májusának második felében. Ez a készlet tette lehetővé, hogy a hatósági orvosok a szükségessé vált védőoltásokat el tudták végezni. A helyi oltóanyag-termelést azért kellett megteremteni, mert ekkor Budapestről oltóanyagot egyáltalán nem lehetett beszerezni.

Sikerült viszont az egészségvédelmi szolgálat teljes felszerelését megmenteni. Ennek köszönhetően a csecsemőhalálozás 1945-ben csak csekély mértékű emelkedést mutatott, holott más városokban mindenütt ijesztő mértékben emelkedett.

A Tüdőbeteg-gondozó Intézet ideiglenes elhelyezése után azonnal munkához látott. Erőteljes tevékenységének köszönhetően Baján a tüdőbajban elhaltak száma csökkent.

A város állandóan figyelemmel kísérte a szegény sorsú betegek ellátását. Bár igen nagy nehézségek és erőfeszítések árán, de eleget tett a közgyógyoszerellátás súlyos anyagi kötelezettségének. A városi orvosok 3987 kezeléssel és 1726 lakáson történt látogatással 720 szegény beteget láttak el. A városi szegénybeteg-rendelés azzal is igyekezett a kórház nehéz helyzetén segíteni, hogy a sebészeti műtéten átesett szegény betegek utókezelését lelkiismeretesen és kellő szakértelemmel végezte el.

A közkórházat az orosz katonai hatóság 1945. október 3-án adta vissza rendeltetésének. Kitelepítése alatt 80%-os ágyszám csökkenéssel működött. Az átadás után a város azonnal megindította a helyreállítási munkálatokat, ám részben anyagi nehézségek, részben pedig a téli időjárás miatt be kellett azokat szüntetni. Ezen okok miatt a tél folyamán csak a kórházi gymbosoda és a vízmű tudta működését megkezdeni.

A 350 ágyas városi közkórház 252 beteget vett fel, közülük 86 fő volt a bejáró betegek száma. Az intézmény 120 műtétet végzett el. Tovább folytak a kórház helyreállítási munkái is.¹⁸⁹

A közkórház anyagi helyzete a forint 1946. augusztus 1-jei bevezetésekor válságos volt, mert mindössze 3 Ft 60 fillér pénztári maradvány felett rendelkezett. A kormányhatóság által kilátásba helyezett havi 8000 forint átalány a személyzeti fizetéseket sem fedezte. A bélyegakció a közönség részvétlensége miatt alig hozott némi bevételt, érezhető segítséget csupán a bajai kereskedők és a bácsalmási járási főjegyzői hivatal nyújtott.

A kormányhatósággal megindult tárgyalások eredményeként a havi átalány összege 34 000 forintra emelkedett és a költségvetésben mutatkozó 750 000 forint hiány fedezésére a Miniszterközi Bizottság államsegély kiutalását helyezte kilátásba. A fenti tárgyalásban a kórház gondnoka 1946. december 10-én személyesen tárgyalt a Népjóléti Minisztériumban, és a tárgyalás eredményeként az államsegélyből esedékessé vált 300 000 forintból 150 000 forintot ki is utaltak. A többi csak a költségvetés jóváhagyása után kaphatta meg a közkórház.

Az anyagi helyzet javulása lehetővé tette a fűtés folyamatosá tételét, az ételmezés lényeges javítását, sőt a tüdőbetegosztály beindítását is, 20 ágygal. Ezzel a lépéssel a közkórház valamenyny osztálya működőképpé vált.

A polgármester kifejezte azon reményét, hogy ha szerényebb keretek között is, de a közkórház a régi, elismert színvonalat el fogja érni.

Dr. Zöld Lászlónak a bőr- és nemibeteg-osztály főorvosává történt kinevezésével, dr. Fodor Lászlónak a belosztály, dr. Szász Imrének a gyermekosztály vezetésével történt megbízása folytán újból 11 kórházi főorvos állt a betegek rendelkezésére.¹⁹⁰

1946 decemberének első felében a bejelentett fertőző betegségek közül a diftéria, a vörheny, a kanyaró, a bárányhimlő és a malária fordult elő. Ennek ellenére a belügyminiszterhez küldött

189 MNL BKML XXI. 502. c 6008/12. Kig. 1946.

190 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 20/2. Kig. 1946.

1946. december 18-i polgármesteri jelentés a város közegészségügyi helyzetét jónak ítélte. Ez a jelentés is említést tesz a 20 ágyas tüdőbetegosztály beindításáról. Hozzáteszi azonban, hogy a felszerelési tárgyak, főként a matracok, lepedők és takarók hiánya miatt a város több ágyat nem tudott felszereltetni. A kilátásba helyezett UNRRA adomány (150 matrac és 200 takaró) megérkezése után a város a tüdőbetegosztályt 60 ágyra kívánja kibővíteni.

A Miniszterközi Bizottság megtárgyalta a közkórház költségvetését és ígéretet tett a városnak a hiányként jelentkező 750 000 forint pótlására. A megígért államsegély anyagi gondjai nagy részétől megszabadítaná a várost.¹⁹¹

A város közegészségügyi helyzetét a fertőző megbetegedéseket illetően általában kedvezőnek mondta a törvényhatósági bizottsághoz intézett 1947. február 15-i polgármesteri jelentés.

Megemlítette azt is, hogy a tisztiorvosi hivatal, a városi orvosi rendelő és a Zöldkeresztes Egészségvédelmi Szolgálat a vármegyeházán nyert elhelyezést. A tisztiorvosi hivatal és a városi orvosi rendelő, a bútorzat és a legszükségesebb vizsgálóeszközök hiányában a feladatait nem tudja a kívánalmaknak megfelelően ellátni. Jóllehet a város által kiutalt 1500 Ft lehetővé teszi ugyan a nélkülözhetetlen műszerek beszerzését, de a tisztiorvosi hivatal számára szükséges kézi vizsgálóeszközökét már nem. Sürgős feladat lenne a bútorzat kérdésének megoldása is.

Súlyos hiányt pótolna a fertőző megbetegedések, elsősorban a kiütéses tífusz és az annak következtében fellépő eltetvesedés megakadályozására a fertőtlenítőintézet működésének újbóli beindítása, illetve a fürdés lehetőségének biztosítása.

A közegészséget veszélyeztető, megoldatlan probléma a tejpiac kérdése is.

1947 januárjában a betegfelvétel 50%-os emelkedést mutatott 1946 decemberéhez képest. A textíliák (matracok, lepedők, takarók, stb.) hiánya azonban erősen gátolta a további fejlődést.

191 MNL BKML XXI. 502. c 6008/41. Kig. 1946.

Dr. Újsághy Pál gyermekgyógyász-főorvost a Miniszterközi Bizottság újra visszahelyezte állásába, így a közkórház gyermekgyógyászati osztályának zökkenőmentes munkája is biztosítottá vált.¹⁹²

Kórházi helyreállításokra a város 50 000 Ft államsegélyt kapott, sőt már a munkák kiírása is megkezdődött a polgármesternek a törvényhatósági bizottsághoz küldött 1947. május 12-i jelentése szerint.

A tiszti főorvosi hivatal, a városi orvosi rendelő és a Zöldkeresztes Egészségvédelmi Szolgálat a Nemzeti Bank épületében nyert elhelyezést, míg a tüdő- és nemibeteg-gondozó intézetek magánlakásban működtek. Ezek az intézmények a nehézségek ellenére egy pillanatra sem szüneteltették a munkájukat. A tiszti főorvosi hivatal 1946. november 15-én költözött végleges helyére a vármegyeházára. A berendezés költségeihez a város 3000 forinttal járult hozzá, míg az ugyancsak a megyeházán elhelyezett városi orvosi rendelő műszerpótlására 2000 forintot fordított.

A vármegyeházán kapott ideiglenes elhelyezést a Zöldkeresztes Egészségvédelmi Szolgálat is, ahol az egészségvédelmi munka már zavartalanul folyik. Megtörténtek az intézkedések az iskolafogászat beindítására is. A város a folyó tanévben 6000 forintot irányzott elő műszerek és fogászati anyagok pótlására.

A központi iskolafürdő rendbehozatala 12 000 forintba került.

A korábban fenyegetően jelentkező hastífuszjárvány megelőzésére a bajai kórház laboratóriuma városi támogatással 22 000 személy beoltását végezte el. A kiütéses tífuszjárvány megelőzésére a város a városi fertőtlenítőintézetben egy egyszerű, de a követelményeknek megfelelő, nagyteljesítményű hőlégkamrát építtetett, amelynek a segítségével a tetvetlenítés megkezdődhetett. A tetvesség és a kiütéses tífusz elleni védekezés még hatásosabbá vált a DDT-por bevezetésével, amellyel jelenleg az ilyen irányú munka folyik. A városi fertőtlenítőintézet ún. „*kisebb forgalmú*”

192 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 8/1. Kig. 1947.; XXI. 502. c/. 14/14. Kig. 1947.

részének helyreállítására a munkálatok vállalkozásba adása megtörtént, és azok már folyamatban is vannak. A Nemibeteg-gondozó Intézetben megindult a penicillinnel történő gyógykezelés.

A városi közkórházban, amely a kitelepítése alatt 60%-os ágyredukcióval működött, a város azonnal megindította a szükséges helyreállítási munkákat, fokozatosan lehetővé téve ezáltal azt, hogy az összes kórházi osztály elfoglalhassa a régi helyét. A helyreállítási munkák eredményeként a kórház felszerelt ágyainak a száma 464-re emelkedett.

A mentőszolgálatról szólva a polgármester megemlítette, hogy az igen egyszerű körülmények között, lófogató kocsival működött, később egy Citroen autó helyreállításával sikerült a mentőállomás teljesítőképességét fokozni, míg a közelmúltban a Vármegyék és Városok Országos Mentőegyesülete által átvett mentőállomáson a fent említett autó mellett már egy teljesen modern, nagy teljesítőképességű mentőautó is működik. Ennek köszönhetően a vidéki mentőszolgálat és betegszállítás is megindulhatott.

A szociális és egészségügyi szempontból fontos óvodák működését csaknem kivétel nélkül sikerült beindítani. A városi szociális konyha bekapcsolódásával két óvodában sikerült biztosítani a gyermekek étkeztetését. A nagy nehézségek árán helyreállított nagyszámú iskolában a városi orvosok és védőnők iskolaorvosi vizsgálatokat tartottak. A Tüdőbeteg-gondozó Intézet bevonásával főként a tbc-szűrést végezték el a tanulóknál.

Külön problémát jelentett a városban a maláriakérdés. Az elmúlt évek során 240 maláriaesetet jelentettek be, a valóságban azonban sokkal nagyobb az ilyen megbetegedések száma, mert sok esetet be sem jelentettek az orvosoknak, vagy az ilyen betegek orvost nem is vettek igénybe. Baja üdülőváros jellege azonban ennek a problémának a mielőbbi megoldását különösen fontossá teszi. 1947 márciusában az OKI kiküldöttjének bevonásával történt meg a malária elleni küzdelem terveinek kidolgozása. A terv szerint a város elvégezteti a szúnyogok tenyészhelyeinek felszámolását és az ezzel kapcsolatos földmunkákat. Gondoskodik a szúnyogok vízi tenyészhelyeinek porirtószerral

történő rendszeres kezeléséről, a szúnyogok nappali búvóhelyeinek permetezéséről. Ezzel egyidejűleg megindul a maláriás betegek rendszeres gyógykezelése a városi orvosi rendelőben az OKI által ingyen rendelkezésre bocsátott gyógyszerek igénybevételével. Megkezdődött a tanulóifjúság szűrése és a betegek találtak gyógykezelése is.¹⁹³

A fertőző betegségek közül a törvényhatósági bizottsághoz intézett 1947. július 26-i polgármesteri jelentés szerint júniusban a kanyaró és a diftéria lépett fel a gyermekek körében. A legtöbb megbetegedést mégis a malária okozza. A múlt évhez képest azonban lényegesen csökkent a malária megbetegedések száma.

A malária elleni védekező munkát az OKI még 1947 májusában megindította a város területén, azóta ez a munka zavartalanul folyik. Az OKI nagy mennyiségű maláriaellenes gyógyszert juttatott Bajának, amely lehetővé teszi valamennyi maláriás beteg ingyenes gyógykezelésben való részesítését. A város által alkalmazott munkásokkal megindult a maláriát terjesztő szúnyogok nappali pihenőhelyeinek permetezése, valamint a szúnyogtenyésztő vízfelületek vegyszeres kezelése.

A gyógyszer- és a betegellátás zavartalan, bár a közgyógy-szerellátásra szoruló betegek száma meglehetősen magas.

A városi közkórház gyermekosztálya ismét elfoglalta régi helyét a Róna-féle szanatóriumban. A kórház felszerelt ágyainak a száma 464, az ápolási napoké havi 13 000 körül mozog.

A Zöldkeresztes Egészségvédelmi Szolgálat a városi rendelővel közös helyiségben a vármegyeházán nyert elhelyezést. A helyiségek szűkek, és a nagy forgalmat figyelembe véve, szükség lenne a két intézmény szétválasztására és megfelelő elhelyezésére.

A szakgondozást végző tüdő- és nemibeteg-gondozó intézetek változatlanul intenzív munkát fejtenek ki. A Nemibeteg-gondozó Intézet elhelyezésére szolgáló új épület befejezési munkálatait a város vállalkozásba adta. Megkezdődtek a háborús események következtében súlyosan károsodott erdei üdülőiskola és gyermekszanatórium helyreállítási munkálatai is.

193 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 8/2. Kig. 1947

Ezek anyagi fedezetét a város a rendelkezésére álló hitel felhasználásával, továbbá a Sas-akció által nyújtott anyagi támogatással biztosította.

A felszereléshez külföldi segélyakciók nyújtottak támogatást.

Az iskolafogászat 1947 májusában kezdte meg működését, amely azóta is eredményesen dolgozik.

A város a közkutak rendbehozatalára állandó figyelmet fordít.¹⁹⁴

A fertőző betegségek közül 3 diftéria, 1 vörheny, 1 kanyaró, 2 bárányhimlő, 2 szamárköhögés és 3 tuberkulózis megbetegedést jelentettek be, derül ki a polgármesternek a belügyminiszterhez küldött 1948. január 13-i jelentéséből.

Megtörténtek a kiütéses tífusz elleni védekezés során a rendszeres tetvetlenítések és a fertőtlenítőintézetben minden héten fürdési napot tartottak az arra rászorulóknak részére.

A tiszti főorvosi hivatal és a vele kapcsolatos egészségügyi intézmények 1947 decemberében Baja város közműveinek székházában jobb, a követelményeknek megfelelőbb és korszerűbb elhelyezést nyertek.¹⁹⁵

Baja közegészségügyi helyzetét kielégítőnek mondta a törvényhatósági bizottsághoz küldött 1948. február 12-i polgármesteri jelentés. Januárban a szamárhurutos megbetegedések száma ugyan emelkedett, de az óvintézkedések következtében nem alakult ki járvány. A tuberkulózis megbetegedések száma 1947 november–decemberéhez képest emelkedett, ez azonban a téli hónapokban megszokott dolog.

A gyógyszer- és betegellátásban zavar nem mutatkozott. A városi fenntartású központi orvosi rendelőt 1948 januárjában a vármegyei székházból a közüzemi székházba helyezték át. Ide került a zöldkeresztes tanácsadó is. Az áthelyezés következtében az anya- és csecsemővédelmi tanácsadások már a kedvezőbb elhelyezésű, központi fekvésű helyiségekben folynak. Az anya- és csecsemővédelmi tanácsadó forgalma változatlanul magas, havonta mintegy 600 fő kap itt orvosi tanácsot.

194 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. sz. n./Kig. 1947.

195 MNL BKML XXI. 502. c 14/2. Kig. 1948.

Hasonlóképpen magas a szakgondozást végző intézetek közül a városi Tüdőbeteg-gondozó Intézet forgalma is. Itt a gondozottak száma meghaladja az 1000 főt. Jelentékeny a forgalmat bonyolítja le a Nemibeteg-gondozó Intézet is.

A bajai közkórház befogadó képessége nőtt, a felszerelt ágyak száma januárban elérte a hatszázat. A növekedés főleg az elmesztályon történt. A közkórház betegforgalma meghaladta az évi 6800 esetet.¹⁹⁶

A mártonszállási iskolában rubeóla jelentkezett, a betegség igen enyhe lefolyású. Mégis az iskolát 1948. február közepéig be kellett zárni.

Az előző hónapokhoz képest nőtt a tuberkulózis megbetegedések száma, ez azonban a téli hónapok megszokott jelensége, állapítja meg a polgármesternek a belügyminiszterhez küldött 1948. február 18-i jelentése.¹⁹⁷

A városi közegészségügyi szolgálat működéséről 1948. február 28-án újabb jelentést küldött a polgármester a belügyminiszternek. A jelentés szerint a városi közkórház február 18-án vette fel az ezredik beteget. Ez a szám azt mutatja, hogy az éves betegfelvétel messze túl fogja lépni a 7000 esetet.

A város a közkórházi konyhatoldalék építésénél vette igénybe a hároméves terv keretén belül rendelkezésére álló 70 000 + 50 000 forintot. Az erre a célra kiutalt első részletet, 50 000 forintot már elköltötte, sőt azt a polgármester a miniszter felé már el is számolta.

A fertőző betegségek közül nagyobb számban szamárköhögési, míg a külterületi mártonszállási iskolában rubeóla esetek fordultak elő, emiatt az iskolát 10 napra be is kellett zárni. Az OKI helyi fiókállomásának közreműködésével februárban nagyobb számú bacilusgazda-vizsgálatra került sor.

196 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 4026 Kig. 1948. 1. kgy. jkvi szám

197 MNL BKML XXI. 502. c 14/9. Kig. 1948. – A központi orvosi rendelőnek a közüzemi székházba történt áthelyezéséről, az anya- és csecsemővédelmi tanácsadó, valamint a tüdőbeteg-gondozó ügyforgalmáról ez a jelentés is beszámol.

Befejeződött a MNDSZ bajai csoportjával együtt szervezett népegészségőri tanfolyam, a népegészségőrök rövidesen megkezdik működésüket.¹⁹⁸

A szamárköhögés és a kanyaró 1948 márciusában is a szokottnál nagyobb számban fordult elő.

A hónap folyamán megtörtént az intézeti, kórházi, internátusi konyhákon foglalkoztatottak ty. bacilusgazda vizsgálata. Rendszeresen folytak a tetvességi vizsgálatok és tetvetlenítések is.

A városban 29 népegészségőr kezdte meg a működését a népegészségügyi tanfolyam befejezése után, értesülünk a polgármesternek a belügyminiszterhez küldött 1948. március 30-i jelentéséből.¹⁹⁹

Áprilisban megtörtént a gyermekmenhelyi gyermekek nevelőszüleinek és azok családtagjainak tbc-szűrővizsgálata. Az 1947-ben hastífuszon átesettek bacilusgazda-kutató vizsgálata és a tuberkulózissal kapcsolatos szűrővizsgálatok is kiterjedt mértékben folytak. Az ivóvízellátás terén nehézségek merültek fel, mert a város belterületén több kút használhatatlanná vált. A kutak rendbe hozatali munkálatai megindultak.

Kiírták a tüdőbeteg-pavilon helyreállítási munkáit is.

A fenti adatokat a polgármesternek a belügyminiszterhez küldött 1948. április 30-i jelentése tartalmazza.²⁰⁰

A közegészségügyi helyzet alakulásáról szólva a polgármester 1948. május 12–13-i jelentésében arról számolt be a törvényhatósági bizottságnak, hogy a fertőző betegségek terén a helyzet megnyugtató. A vérhas és a hastífusz megbetegedések száma alatta maradt az előző évek hasonló időszakának. A hastífusz megbetegedések közül több a Baján átutazó hajósok közül került ki. A megbetegedettek környezetében széles körben végrehajtott védőoltásokkal sikerült a behurcolt betegség további elterjedését megakadályozni. A vörheny és a roncsló torokgyulladás csak szórványosan fordult elő. A súlyosabb fertőző megbetegedések

198 MNL BKML XXI. 502. c 14/18. Kig. 1948.

199 Uo. 14/23. Kig. 1948.

200 Uo. 14/29. Kig. 1948.

közül 7 gyermekbénulásos eset fordult elő, de a kanyaró és a szarmarköhögés is jelentkezett, bár ezek a betegségek ezúttal halálzással nem jártak. Javult a maláriahelyzet is. Az 1947. évi 100 új maláriás megbetegedés száma lényegesen alatta maradt az 1946. évi 240 esetnek. A malária elleni védekezést szolgálta az iskola gyermekek szűrése is. Az OKI által rendelkezésre bocsátott gyógyszer felhasználásával történt a betegek rendszeres és díjtalan gyógykezelése. Ezzel párhuzamosan folyt a maláriát terjesztő szúnyogok nappali tenyészhelyéül szolgáló istállók, ólak rovarirtó szerrel történő rendszeres kezelése is.

A törvények és a rendeletek által előírt védőoltásokat a városban szabályosan végezték, és rendszeresen megtörténtek a fertőző betegségeknél szükséges fertőtlenítések is. Haladást jelentett a fertőtlenítés terén az, hogy elkészült a városi fertőtlenítőintézet „*kisebb része*”, amely lehetővé tette a rendszeres fertőtlenítést. A városi fertőtlenítőintézet az új szolgáltatást csütörtökönként díjtalanul bocsátotta a legszegényebbek rendelkezésére nemcsak a fertőtlenítés, hanem tisztasági fürdő céljaira is. A város a fenti építkezést, valamint a Deák Ferenc utcai iskolafürdő helyreállítását a hároméves terv keretében hajtotta végre. Ez utóbbi nagy haladást jelentett a tanulóifjúság tisztálkodási lehetőségeinek terén.

A szegénybetegek ellátásában fontos szerepet játszó városi orvosi rendelőt a megyeházáról a városi közüzemek Deák Ferenc utcai székházába helyezték át. Az áthelyezéssel a városi orvosi rendelő korszerű elhelyezést nyert. A rendelő hiányzó bútorainak, orvosi műszereinek és berendezéseinek pótlása szintén a hároméves terv keretében történt meg.

A szülésznői ellátás javítását célozta a város szülésznői ke-
rületekre való beosztása. A város ezáltal látta biztosítottnak a külterületekben lakó szegényebb néposztályoknak a belvárosival azonos szintű szülésznői ellátottságát.

Fokozatosan haladtak a városi kórház helyreállítási munkái is. Ennek következtében az 1947 júliusának végén rendelkezésre álló 464 ágy helyett jelenleg már 600 ágy állt a kórházban a gyógyítás szolgálatára. A hároméves terv keretében

nyújtott állami hozzájárulás segítségével sikerült a közkórház konyhaépületének kibővítési munkálatait megkezdeni. Az egyik szárnyépület építkezése meg is indult. Az építkezés befejezése után az ágyszám kisebb mértékben, de emelkedni fog, emellett a modern főző, mosodai, gyógyszerertári, stb. berendezések lehetővé fogják tenni a közkórház gazdaságosabb üzemvitelét.

A mentőszolgálat a VOME által szolgálatba állított mentőautó segítségével folyamatosan növekvő forgalmat bonyolít le. A növekvő forgalom miatt a rendelkezésre álló két mentőautó a szolgálat zökkenőmentes ellátására alig elegendő. A VOME államosítása minden bizonnyal lehetővé fogja tenni egy újabb mentőautónak a közeljövőben történő szolgálatba állítását.

A Zöldkeresztes Egészségvédelmi Szolgálat tanácsadó-helyiségei végleges elhelyezést nyertek a közüzemi székházban. A szolgálat az új helyiségekben is állandóan igen nagy forgalmat bonyolít le. A tanácsadásokon havonta átlagosan 7–800 fő részesül ellátásban, és kb. ennyi a védőnők által havonta végzett családlátogatások száma is. A zöldkeresztes tanácsadó-helyiségei központi fekvésük miatt a közönség kényelmét szolgálják. A külterületi Mártonszálláson is rövidesen megindulhat az egészségvédelmi munka az ott már működő városi orvosi rendelőben. Az egészségvédelmi szolgálattal kapcsolatos iskolafogászat helyiségei a közkórházi gyermekosztály alagsorában elkészültek. Széles keretek közt folytatta működését a Tüdőbeteg-gondozó Intézet. Rendszeresen végezte az iskolás gyermekek különböző korcsoportjainak kötelező vizsgálatát, továbbá azoknak a foglalkozási csoportoknak a szűrővizsgálatát, amelyeknek a végzését a törvény kötelezően előírja. A tuberkulózis leküzdésében nagy jelentőségű lenne az erdei üdülőiskola és gyermek tüdőbeteg-szanatórium megnyitása. A város vezetői ezeket az épületeket kitataroztatták, azok helyreállításával – az internátusi rész vízvezetékének kivételével – teljesen el is készültek. Az intézet belső berendezésére már jelentős készletek, ágyak, lepedők, takarók, stb. állnak rendelkezésre.

A Nemibeteg-gondozó Intézet új épületének munkálatai szintén a hároméves terv keretében kapott 50 000 forint állami támogatás felhasználásával nagyrészt befejeződtek. Az épületben elhelyezett, de csak később létesítendő bőr- és nemi osztály céljait szolgáló helyiségek még nem készültek el.

A gyárvizsgálatok alkalmával megállapítást nyert, hogy a posztógyári, újonnan létesült orvosi rendelő, fürdő, étkező és üzemi konyha a követelményeknek mindenben megfelelő. A dolgozók egészségének megvédését a gyárorvos és gyárgondozónő munkája teszi lehetővé. A kisebb üzemek is igyekeznek rendbe hozni a munkások egészségét megvédeni hivatott berendezéseiket. A hatósági orvosok a nagyobb üzemekben, az adott hely különleges szempontjainak figyelembevételével iparegészségügyi előadásokat tartottak. Fokozott mértékben teljesítik az üzlet- és üzemvizsgálatokat, amelynek következtében az üzletek tisztasága javult. Az ételkészítéssel kapcsolatban arra a megállapításra jutott a polgármester, hogy a tejtermékek minősége általában nem éri el a törvényben előírt követelményeket. Sok a hamisított és lefőlözött tej és tejtermék. A Kalocsai Vegykísérleti Állomás mintavételi edényeket bocsátott a város rendelkezésére. A mintavételek rendszeresen folynak, hamisítások esetén az elkobzáson kívül a kihágási eljárást is megindítják az elkövetők ellen. A város a piacok és a tejárusítók fokozott ellenőrzésével, súlyosabb esetekben elkobzással igyekszik rendet teremteni ezen a téren.

Vízvezeték hiánya miatt a város ivóvízellátása sok tekintetben kifogásolható. Ezen a téren előrehaladást jelentett a hároméves terv keretében a városháza udvarán létesített bővizű artézi kút, a Mészáros Lázár utcai, a Damjanich utcai kutak helyreállítása, és sok más közkút kijavítása. A közkutak egy része az elhomokosodás miatt kimerülőben van, ezért ezen a téren további erőfeszítések szükségesek. Rendezetlen a város csatornázási és szennyvízelvezetési kérdése, megoldatlan a háztartási szemét eltávolításának kérdése is, bár ez utóbbi kérdés megoldására a város már szabályrendeletet alkotott. A szemétkérdést utcai beton szemétládák építésével igyekszik a város megoldani.

Baján is sor került a népegészségőri szolgálat bevezetésére. A MNDSZ-szel közösen tartott tanfolyamon 29 népegészségőr nyert kiképzést, és újabbak kiképzése is folyamatban van. A kiképzett népegészségőrök munkába állítása megtörtént. Ezek jelentős segítséget nyújtanak a hatósági orvosi szolgálat és az egészségvédelem ellátásában.

A Népjóléti Minisztérium, Baja város, Bács-Bodrog vármegye hatósági orvosi kara és szociális szakszolgálatára 1948. március 12-én munkaértekezletet tartott, amelyen a Magyar Nők Demokratikus Szövetsége is képviseltette magát.²⁰¹

A Kinizsi és a Damjanich utcai óvodák óvodásai közül többen elkapták kanyarót 1948 májusában. A betegség enyhe lefolyású volt. Szórványosan jelentkezett a malária is. A himlő és a diftéria elleni védőoltások az előre eltervezett módon folytak. A piacon árult tejtermékek minőségével kapcsolatban több kifogás merült fel. A hamisított tejtermékek árusítását gyakoribb ellenőrzéssel, mintavételezéssel, kirívó esetekben elkobzással igyekezett a városi hatóság megakadályozni.

Május elsején valamennyi hatósági orvos és egészségügyi intézmény bevonásával egészségügyi munkaverseny kezdődött, értesülünk a polgármesternek a belügyminiszterhez intézett 1948. május 31-i jelentéséből.²⁰²

A kanyaró, a szamárköhögés és a malária csak szórványosan fordult elő Baján 1948 júniusában. A maláriaesetek száma alatta maradt az 1947. év hasonló időszakának. A maláriahelyzet szükségessé tette a szünyogok tenyészhelyeinek és nappali bűvőhelyének rendszeres permetezését. A város ezt a munkát jelenleg is végezteti, bár nem kis anyagi nehézségek árán. Megtette a szükséges intézkedéseket a tbc elleni küzdelem hatásosabbá tételében is, amennyiben elrendelte a hatósági orvosok, egészségvédelmi szolgálatok és gondozóintézetek közötti szorosabb

201 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 4026/2. Kig. 1948.; XV. 33. V. Sz. Polgm. jelentések 1903–1949. 7073. ksz. 4026/2. Kig. 1948.

202 MNL BKML XXI. 502. c 14/34. Kig. 1948.

együttműködés megteremtését. Júniusban megkezdte működését az iskolafürdő és a tanítás befejezéséig folyamatosan működött is. Újból sikerült biztosítani az iskolafogászat működését.

A városi közkórház betegforgalma 1948-ban 3900 körül mozgott. Emelkedett az ápolási napok száma, már meghaladta a 17 000-ret. Júniusban az átlagos beteglétszám 541 fő volt. A fenti adatokat a polgármesternek a belügyminiszterhez küldött 1948. június 30-i jelentése tartalmazza.²⁰³

A malária elleni védekezési munkálatok valószínűleg csak 1948 augusztusában lesznek folytathatók, amikor az OKI a város rendelkezésére bocsátja a szúnyogok pusztításához szükséges vegyszereket. Az ingyenes maláriaellenes gyógyszerek változatlanul a közönség rendelkezésére állnak.

A fertőző betegségek közül nagyobb számban a vörheny és a kanyaró fordult elő. A betegségek azonban enyhe lefolyásúak voltak. A városi orvosok 634 esetben szolgáltattak ki vényt a szegénybetegek részére.

A közkórház 1948. július végéig 4400 beteget ápol. Ez azt jelenti, hogy a betegforgalom 1948-ban megközelíti a 8000-ret. A betegforgalom emelkedésével párhuzamosan erősen emelkedni fog az ápolási napok száma is, az meg fogja haladni az előírányzott 180 000-ret. A nagy betegforgalom miatt, illetve azért, mert az ágyszám még nem éri el a békebeli számot, az orvosok kénytelenek a betegeket félig gyógyultan elküldeni, hogy helyet tudjanak biztosítani a még súlyosabb, vagy sürgősebb eseteknek.

A városnak 1948 júliusában sikerült bevonni az egészségvédelmi munkába a mártonszállási kerületet is. Az anya- és csecsemővédelmi tanácsadások átlagos havi forgalma 8–900 fő. Itt két szakorvos és három védőnő teljesít szolgálatot.

A Nemibeteg-gondozó Intézet új helyiségben végzi munkáját.

Az állami gyermekmenhely által kihelyezett 145 gyermek egészségi állapota kielégítő, felügyeletük és egészségügyi ellenőrzésük során komolyabb kifogás nem merült fel. A város terüle-

203 MNL BKML XXI. 502. c 14/40. Kig. 1948.

tén működött rk. szerzetes óvoda óvónője az állami alkalmazást nem fogadta el, ezért helyére két világi okleveles óvónőt állítottak szolgálatba az államosított intézménynél.

A város a területén lévő 78 kutat közkezelésbe vette. Ezek rendbehozatala folyik. A mélyfúrású kutak helyreállítási munkálatai már befejeződtek.

A júliusi 8 megbetegedéssel együtt 1948-ban eddig 41 maláriás megbetegedést jelentettek be, tudjuk meg a polgármesternek a belügyminiszterhez küldött 1948. július 30-i jelentéséből.²⁰⁴

A közkórház napi betegforgalma 1948 augusztusában már meghaladta az 5200 esetet, ami azt jelenti, hogy egy hónap alatt több mint 800 beteget vett ápolásba. Ez rekordteljesítménynek számít!

Befejeződött a szemészeti osztály bővítése. Ez az osztály nemcsak műtővel, hanem sötétkamrával is bővült. Az ágyak számát is sikerült 4–5-tel növelni. Az elmeosztályon folyó átalakítási munkák pénzhány miatt megtorpantak, mert az ígért 500 000 forintot nem kapta meg a város. Ígéretet kapott azonban 180–200 000 Ft kiutalására. Ebből az összegből próbálták meg az elmeosztályon szükséges központi fűtőberendezés kijavítását megoldani.

Pénzhány miatt torpant meg a közkórház konyhaépület-toldalékának további építése is. Az építkezés szintén a fent kilátásba helyezett összeg beérkezése után fog folytatódni.

Malária megbetegedések az 1947. évinél lényegesen kisebb számban jelentkeztek. Július utolsó napjaiban sikerült megindítani a szúnyogok elleni permetezést. Ezek a munkák azóta is folynak.

Az egyik városi orvos malária továbbképző tanfolyamon vett részt. A népjóléti miniszter az egyik zöldkeresztes védőnőt a bajai egészségvédelmi szolgálathoz osztotta be. Ezzel a szolgálatnál a védőnők száma négyre emelkedett.

A tiszti főorvosi hivatal a bajai kultúrnapok keretében egészségügyi kiállítást rendezett, amelyet a városi közönség nagy érdeklődéssel látogatott. Mindezt a polgármesternek a belügyminiszterhez küldött 1948. augusztus 31-i jelentésében tudhatjuk meg.²⁰⁵

204 MNL BKML XXI. 502. c 14/48. Kig. 1948.

205 Uo. 14/62. Kig. 1948.

A fertőző betegségek tekintetében az 1948. szeptember 4-i polgármesteri jelentés a fentiekhez hasonló kedvező képről számolt be a törvényhatósági bizottságnak. Járványszerűen egyik fertőző betegség sem lépett fel. A súlyosabb fertőző betegségek közül a hastífusz és a gyermekbénulás jelentkezett egy-egy esettel. A polgármester különösen örvendetesnek nevezte a hastífusz ilyen ritka jelentkezését, mert ez a betegség a nyári hónapokban mindig nagy számban lép fel, és ez a kedvező arányszám annak tulajdonítható, hogy még a tífuszszezon beállta előtt megtörtént a hastífusz-bacilusgazdák ellenőrzése, környékének védőoltása, az 1947-ben hastífuszon átesettek környezetének védőoltása. A könnyebb lefolyású fertőző betegségek közül nagyobb számban jelentkezett a kanyaró. Halálozás a folyó évben a bejelentett 71 eset közül mindössze 1 esetben történt, amikor is szövődményképpen agyvelőgyulladás lépett fel.

Az 1947-ben megkezdett malária elleni küzdelem 1948-ban is folytatódott. A betegek rendszeres gyógykezelést kaptak, de a szúnyogok elleni védekezés csak július 20-án kezdődhetett meg, mert a permetezéshez szükséges anyag a külföldi szállítási nehézségek miatt csak ekkor érkezett meg. A Duna magas vízállása miatt a szúnyogok óriási számban jelentkeztek és a permetezési munkálatok is aránylag későn indulhattak meg, ennek ellenére a maláriás megbetegedések száma lényegesen alatta maradt a múlt évinek. Az 1948-ban jelentkezett 46 malária esetből kb. egyharmad rész az elmúlt évekből származó krónikus megbetegedés, a friss esetek száma kb. egyharmada az 1947. évinek, és kb. húsz-szor-harmincszor kevesebb az 1945. és 1946. évek hasonló időszakához viszonyítva.

A szegénybetegek ellátása a városi orvosi rendelőn keresztül zavartalanul folyt. Három hónap alatt 980 betegnél 1940 vizsgálatot, illetve kezelést végeztek. Dr. Antóny János városi orvos részt vett a Kaposváron tartott malária tanfolyamon. Egy bábától jogerős bírósági ítélet miatt a működési engedélyt vissza kellett vonni. A közkórház a vele szemben támasztott igényeket ki tudta elégíteni. Szükségesnek ítélték a mentőautók számának szaporítását is.

Az egészségügyi szolgálat zavartalan működését szolgálta a védőnői létszámnak háromról négy főre történt emelése. Ez lehetővé tette az egészségvédelmi szolgálat külterületre való kiterjesztését. Mártonszálláson már meg is indultak a zöldkeresztes tanácsadások és a védőnői látogatások a többi külterületre is kiterjedtek. Folytatta működését a Tüdőbeteg- és a Nemibeteg-gondozó Intézet. Az iskolafogászat csak júniusban működött. Az iskolai szünet miatt tevékenységét július–augusztus hónapokban szüneteltette. A napközi otthonokban az étkeztetés minőségileg kielégítő, az átlagos kalóriatartalom azonban igen alacsony. A napközi otthonos étkeztetés minőségi javítása terén az Egyesült Nemzetek Gyermekmentő Alapja által nyújtott tejakció nagy segítséget jelentett.

A tisztiorvosok és a városi orvosok az üzemekben megállapították a védőételeket, ahol erre a törvények módot nyújtottak. Pályaudvari egészségügyi vizsgálatokra is sor került. Dr. Karossapfeiffer József közegészségügyi főfelügyelő júliusban ellenőrző szemlét tartott, amelynek során ellenőrizte a tisztii főorvosi, a tisztiorvosi szolgálat, és a városi orvosok hivatalos működését, továbbá megsemmellette a város egészségügyi intézményeit.

Az egészségügyi ismeretek terjesztését szolgálták azok az iparegészségügyi előadások, amelyeket a hatósági orvosok tartottak szakmánként, az ipartestület bevonásával. Ezeken az érdekelt iparosok nagy számban vettek részt. A népegészségügyi szolgálat a nyári idény miatt csökkent intenzitással működött. A népegészségőrök egymás közötti, valamint köztük és a hatósági orvosok közötti érintkezés mindvégig zavartalanul fennáll. A születések száma meghaladta a halálozásokét és a csecsemőhalálozások arányszáma is az országos átlag alatt maradt.

A városi közkórház betegforgalma meghaladta az 5200 főt, egy hónap alatt több mint 800 beteget vett ápolás alá. Emelkedik a betegápolási napok száma is, 1948-ban a közkórház eléri a 200 000 ápolási napot. Ilyen nagy betegforgalom mellett a kórház kénytelen a betegeket idő előtt elbocsátani, hogy helyet tudjon adni a sürgős, vagy a még súlyosabb eseteknek. Ebből követke-

zik, hogy a közkórházban egy-egy beteg ápolása havonta átlag 13 napot vesz igénybe, míg az ágykihasználás elérte a 96%-os szintet. Egy év alatt az ágykihasználás 88% volt.

A hároméves terv keretében folyó munkák a kiutalt pénz arányában a befejezéshez közelednek. Bár a kórházi konyhatoldalék építéséhez a városnak még szüksége lenne kb. 300 000 forintra, de ennek az összegnek a kiutalása jelenleg nagy nehézségekbe ütközik. Szükség lenne a hűtő és a lift üzembe helyezésére, de a kórház konyhája ezek nélkül is meg fog tudni felelni a vele szemben támasztott követelményeknek. Ezek mielőbbi üzembe állítását kívánatosnak nevezte a polgármester.

Befejeződött a szemészeti osztály bővítése. Ez az osztály nemcsak műtővel, kezelővel, hanem sötétkamrával is bővült. Sikertült az ágyak számát is 4–5 ágygal megnövelni. A szemészeti osztály bővítését a város saját anyagi erejéből végeztette el.²⁰⁶

A fertőző betegségek közül 1948 szeptemberében kisebb számban kanyaró fordult elő a városban. Hasihagymáz megbetegedés a kora tavasz óta bevezetett óvintézkedések és a védőoltásoknak köszönhetően egyáltalán nem fordult elő.

A városi orvosok nagyrészt elvégezték az élelmiszer-kereskedők, kocsmárosok és vendéglősök, tífusz és gümőkór elleni szűrővizsgálatát. A malária megbetegedések száma 1947-hez viszonyítva nagymértékben csökkent. Köszönhető ez a rendszeres szűnyogirtásnak, és annak, hogy a város nagy súlyt helyez a betegek felkutatására és gyógyítására.

Baja város képviselőjében hivatalos kiküldöttként részt vett az egyik városi orvos Budapesten a Centenárius Orvosi Nagyhét higiénikus szakcsoportja előadásain. Ezen a fertőző betegségek és a csecsemőhalandóság elleni küzdelemről, továbbá a népélelmezés helyes voltáról szerzett értékes tapasztalatokat. A fenti adatokat a polgármesternek a belügyminiszterhez küldött 1948. szeptember 30-i jelentése tartalmazza.²⁰⁷

206 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. sz. n./Kig. 1948.; XV. 33. V. Sz. Polgm. jelentések 1903–1949. 7073. ksz.

207 MNL BKML XXI. 502. c 14/69. Kig. 1948.

Fertőző betegség Baján 1948 októberében csak vörheny fordult elő elszórta, de a betegség enyhe lefolyású volt. A malária elleni eredményes védekezésnek köszönhetően a friss maláriás betegek száma az előző évihez képest a negyedére csökkent. Az OKI által ingyen a város rendelkezésére bocsátott malária elleni gyógyszert vagyoni cenzus nélkül minden maláriás beteg megkapta. A betegszabadságon lévő dr. Csetényi Gyula városi tisztiorvost dr. Antóny János városi orvos helyettesítette úgy, hogy a helyettesítés idejére felmentést kapott a városi központi orvosi rendelőben való működés alól. A külső munkákat azonban változatlanul tartozott elvégezni az egészségügyi kerületében. A városi központi orvosi rendelőben dr. Horváth Géza és dr. Péterfia János rendelt. Megtörtént a szegénybeteg-kataszter revíziója, amelytől a város a várost terhelő gyógyszerészámra csökkenését várta. Október 14-én a tiszti főorvos rendezésében a Népjóléti Minisztérium képviselői, dr. Vadas Sára és dr. Karossa-Pfeiffer József statisztikai adatokkal alátámasztott előadást tartott a magas csecsemőhalandóságról, a hatósági orvosi kar, a védőnők, és meghívott hatósági személyek előtt. Dr. Vadas Sára a Népjóléti Minisztérium Felügyeleti Osztályának vezetője, miniszteri tanácsos kétnapos felügyeleti útján megtekintette és ellenőrizte a közkórház valamennyi osztályát, az épülő erdei iskolát, a tiszti főorvosi hivatalt, a városi orvosi rendelőt és az egészségvédelmi szövetség helyiségeit. Felülvizsgálata során különösebb kifogást nem emelt. Október 13-án a vaskúti laktanya környékén megkezdődött az ott elhalt hadifoglyok exhumálása és méltó helyre történő elhelyezése. A munkálatokat dr. Antóny János h. tisztiorvos és Mataiz István egészségőr ellenőrizte.

A városi közkórházban 1948 szeptemberében 600 ágyon 1182 beteget ápoltak. A napi átlagos beteglétszám 548 fő volt, az átlagos ápolási idő 13 nap, az ágykihasználás pedig 91%-os.²⁰⁸

A város közegészségügyi helyzetét általában kielégítőnek nevezte a polgármesternek a törvényhatósági bizottsághoz küldött 1948. december 18-i jelentése. A fertőző betegségek közül szét-

208 MNL BKML XXI. 502. c 14/76. Kig. 1948.

szórtan vörheny és szamárköhögés megbetegedések fordultak elő a tavalyi év hasonló időszakához viszonyítva nagyobb számban. A vörhenyesetek főként Bajaszentistván városrészben fordultak elő. A betegség enyhe lefolyású, sokszor egy-két napi lázas állapot után tünetet sem hagy, és csak a hámlási szakaszban tűnik fel, hogy vörhenybeteg az illető. A betegség gyakori előfordulása miatt a tiszti főorvos elrendelte Bajaszentistván iskoláinak, óvodájának, napközi otthonának fokozottabb ellenőrzését. A szamárköhögés kisebb számban és főként a Damjanich utcai óvodában, és annak környékén fordult elő. Itt sor került a szükséges óvintézkedések megtételére és az óvodások fokozottabb ellenőrzésének elrendelésére. Az óvodák és iskolák ellenőrzése során szórványosan ruha- és fejtetűvel fertőzött gyermekeket találtak. A fertőzött gyermekeket DDT-porral fertőtlenítették és felkutatták a kiindulást képező családokat is, ahol a lakások fertőtlenítésére került sor. A városi orvosok novemberben a diftéria elleni I. és III. oltást, himlő ellen pedig az újraoltást végezték el a rendeletben előírt korcsoportoknál.

A szegénybeteg-ellátást a már jól felszerelt városi orvosi rendelőben 3 városi orvos végzi, egymás közötti elkülönített időbeosztással. A városi orvosi rendelőben a jelentés vonatkozó időszaka alatt 1466 vizsgálat és kezelés elvégzésére került sor. A közkórház 600 felszerelt ágygal rendelkezik, a betegforgalom átlag 85%.

A mentők 619 esetben szálltak ki a helyszínre, ebből a baleseti kiszállások száma 79 volt. Az általános egészségvédelmi szolgálat 112 tanácsadást tartott, ebből 24 a terhes anyák megelőző vizsgálatát szolgálta. A gyermektanácsadás forgalma 2498, az anyavédelmi tanácsadásé 365 eset volt.

Szeptemberben teljesen felszerelt rendelőben, szakorvos vezetésével, újra megindult az iskolafogászati kezelés. A kezelés zavartalanul folyik, az arra rászoruló iskolás gyermekek fogkezelése díjtalanul történik. Működik az iskolafürdő is, azt hetente egy alkalommal már felnőttek is növekvő létszámban igénybe vehetik.

A Tüdőbeteg-gondozó Intézet 102 tanácsadásán 2924 fő jelentkezett vizsgálatra, közülük 59 fő volt tüdőbeteg.

A Nemibeteg-gondozó Intézet 77 tanácsadási napján vizsgálatra jelentkezett 828 fő közül 98 szenvedett nemi betegségben.

Folyt a kisipari üzemek fokozott egészségügyi ellenőrzése is. Az észlelt hiányokra a vizsgálatot végző városi orvosok oktató módon hívják fel a figyelmet és szorgalmazzák azok megszüntetését.

A város a külterületen élő lakosság eredményesebb orvosi ellátása és csecsemőgondozása érdekében Mártonszállás tanya-központban egy bérelt helyiségben orvosi rendelőt szerelt fel. Itt hetente keddenként egy hatósági orvos látja el a betegek orvosi kezelését, míg egy zöldkeresztes védőnő az anya- és csecsemővédelmi tanácsadást.

A családlátogatást egy védőnő végzi péntekenként.

Baján 1948. október 14-én egész napos értekezlet tartására került sor. Az értekezlet céljának a csecsemőhalandóság leküzdését és az eredményesebb hatósági orvosi szolgálat végzését tűzte ki, a hatósági orvosok, védőnők és a társadalmi szervek képviselőinek bevonásával. Az értekezleten a Népjóléti Minisztérium képviselőjében megjelent dr. Karossa-Pfeiffer József közegészségügyi főfelügyelő és a minisztérium felügyeleti osztályának vezetője, Vass Zoltánné dr. Vadas Sára. A csecsemőhalálozás csökkentése mellett az értekezlet foglalkozott még a fiatalok egészségvédelmével, a város higiénikus kívánalmainak emelésével, a BCG-oltás megszervezésével.

Az előadók statisztikai adatokkal mutattak rá ezeknek a kérdéseknek a fontosságára és ismertették a megoldásra vonatkozó javaslataikat. Az év utolsó negyedében a MNDSZ székházában a MNDSZ és a népi szervek részvételével népegészségügyi tanfolyam indult, 44 hallgatóval. A tanfolyamon a hallgatók egészségügyi ismereteinek bővítését célzó előadások hangzottak el, de szociális problémákról is kaptak tájékoztatást.

A városi közkórház betegforgalma az elmúlt negyedévben is állandóan emelkedett. Novemberben 1144 beteget ápoltak a közkórházban 16 304 ápolási nappal.

A közkórházban folyó munkálatok nagyjából befejeződtek. A konyhatoldalék-építkezés, a központi fűtés, a szellőztető és gőzelvonó munkálatainak elvégzésével a város a Körting cég Nemzeti Vállalatot bízta meg, 180 000 forint költségkerettel. A megjelölt pénzüsszezből azonban csak 150 000 forint áll a város rendelkezésére, a hiányzó összeget az államtól a második tervévben reméli megkapni.

A konyhatoldalék-építkezéshez még kb. 250 000 forint tervhitekre lenne szükség, amely lehetővé tenné a még hiányzó hűtőberendezés, csempézés és lift elkészíttetését.²⁰⁹

A vörhenyesetek számának növekedésével rosszabbodás állt elő a város közegészségügyi viszonyaiban 1948 novemberében az előző hónaphoz, és 1947 hasonló időszakához képest is. Bár a betegség többnyire enyhe lefolyásúnak mutatkozik, a járvány kitörésének megakadályozására a városi orvosokat és az egészségőrt fokozottabb figyelemre hívták fel a város vezetői. Bajaszentistvánon a városi orvos erre a betegségre nézve megvizsgálta az iskolás gyermekeket és megállapította, hogy több gyermek már a hámlási szakaszban volt. Betegségük azonban kb. 3 héttel korábban kezdődött. A városi orvos felhívta az iskola igazgatójának és tanítóinak figyelmét a hámló gyermekek fertőzőképességére. Az ilyen gyermekeket orvosnak azonnal be kell jelenteni és eltávolítani az iskolából.

A mártonszállási városi orvosi rendelő az anya- és csecsemővédelmi tanácsadást hetente végzi.

A városi orvosok a rendeletekben előírt kötelező védőoltásokat az iskolákban még decemberben be fogják fejteni.

A népjóléti miniszter rendeletére 1948. november 5-én az MNDSZ rendezésében új népegészségőr-tanfolyam nyílik, amelynek 44 hallgatója van. A tanfolyam előadói a városi orvosok és az egészségügyi védőnők.

A városi közkórház 1948 októberében 1119 beteget ápolt. A napi átlagos beteglétszám 499 fő volt. Az ápolás átlagos ideje 14 nap, míg az ágykihasználás 83%-os volt.

209 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 4026/5. Kig. 1948.

A közkórházi konyhatoldalék építkezése hamarosan folytatódik a központi fűtés, a szellőztető és a gőzelvonó berendezés felszerelésével, amely munkákra a város versenytárgyalást ír ki.

A fenti adatokat a polgármesternek a főispánhoz küldött 1948. december 8-i jelentése tartalmazza.²¹⁰

December első felében a vörheny és a szamárköhögés megbetegedések száma nőtt az előző hónapoz képest. Vörheny 6, szamárköhögés 7 esetben fordult elő. Amíg a vörheny főként Bajaszentistvánon jelentkezett, addig a szamárköhögés a Damjanich utcai óvodához volt köthető.

A szegénybeteg-kataszter felülvizsgálata jelentősen csökkentette a város gyógyszereszlámláját. A népegészségőri tanfolyam zavartalanul folyik az MNDSZ Kossuth Lajos utcai helyiségében és befejezés előtt áll.

A piacvizsgálatok során végzett fokozott ellenőrzések és a rendőri büntetőbíró által kiszabott nagy összegű pénzbüntetések hatására javult a tej és a tejföl minősége.

Az ipari üzemek ellenőrzésénél a nagymalomban lévő kukoricaszárító üzembn talált egészségügyi hiányosságokra, illetve azok műszaki megoldására hívták fel a város vezetői a kerületi iparfelügyelő figyelmét, értesülünk a polgármesternek a főispánhoz küldött 1948. december 14-i jelentéséből.²¹¹

A népegészségőri tanfolyam 1948 decemberében befejeződött. A vizsgát 18 fő tette le.

A városi közkórház novemberben 1144 beteget ápolat. A napi átlagos beteglétszám 544 fő, az ápolási idő 14 nap, az ágykihasználás 91%-os volt.²¹²

A polgármester a város közegészségügyi helyzetéről szóló 1949. március 25-i jelentésében arról számolt be a törvényhatósági bizottságnak, hogy a fertőző betegségek közül a vörheny fordult elő nagyobb számban a városban, 24 ilyen eset bejelentésére került sor. A betegség könnyű lefolyásúnak bizonyult és főként Bajaszentistván városrészben fordult elő. Továbbterjedését

210 MNL BKML XXI. 502. c 14/90. Kig. 1948.

211 Uo. 14/79. Kig. 1948.

212 Uo. 14/94. Kig. 1948.

megakadályozandó, az óvodákat és az iskolákat a városi orvosok gyakrabban ellenőrizték. A vörheny mellett még 9 diftériás és 4 szövődménnyel járó influenza megbetegedést is regisztráltak. A könnyű lefolyású influenzás esetek nagy számban léptek fel, mivel azonban az ilyen esetek nem tartoznak bejelentési kötelezettség alá, pontos adatok erről a betegségről nem ismeretesek. Hasonlóképpen nem lehet tudni az okát a járványos fültőmirigygyulladásnak sem, amely ugyancsak nagyobb számban fordult elő a városban, ám ez a betegség sem esik a bejelentésre kötelezett betegségek közé. Az iskolákban és az óvodákban gyakran végeztek tetvességi vizsgálatokat. Tetveseket csak elvétve, serkéseket is csak keveset találtak, fertőtlenítésükre intézkedés történt. A betegséget megelőzendő, a tetvesek környezetét gyakrabban ellenőrizték és rovarirtó porral rendszeresen végezték a cigánytelep lakóinak kezelését. 1949-ben megkezdődtek a diftéria és a himlő elleni védőoltások előkészítő munkálatai, és folynak a BCG-oltással kapcsolatos munkálatok is, amelyeket a város a Vöröskereszt és a MNDSZ bevonásával végez. Az oltásokra előreláthatólag májusban kerül majd sor.

A város vezetése a magas közgyógyszerellátási számlák miatt arra utasította a városi orvosokat, hogy a gyógyszerrendelés alkalmával fokozott takarékoságra törekedjenek, ám ezt a betegek érdekeinek sérelme nélkül tegyék. A szülő nők ellátása részben a bábák, részben a közkórház szülészeti osztályán történt. A mentőszolgálat zavartalan működését gyakran hátráltatja az a tény, hogy a meglévő mentőautó az egyre növekvő igénybevételt alig tudja ellátni, emiatt a mentők gyakran kénytelenek kiegészítésként bérautót igénybe venni. A helyi mentőszolgálat vezetője ezért ismételten kérte az Országos Mentőszolgálat Központját egy újabb mentőautó szolgálatba állítására.

Az általános egészségvédelmi szolgálat állandóan nagy forgalmat bonyolít le. Megkezdődtek a terhes tanácsadással kapcsolatos rákszűrő vizsgálatok, és folyik az iskolások és az óvodások szűrővizsgálata is. Zavartalanul működik az iskolafogászat. Az iskolafürdő forgalma azonban a hideg miatt csökkent. Fennakadás

nélkül működnek a tüdő- és nemibeteg-gondozó intézetek is. Napközi otthonos étkeztetésben átlag 90–120 gyermek részesül. A napi kalóriaérték 1400–1700 kalória közt váltakozik, ami kielégítőnek mondható. Rendszeresen folynak a közegészségüggyel kapcsolatos rendészeti ellenőrzések is. A tejtermékek ellenőrzésénél gondot okoz a Kalocsai Vegyvizsgáló Állomás túlterheltsége, emiatt a város mintavételi edényeket csak kis számban kap.

Dr. Karossa-Pfeiffer József közegészségügyi főfelügyelő 1949 februárjában a város valamennyi egészségügyi intézményét meglátogatta. Vizsgálatának eredményét az érdekelt orvosokkal hatósági orvosi értekezleten közölte.

A már kiképzett népegészségőrök kéthetente munkaértekezletet tartottak. Bajszentistvánon a népegészségőri tanfolyam most is folyik.

A város megkezdte a közutak vegyi és bakteriológiai vizsgálatát. A begyűjtött minták vizsgálata az OKI-ban rendszeresen folyik.

A közkórház betegforgalma az elmúlt negyedévben egyre fokozódott, ágykihasználtsága elérte a 96,98%-ot. Az állandó zsúfoltság és helyhiány miatt sok – egyébként kórházi ápolásra szoruló beteget – nem tudott felvenni. Anyagi erő hiányában a város a kórházi ágyak számát nem tudja szaporítani. A belgyógyászati pavilon két szobáját a Népjóléti Minisztérium rendeletére a város a jelenleg is folyó, községi orvosok továbbképzését szolgáló gyakorlati tanfolyam résztvevői számára tartja fenn.

Az egészségügyi dolgozók szakmai továbbképzését szolgáló ápolónői tanfolyam 1949. március végén fejeződik be.

Befejeződtek a közkórháznál folyó építési és műszaki munkálatok, amelyeknek során elkészült a konyhai toldaléképület, a gazdasági épület kazánháza, melegvíz-szolgáltató berendezése, és más műszaki berendezések.²¹³

A fertőző betegségek szempontjából a helyzetet kielégítőnek mondta a polgármesternek a törvényhatósági bizottsághoz intézett 1949. május 30-i jelentése. Lényegesen csökkentek a malá-

213 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 1068/1. Kig. 1949.; XV. 33. V. Sz. Polgm. jelentések 1903–1949. 7073. ksz.

riaesetek. Mindössze 1 eset került bejelentésre az 1948. évi ki-
lencsel szemben. Ez az eredmény az évek óta folyó védekezési
munkálatoknak is köszönhető, amelyeket a város jelenleg is foly-
tat. Április 12-én újból megkezdődött a szúnyogok és legyek szá-
mának csökkentését célzó permetezési munka. Külföldi támoga-
tással remény van arra, hogy ez a munka még nagyobb arányúvá
válhat mint az elmúlt években, és kiterjedhet a bajai járás egész
területére is. A hatósági orvosok munkáját nagymértékben vette
igénybe a gümőkór elleni BCG védőoltások előkészítése és vég-
rehajtása. Az oltásokra április 12–30. között került sor, és a 20 év
alattiakat oltották be. Az oltásokon az arra kötelezettek 64,6%-a
jelent meg. Az oltásra alkalmatlanok kiszűrése után 1305 fő ka-
pott BCG-oltást.

Az egészségvédelmi szolgálat havi tanácsadásain több mint
1000 fő jelent meg. A szolgálat az angolkór megelőzése érdekében
az iskolákban csukamájolaj-akciót indított. A tapasztalat szerint a
gyermekek ezt a kellemetlen ízű gyógyszert otthon vonakodtak
bevenni, ám az iskolákban egymás példáján felbuzdulva szívesen
bevették.

Az iskolafürdőt, amely tanulók és felnőttek számára egya-
ránt rendelkezésre áll, a felnőttek egyre nagyobb számban veszik
igénybe.

A város közkútjainak rendszeres vegyi és bakteriológiai vizs-
gálatának eredménye szerint kielégítő helyzet csak a mélyfúrású
kutaknál van.

Az iskolafogászat elvégezte az iskolás gyermekek egyszeri
átvizsgálását és kezelését, hamarosan sor kerülhet a másodikra is.
A jövőben az OTI tagok gyermekeit is az iskolafogászat keretében
fogják kezelni.

Változatlanul nagy a tüdő- és a nemibeteg-gondozó intézetek
betegforgalma.

Továbbra is megoldatlan maradt a helyi mentőszolgálat prob-
lémája. A rendelkezésre álló egy mentőgépkocsi egyre kevésbé
bírná a fokozódó igénybevételt, kiegészítésként állandóan bérautó
beállítására van szükség, ezért további mentőautók szolgálatba ál-

lítása lenne indokolt. A kérdéssel a város közigazgatási bizottsága is foglalkozott és arra az elhatározásra jutott, hogy az ügyben a népjóléti miniszterhez fordul.

A kórház átlagos napi beteglétszáma 620 főre rúg.²¹⁴

Földbirtokreform

A 600/1945. ME számú rendelet értelmében a földbirtokreform végrehajtását a városi közigazgatástól függetlenül felállított bizottságok végzik. Baján a földbirtokreform végrehajtásánál a máttéhazi földek haszonbérbe adott részét vették igénybe.

A város területén erre a célra igénybe vehető ingatlanok területe 5239 kat. hold és 1582 négyszöglet tett ki.

A földosztás során 483 igénylő között 1864 kat. hold és 235 négyszögöl területű ingatlant osztottak ki. További 208 igénylő nem tudta vállalni a várostól távol eső részek művelését. Az igénybe vehető terület legnagyobb része a kalocsai érsekség és Baja város ingatlanaiból tevődött össze. Ezek a területek azonban a város keleti határában csaknem teljesen egy tagban, a várostól távol feküdtek.

A nagy távolság miatt a város területéhez tartozó ingatlanokból Felsőszentiván község lakossága 1056 kat. holdat, Borota községé 770 kat. holdat kapott. 1945 májusában már 3690 kat. hold 235 négyszögöl területet osztottak ki az arra rászorulóknak. Kiosztatlan maradt 1549 kat. hold 1347 négyszögöl ingatlan. Ez utóbbiak között szerepelt a város 1. és 2. máttéhazi majorjához tartozó gazdasága is.²¹⁵

A törvényhatósági bizottsághoz intézett 1945. december 15-i polgármesteri jelentés szerint a földreform során nemcsak jelentős vagyontömeg veszett el, de jövedelmi szempontból is súlyos károsodás érte a várost, mert a bevételek több mint 50%-a a város földjeiből származott. A földreform csak 100 kat. hold földterületet hagyott a város kezén.

214 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 1068/2. Kig. 1949.; XV. 33. V. Sz. Polgm. jelentések 1903–1949. 7073. ksz.

215 Uo. 20/1. Kig. 1945. 2. kgy. jkvi szám

A földbirtokreform érdekes tükröződése volt a városi köz-igazgatásban az, hogy a korábbi tömeges jelentkezéssel szemben 1945-ben mindössze 5–5 mezőgazdasági munkakönyvet és gazdasági cselédkönyvet váltottak ki.²¹⁶

Bár a város a földbirtokreform sikere érdekében szívesen mondott le a nagy jövedelmet biztosító ingatlanai jelentős részéről, de nem maradt közömbös az olyan területek elvesztése felett, amelyek a város fejlődése szempontjából életbe vágóan fontosak. Ilyenek a Nagy-Pandúr-sziget, a Kis-Pandúr-sziget, valamint a Duna túlsó oldali partszegélye. Ezek sokkal fontosabb szerepet játszanak a város jövőbeli fejlődése szempontjából, semhogy azok magánkézbe juttatása közérdeket szolgálna. Ezért a város megtette a szükséges lépéseket, hogy a fent említett területeket mentesítsék a földigénylő eljárás alól.

Igényt jelentett be a város a mezőgazdasági szeszgyárra is, amely már teljesen üzemképes, csak a szénhiány miatt nem indulhatott meg benne a termelés. A város vezetői szerint jobban szolgálná a közösség javát, ha a gyár a város birtokában maradna, fogalmazta meg a polgármester a törvényhatósági bizottságnak küldött 1946. május 28-i jelentésében.²¹⁷

Mátéháza-pusztán a földreform következtében visszahagyott 100 kat. hold földön kívül 1947-ben még további kb. 100 hold földet szántatott fel a város az államkincstár részére, a még juttatottaknak ki nem osztott földből. Ezenkívül folyt a Nagy-Pandúr-szigetben lévő különböző üzemek, valamint a Szabad Szakszervezet munkásainak haszonbérbe kiadni szánt kb. 50 kat. hold felszántása is.

A földbirtokreform-eljárás során a Megyei Földrendező Tanács határozatai ellen Baja város nevében beadott fellebbezések eredményeképpen a város 1947 májusában visszakapta a csátaljai és a gólyahegyi erdőt, valamint a Kis-Pandúr-szigetet. Ezeket a területeket a város ebben az évben is kiskertakció céljaira engedte át az arra rászorulóknak. A nagy-pandúr-szigeti és a Duna-jobbparti erdők visszaadása kérdésében a földművelésügyi miniszter azt az

216 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 20/3. Kig. 1945. 107. kgy. jkvi szám

217 Uo. sz. n./Kig. 1946. 46. kgy. jkvi szám

álláspontot képviselte, hogy ezeket a területeket csak akkor hajlandó városi kezelésbe visszaadni, ha a város a dunai rakpart létesítésének előfeltételeit már biztosította.

A fennálló rendelkezések értelmében a városnak reménye sem volt ekkor arra, hogy elvett szeszgyárát tulajdonjogilag visszakapja. Lehetősége csak arra volt, hogy az államnak történő juttatás esetén az államtól örök haszonbérbe veheti.²¹⁸

Amint azt fentebb már láttuk, Baja város az ingatlanait elkobzó megyei tanácsi határozatot megfellebbezte. Az Országos Földhivatal akként változtatta meg a Megyei Tanácsnak a város összes mezőgazdasági ingatlanát – 100 hold kivételével – elkobzó határozatát, hogy a Nagy-Pandúr-szigetnek a területéből a Duna mellett elterülő mintegy 153 kat. hold területet, hozzászámítva még a csatorna és az iparvasút létesítéséhez, továbbá iparfejlesztési célok (gyártelepek, téli kikötő létesítése) megvalósításához szükséges területet, a magyar állam tulajdonába adta azzal, hogy a területet a fenti célok megvalósításáig ideiglenesen engedje át városi hasznosításra.

A határozat kilátásba helyezte azt is, hogy a fölművelésügyi miniszter a Duna-jobbpartján tervezett rakpartépítési munkálatokhoz szükséges erdőterületeket területpótlás nélkül átengedi Baja város részére akkor, ha az ottani munkálatok végrehajtásának előfeltételei már biztosítva lesznek, értesülünk törvényhatósági bizottsághoz küldött 1947. július 26-i polgármesteri jelentésből.²¹⁹

Az újbirtokosok és földhözjuttatottak birtokainak telekkönyvezése 1948. februárjában fejeződött be. A földhözjuttatottak földjeinek művelését igaerőhiány nem akadályozta.²²⁰

A belügyminiszterhez küldött 1948. szeptember 30-i polgármesteri jelentés szerint a városi földbérlő bizottság a határidőre bejelentett haszonbérleti jogügyleteket letárgyalta, és szeptember 20-ig az igénybe vett 960 hold földet a FÉKOSZ által javasolt igénylőknek birtokba is adta. Eddig az igénylők száma 255 fő. A

218 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 8/2. Kig. 1947.

219 Uo. sz. n./Kig. 1947.

220 MNL BKML XXI. 502. c 14/18. Kig. 1948.

földbérlő bizottság és a FÉKOSZ által földerített, és igénybe vett haszonbérleti terület újabb 300 holdat tesz ki. Ezeknek a birtokbaadása már folyik.²²¹

Mezőgazdaság

1945 májusában a város létfontosságú problémájának a mezőgazdasági munkák teljes és eredményes elvégzése bizonyult. Az őszi betakarítási, szántási és vetési munkák egy részének elmaradása, az igaerő tizedére történt csökkenése, a vetőmag- és üzemanyaghiány miatt olyan nehézségek álltak elő, amelyekkel még a 30 300/1945. FM számú rendelettel megalakított Termelési Bizottság és a földművesek is csak nagy erőfeszítések árán tudtak megbirkózni. Azóta, hogy az orosz hadsereg üzemanyagot juttatott a magyar kormánynak, az pedig a városnak, a gondok jelentősen enyhültek. A földművelési kormányzat a szőlőtermés biztosítására katasztrális holdanként 2 kg rézgálicot utalt ki. A város a lakosság konyhakerti igényeinek kielégítésére a Kis-Pandúr-szigeten és Bajaszentistván határában összesen 270, egyenként 200–600 négyszögöles konyhakertet osztott ki.²²²

A város állatállománya a háború következtében majdnem teljesen megsemmisült. Több száz marha és 155 juh veszett el. A 44 darabból álló lóállományból mindössze 2 maradt meg. A korábbi években zavart okozott a város fogathiánya, de az orosz városparancsnokságtól kapott 8 ló segítségével 1945 decemberére ez a probléma is megoldódott. A város ezek révén zavartalanul tudta biztosítani a mentés mindennapos munkáját és a mátéházi földje megmunkálását. A háborús cselekmények következtében jelentős kár érte a várost még azáltal is, hogy 30 vagon búza-, zab-, borsó- és kukoricakészlete veszett oda. Ezzel szemben a mátéházi szeszgyárban csak jelentéktelen károk keletkeztek, ezért a szeszgyár néhány heti munkával és néhány alkatrész beszerzésével rövidesen üzemképes állapotba lesz hozható.

221 MNL BKML XXI. 502. c 14/69. Kig. 1948.

222 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 20/1. Kig. 1945. 2. kgy. jkvi szám

Jóllehet az állattenyésztési alap tulajdonát képező tenyész-bikák megmaradtak, de kiselejtezésük elodázhatatlanná vált. A városnak reménye van rá, hogy egy hónapon belül új apaállatokat tud kedvezményesen beszerezni.

A városi kertészet, amelyben inkább a konyhakertészet volt jelentős, végrehajtotta a város utcáin a fakitermelést, új csemetékkel pótolva a régi fákat.

A város Termelési Bizottságot hozott létre és megújította az ellenőrző lószemlét. A novemberi lóvizsgálat adatai alapján karotékkrendszerű nyilvántartást fektettetett fel a lótulajdonosokról, és külön a földtulajdonosokról. Ennek célja a fogatos közmunka biztonságos végeztetése mellett a mezőgazdasági termelés biztosítása volt. A tél folyamán a városnak meg kell szerveznie, lehetőleg önkéntes alapon, szükség esetén kirendelés alapján is, az összes szántóterület megművelését, mert jövő év tavaszától csak így folyhat céltudatos termelőmunka az egész határban, tudjuk meg a fenti adatokat a polgármesternek a törvényhatósági bizottsághoz intézett 1945. december 15-i jelentéséből.²²³

A hadműveletek következtében megsemmisült állatállomány pótlására 1946 májusában 5 lovat, két tenyészbikát és két tenyészkant szerzett be a város.

A Mátéháza-pusztán lévő városi gazdaságban 170 kat. hold föld földmunkáinak elvégzésére és bevetésére került sor.²²⁴

A város gazdaságának állatállományát, 44 lovat és 170 szarvasmarhát, az orosz hadsereg elvitte, 3500 hold földnek az összes terményével együtt.

Ezek pótlására szerezte be a város a fentebb már említett állatokat.

A város utcáira 3000 facsemetét ültettek ki.

223 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 20/3. Kig. 1945. 107. kgy. jkvi szám

224 Uo. sz. n./Kig. 1946. 46. kgy. jkvi szám; – Az 1946.május 16-i, belügyminiszterhez intézett polgármesteri jelentés Mátéháza-pusztán 270 kat. hold föld megmunkálásáról és bevetéséről tesz említést. Ld. MNL BKML XXI. 502. c 24/3. Kig. 1946.

Mezőgazdasági művelés 1946 májusában mintegy 14 000 kat. holdon folyt a város határában, ezen felül ilyen célra még kb. 3000 kat. hold föld használható, de ennek megművelésére ekkor még nem került sor.²²⁵

A rézgálic magas ára miatt azok a gazdák, akik már csere-tárgyakkal nem rendelkeznek, pénzért most sem tudják azt megvenni, ezért őszi fizetésre szeretnék rézgálicot kapni, hogy a jó szőlőtermést biztosíthassák.

A mezőgazdaságban továbbra is munkáshiány tapasztalható, bár megélhetése biztosítása végett sok iparos és tisztviselő is bekapcsolódott szabad idejében a mezőgazdasági munkákba.

Az állatállomány erőállapota 1946 májusában javult, mert már zöldtakarmány-készlet áll a gazdák rendelkezésére. A baromfi- és a sertésállomány száma jelentős növekedést, míg a szarvasmarha- és a lóállomány szaporulata csak igen lassú emelkedést mutatott.²²⁶

A város gazdasági hivatala 1946 decemberében a költségvetés keretein belül igyekezett pótolni a háború okozta felszerelési hiányokat. A hivatalos kiszállások céljára roncsokból helyreállított egy fogatot, újjáépített egy hullaszállító kocsit, kijavította a városi traktort, és egy pár igáslovat vásárolt. A közeljövőben a városi traktort gumikerekekkel szándékozott felszereltetni és hozzá egy pótkocsit kívánt vásárolni. Ezáltal azt remélte, hogy a fuvarkiadások terén jelentős megtakarítást tud elérni, mivel a motoros vontatású termény- és üzemanyag-szállítás a városból a városi gazdaságba és vissza, olcsóbbnak bizonyult az állati erővel történő szállításnál.

A gazdasági hivatal a Termelési Bizottsággal karöltve állandóan figyelemmel kísérte az általános mezőgazdasági helyzet alakulását. A mezőrendőrség útján ellenőriztette a kötelező őszi mezőgazdasági munkák elvégzését, segítette a gazdák igaerő-szükségletének kielégítését. Az ellenőrző munka eredményének tulajdonítható az, hogy a bajai határban a hivatalos előírásnak megfelelően kb. 4500 kat. holdat vetettek be és mintegy 1200 kat. holdat készítettek elő tavaszi vetés alá.

225 MNL BKML XXI. 502. c 24/3. Kig. 1946.

226 Uo. 6008/12. Kig. 1946.

A városi kertészet lombhullás után folytatta az abbahagyott utcafásítást.²²⁷

A polgármester 1947 májusi jelentéséből szerezhetünk tudomást arról, hogy a város még 1946-ban a belső gazdasága részére egy cséplőgépet, egy aratógépet, egy villamos körfűrész, amit fel is szereltetett, továbbá darálót, szecskavágót és morzsolót szerzett be. A szántásra és cséplésre használt traktort gumikerekekkel és pótkocsival szereltette fel, és engedélyt kért a közúti forgalomban történő fuvarozásra.

Miután az orosz katonai alakulatok elköltöztek Mátéháza-pusztáról, a városi szeszgyár az elhagyatottság következtében kb. 500 000 Ft kárt szenvedett, amit ismeretlen tettesek követtek el.²²⁸

A város tulajdonában maradt 100 kat. hold mátéháza-pusztai földön a már elvégzett cséplés adatai szerint 1947 júliusában holdanként átlag 7 q búza és 9 q rozs termett. Ez a terméseredmény messze felülmúlta a Mátéháza-pusztai környéki gazdák által elért eredményt.²²⁹

A mezőgazdasági munkák menetét 1948 februárjában az árpában, zabban és különösen a burgonyában mutatkozó igen nagy vetőmaghiány akadályozta.²³⁰

Márciusban ehhez járult még a traktorüzemanyag-hiány, amelyet a gazdasági felügyelőség igyekezett elhárítani, de erőfeszítése nem járt eredménnyel.

Nem történt meg a gazdajegyzők kinevezése sem.²³¹

1948 áprilisában a kedvező időjárás lehetővé tette a kalászosok, a burgonya, a cukor- és takarmányrépa elvetését. Ezek elvetését sikerült befejezni, de a kukoricáét még nem. Csak a takarmányoknak szánt területek maradtak szántatlanul.

Megkezdődött a szőlők metszése és a gyümölcsfák megtisztítása a rovaroktól. Április 27-én éjjel fagy volt, amely a szőlőkben 20–30%-os kárt okozott.

227 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 20/2. Kig. 1946.

228 Uo. 8/2. Kig. 1947.

229 Uo. sz. n./Kig. 1947.

230 MNL BKML XXI. 502. c 14/18. Kig. 1948.

231 Uo. 14/23. Kig. 1948.

Megkezdtek működésüket a mezőgazdasági termelési verseny helyi versenybizottságai.

Bács-Bodrog vármegye, és benne Baja város is, mezőgazdasági munkaversenyre hívta ki Csongrád vármegyét.²³²

Májusban a szárazság olyan nagymérvűvé vált, hogy a gazdák kénytelenek voltak kiszántani a fűszerpaprikát. A korai gyümölcsfajták még áprilisban, a szőlő pedig az alacsony fekvésű helyeken elfagyott. A cukor- és takarmányrépában számottevő rovarkár keletkezett, amelyet a vetőmaghiány miatt csak részben sikerült pótolni.

A földművelésügyi miniszter kinevezte a gazdajegyzőket. Baja város egy gazdajegyzőt kapott, aki működését meg is kezdte. A legfontosabb feladata ekkor az volt, hogy a mezőgazdasági versenybizottságokkal karöltve végezze a versennyel kapcsolatos teendőket és minden eszközzel biztosítsa a verseny eredményességét.

A mezőgazdasági versenybizottság a versennyel kapcsolatosan most végzi a határbejárást.²³³

A város vezetése a mezőgazdasági termelés reformját is célul tűzte ki 1948 májusában. A termelés fokozása érdekében, a helyi adottságok figyelembevételével, Baja fokozatosan áttért a belterjes gazdálkodásra. A városban megszervezték és propagálták az ipari növények fokozatos termelését, főként a magtermelést. Bajai kezdeményezésre a Magtermesztő Magyar Gazdák Szövetkezete útján a vármegyében kb. 800 hold földre kötöttek 1948-ban érvényes magtermelési szerződést. A város, akárcsak 1947-ben, úgy 1948-ban is, 20–25 holdra kötött termelési szerződést velőborsó és különféle takarmányvetőmagvak termesztésére. A városi lakosság igényeinek kielégítésére konyhakerti művelés megszervezését tervezték. A városvezetésnek ezt az elképzelését úgy kívánták végrehajtani, hogy 1949-ben a Kis-Pandúr-szigeten bolgárkertészetet szándékoztak létesíteni.

232 MNL BKML XXI. 502. c 14/29. Kig. 1948.

233 Uo. 14/34. Kig. 1948.

A minőségileg leromlott burgonyatermesztés feljavítására és szaporítás céljára a város külföldi burgonyavetőmagvak beszerzését szorgalmazta.

A hiányzó állati trágya pótlására a gyepmesteri telepen és a Kis-Pandúr-szigeten fekália-trágyatelep létesítésére került sor. Ez elsősorban a városi konyhakertészet céljait volt hivatott szolgálni.

Takarmánypótlásra és az állatállomány átteleltetésének megkönnyítésére megszervezték a silózást.

A helyi mezőgazdasági lakosság szakképzettségének emelésére a város téli gazdasági tanfolyamot rendezett.

A városi állatállomány minőségi és mennyiségi feljavítását új tenyészállatok beszerzésével kívánták elérni.

Mezőgazdasági termelési verseny megszervezésével is fokozni akarták a mezőgazdasági termelést. A versenyben kitűnt gazdákat pénzjutalomban szándékoztak részesíteni.

A város szorgalmazta a házhelyek kiosztását és telekkönyvezését is. Folytatni kívánta a városi erdők javítását és az erdősítést, valamint az utcák fásítását.

A földművelési kormányzat támogatásának igénybevételével önálló vegykísérleti állomás felállítását tervezték Baján, még az 1948-as év során. Ez a mezőgazdasági termékek ellenőrzését volt hivatott szolgálni.²³⁴

A júniusi esőzések következtében a kalászosok és a kapásnövények terméskilátásai sokat javultak. Ugyanakkor az esős időjárás miatt a szőlőgazdaságokban a nap-nap utáni permetezés tetemes költségeket okozott.²³⁵

A kalászos termények betakarítása már augusztus elején megtörtént. Hamisnak bizonyult az a hír, hogy a gazdák a beszolgáltatás szabotálása miatt nem akarják a gabonájukat behordani és kicsépelni. A polgármester erről határszemléje során maga győződött meg. A gabona összehordását és cséplését csupán az esőzés késleltette.²³⁶

234 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 4026/2. Kig. 1948.; XV. 33. V. Sz. Polgm. jelentések 1903–1949. 7073. ksz. 4026/2. Kig. 1948.

235 MNL BKML XXI. 502. c 14/40. Kig. 1948.

236 Uo. 14/48. Kig. 1948.

Augusztusban már folyt a mezőgazdasági termelési verseny eredményeinek elbírálása. A mintagazda kitüntetésre minden versenybizottság egy-két arra érdemes kisgazdát, többnyire újjgazdát javasolt.²³⁷

Szeptemberben befejeződött a burgonya betakarítása. A jó termés biztosítja a lakosság burgonyaellátását.

Folyik a kukorica, a napraforgó, a cukor- és takarmányrépa betakarítása is. A termés az őszi kapásokból általában kielégítő. A gazdák csak a terményárak alacsony voltára panaszkodnak, mert az nem áll arányban az ipari és közszükségleti cikkek rendkívül magas árával.

Az őszi talajmunkák elvégzéséhez az állami traktorállomás gépfelszerelése, a földműves-szövetkezet traktorai és a magántulajdonban lévő traktorok állnak rendelkezésre. Bár az üzemanyag csak korlátozott mennyiségben elégíti ki a szükségleteket, fennakadás az üzemanyag-ellátásban nem fordult elő. A gazdák a mérsékelt szántási díjak ellenére sem veszik igénybe a traktorszántást, ami munkát csak lehetséges, fogattal végeznek el.

A hónap folyamán megtörtént a rendes őszi apaállat-vizsgálat is. A bizottság megállapította, hogy az apaállatok gondozása, takarmányozása és használata kifogástalan. Köztenyésztés céljaira azonban további beszerzést tartott szükségesnek.²³⁸

Az 1947–1948-as gazdasági év jó közepes termést hozott, 30 hold területen 328 q búza termett, állapítja meg az 1948. szeptemberi polgármesteri jelentés. A város a terveiben megfogalmazottak értelmében, a hároméves terv során, fokozatosan szándékozott áttérni a szerződéses vetőmagtermesztésre. Ezt bizonyítja az is, hogy már az elmúlt gazdasági évben 25 holdon termesztett vetőmagot. A terv előnyösnek bizonyult, mivel az ezen a területen termett borsó, stb. pénzbeli értéke kétszerese volt az egyéb, hasonló nagyságú területen termett terményekének. A város gaz-

237 MNL BKML XXI. 502. c 14/62. Kig. 1948.

238 Uo. 14/69. Kig. 1948.

dasági helyzetének javítását szolgálta a megvásárolt két svájci import bika is. Az állatok Bajára szállítását a város vezetése még szeptember folyamán le kívánta bonyolítani.²³⁹

A város 1948 nyarán a Nagy-Pandúr-szigeten a MÁLLERD-től 153 hold földet vett át mezőgazdasági művelésre. A munkálatok már meg is indultak. Hasonlóképpen házi kezelésbe vette a Kis-Pandúr-szigetet is. A Tárcaközi Miniszteri Bizottság a város 1949. évi költségvetésének felülvizsgálata alkalmával engedélyezte a mátéháza-pusztai szeszgyár üzembe helyezésére előirányzott hitelösszeg felhasználását. Így a városnak egy újabb, saját kezelésbe került üzeméről kellett gondoskodnia. A Láng gépgyárral folytatott tárgyalások alapján a szeszgyár műszaki munkálatai a közeljövőben megkezdődnek. A polgármester 1948. decemberi jelentése említést tett arról is, hogy Baja város mezőgazdasági munkaversenyben áll Péccsel.

A mezőgazdasági ütemterv szerint 3000 kat. holdon búzát, 1500 holdon rozst, 200 holdon árpat vetettek. A munka teljesítése teljes egészében befejeződött.

A pártok, a népi és a közigazgatási szervek a népi bizottságok útján, körrendeletekkel, előadásokkal, a helyi hírlapokban megjelenő újságcikkekkel hívták fel a lakosság figyelmét az őszi mezőgazdasági munkák lelkiismeretes és időben történő elvégzésére.²⁴⁰

A polgármester októberi jelentése a termést az őszi kapásokból általában kielégítőnek nevezte. A gazdák azonban az alacsony terményárakra panaszkodnak. A szigorú adóbehajtás miatt kénytelenek terményeiket most piacra vinni, ráadásul nagy mennyiséget, sőt sokszor az egész terményfeleslegük eladására kényszerülnek azért, hogy adófizetési kötelezettségüknek eleget tudjanak tenni.

Befejeződött az őszi kalászosok vetése, de a szüret elhúzódott.

A Függetlenségi Front pártjainak helyi szervezetei propagandaelőadások tartásával támogatták az őszi mezőgazdasági munkálatok eredményes végzését. Október 31-én a városban 6 helyen kívántak ilyen tárgyú népgyűlést tartani.

239 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. sz. n./Kig. 1948.; XV. 33. V. Sz. Polgm. jelentések 1903–1949. 7073. ksz

240 Uo. 4026/5. Kig. 1948.

A népi és a közigazgatási szervek dobszó útján hívták fel a lakosság figyelmét a tengeri betakarítására és a tengeriszár levágására, az így felszabaduló területek felszántására és bevetésére. Emellett szántási hitel nyújtását és vetőmagakciót is szerveztek.

A gazdák jelentkezése a munkaversenyre még ekkor is tartott. A versenybizottság még nem tudta eldönteni, hogy ki az a hat gazda, aki a város területén kimagasló egyéni eredményt ért el.

Az újgazdáknál és az újonnan kishaszonbérlethez juttatotaknál vetőmaghiány mutatkozott. A kiutalt 60 q inséges vetőmag csak kis százalékban pótolta a hiányt.²⁴¹

A földbérlő bizottság azt a vetőmagot, amely a volt haszonbérelőknél az előhaszonbérlet gyakorlása folytán feleslegessé vált lefoglalta, és az új bérlőknek vásárlási engedély ellenében kiosztotta volna, ha a közellátási hivatal el nem rendelte volna az ilyen vetőmagfelesleg beszolgáltatását. A városi közellátási hivatal kiadta ugyan a vásárlási engedélyeket, de a fenti rendelet megakasztotta az új haszonbérlők vetőmaggal való ellátását. Ezért a polgármester a rendelet visszavonását javasolta a főispánnak.²⁴²

A városi mezőőrök 1948 novemberében kb. 200 esetben tettek feljelentést a tengeriszár levágásának elmulasztása miatt.

Pécs város 100 holdas, hasonló viszonyok közt termelő gazdasága versenyre hívta ki Baja város gazdaságát. Az őszi munkák elvégzése során 6 gazda ért el kimagasló eredményt.

A tengeriszár le nem vágása miatt 8 gazdát büntetett meg a városi büntetőbíróság.²⁴³

Baja város előírt őszi szántási kötelezettségét 8500 kat. holdban szabták meg az 1948. decemberi polgármesteri jelentés szerint. A város ezt a területet fogattal tartozott felszántatni. Az előírt területből 6300 kat. hold szántását már elvégezték. A traktorral szántandó terület nagyságát 3160 kat. holdban állapították meg. Ebből 1760 kat. hold szántását fejezték be. A szántás előírt határidejét december 18-ában szabták meg.

241 MNL BKML XXI. 502. c 14/76. Kig. 1948.

242 Uo. 14/71. és 14/76. Kig. 1948.

243 Uo. 14/81. Kig. 1948.

A tengeritörés a hónap folyamán befejeződött, de a szárvágás még 100 hold területen nem történt meg. Emiatt 96 gazdát jelentettek fel. Közülük ketten kerültek a szegedi munkásbíróság elé. A többieket részben felmentették, kisebb részük 30 forinttól 3000 forintig terjedő pénzbüntetést kapott.

Az őszi szántást a város a meghosszabbított határidőn belül teljesíteni fogja.

A haszonállatok jó kondíciójának köszönhetően a tejtermelés emelkedő tendenciát mutat.

A városban két földműves-szövetkezet működik. Közülük az egyik kereskedelmi tevékenységet folytat, gabonaátvétellel, lúgkóárusítással, stb. foglalkozik. 1948-ban a beszolgáltatott gabonamennyiség felét ez a szövetkezet vette át. A másik földműves-szövetkezet mezőgazdasági termelést folytat. Ebben a szövetkezetben a szervezkedés még nem fejeződött be. A polgármester úgy értesült, hogy a szövetkezet 173 kat. hold földön fog táblás gazdálkodást folytatni.

A vetőmagakció során 77 q nemesített búzavetőmagot és 60 q őséges vetőmagot osztottak ki.

A város területéhez tartozó Sumár-pusztán 12 traktorral működik egy gépállomás. A traktorok közül 11 van üzemképes állapotban. Ezeket használják is a szükséges munkák elvégzésére.

Igaerő, traktor, üzemanyag elegendő mennyiségben áll a gazdák rendelkezésére, vetőmaghiány sem akadályozza az őszi munkák teljesítését.²⁴⁴

A fentieket még azzal egészítette ki a polgármester 1948. december 14-i jelentése, hogy meg kellene nyugtatni a szőlősgazdákat, mivel a bor literenkénti ára 1,20–2,20 Ft között ingadozik, ez pedig több esetben az önköltséget sem éri el, ezért félő, hogy jövőre a gazdák nem fordítanak majd kellő gondot a szőlőművelésre.

A közelmúltban a Bajai Földműves-szövetkezet fuzionált a „*Bácska*” szövetkezettel és tevékenységét kereskedelmi tevékenységgel is bővítette.²⁴⁵

244 MNL BKML XXI. 502. c 14/86. Kig. 1948.

245 Uo. 14/79. Kig. 1948.

December végére a beállt erős fagy miatt a gazdák már nem folytathatták a szántást, helyenként csak a kukoricaszár behordásával foglalatostkodtak.

A város 17 625 kat. holdra rúgó összes szántóterületéből december végéig 4800 kat. holdat vetettek be búzával, rozssal, szőszösbükkönnyel, őszi árpával és lucernával. Élő és takarmánynövényeket, mint lucernát, vörös herét, bíbor herét, őszi takarmánykeveréket összesen 261 kat. holdon vetettek.

Traktorszántást 2020, míg fogatszántást 7150 kat. holdon végeztek. Így tehát az összes megművelt terület 9170 kat. holdat tett ki.

Tekintve, hogy Baja város területén kereken 3000 kat. hold futóhomok van, ennek az őszi megmunkálása alól mentesítést kapott a város. Ily módon a városi lakosság csak 5455 kat. hold földet nem szántott fel.

A Bajai Földműves-szövetkezet gabonafelvásárlással, lőtt állatok értékesítésével, mezőgazdasági kisművelő-, vetőmag- és műtrágyaakcióval, továbbá a bajai liszt elosztásával foglalkozik. 1949. január 1-jétől nyersbőr begyűjtéssel is bővíti tevékenységi körét.

A Földműves-szövetkezet keretein belül 150 hold területen földbérli szövetkezet is működik, 12 taggal. A fenti területből 70 holdon búzát vetettek, a többin táblás gazdálkodást folytatnak.²⁴⁶

A fenti jelentéshez készített pótjelentés arra is kitér, hogy a beszolgáltatást túlteljesítő gazdákat Bács-Bodrog vármegye vezetése is jutalomban kívánta részesíteni. Ezért dr. Fábrián László főispán 1948. december 23-ára a városháza közgyűlési termébe 161 megyei és 9 bajai élgazdát kéretett be, akiket fejenként 250, 200 és 150 forint összegű pénzjutalomban, továbbá oklevélben részesített. Az első díjjal kitüntetett gazdák emellett még Hévízen és Galyatetőn üdülhettek két hetet.²⁴⁷

A város csak 1949 márciusára jutott olyan helyzetbe, hogy a hiányos gazdasági felszerelését a megművelendő területhez igazítva kiegészíthette. Ezért a költségvetésben engedélyezett hiteltől 6 lovat, két igáskocsit és egy új hintót vásárolt.

246 MNL BKML XXI. 502. c 14/94. Kig. 1948.

247 Uo 14/94. Kig. 1948. – Pótjelentés.

A kedvezőtlen időjárás ellenére is megindult a munka a má-téháza-pusztai, valamint a pandúr-szigeti gazdaságban. 25 hold föld felszántására került sor, de folyik a többi terület felszántása is. Eddig 8 hold mák, 24 hold zab, 10 hold lucerna, 16 hold zabosbükköny vetése fejeződött be. Február közepén megindultak a má-téháza-pusztai szeszgyár üzembe helyezési munkálatai. A szeszgyár előreláthatólag 1949 májusában lesz üzemképes.

A város a termelési ütemtervet csak február 15-én kapta meg, ezért az egyes gazdákra váró teendők meghatározása, illetve az egyéni vetésterület megállapítása csak március 1-je óta folyik. Március 25-ig tavaszi árpából 239 kat. holdra (az előírt 250 holddal szemben), napraforgóból 797 kat. holdra történt előjegyzés. A további kivetés nehézségekbe ütközik. A kivetés megtörtént már az 5 holdon felüli gazdák nagyobb része számára. A még hátralévő 5 holdon aluli gazdák nem fogják tudni biztosítani a még hiányzó 453 holdat.

Megkezdődött és folyik a termelési szerződések kötése a város területén.²⁴⁸

A tavaszi vetési munkák 1949. április 30-án fejeződtek be. Mátéházán 70 kat. holdon zabot, burgonyát, napraforgót, kukoricát vetettek. Ehhez még 111 kat. hold őszi vetést (őszi búzát és árpát) kell hozzászámítani. Itt a 30 kat. hold őszi búzára a tavasz folyamán holdanként 50 kg pétisót hintettek. A 27 kat. holdnyi napraforgóban a répbogár csak jelentéktelen kárt okozott.

A Kis-Pandúr-szigeten 43,5 kat. holdon mákot, zaboslucernát és zabosbükkönnyt, kukoricát vetettek. A konyhakertészet számára 3,6 hold földet biztosítottak. A konyhakertészetben a korai káposztafélék, tök, uborka, paradicsom ültetése és a bab vetése befejeződött.

A Nagy-Pandúr-sziget 153 kat. holdján borsót, kukoricát, lucernát vetettek. Emellett 80 hold terület került erdősítés alá.

A városgazdaság számára 4 ekekapát vásároltak a felszaporodott munkák elvégzésére.

248 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 1068/1. Kig. 1949.; XV. 33. V. Sz. Polgm. jelentések 1903–1949. 7073. ksz

A városi kertészetben a virágpalántálás, a metszések, oltások, vetések befejeződtek. A kertészet 1 darab lovának ellátását biztosító 1500 négyszögöl kukorica és 300 négyszögöl takarmányrépa vetése szintén befejeződött.

A gyümölcsfák és a kertészetben szükséges permetezések elvégzéséhez a város egy magasnyomású permetezőgépet vásárolt. Beszereztetett egy igáskocsit is, amellyel a kertészetben a lajttal történő locsolást kívánta biztosítani.

A Déry-kertben a palánták kiültetése után már az élő sövény nyírását végzik. Hamarosan megkezdődik a nyári virágok kiültetése is.²⁴⁹

Ipar és kereskedelem

A város ipari és kereskedelmi életének alakulásáról először az 1946. május 28-i polgármesteri jelentés tesz említést. Eszerint a helyi ipar és kereskedelem a súlyos gazdasági viszonyok közepette is jelentős tevékenységet fejt ki. Bár nyomasztólag hat a nyersanyag- és készáruhiány, mégis számos jel arra mutat, hogy a város már túl van a mélyponton. Amíg egy évvel korábban az üzletek lehúzott redőnyök mögött üresen tátongtak, addig most már a boltok legalább délelőtt nyitva vannak és némi áru is akad már a pultokon. Az ipar egy részében azonban továbbra is válságos a helyzet, különösen igaz ez az építő, az építést előkészítő, és a kiegészítő iparokra. Ezeknél a legnagyobb nehézség egyrészt abban mutatkozik, hogy a szükséges anyagokat előállító üzemek még alig termelnek, másrészt a vasúti kocsik és a hajótér hiánya miatt jóformán teljes egészében szünetel az építőanyagok behozatala.

A helyi gyáripár, ha még nem is a régi kapacitással, de már elég erőteljes ütemben működik. Megkezdte a termelést a posztógyár, a szeszgyár, a bőrgyár és a Pollák-féle bútorgyár is. Ez tehát azt jelzi, hogy a város nagyobb gyárai már üzemelnek.

249 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 1068/2. Kig. 1949.; XV. 33. V. Sz. Polgm. jelentések 1903–1949. 7073. ksz

Baján ekkor 1246 iparos és 689 kereskedő volt. A város gazdasági jellegében változás nem következett be, hasonlóképpen a foglalkozási ágak egyensúlyában sem mutatkozott eltolódás.²⁵⁰

Az ipari munkanélküliek száma azonban igen magas volt a városban a polgármester 1948. december 2-i jelentése szerint. A munkanélkülieket 200 mezőgazdasági, 600 ipari munkás, 20 kubikus és 200 napszámos alkotta. Rajtuk kívül tovább növelte a munkanélküliek számát az az 500 asszony is, akik nem rendelkeztek eltartóval. A munkanélküliséget leginkább az enyhítené, ha kormányterv alapján 1500–2000 dolgozót foglalkoztató ruhakonfekcionáló üzem létesülne a városban. Az erre vonatkozó tárgyalások már folynak, a célra a város a Vaskúti úti laktanyát engedi át. Mintegy 100 fővel csökkentené a munkanélküliséget az is, ha a konzervgyár ismét üzemelne. Ezek azonban csak tervek. A gyakorlati megoldás az, hogy napokon belül a város a Duna-jobbpartján megkezdi az ún. Marica-foki feltöltési munkálatokat. Itt kb. 100 munkanélküli fog napi 25 forintot keresni.²⁵¹

A helyi ipar helyzete újra csak az 1948. december 14-i polgármesteri jelentésben került szóba. Ekkorra már a posztógyár, a szeszgyár, a bőrgyár, a kelmefestő, a hajógyár, a ládagyár is foglalkoztatta a munkásait. A posztógyárban nagyobb újjáépítés és gépi felújítás folyt. Megfelelőnek mondta a polgármester az anyagellátást.

A városban 1012 fő a munkanélküliek száma. Közülük az ipari munkanélküliek száma 275 fő volt. A munkanélküliek számát még mintegy 500, foglalkozás nélküli özvegy, vagy idősebb asszony is növelte.²⁵²

250 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. sz. n./Kig. 1946. 46. kg. jkvi szám

251 MNL BKML XXI. 502. c 14/86. Kig. 1948.

252 Uo. 14/79. Kig. 1948. – A város vezetése a munkanélküliség enyhítésére a dunántúli Duna-parton partrendezési földmunkákat kezdett, ahol 1948. december 13-a óta 120 ember dolgozik. Néhány napon belül megkezdődnek a pandúr-szigeti öntözéses kertművelés földmunkái is, ahol további 50–60 férfi foglalkoztatására kerül sor. A munkanélküliség akkor lenne igazán nagy mértékben csökkenthető, ha a bajai téli kikötőben a száraz (kotrás nélküli) kubikmunkákat meg lehetne kezdeni. Itt újabb 200–300 férfi tehetne szert megfelelő jövedelemre. Ez azonban a kormány feladata. Célszerű lenne a munkálatok megkezdé-

Az iparban nem elegendő az üzemanyag-kiutalás és körülményes a nyersanyag beszerzése is az anyaghivatal útján, derül ki a polgármester 1948. december 28-i jelentéséből.

A munkaközvetítőnél jelentkezett ipari munkanélküliek száma 546. Az építőipar, valamint a Duna-jobbparti földmunkáknak a Duna zajlása miatti leállása tovább növelte a munkanélküliek számát.²⁵³

A Bacsó Béla utcában megindított kútfúrásnál kb. 20–25 méter mélységben vékony tőzegrétegben földgáz jelentkezett. A fúrást egyelőre megállították, hogy egy-két hétig kipróbálják a gázfeltörés erejét. Ez a jelenség Baján a kutak fúrásánál elég gyakori, a tapasztalat azonban azt mutatja, hogy a gázok hamar kimerülnek. A városi tanács egy-két heti próbaömlés után fog határozni arról, hogy értékesíti-e a gázt, vagy pedig a víz után fúrat tovább. A tervhivatal geológusa a napokban érkezik Bajára. Mindezt a polgármester 1949. január 3-i jelentése tartalmazza.²⁵⁴

Közüzenek

Baja város közművei a háború pusztításai következtében súlyos károkat szenvedtek. Teljesen eltűnt a komló–bajai 35 000 voltos távvezeték alsónyék–bajai szakasza. Tönkrementek a gázgyár kemencéi, jóformán teljesen elpusztult a gázközvilágítás.

sét a folyammérnöki hivatal útján megsürgetni. A fásítás és az erdősítés is enyhíthetné a munkanélküliséget. Ezt a MALLERD útján kellene megindíttatni.

253 MNL BKML XXI. 502. c 14/94. Kig. 1948. – A város a munkanélküliség csökkentésére a Pandúr-szigeten öntöző gazdálkodási (bolgárkertészet) árokhálózat építésére szándékozott földmunkát beindítani kb. 100 fő beállításával. Ha sikerülne a bajai téli kikötő száraz kubikmunkálatait is megkezdeni, ezzel lényegesen csökkenthető lenne a bajai munkanélküliség. A téli kikötő ügyében a kormány lenne illetékes intézkedni, és a polgármester ezúton is kérte ebben az ügyben a főispán hathatós közbenjárását. Újfént azon véleményének adott hangot, hogy a fásítás és az erdősítés is enyhítene a munkanélküliségen.

254 MNL BKML XXI. 502. c 14/94. Kig. 1948.

A város első és legfontosabb feladata az áramellátás biztosítása volt. A közművek alkalmazottai még 1944 novemberében, a Vörös Hadsereg bevonulása után 10 nappal, hozzáfogtak a bajai hálózat rendbe hozásához. Mivel a Duna-parton fekvő posztógyár áramfejlesztő berendezését üzembe lehetett állítani, ezzel biztosítani lehetett a város áramellátását. A várost 1944. december 25-én déli 12 órakor kapcsolták rá a posztógyári hálózatra. Két hónapos sötétség után ekkor gyulladtak ki Baja házaiban a villanylámpák.

Az alsónyék–bajai távvezetékszakasz 16 kilométeres szakaszának újjáépítéséhez a közművek 1945 januárjában fogott hozzá. A 35 000 voltos távvezeték a Dunán 1945. május 1-jén kapcsolták rá a komlói bánya erőművének távvezetékére, pontosan akkor, amikor a posztógyár szene teljesen elfogyott. 1945 májusának végére bekapcsolták Bácskát és Kalocsát, sőt pünkösdre az utolsó községet is. Ezzel az egész békebeli területen megindult a rendszeres áramszolgáltatás.

Az orosz uszályhíd szétbontásakor, 1945. július végén, újból megszűnt az áramszolgáltatás. Ekkor a közművek dereglyékből összeállított és megfelelően lehorgonyzott hídrészre szerelt fel egy 20 méter magas oszlopot. A Duna másik oldalán egy 100 méter hosszú pilótázott szükséghid végén pedig egy 29 méter magas oszlopot. Ezek segítségével sikerült a közbeeső 200 méter hosszú hajózási nyílást átfeszíteni. Ezt az igen nehéz munkát a közművek dolgozói rohammunkával végezték el. Munkájuknak köszönhetően július 31-én újból megindult az áramszolgáltatás.

A fenti dunai vezeték azonban nem volt alkalmas a téli viszonyokra és a Dunát a 35 000 voltos vezetékkel teljes egészében át kellett feszíteni. Erre a célra viszont vasanyag nem állt rendelkezésre, ezért a Duna két partján két darab 42 méter magas fagulat épített a közművek, és acélköteleken 560 méter hosszúságban átfeszítették a Dunát a 35 000 voltos távvezetékkel. A gúlak 1945 végére készültek el. Az átfeszítés még decemberben megtörtént, így 1945. december 24-én az új átfeszítésre kapcsolta rá a közművek a komlói központot. Ily módon sikerült télre is biztosítani az áramszolgáltatást.

A közművek rendbe hozta a megsérült transzformátorokat és hozzálátott az elpusztult közvilágítás helyreállításához is. Az egész közvilágítást központi kapcsolással oldotta meg.²⁵⁵

A városi gázgyár megszakítás nélkül működött 1945. március 19-ig, amikor is elfogyott a karvini szén. A gázgyár további működtetéséhez csak – az orosz városparancsnokság részére villanygyártás céljából a posztógyárhoz elszállított – 36 vagon szénen felüli mennyiséget lehetett felhasználni. Az arcvonalnak a Duna vonalától történt eltávolodása után lehetett csak hozzáfogni a posztógyári áram bekapcsolási munkáihoz. Az erőfeszítések december 25-én eredményre vezettek. Két hónapi áramszünet után ez nagy meglepedést váltott ki a város lakosságában. Az áramszolgáltatás biztosítása azonban további erőfeszítéseket követelt. A téli árvízben végzett fáradtságos munkák, az elvitt oszlopok helyébe újak beszerzése sok utánajárást igényelt. A város közönsége 1946. április 29-től a komlói bányából kapta az áramot. Ezzel lehetővé vált az eddig árammal el nem látott városrészek, a Bács megyei községek, később pedig a Dél-Pest megyei községek árammal történő ellátása. Május 1-jén Bácsbokodot, május 2-án Bácska teljes keleti részét, május 6-án pedig Kalocsát és Dél-Pest megyét is sikerült az áramszolgáltatásba bekapcsolni.²⁵⁶

Az 1946. május 28-i polgármesteri jelentés szól az utcai világitásról is. Eszerint a város utcái a lehetőségekhez képest ki vannak világitva. Ehhez újjá kellett építeni a villamos távvezeték jelentős részét, rendbe kellett hozni a közvilágítási berendezéseket. A keskenyebb utcák világitását az úttest közepére helyezett átfeszített lámpákkal látták el, növelve ezáltal a fényhatást. A villamos közvilágítási hálózatot azokban az utcákban is kiépítette a város vezetése, ahol régebben kizárólag gázlámpák szolgáltatták a világitást. Mivel a gázgyár kapacitását az állandóan növekvő magánfogyasztás teljesen igénybe veszi, ezért a városvezetés úgy

255 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 8/2. Kig. 1947.; MNL BKML XXI. 502. c 24/3. Kig. 1946.

256 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 20/1. Kig. 1945. 2. kgy. jkvi szám

tervezte, hogy a jövőben az utcák világítását kizárólag villanyval oldja meg. Az ily módon megtakarított gázmennyiség pedig a magánháztartások céljait fogja szolgálni.

A városnak még 1945-ben szét kellett bontania a dunai uszályhidat és le kellett szereltetnie az azon elhelyezett távvezeték is. A város vezetői mivel más megoldást nem találtak, tárgyalásokat kezdtek a helyi Szövetséges Ellenőrző Bizottsággal, amelynek közbenjárására sikerült az orosz katonai hatóságoktól ideiglenesen 5 uszályt szerezni. A villamos távvezeték dunai szakaszát azokra helyeztette el a város. Ez a megoldás a téli időszakra nem volt megfelelő, mert az esetleges jégzajlás elsodorta volna a vezetékét. A hídpillér roncsain való áthelyezés sem volt járható út, mert ha azokra a MÁV-nak szüksége lett volna, a távvezeték el kellett volna onnan távolítani. Mivel a két parton felállítandó vasoszlopokhoz a város vasanyagot nem tudott beszerezni, fagúlák építését határozta el. A felállítandó két darab 40 méteres fagúlához rengeteg faanyagra és összekötő vasroncsra volt szükség. Ezért a város vezetése a Bába község villamosításához évekkel ezelőtt kiszállított impregnált vezetéktartó-oszlopokat, valamint a pécsváradi és vérédi távvezeték tartalékoszlopait Bajára szállította. Innen, illetve a pilótázott hídrészből sikerült biztosítani a faanyagot. Az átfeszítéshez szükséges acélkábelek gyártását a budapesti Felten kábelgyár vállalta.

A fagúlák terveit a városi mérnöki hivatal vezetője, míg a gúlákat bajai ácsok készítették el. A vascsavarokat, szerelvényeket a város részben a gázgyárral, részben bajai iparosokkal készíttette el. Az elektromos szerelési munkákat a városi közművek személyzete végezte el. Így a Dunának ezt az egyedülálló átfeszítését kizárólag bajai munkások végezték. A munkákat a napszámoshiány és a rossz időjárás is hátráltatta. Az átfeszítést 1945. december 24-ének délutánjára sikerült befejezni.

A gázgyár 1945. március 19-én szénhiány miatt kénytelen volt leállni. A leállás után a város kijavíttatta a régi kemencéket és más készülékeket is. Így a gázszolgáltatásnak műszaki akadálya a továbbiakban nem volt. A gázgyártáshoz szükséges külföldi

szén beszerzése azonban jelenleg komoly akadályokba ütközik. A hazai szenek csak friss állapotban alkalmasak többé-kevésbé erre a célra. Mivel a gázkemencéket állandóan felfűtött állapotban kell tartani, a gázgyártás csak akkor indulhat meg, ha a város elegendő, legalább 3 havi széntartalékkal rendelkezik. Ehhez pedig meg kell várni a cseh-sziléziai szénszállítások megindulását. Szükséges azonban az is, hogy a kormány kompenzációs szerződést tudjon kötni a bányákkal. Ha erre sor kerül, a polgármester megígérte, mindent el fog követni azért, hogy a bajai gázgyár az első ilyen szénszállítmányból megfelelő mennyiséghez jusson. Megvizsgálják a lehetőségét annak is, hogy a külföldi szénhez bizonyos mennyiségű magyar szenet keverve, az így gyártott gázhoz lipcei földgázt keverve, nőni fog-e a gáz fűtőértéke.²⁵⁷

A város áramellátása folyamatos, derül ki a polgármester 1946. június 4-i jelentéséből. Csupán néhány órás megszakítást jelentett az, hogy ismeretlen tettesek puskalövéssel elszakították a távvezeték egyes részeit.

Június második felében a fenntartási és javítási munkák során folyt a villámhárítók felszerelése, a vezetéktartó-oszlopok megvizsgálása, továbbá az árammérők felülvizsgálata.²⁵⁸

Az 1946. december 17-i polgármesteri jelentés szerint a fennálló anyagihiány miatt sem a villamosmű, sem a gázmű nincs olyan állapotban, hogy csak a normális fenntartási munkákkal tudjon törődni. Szeptemberben a komló–bajai távvezeték üzemi telefonberendezését kellett kicserélni, októberben a Duna-parti gúla jégvédelmét kellett biztosítani. Munkaerő híján azonban nem sikerült ezeket a munkákat elvégezni. A fennálló anyagihiány lassította a városi közvilágítási munkák menetét.

A polgármester szólt az áramszolgáltatásban fellépett súlyos zavarokról és a még jövőben is szükséges korlátozásokról. A komlói bánya új gőzkazánja és 10 000 lóerős gőz-turbógenerátora a háborús események miatt csak 1944 szeptemberében készült el, ám gőzturbináját a felszabadulás után jóvátételre el kellett szállítania. Emiatt régi kazánjait volt kénytelen továbbra is üzemben

257 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. sz. n./Kig. 1946. 46. kgy. jkvi szám

258 MNL BKML XXI. 502. c 6008/12. Kig. 1946.

tartani, amelyek sorban üzemképtelenekké váltak. Az állandó naponkénti hosszabb-rövidebb üzemszüneteket követően október 17-én a komlói áramfejlesztő telep teljesen leállt. A szeptember 18-tól 27-ig tartó üzemzavar során a Bajai Posztó- és Takarógyár látta el elektromos energiával a várost. A város viszonzásként 10 vagon pécsi szenet engedett át az üzem részére. Az áramszolgáltatás biztosítására a közművek igazgatójának és az összes érdekeltnek a részvételével az Iparügyi Minisztérium Komlón értekezletet tartott. Az értekezlet eredményeképpen Bajának a posztógyárat kellett volna hosszabb ideig igénybe vennie, míg a többi község és Kalocsa város áram nélkül maradt volna. Ennek a helyzetnek az elkerülése végett a közművek igazgatója Pécsre utazott, és az ottani MESZHART-tal kiegészítő áramszolgáltatás biztosításában állapodott meg. A komlói bánya leállása után október 17-én a városi távvezetékét átkapcsolták a MESZHART pécsi energiatelepére. November elejéig a pécsi erőműtelep látta el kiegészítő energiával az egész távvezetékrendszert. A kiegészítő áram drágább volt a komlói bánya által termelt áramnál, de az így jelentkező többletköltséget – a nagyfogyasztók kivételével – a közművek nem hárította át a városi közönségre. November 6-án a város újból visszakapcsolódott a komlói bányatelepre. Az üzemzavarok azóta is állandóak, mert a bánya elérte a békebeli terhelést, de a régi kazánok a csúcsidei terhelést már nem bírják. Ezért a csúcsidő alatti szükséges lekapcsolások sorrendjét a bajaiak által javasolt módon rendelte el az Iparügyi Minisztérium.

December 1-jén az elektromos energia árát az Iparügyi Minisztérium az eddigi 18%-ról 5%-ra mérsékelte. Ez a mérséklés a bajai közművek részére 300 000 forint bevételkiesést jelentett. Jóllehet a villanyáram árának csökkentésére a forint stabilizációja és a nagyközönség kereseti viszonyai miatt szükség volt, mégis az ebből eredő bevételkiesés a közműveket igen súlyosan érintette. Mivel a fenntartási anyagok változatlanul négy-hétszeres áron szerezhetők be a békebeli árakhoz képest, ezért alig van lehetőség a költségvetésben előirányzott munkák maradéktalan elvégzésére és a háztartási alaphoz előirányzott hozzájárulás megfizetésére.

A városparancsnokság visszadta a közműveknek az orosz katonaság által használt gázgyári munkáslakóházat. A lakóház rendbe hozatala után négy alkalmazott nyert abban megfelelő elhelyezést.

A gázgyár 1944. március 19-e óta szénhiány miatt nem üzemelt. A város 1946 szeptemberében hozzáfogott a gázgyár üzembe helyezési munkálataihoz, mert reményt látott arra, hogy biztosítani tudja a termeléshez szükséges szenet. A gázgyár teljes berendezését ki kellett javítani, és a berozsdásodott, kátránnyal eltömődött mozgatható részeket ismét használható állapotba kellett hozni. Ezek a munkák november elejére készültek el. A kemence befűtésére már október végén sor került, az első töltésekre azonban csak november 14-én. A város november 15-én indította meg a gázszolgáltatást. Azóta a fogyasztók száma lassan, de állandóan emelkedik. A fogyasztók csatlakozása azért halad lassan, mert a fogyasztók berendezései majdnem mindenütt elrozsdásodtak, a gázmérő felszerelése után azokat rendbe kell hozni. Bár a gázfogyasztás még csekély, de napról napra növekszik. Rendkívüli nehézségeket okozott a gázgyár beindításához szükséges szén beszerzése, és sok utánajárást, utazást igényelt a megfelelő szénmenyiség biztosítása is. A magyar szeneket a Gázgyárak Országos Szövetsége, a külföldi szenet pedig a Budapest Székesfőváros Gázművei útján sikerült beszerezni. Ennek köszönhetően a gázgyár megfelelő szénkészlettel rendelkezik. Az, hogy ez a helyzet a jövőben is fenntartható lesz-e, kizárólag azon múlik, hogy tudják-e a bányák teljesíteni a szénkiutalásokat. A termelt koks minősége gyengébb ugyan a háború előtti koksznál, azonban így is nagy segítséget jelent a város közönségének, mert az Anyag- és Árhivatalnál sikerült elérni, hogy a városi gázgyár termelésének egy részét a nagyközönség számára felszabadítsa.

A város vezetése tervezte a közvilágítás rendbe hozásának folytatását, a már nagyon rossz állapotban lévő vezetéktartó-oszlopok cseréjét is. Ehhez azonban csak csekély készlettel rendelkezett, az új oszlopok beszerzése pedig egyelőre kétséges, ezért a közüzemek átmenetileg kénytelen volt a rossz oszlopok gyámfázásával beérni. A pénzügyi viszonyok javulásával tervezték

Bátya és Fajsz községek villamosítását is. Erre annál is inkább szükség volt, mert a város vezetését az Iparügyi Minisztérium felszólította ennek a kivitelezésére. A két község villamosításával akkor is foglalkozni kell, ha a tőkét a város ehhez csak hitel útján tudja fedezni.²⁵⁹

Az 1947. február 15-i polgármesteri jelentés szól a közművek alkalmazottai körében tapasztalható nagy nyugtalanságról és elkeseredésről. Ezt a csekély keresetek és az állandóan romló megélhetési viszonyok váltották ki. Az alacsony keresetek súlyos akadályát képezik a téli élelmiszer- és tüzelőanyag-beszerzésnek, a ruházati cikkek aránytalanul magas ára is állandó panasz tárgya, ami előbb-utóbb a felelős vezetők elleni nyílt fellépéshez fog vezetni. A munkások ugyanis nem értik, hogy miért nem lehet a kollektív szerződésekben előírt bérnél többet fizetni. Állandóan azt hangoztatják, hogy a más vállalatnál dolgozó munkások mellett, hogy lényegesen többet keresnek, még természetbeni juttatásokat is kapnak, míg a bajai közművek a 182 400/1946. BM rendelet alapján megszüntetett minden külön juttatást. A város vezetői a szakszervezet támogatásával úgy igyekeztek megakadályozni a nyílt elégedetlenség kirobbanását, hogy a szakmunkások nagy részét a magasan kvalifikált bércsoportokba osztották be. Ez a megoldás viszont a havidíjas szakmunkások körében fog nyugtalanságot kiváltani, így ezeknek is béremelést kell nyújtani. Az alkalmazottakat az egységes közüzemi illetményrendszer ügyében fennálló teljes bizonytalanság nyugtalanítja, és az a veszély, hogy közigazgatási fizetési osztályokba sorolás esetén a mai keresetek 50%-kal, sőt ennél is magasabb mértékben csökkenni fognak.

A közüzemek a kemény hideg miatt csak a legszükségesebb szabadbani munkákat tudja elvégezni, ezért jobbra csak a közvilágítás rendbe hozásához szükséges lámpatestek műhelybeni összeállításával foglalkozik. Tervei között szerepelt a közvilágítás teljes átalakítása, az ONCSA-telep villamosítása, a távvezetési és a városi korhadt vezetéktartó-oszlopok cseréje, vagy gyámolítása. Távlati terve a Dél-Pest megyei Bátya és Fajsz községek vil-

259 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 20/2. Kig. 1946.

lamosítása volt. A gázhálózat átvizsgálására és az üzemen kívül helyezett gázközvilágítási lámpatestek leszerelésére csak tavasszal kerülhet sor.

Az áramszolgáltatásban azért nem állt be zavar 1947 januárjában, mert a komlói erőműtelep kooperált a MESZHART pécsi telepével. A városi gázgyár teljesítménye a fogyasztók csatlakozása révén állandóan növekszik. A kalocsai fogyasztók erős hírlapi támadást intéztek az erélyes behajtás ellen, mert a bajai közüzemek a nem fizető fogyasztókat kikapcsolta. Áramszámláit a bajai és a kalocsai kórház sem tudja már hónapok óta fizetni.

A gázgyári munkáslakóházat, – amelyet 1944. november 30-tól 1946 novemberéig az orosz katonaság foglalt el – a város helyreállította, és négy munkást helyezett el a két-két szoba-konyhás, fürdőszobás lakásban.²⁶⁰

Az ONCSA-telep külső villamos vezetékének elkészítése után a Duna-parti teljesen elpusztult városi hálózatot hozta rendbe a közművek, derül ki a polgármester 1947. július 26-i jelentéséből. Ennek a munkának a befejezése után a bajaszentistváni hálózatnak és közvilágításnak a bővítési munkáihoz szándékozott hozzáfogni, amennyiben azt a személyzethiány és a közbejött sürgős fenntartási munkák engedik. A közművek a Goldschmidt-malom villamosítására a malom előtt egy új transzformátorállomást létesített és biztosította egyúttal a malom működéséhez szükséges villamos energiát is.

A komlói bánya a porszéntüzelésű új gőzkazánját már üzembe helyezte, amely lehetővé tette a lekapcsolások és áramszünetek csökkenését.

A közművek személyzete a minisztérium által ismételtelen bejelentett létszámlhiány miatt csak állandó és rendkívül nagymértékű túlmunkával tudta az üzemek forintmérlegeit, a hároméves tervet, a Dél-Pest megyei 7 község villamosítási terveit, és a költségvetéseket elkészíteni.²⁶¹

260 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 8/1. Kig. 1947.; MNL BKML XXI. 502. c 14/14. Kig. 1947.

261 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. sz. n./Kig. 1947.

A komlói erőműben üzembe helyezték az új nagy porszen-tüzelésű kazánt, számol be az eseményről a polgármester 1947. november 15-i jelentése. Mivel a turbinák még a régi teljesítményű gépek, így Komló a terhelést sok esetben nem bírja, ennek következményeként pedig Bácska egyes részei és a vérédi körzet, gyakran áram nélkül marad. A komlói bánya vezetősége szerint az új nagy teljesítményű, 10 000 lóerős gőzturbina üzembe helyezésére csak 1948 áprilisában kerülhet sor. A városban tovább folyik a közvilágítás kiépítése. A munkával a Szentistván, a Szentjános városrészben, és a Duna-parton készültek el eddig. A gyenge minőségű izzólámpák gyakran egy-két nap alatt kiégnek, pótlásuk azonban csak a város közvilágításának hetenkénti átvizsgálásakor lehetséges. Jó lenne, ha a városi közönség figyelmettené a közműveket a kiégett lámpákra.

A gázgyár hálózata a háború alatti és az azutáni évek karbantartási munkáinak elmaradása miatt elhanyagolt, a gázvezetékek mentén gyakran lépnek fel gázömlések. Most a csőtörések felkutatása és megjavítása folyik. A propánbután palackos gáz szolgáltatására csak 1948 tavaszán kerülhet sor, mert a tervhivatal az acélpalackok beszerzésére kért beruházási engedélyt még nem adta meg.²⁶²

Baja város Közműveinek tisztikara az 1948. február 18-i polgármesteri jelentés szerint januárban az Országos Tervhivatal által előírt hároméves részlettervek kidolgozásával foglalkozott, és állandó túlórázásokkal is csak alig tudta azokat az igen rövid határidőn belül elkészíteni.

A kedvező időjárás lehetővé tette a villamos közvilágítás további kiépítését, a gázelosztó-hálózat hibáinak felkutatását és rendbe hozását. A pécsi szénmosó leállása miatt csak személyes utánajárással sikerült a gázgyár szénszükségletét biztosítani.

Az alkalmazottak és a fizikai munkások körében igen nagy az elégedetlenség, sőt a zúgolódás amiatt, hogy késik az egységes üzemi illetmény szabályzat kiadása, amely miatt az új kollektív szerződések béreit nem kaphatják meg. Súlyosbította a helyzetet,

262 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 8/4. Kig. 1947.

hogy a Magyar Állami Szénbányák komlói villamos üzeménél már az új béreket fizették, amelyek lényegesen magasabbak voltak a bajai közműveknél fizetett béreknél. Emiatt a munkakedv csökkent. A polgármester a hároméves terv érdekében javasolta az üzemi illetmény szabályzat mielőbbi jóváhagyását.²⁶³

Az elmúlt negyedév során a villamos üzem fokozatosan kiépítette Szentistván városrész közvilágítását, villamosította a városi kertészetet, Baján és Kalocsán hálózatbővítéseket végzett, tudjuk meg a polgármester 1948. február 22-i jelentéséből.

A gázgyár erőteljes ütemben vizsgálja át a 60 év óta karban nem tartott hálózatát. Már eddig is sok csőtörést, hálózatdugulást és gázömlést szüntetett meg. Gazdaságosabbá tette a gázgyártást, lényegesen javította a gáz minőségét. Ezekkel az intézkedésekkel sikerült a gázgyár rentabilitását olyan mértékben javítani, hogy az eddigi 188 000 forintra rúgó hiány 22 000 forintra mérséklődött. A gázgyár fennmaradásának elsődleges feltétele a fogyasztók számának növekedése.

A közművek a már letárgyalt költségvetése alapján a városi háztartási alaphoz az 1947/48-as évben 396 000 forinttal fog hozzájárulni, ami igen hathatós segítség a városnak. A város elsőrendű érdeke az, hogy a közművek megfelelő vezetéssel továbbfejlődjen, ezért hároméves tervük is ennek a jegyében készült.

A villamos üzem a hároméves terv során összesen 6 510 000 forintot kívánt fejlesztésre fordítani. Ebből az összegből kívánta megvalósítani az első tervév beruházásai között Bátya és Fajsz községek villamosítását, a bajai hálózat bővítését és teljesítményeinek növelését, a Dél-Pest megyei és kalocsai hálózatok bővítését, és más beruházásokat. Szociális kiadásokra 30 000 forintot, a Roósz-féle ház felépítésére ugyancsak 30 000 forintot szánt. Az első tervév beruházásaiból 972 000 forintot a közműveknek saját tőkéjéből, míg 667 000 forintot Bátya és Fajsz községek hozzájárulásaként, tervhitelből kívánt finanszírozni.

A gázgyár első évi 211 000 forintos beruházása, a hálózat rendbe hozását és kemenceépítést irányzott elő, amelyet teljes egészében saját tőkéjéből kívánt fedezni.

263 MNL BKML XXI. 502. c 14/9. Kig. 1948.

A villamos üzem és a gázgyár a hároméves terv keretében összesen 6 555 000 forintos beruházási tervet szándékozott realizálni, amellyel Baja város és a vármegyék élén haladt.

A város közvilágítása 1948-ban az 1938. évinek 218%-ára, a háztartási áram eladása 158%-ára, az ipari célra szolgáltatott áram 326%-ára emelkedett. Mindezt az eredményt a bajai közművek úgy érte el, hogy az országban még nagyon kevés ipari üzem érte el a háború előtti kapacitása száz százalékát.²⁶⁴

Az 1948. február 28-i polgármesteri jelentés szól arról is, hogy a gázgyár az újabb szénáremelés, valamint a gázcső anyagának nagymérvű drágulása következtében ismét nehéz helyzetbe került. Mivel a közműveknél valószínűleg a szénáremelést nem a gázra, hanem csak a koksza fogják áthárítani, emiatt ennek az értékesítése még nehezebbé fog válni, mert már a mostani egységár is olyan magas, hogy amellet kokszt értékesíteni alig lehetséges.²⁶⁵

Márciusban a városi közművek a Szentistván és a Posványosi úti hálózatbővítéseket végezte, növelte a közvilágítási lámpák számát, elkészítette a díszvilágítást a városháza főfalán a centenáris ünnepekre, továbbá a Kamarás-Duna sétány díszvilágítását is. Engedélyt kért a minisztériumtól Bática és Fajsz községek villamosítására vonatkozó versenytárgyalás lebonyolítására és a tervrajzok elkészítésére.

A februárban megjelent 113 027/1948. számú iparügyi miniszteri rendelet a komlói bánya által nyújtott engedményt 12%-ról 3%-ra mérsékelte, és csökkentette a bajai közművek által nyújtott engedményeket is, 18%-ról 14%-ra. Ennek következtében a közművek várható bevételei is csökkenni fognak.²⁶⁶

A bajai közművek a hároméves tervében a 8 éve karban nem tartott villamos hálózatok felújítását, hálózat-megerősítéseket és hálózatbővítéseket vett számításba, az 1948. május 12–13-i polgármesteri jelentés szerint. Az üzem a 35 000 voltos komlói–bajai távvezetéken az elmúlt 9 hónap alatt több oszlop- és szigetelőcse-

264 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 4026 Kig. 1948. 1. kgy. jkvi szám

265 MNL BKML XXI. 502. c 14/18. Kig. 1948.

266 Uo. 14/23. Kig. 1948.

rét végzett, tüzetesen átvizsgálta a 60 km hosszú vezeték valamennyi oszlopát, szigetelőjét, betonlábait, a vezetékeket, és saját telefonvonalát. A baranyai 15 000 voltos távvezetéken és községi elosztóhálózatokon szintén oszlopcsereket végzett, sok oszlopot gyámoszloppal látott el, nagyfeszültségű szigetelők cseréjét hajtott végre, és végigvizsgált minden egyes vezeték tartó-oszlopot. Ugyanezeket a munkákat elvégezte a 22 000 voltos baja–kalocsai távvezetéken és a Dél-Pest megyei elosztóhálózatokon is. Ezenkívül rendbe hozta a kalocsai hálózat egyik transzformátorállomását és újra bekapcsolta a közvilágítás ellátásába. Az első tervére előirányzott felújításokat sikerült a kalocsai, pécsváradi és véméndi körzetekben 100 százalékosan, a sükösdi és hidasi körzetekben pedig 85 százalékosan elvégezni. A bajai 5000 voltos körvezeték és a bajai elosztóhálózat felújítási munkái teljes erővel folynak. Megtörténtek az oszlopcserek, sikerült kiküszöbölni a megrongálódott légvezeték hibáit, kicserélni az elrozsdásodott légbiztosítókat, még 1947 őszén sikerült rendbe hozni az elpusztult szentjánosi és szentistváni hálózatokat. A bajai feszültségváltó-állomás átlótt 3000 kVA-es transzformátorát sikerült újra üzembe helyezni. Folyik a bajai elosztóhálózat transzformátorainak átcsoportosítása és teljesítményének növelése is. A transzformátorállomáson eddig 4 nagyobb teljesítményű feszültségváltót építettek be. Ezek közül kettő új, 75 kVA teljesítményű, míg a másik kettő az előbbiekből kiépített transzformátor, melyeket a közművek újratisztított olajjal látott el. A bajai transzformátorállomáson felállított Laval rendszerű olajcentrifugával sikerült valamennyi transzformátor régóta esedékes olajának tisztítását elvégezni. Befejeződött Baján az árammérők leolmozása, de vidéken ezen a téren még sok a tenivaló. Az üzemi székházban újra üzemképes állapotba sikerült hozni a mérőhitelesítő-állomást. Ez az állomás végzi a hálózatról és a fogyasztóktól visszakerülő árammérők újbóli szabályozását, illetve javítását.

A közüzemek 1948. március 15-én megnyitotta alkalmazottai számára az üzemi székházban létesített kultúr helyiséget.

Bátya és Fajsz községek villamosításának előmunkálatai jelenleg is folynak, az iparügyi miniszter május 20-ára versenytárgyalást hirdetett. Ez ügyben a tervhivatalban a községek bevonásával május 10-én tárgyalás folyt. A munkálatokhoz szükséges oszlopokat, szigetelőket, vezetékeket és vastartókat a közüzemek jórészt már beszerezte.

Baja város elosztóhálózatát új utcák bekapcsolásával a közüzemek 1700 méterrel bővítette. Októberben Szentjánoson és a Duna-parton, novemberben a hídroncskiemelőknél, decemberben a városi kertészetnél, januárban a Koppány utcában, februárban a Posványosi úton, márciusban a Gyüdi utcában, a Mártonszállási úton, a Csaba utcában és az Akácós úton, áprilisban a Szenes utcában építette ki a hálózatot. Hajóheggesztés céljára ideiglenes vezetéket és transzformátorállomást állított fel. Elvégezte a hálózat megerősítését a Sziebert börgyár és a NOSTRA részére, új 75 kVA-es transzformátorállomás felállításával bekapcsolta a hálózatba az eddig saját erőteleppel rendelkező Goldschmidt-hengermalmot is. Állandóan bővíti a közvilágítási lámpák számát. Augusztus 1-je óta 86 új közvilágítási lámpát szerelt fel, rendbe hozta a Déry-kertben a fényszórók vezetékeit is. Az 1848/49-es forradalom és szabadságharc centenáris ünnepsége alkalmából a városháza főhomlokzatára díszvilágítást szerelt fel.

A bajai közművek Kalocsán a Szent Imre és az Iskola utcákban 665 folyóméter új hálózatot épített, míg hálózatmegerősítést végzett a Katona István és a Híd utcákban. Érsekcsanádon, Pécsváradon kisebb mértékű hálózatbővítésre, Véménden pedig a Vihar utca villamosítására került sor. A bajai elosztóhálózat részére 5 új 75 kVA-es transzformátort rendelt meg.

A hároméves terv első évének 9 hónapja alatt a villanyfogyasztók száma 700 fővel nőtt, és a közművek 35 új erőátviteli fogyasztót kapcsolt be. A polgármester azon reményének adott hangot a jelentésében, hogy a komlói erőművek most üzembe helyezett új nagy gőzturbinája révén Komló most már maradéktalanul ki fogja tudni elégíteni az igényeket és az állandóan emelkedő terhelést is bírni fogja.

A hároméves terv kezdetén a bajai gázgyár gyári berendezése és hálózata is olyan elhanyagolt állapotban volt, hogy a hálózati veszteségek óriásira nőttek, aminek következtében a törvényhatósági bizottság annak végleges leállítását határozta el. A gázfejlesztő kemencék csaknem hasznavehetetlen állapotban voltak, a hálózat pedig számos helyen olyan mértékben rongálódott és használódott el, hogy a termelt gáznak több mint a fele kárba veszett. A tönkrement üzemben a hároméves terv iránymutatása mellett indult meg az újjáépítés. A gázgyár vezetősége még 1947 októberében a Magyar Gázgyárak Országos Szövetségétől kapott szakértőkkel együtt tüzetesen átvizsgálta a gyár helyzetét, megbeszélte a tennivalókat, és még ebben a hónapban megindult az újjáépítés. Megszüntették a gázfejlesztő kemencék eddigi gázalátüzelését és a gazdaságosabb üzemmódot jelentő kokszalátüzelésre tértek át. A város egész gázhálózatát 1947. október 20-tól 1948 márciusáig tüzetesen átvizsgálták és megszüntették a hálózati fővezetéken, valamint a csatlakozó vezetéseken talált gázömléseket. Méréseket végeztek a hálózaton, amelyen több helyen is fűcsődugulást találtak. A dugulásokat vezeték-kiemeléssel, illetve új vízgyűjtő beépítésével szüntették meg. Műszerekkel megvizsgálták a fogyasztóknál felszerelt gázmérőket, amelyek közt sok olyan akadt, amely 10–50%-os késéssel működött, vagy fogyasztást egyáltalán nem mért. Ezeket az újonnan megjavított és hitelesített gázmérőkkel cserélték ki. A polgármester kifejezte azon reményét, hogy a közüzemek termelési tervében előirányzott és 1947-hez képest 25%-kal megemelt gázértékesítést sikerül elérni, míg a saját gázfogyasztást csökkenteni. 1947 őszén sikerült rendbe hozni a Szentjánosi út gázközvilágítását. Ezt azonban a közönség fegyelmeztelensége miatt alig lehetett használni, mert az oda felszerelt 16 új gázlámpa üvegburkából rövid időn belül 14 darabot ismeretlenek összetörtek. Így nem sikerült megoldani a posztógyárba tartó munkások útjának megvilágítását. 1948 márciusában ezért itt a közvilágítást megszüntették, kiásták a vezetéseket és helyette a március 15-i ünnepélyre elkészítették a Kamarás-Duna sétányának dísz gázközvilágítását. A sétányon 15 darab, három-négy gombaégős gázlámpát szereltek fel. További 3

darabot a halpiac feletti részen kívántak elhelyezni. A Szentjánosi utat a villamosmű még 1948 folyamán felépítendő új, 5000 voltos vonal alatt átfeszített lámpákkal szándékozott kiépíteni. A gázgyár jelenleg csak egy gázfejlesztő kemencével rendelkezik, az is az utolsó üzemnapjait éli. Folyamatban van egy új gázfejlesztő kemence felépítése, amelynek anyagai már a város birtokában vannak, és az előzetes költségvetés benyújtására 3 vállalkozó céget már fel is hívtak. Erre a célra a hároméves terv első évében 100 000 forintot irányoztak elő.

A közművek vezetősége az új gázfogyasztók szerzése érdekében hatékony propagandát fejtett ki. Eszerint az 1948 április 1-je után belépő új fogyasztóknak 1 évig díjtalanul, további 1 évig pedig 50%-os kedvezménnyel nyújtja a gázmérő után fizetendő kölcsöndíját. Az új gázfogyasztók toborzása az ígért kedvezmények miatt olyan sikeres volt, hogy az új gázmérők felszerelését és a csatlakozók készítését a közművek szerelőgárdája alig győzte.

Sikerült javítani a közönség által 1947-ben jogosan kifogásolt gáz minőségét is. A gázgyár azóta már kb. 4000 kalória fűtőértékű gázt tud szolgáltatni, és ezzel együtt a fogyasztók panaszai is megszűntek.

A polgármester kifejezte még azon reményét is, hogy a mai nyersanyagárak és termelvények diszparitása mellett is sikerül a gázgyárat gazdaságossá tenni, és a következő tervévben teljesen megszüntetni a veszteségeket.²⁶⁷

1948 májusának végén a villamos üzem a város egyik utcájában hálózatbővítést, valamint a bajai és távvezeteki oszlopok cseréjét végezte. Irodai személyzete a Bátya és Fajszt községek villamosítására kiírt versenytárgyalásra megadott városi ajánlatral és a hálózatok részletterveinek az elkészítésével foglalkozott.

A gázgyár a Szent János úti csővezetékét szedte fel. Emellett elvégezte a Szent Antal utcában és a környező utcákban a hálózatjavítási és gázcsőtisztítási munkákat. Számba vette az új kemence építéséhez szükséges anyagokat. A könyvelőség az üzemi

267 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 4026/2. Kig. 1948.; XV. 33. V. Sz. Polgm. jelentések 1903–1949. 7073. ksz 4026/2. 1948.

alkalmazottak sátusba sorolásának előmunkálatait végezte el. A közüzemek pénzügyi helyzetét a polgármester kifogástalannak minősítette.²⁶⁸

A villamos üzem befejezte a Határ utcai hálózatbővítést és elvégezte az 1948. évre előirányzott oszlopcseréket és gyámfázásokat a bajai elosztóhálózaton. Mindezt a polgármester 1948. június 30-i jelentéséből tudhatjuk meg. Június 5-e után megkezdte a Bajcsy-Zsilinszky úti 5000 voltos vonal újjáépítését és elkészítette a Türr István emlékműhöz vezető útig a vonalmunkákat, ahol már csak az átfeszített közvilágítási lámpák felszerelése van hátra. Az üzem a Kamarás-Duna betonhídján két közvilágítási lámpát szerelt fel és elvégezte a magánfogyasztók bekapcsolásához szükséges szerelési munkákat is. Júniusban Baján 8 fogyasztót sikerült bekapcsolni a hálózatba. Kalocsán új transzformátorállomás létesítésére kötött megállapodást a Duna-Tisza közti Gazdák Tejszövetkezetével. Ennek a transzformátorállomásnak a bekapcsolása a napokban várható. Erről a transzformátorról lehetőség nyílik a kalocsai ONCSA-telep villamosítására is.

A gázgyár befejezte a Bajcsy-Zsilinszky úti lámpák leszerelését és a csőkiemeléseket, majd felszerelte azokat a korzón, még további 3 darab gázlámpát a halpiac és a Szent István tér közötti részen. Megkezdte a hónap folyamán a régi kemence lebontását is, amely munka hamarosan befejeződik.

Az üzemek irodai személyzete elkészítette a hároméves terv 1948. évének utolsó 5 hónapjára vonatkozó részletterveit, valamint a gáz- és villamos üzem költségelőirányzatát.²⁶⁹

A villamos üzemek elvégezte a Bajcsy-Zsilinszky úti 5000 voltos vonal újjáépítését egészen a posztógyár sarkáig, tudjuk meg a polgármester 1948. július 30-i jelentéséből. Innen azonban a vezeték a transzformátorállomásig a posztógyári 5000 voltos vonal miatt csak az áramszolgáltatás kikapcsolásával lehet továbbvinni. Ezért az itteni munkák csak a posztógyári üzemszünet alatt hajthatók végre. Megkezdte a nagytám–nemesnádudvari távvezeték-szakasz újjáépítését is, ám ezek a munkák még mindig folynak.

268 MNL BKML XXI. 502. c 14/34. Kig. 1948.

269 Uo. 14/40. Kig. 1948.

A gázüzemben folytatódott a kiselejtezett gázfejlesztő kemence lebontása, a bontásból kikerülő és még használható samott-téglák kiválogatása, és megtisztítása.

Július elején a vonatkozó BM rendelet alapján megtörtént a közüzemi alkalmazottak fizetési fokozatokba sorolása. A besorolásokat a költségvetések helyszíni tárgyalásakor szóbelileg is jóváhagyták.

Az Országos Tervhivatal – a Nemzeti Szálló megvételét kivéve – elfogadta a közüzemek 5 hónapos részlettervét. A Nemzeti Szállóra előírányzott 330 000 forintot azonban Bátya és Fajszt községek villamosítására rendelte fordítani.²⁷⁰

A villamos üzemek a vasútállomás előtti villamos vezetékét útépités miatt az út Vonatkert felé eső oldalára helyezte át és átrendezte az ottani vezetékhálózatot is, tudjuk meg a polgármester 1948. augusztus 31-i jelentéséből. A Kamarás-Duna betonhídján a megrongálódott és zárlatos közvilágítási kábelvezeték az üzem kijavította, és bekapcsolta az ottani lámpákat. A Lökert-sori transzformátor közelében a fogyasztói csatlakozások helytelen megoszlása miatt előforduló állandó üzemzavarokat a csatlakozások átrendezésével szüntette meg. Kiásták a posztógyár felé haladó Bajcsy-Zsilinszky úti új 5000 voltos vonal megépítése után maradt régi oszlopokat és azokat a gázgyárba szállították. Érsekcsanádon a villamos üzemek a Közművelődési Felügyelőség rendezésében történt szabadtéri előadásra 350 méter hosszú ideiglenes vezetékét épített, az Ertl-kertben pedig a bajai kultúrnapok céljaira háromfázisú vezetékét létesített. Az új kereskedelmi iskolában berendezte a közművek kiállítási termét és részt vett a megnyílt ipari kiállításon. Bátya és Fajszt község villamosítására új költségvetést állított össze azzal a céllal, hogy azt az Országos Tervhivatalnak bemutathassa, és a villamosítások ügyét újból megtárgyalhassa. Augusztusban 23 új áramfogyasztót sikerült a hálózatba bekapcsolni.

A gázgyárnál folytatódott a kemencebontás anyagának megtisztítása. A szegedi Mértékügyi Intézet kiküldötteinek jelenlétében sor került a gázmérők időszakos hitelesítésére és kitisztítot-

270 MNL BKML XXI. 502. c 14/48. Kig. 1948.

ták a gázgyártási kátránypincét is. Augusztusban újból megkezdte a gázgyár a még gyanús hálózatrészek megvizsgálását. Ezzel a hálózati veszteségek további csökkentését kívánta elérni. A Gerté-féle ház lebontásából származó anyagokat a gyár megvette és saját telephelyére szállította. Ezeket az anyagokat a hároméves terv 5 hónapos tervében előirányzott gázgyári raktár, munkásétkező és fürdő épületénél szándékozott felhasználni. Július 20. és augusztus 20. között 18 új fogyasztót sikerült a gázhálózatba bekapcsolni.

Az üzemi bizottsággal egyetértésben összeállították és jóváhagyásra felterjesztették az Országos Munkabérmegállapító Bizottsághoz az alkalmazottak közigazgatási és kollektív alapon történő javadalmazásának összesítőjét. Ez az összesítő a 8260/1948. Korm. rendelet alapján készült. A közüzemek pénzügyi helyzete kielégítő, de a pénzügyintézetek fúziója miatt az üzemek az eddig 5 pénzügyintézetnél elhelyezett betéti állományát már csak a Bajai Takarékpénztárnál és az Önszegélyező Hitelszövetkezetnél tudja elhelyezni.²⁷¹

A városi közművek villamos üzeme folytatta a hároméves terv első éve programjának végrehajtását, értesülünk a polgármester 1948. szeptember 4-i jelentéséből. A bajai szekunderhálózat különböző részein oszlopcsereket, oszlopgyámolításokat végzett. Több helyen bővítette a bajai villamos hálózatot. Az 5000 voltos primer városi hálózat Szent László és Madách Imre utcai szakaszán oszlopcsereket hajtott végre. Bővítette a közvilágítási vezetéket a hajóállomásnál a vízállomásjelző kivilágításához, helyreállította a közvilágítási lámpákat a Kamarás-Duna betonhidján, a Vöröshídon lévő lámpát pedig földalatti kábelcsatlakozással villanylámpává alakította át. Ezen a módon sikerült jobb világítást adni a hídon átmenő útszakasznak. A villamos üzem postai megrendelésre telefonvédő-szereléseket végzett a város több utcájában, így a Madách, az Alkotmány és az Attila utcákban. Átalakította a közvilágítás központi kapcsolását automatikus kapcsolásra oly módon, hogy új kapcsolóórákat szerelt fel. Ezáltal lehetővé vált a Bajcsy-Zsilinszky úti közvilágítás szétbontása

271 MNL BKML XXI. 502. c 14/62. Kig. 1948.

egész és félélszakás lámpákra. A város más helyein a félélszakás kapcsolószál kiépítésére csak az ősz folyamán fog sor kerülni. Így a most még az egész városban teljes számban égő lámpák közül éjfél után a kevésbé szükségeseket le lehet majd kapcsolni, ami árammegtakarítást fog eredményezni. A Bajcsy-Zsilinszky úti 5000 voltos bejövő távvezetékét úgy építette át a villamos üzem, hogy egyúttal felszerelte a primer és a szekunder hálózatot, a primer alá az üzemi telefonvezetékét is, továbbá a közvilágítási vezetékeket is. A város kívánságára a vasútállomás előtti hálózatot az üzem áthelyezte a Vonatkert felőli oldalra. Így sikerült megszüntetni a forgalmas járda és úttest közötti oszlopsorokat. Folytatta újjáépítési tervét Dél-Pest megyében is, ahol a komló–bajai távvezeték nagytám–nemesnádudvari 5 km hosszú, 2200 voltos távvezetékének nem szabványos módon felállított ideiglenes szakaszát 35 milliméteres alumíniumvezetékekkel építette újjá. A baja–komlói 22 000 voltos távvezetéken oszlopcseréket és oszlopgyámolítást végzett. Érsekcsanádon a szabadtéri előadásokra 350 méter hosszú ideiglenes hálózatot, Kalocsán pedig a Duna-Tisza közti Gazdák Tejszövetkezetének áramellátására új transzformátorállomást létesített. A bajai letranszformáló áram 6000 kVA-es nagy transzformátorának átvizsgálása és olajtisztítása érdekében üzemképes állapotba helyezte a már évek óta használaton kívül volt két 3000 kVA-es, valamint a 35 000 voltos transzformátorát, továbbá az ezekhez kapcsolódó kapcsoló- és mérőberendezéseket. Püspöknádasdon áthelyezte a telepes házakhoz veszélyes közelségben lévő 15 000 voltos vonalát.

A közüzemek részt vett a Szent István napján megnyílt ipari kiállításon, amelyen bemutatta az üzemek fejlődését, a gázgyártás menetét, az elektromos áramnak és a gáznak a legkülönbözőbb célokra történő előnyös felhasználását. Baján a két közgyűlés közötti időben a világítási fogyasztók száma 33, vidéken 15, a motorikus fogyasztóké Baján és vidéken egyaránt 15 fővel növekedett.

A gázgyár az elmúlt negyedévben főleg a gázgyártási berendezéseit vizsgálta át, hálózatkutatásokat csak kis mértékben végzett, több utcában hálózati gázömléseket szüntetett meg.

Májusban megszüntette a Bajcsy-Zsilinszky úti gázközvilágítást és felszedte az ott 650 méter hosszan lefektetett, jó állapotban lévő Mannesmann csőhálózatot. Ebből további 3 gázlámpát szerelt fel a kamarás-dunai sétány halpiac felőli részén. Egyes városi lakosok még mindig fegyelmezetlenek, mert a Kamarás-Dunapartján felszerelt gázlámpák üvegburáit állandóan összetörik, tetemes kárt okozva ezáltal a város közönségének. Az itteni világítás megszüntetése azonban veszélyeztetné a közbiztonságot. A gyár a gázfejlesztő kemence ősszel meginduló felépítésére megtett minden előkészületet. Lebontotta a régi, kiselejtezett kemencét, kiválogatta a még használható samottanyagokat, rendbe hozta az új kemencéhez szükséges retortafejeket, kátrányelötéteket.

A gázgyár termelése lényegesen meghaladta az előirányzatot. Mérőhitelesítést végzett 136 esetben, gázmérőt szerelt fel új fogyasztóknál 64 esetben.

A jelenlegi egységárak alapján a gázgyár elkészítette a Bátya és Fajsz községek elosztóhálózatainak költségvetését. Ezzel kapcsolatban a polgármester annak a reményének adott hangot, hogy ezen hálózatok költségeinek leszorításával sikerül végre ennek a két községnek is a hálózatát kiépíteni. Hangsúlyozta, hogy a két község villamosítása Baja város közönsége számára kizárólag csak erkölcsi kötelesség, mert a beruházási anyagárak és az áramegységárak közötti nagy diszparitás a faluvillamosítást ráfizetésessé teszi. Kifejezte továbbá azon reményét is, hogy a két község méltányolja Baja város közönségének törekvését, és a közművek által nyújtandó 300 000 forintos hozzájáruláson felül magára fogja vállalni a villamosításhoz szükséges tervhitelek terheit.²⁷²

A villamos üzemek vidéki osztálya szakértőkkel elvégeztette a bajai Duna-átvezetés gúlainak felülvizsgálatát, a baranyai körzetben pedig a 15 000 voltos távvezeték oszlopainak átvizsgálását, derül ki a polgármester 1948. október 29-i jelentéséből. Dél-Pest megyében 400 fm szekunder hálózatbővítést, a sükösi paprikamalom részére pedig új transzformátorállomást épített. Kalocsán most folyik az ottani ONCSA-telep hálózatbővítése.

272 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. sz. n./Kig. 1948.; XV. 33. V. Sz. Polgm. jelentések 1903–1949. 7073. ksz

Megkezdődtek a Bátya és Fajsz községek villamosításával kapcsolatos tárgyalások, sőt az oszlopokat és az anyagokat részben Kalocsáról tengelyen, részben Bajáról uszályon és az üzemi tehérgépkocsival ki is szállították a helyszínre. Bátyán már meg is kezdődött az oszlopok felállítása. A hálózatépítési munkák elvégzésére a Bajai Villanszerelő Szövetkezet és a Kalocsai Villamos Munkaközösség kapott megbízást.

A villamos üzem vezetősége elvégeztette az üzem Prohászka utcai bérházának villamos belső berendezésének szerelési munkáit, sőt a transzformátorháztól az irodáig új telefovonalat szereltetett fel. Emellett teljes erővel folytatta a féléjszakás közvilágítási szál kiépítését a Szentistván városrészben és a városházi körzetben.

A gázgyár elvégezte a Batthyány utcai gázfővezeték cseréjét, gőzkazánjavítást a kemencén, folytatta a hálózati gázömlések felkutatását, és a Gaál Péter utcában fekvő Nagy B. bérháza belső berendezésének szerelési munkáit is. A gázgyári lakatosműhely vasszerkezeteket készített Bátya és Fajsz község villamosításához és egyéb villamos bővítési munkákhoz.

Októberben a villanyfogyasztók száma Baján 11, az üzemek vidéki körzetében 28 fővel, a motorikus fogyasztóké öttel, vidéken eggyel nőtt. Baján mindössze 1 új gázfogyasztót sikerült a hálózatra kapcsolni.²⁷³

Az új gázfejlesztő kemence építés alatt áll, és az év végére fel is épül, tudjuk meg a polgármester 1948. december 18-i jelentéséből. A gázgyár távolabbi terve egy függőleges kiskamrás kemence felépítése, amely lehetővé teszi a tisztán hazai szenek elgázosítását, és ami a gázgyár üzemét végleg rentábilissá tenné. Napokon belül üzembe helyezik a gázgyár koksztörő berendezését is, amely a városi közönséget osztályozott, elsőrendű koksszal fogja ellátni. A gázgyár területén új irodát, raktárat, műhelyt, mérőhitelesítőt, munkásétkezőt és munkásfürdőt is magában foglaló épületet szándékoztak felépíteni. Erre a célra a pénzügyi fedezet biztosítva volt, megtörtént a versenytárgyalás is, a terv megvalósítására azonban mégsem került sor, mert a munkák kiadására az építésügyi igazgatóság döntése még nem érkezett meg.

273 MNL BKML XXI. 502. c 14/76. Kig. 1948.

A villamos üzem 1948 végére befejezte az új Bajcsy-Zsilinszky úti 5000 voltos vezetékszakasz, az ONCSA-telep, a Szentistván és más városrész több utcája villamos hálózatának kiépítését. Ám nemcsak a bajai feladatokat oldotta meg a villamosművek, hanem Kalocsán az ottani ONCSA-telepet és több utcát is villamosított, bővítette a Dél-Pest megyei községek villamos elosztóhálózatát, sőt októberben megkezdte Bática és Fajsz községek villamos hálózatának kiépítését is. Ezek a hálózatok karácsonyra fognak elkészülni és ekkor ebben a két községben is fel fognak gyulladni a villanylámpák. A Dunán inneni területek jobb áramellátása érdekében a pécsváradai 2500 kilowattos feszültség szabályozót Bajára szállították, amelyet még 1948 folyamán a bajai transzformátorállomáson üzembe is kívántak helyezni. A város a takarékoság érdekében a közvilágítást egész és féléjszaka égő lámpákra bontotta, mert a lámpák számát sikerült annyira növelni, hogy nincs értelme a lámpák egész éjszakai égetésének, ezért éjjel 11 óra után csak csökkentett közvilágítás van. A jelentős beruházások ellenére a villamos üzem tekintélyes támogatást nyújt a városi háztartásnak. Az 1947. augusztus 1-jétől 1948. december 31-ig terjedő időre előirányzott 561 000 forintos hozzájárulását nemcsak megfizette, hanem előreláthatólag ezenfelül még további 300 000 forintot tud majd nyereségként a városi pénztárba befizetni. Ezzel a majdnem 1 millió forintot elérő összeggel a bajai villamos üzem az ország legjobban vezetett és legjobban jövedelmező közüzemévé vált.

A bajai villamos üzem jövőbeni feladata lesz a bajai letranszformáló-állomás teljesítményének növelése, tekintettel a városi közönség, a posztógyár és a NOSTRA állandóan növekvő energiaigényére. Megoldásra vár a dunai átfeszítés ügye és további Dél-Pest megyei községek villamosítása is.

A gázgyár fogyasztóinak száma 1948. január 1-je óta 18%-kal, míg a gázfogyasztás 32%-kal emelkedett. A villamos üzem világítási fogyasztóinak száma Baján 212, vidéken 287 fővel, míg a motorikus fogyasztók száma Baján hússzal, vidéken hárommal növekedett ugyanezen idő alatt. Jelentősen, 252 kVA-rel nőtt a

bajai szekunder elosztó transzformátor teljesítménye is. Ez pedig azt jelenti, hogy a bajai villamosművek igyekezett a fogyasztók energiátöbblet-igényét új, vagy nagyobb teljesítményű transzformátorok beállításával teljes egészében kielégíteni. A komló–bajai 35 000 voltos távvezeték csúcsterhelése 1947 és 1948 decembere között, a komló-i erőműben mérve, 60%-os többletnek felelt meg. Ez világosan mutatja, hogy a bajai letranszformáló-állomás milyen nagymértékű transzformátor teljesítménytöbblettel birkózott meg. Ha ehhez még hozzávesszük a posztógyár és más fogyasztók újabban bejelentett áramigényét is, akkor a bajai letranszformáló-állomás teljesítményének erőteljes növelését célzó beruházások indokoltak.²⁷⁴

Jóllehet a bajai villamos üzem még 1948. október végén megkezdte Bátya és Fajsz községek villamosítását, de az érdekelt községek által ígért napszámosok ki nem rendelése miatt több napos munkakiesés volt, derül ki a polgármester 1949. március 25-i jelentéséből. Ennek ellenére a két községet még a karácsonyi ünnepek előtt sikerült bekapcsolni a baja–kalocsai nagyfeszültségű távvezetékbe. A városi villamos üzem a bajai és a vidéki hálózatait, távvezetéseit üzembiztos állapotba hozta, a transzformátor-teljesítmények fokozásával pedig igyekezett a fogyasztóközönség megnövekedett energiaigényét kielégíteni. Amint az az 1948. évi zárszámadásból megállapítható, a villamosmű a legutóbbi 17 hónapos üzemi évét 1 600 000 forintos nyereséggel zárta. Az 1948. évi XXV. tc. és a minisztertanács határozata a bajai villamos üzemet 1949. január 1-jével államosította. Ennek következtében a villamos üzem kivált Baja Város Közművei kötelékéből.

A városi gázgyár az 1948 őszén megkezdett új gázfejlesztő kemencéjének az építését 1949. január 15-én fejezte be. Jelenleg a kemence gépi berendezéseinek szerelése folyik. Ezeket a munkákat egyrészt takarékosági, másrészt a gázgyári munkások téli foglalkoztatása miatt házilag végzik. A gázszívó 1949 februárjában megrongálódott, emiatt az üzemet le kellett állítani. A gépet szétszedése után, erős túlórázással, még aznap ideiglenesen helyreállították. A készletben volt gázzal sikerült a városi igényeket

274 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 4026/5. Kig. 1948.

kielégíteni, így nem volt zavar a gázszolgáltatásban. A székesfehérvári gázgyárnál sikerült találni egy üzemben kívüli, de a bajai gázgyárnak megfelelő gázszívót. Ennek helyrehozatala után fog sor kerülni a gép cseréjére, csere után pedig annak kijavítására. Ezáltal a gázgyár teljes értékű tartalékkal fog rendelkezni.

Az éveken át üzemképtelen koksztrögépet 1948 őszén sikerült megjavítani, hiányzó alkatrészeit, koksztrögéseit kicserélni, és december végén üzembe helyezni. Ezzel lehetővé vált a gázgyár által termelt nagy, darabos koksz törése és osztályozása, és a városi közönség ily módon pormentes diókokszhoz juthat. A kokszüzlet helyzete kedvezőtlen, mert az enyhe tél miatt a kereslet gyenge, és a magas kokszár is a kereslet visszaesését eredményezte. Emellett a kereslet visszaesésének még az is oka lehet, hogy a lakosság nem akar otthon bajlódni a koksz törésével és a szakszerűtlen törés által keletkezett kokszport sem tudta eltüntetni. Ezért a polgármester azon reményének adott hangot, hogy a gázgyár által termelt pormentes diókokszot a közönség újból keresni fogja és nem lesznek értékesítési nehézségek.

A gázelosztó-hálózaton csak a szokásos karbantartási munkák elvégzésére került sor, a további hibakereséseket a nyár folyamán fogják elvégezni.

Most a legfontosabb feladat a lejárt hitelesítésű gázmérők javítása, beszabályozása és újbóli hitelesítése. Havonta mintegy 100 darab gázmérőt sikerül hitelesítésre előkészíteni, ami azt jelenti, hogy még 1949 folyamán valamennyi gázmérőt hitelesíteni lehet.

A gázgyár 1949. január 1-jétől a fenti döntés értelmében különvált a villamos üzemtől. A különválás önálló ügykezelést, könyvelést, vagyon- és anyagkezelést kíván. Tekintve, hogy a gázgyár vezetője 1949 január–februárban még a villamos üzemnél teljesített szolgálatot, a gázgyárhoz átvett személyzet pedig nem rendelkezik a kereskedelmi és üzemi könyvelés területén gyakorlattal, ezért a gázgyár könyvelésében és ügykezelésében nagy hátralék áll fenn. A gázgyár vezetőjének a feladata lesz a külön ügy- és könyvvitel bevezetése, és a fennálló hátralék feldolgoztatása.

A gázgyár bejegyzett céggé vált továbbra is Baja Város Közművei néven folytatja működését, mert a gázgyárral rövidesen fuzionálni fog a városi szeszgyár is, később más városi üzemek is, amelyek megfelelő fejlődésük esetén hivatva lesznek a városi közönség szükségleteit kielégíteni, és a várost jövedelemhez juttatni.²⁷⁵

1949 áprilisában sikerült elvégezni a Székesfehérvári Lég-szeszgyár által kiselejtezett és ócskavasárban megvásárolt gázszívó javítását, mutat rá az 1949. május 30-i polgármesteri jelentés. Ez lehetővé teszi a gázgyárban felszerelt, meghibásodott és csak ideiglenesen rendbe hozott gázszívó kicserélését, megjavítása után pedig tartalékszívókénti tárolását. Enélkül ugyanis a gázgyár nem tartható fenn. Áprilisban újból megkezdődött a hálózati gázömlések felkutatása és elhárítása. Májusban a magyar szenek nagy kéntartalma miatt kilyukadt gőzkazán leszerelésére került sor. Helyettesítésére a tartalék gőzkazán üzembe helyezése megtörtént, míg a kilyukadt gőzkazán javítása most folyik. Megkezdődött a székesfehérvári gázszívó beépítése is.²⁷⁶

Műszaki igazgatás

A város első műszaki igazgatásra vonatkozó jelentéseiből többnyire csak az útjavítási, karbantartási, tatarozási és egyéb munkákra fordított kiadásokról értesülhetünk.

A közutak általános karbantartására, a munkabérekre és fuvardíjakra 3577,24 mil. pengőt, anyagbeszerzésre 7500 mill. pengőt, köztisztasági munkákra 3119,41 mil. pengőt, egyéb közérdekű javításra, tatarozásra, karbantartásra 12 354 mil. pengőt fizetett ki a város, tudjuk meg a polgármester 1946. május 16-i jelentéséből.²⁷⁷

275 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 1068/1. Kig. 1949.; XV. 33. V. Sz. Polgm. jelentések 1903–1949. 7073. ksz

276 Uo. 1068/2. Kig. 1949.; XV. 33. V. Sz. Polgm. jelentések 1903–1949. 7073. ksz

277 MNL BKML XXI. 502. c 24/3. Kig. 1946.

A város 1946 júniusában útburkolási, padkarendezési, árokrendezési munkálatokat, valamint a komplejáratok földmunkáit végeztette el. A munkálatokra 34 760 mil. pengő munkabért fizetett ki. Anyagrendelésre 15 000 mil. pengőt, míg a Szövetséges Ellenőrző Bizottság helyi megbízottjának átköltözésekor tatarozási munkákra 84 519 mil. pengőt költött. Az egyéb javító és karbantartó munkák 47 691 mil. pengőt emésztettek fel.²⁷⁸

Az 1946. augusztus 1-jétől december 1-jéig terjedő időszakról szóló polgármesteri jelentés megemlíti, hogy a városban folyó útépítési és fenntartási munkákat 4 útör, 7 útörnap számos és kövezőmunkás, 2 járdajavító kőműves és ugyanennyi járdajavító nap számos végezte.

A Dunavölgyi Leccsapoló védtöltésének helyreállításán 1 vezetőmunkás és 10 nap számos dolgozott.

Elkészült az M = 1 : 25 000 léptékű városfejlesztési alaptérkép.

A köztisztasági munkákat két vezető irányítása mellett 14, illetve 19 utcapró végezte.

Sikerült a Kenderes-árok hálózatát és a Munkácsy utcai csatornákat kitisztítani, a komplejáró karbantartását elvégeztetni.

A csökkentett létszám és az ellenőrzés hiánya miatt a munkák nem haladhattak a kellő ütemben. Útmester ugyanis nem volt, a városi mérnöki hivatal középfokú műszaki személyzetét pedig teljes egészében elbocsátották.

Folytak az iskolák, óvodák és egyéb középületek javítási, a közutak karbantartási munkái. A szentjánosi iskolához folyosó, toldalék és melléképület is készült. A fertőtlenítőintézetben vízvezeték bevezetésére került sor. Elbontották a volt révkapitánysági és konzervgyári épületeket.

A jelentés kitért még a mérnöki hivatal személyzetére is. Eszerint a hivatal 1 műszaki tanácsosból, 1 főmérnökből és 1 adminisztratív tisztviselőből áll, akik a középfokú műszaki személyzet teljes B-listázása miatt minden apró-cseprő dologgal kénytelenek foglalkozni. Emiatt a mérnöki munka teljesen szü-

278 MNL BKML XXI. 502. c 6008/12. Kig. 1946.

netelt. A mérnöki hivatal munkáját délutáni túlórákkal, vagy éjjeli munkával elvégezni nem lehet. A kinti munkák csak nappal végezhetőek el, az iparosok csak ekkor állnak rendelkezésre, az így kialakult helyzet pedig arra kényszeríti a hivatalt, hogy egyidejűleg többfelé működjön. Amennyiben a mérnöki hivatal nem kap megfelelő műszaki személyzetet, annak a város közönsége fogja kárát látni.²⁷⁹

Az utak karbantartására dunai kavicsot és zúzalékot hozatott a város, és azt a Monostori és Budapesti út külső szakaszain terítette el. Megkezdődött az utak padkáinak rendezése, homokolása és a lyukak befoltozása. Ehhez hasonlóan folyamatosan végezték a járdák legszükségesebb foltozását is, tudjuk meg a polgármester 1946. december 17-i jelentéséből.

Sikerült rendbe hozatni a Kölcsey utca közcsatornáin eldugult aknákat is.

A Flórián utcai kispiac területét a kövezetlen járdájú utcákhoz hasonlóan salakkal terítettette le.

A dunai árvédelmi töltésen a háború által okozott sérüléseket földmunkásokkal hozatta rendbe, míg a töltést további kezelésre átadta az Ármentesítő Társulatnak.

A dunai komp lejáróit a vízálláshoz igazította, miközben már folytak a tulsó oldali feljáró kikövezését megelőző földmunkák.

A közkutak karbantartása is állandóan folyik.

Magasépítési tevékenység 1946 júniusa óta alig történt a városban. Ezen a téren az új pénz a forint bevezetése sem hozott lényegi változást, mert a pénz- és hitelhiány hátráltatja az ilyen irányú építkezéseket.²⁸⁰

A városi mérnöki hivatal 1947. januári tevékenységéből azt emelte ki a polgármester, hogy az nagyrészt hóeltakarításból, a törvényhatósági utakon hóekézésből, a Vaskúti és Csanádi utak melletti fák nyeséséből állt.

A mérnöki hivatal folytatta a városrendezési alaptérképek rajzolását is.

279 MNL BKML XXI. 502. c 6008/41. Kig. 1946.

280 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 20/2. Kig. 1946.

A dunai kompátkelés teljesítőképességének fokozását célozta a Baján járt Közlekedésügyi Miniszteri Bizottság is, amelynek a felhívására a város a komplejárók megjavítására 30 000 Ft hozzájárulást helyezett kilátásba, úgy, hogy az erre a célra szükséges további költségeket az állam fogja a város rendelkezésére bocsátani.

A földmunkákat a város máris elkezdte, azok kb. 5000 Ft értékben már el készültek, de a Duna zajlása és eljegesedése félbeszakította a munkát. A jég levonultával a város folytatni kívánta a kényszerűségből félbeszakított munkát. Az ügy előbbre vitele érdekében a mérnöki hivatal elkészítette az egész komplejáró és a hozzávezető utak költségvetését. Ennek összege a kövezési és egyéb mellékmunkákkal együtt 259 895 forintra rúgott.

A komplejárót bérlő Bajai Hajózási és Kereskedelmi Szövetkezet már el is készített egy új, $14 \times 5,25$ méter méretű, 30 tonna teherbírású kompot. Ez a komp képes lesz egyszerre 4 db 2,5–3 tonnás teherautót szállítani. Emellett forgalomképes állapotba hoztak egy 12×5 méter méretű, 10 tonna teherbírású kompot is, amellyel a kocsiforgalmat kívánták lebonyolítani. A jég levonulása után fog majd megindulni ezeken a kompokon a dunai átkelő forgalom.

Magasépítési munkák a nagy hideg miatt nem történtek. Egyes közintézményekben belső falazási, meszelési, javítási, karbantartási munkák folytak. A szentjánosi óvoda részére anyagbeszerzés történt, míg a belvárosi általános iskola részére 15 újabb iskolapadot vásároltak.

A fentiek mellett még egyéb alkalmi munkák, pl. laktanya átalakítási vázlattervek, előzetes felmérések, és költségvetés készítésével foglalatzkodott a városi mérnöki hivatal.²⁸¹

A kompátkelés teljesítőképességének fokozása céljából Baján járt Közlekedésügyi Bizottság felhívására a város 30 000 Ft hozzájárulást helyezett kilátásba a komplejárók megjavítására, úgy, hogy az erre a célra szükséges többi költséget az állam bocsátja rendelkezésre. Mindez a polgármester 1947. február 10-i jelentésében olvasható.

281 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 8/1. Kig. 1947.

A földmunkák már meg is kezdődtek, sőt kb. 5000 Ft értékben el is készültek, de a munkákat a Duna zajlása és eljegesedése félbeszakította. A jég elvonultával a város az általa megígért hozzájárulás keretében fogja a további munkákat elvégeztetni. A mérnöki hivatal elkészítette az egész komplejáró és a hozzávezető utak költségvetését, amely a kövezési és egyéb mellékmunkálatokkal együtt 259 896 Ft-ot tesz ki.²⁸²

A városi közutakat a korábbi hadi helyzet erősen megrongálta, tudjuk meg a polgármester 1947. május 12-i jelentéséből. Azóta a közutak már elfogadható állapotban vannak, bár a leromlás minden jelét mutatják. Az utakon javítással és foltozással már nem lehet elodázni az újratepités és hengerezés szükségét. A város a belterületi kövezetjavítási munkákhoz bazaltkockakövet és kiskockakövet vásárolt. A legszükségesebb belterületi kövezetjavítási munkák folynak. Újra kellett kövezni a Kamarás-Duna-parton lévő Árpád-téri igen rossz útszakaszt, a MABI-háztól a Kazinczy utcáig. A belső kövezet a város igen sok utcájában elhasznált és kopott, helyreállításukra még igen sok pénzt kell fordítani.

A kövezetlen Róka és Hunyady utcában az ottani pocsolya vizének levezetésére a város komolyabb földmunkákat végeztetett. Több utcában a kövezetlen járdákra salakot terítettek.

A dunai kompot átadták a forgalomnak és a kompfeljárókat is rendbe hozatta a város. A kompátkelés 1946 márciusában indult meg, akkor, amikor az orosz katonai parancsnokság elbontatta a vasúti pontonhidat, amely csak szükségmegoldás volt.

Az árvízvédelem terén a város az utóbbi két évben a dunai védtöltés helyreállítására fordította minden erejét.

A csatornázási munkák területén két váratlan feladatot kellett megoldani. Az egyik, az összedőlt Parti utcai esővízlevezető víz felőli oldalon lévő partépítménye volt, amit azonnal meg kellett szüntetni. Ezáltal sikerült megakadályozni a Parti utca alsó szakaszának további leszakadását. A másik, a Deák Ferenc utcai főcsatornába torkolló szennyvízcsatorna volt, amely a belvárosi

282 MNL BKML XXI. 502. c 14/14. Kig. 1947.

elemi iskola épülete alatt hozta át a Mészáros Lázár utca esővizeit és az iskolák szennyvizeit, ez is tönkrement. Ezt a csatornát meg kellett szüntetni. Helyette új, falazott csatornát építtetett a város.

A közkutak karbantartása állandóan folyik. Most azonban a főtéri és a városházi vízellátás megoldására a város egy új artézi kút fúrását kezdte meg.

A város minden pénzügyi nehézség ellenére törekedett a házak rendbehozatalára. Az építőanyag-hiány különösen fenyőfában nagy, de a szegénység és a terhes adózási feltételek is fékezik az építőipar kibontakozását. A helyreállítási és újjáépítési valós szükséglet olyan nagy, hogy azt az építőipar két év alatt sem lenne képes teljesíteni.

A középületek helyreállítási munkái az építőipar hitelfedezeti hiánya miatt szorultak háttérbe. Ennek ellenére a város több iskolát és a közvágóhidat is helyreállította, hasonlóképpen a régi városi bérházban két lakást is, amelyeket sikerült bérbe adni. A közellátási hivatalt a város a régi bérház emeletére költöztette át. A kórházban most folynak a fertőtlenítőintézet befejező munkálatai.²⁸³

A Monostori és a Csanádi utakon a beszerzett zúzalék elterítése folyt 1947 júliusában. Emellett a külső utakon folytatódott a padkarendezés és a homokszórás is.

Jelentős javítási munkák elvégzésére került sor a belső útszakaszokon is. Így befejeződött a Külső Dózsa György út rézsüburkolatának építése, az Árpád tér egy szakaszának kikövezése, a vasútállomás előtti tér kifoltozása, amely így alkalmassá vált személygépkocsik közlekedésére is. A teherforgalmat a MÁV a Bezerédy utcára kényszerült korlátozni, mert az itteni kifoltozás a komoly teherforgalmat nem bírná el, jöllehet a város az 1947–1948. költségvetési évben ezt az utcát véglegesen kiskockaburkolattal kívánta ellátni.

Sikerült a nagy-pandúr-szigeti védtöltést kijavítani és helyreállítani, hasonlóképpen a kis-pandúr-szigeti zsilipet, valamint a töltéshiányokat is. A Duna-jobbparton ideiglenes kövezéssel szélesebb komplejárót létesített a város.

283 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 8/2. Kig. 1947.

Sor került a Kenderes-árok beszíntezésére, sőt arról részletes felvételi terv is készült, hogy a lecsapolási munkák bármikor megkezdhetők legyenek, amint a város pénzhez jut. Megkezdték és két héten belül be is fejezik a Kenderes-árok nyílt szakaszainak és mellékárkainak kitisztítását is, különös tekintettel a Várady Érsek út felőli, és a hizlaldánál elvonuló útszakaszra. A Sporttelep fürdővizét is a Kenderes-árokba vezettette a város.

Az Építésügyi Minisztérium Városrendezési Osztályával sikerült a város közúti útvonalhálózatát megállapítani, amelyet jóváhagyásra a törvényhatósági bizottság elé terjesztett a mérnöki hivatal.

Folytatódott a részletes városrendezési tervhez szükséges térkép megrajzolása.

Július 14-én a főtéri artézi kút pótlására és a városháza jobb vízellátásának biztosítására a székház udvarán 250 méter mélyre tervezett artézi kút fúrása kezdődött meg.

Megindult a városban a magasépítkezés is. A közönség kezdi a házakat tataroztatni, a homlokzatokat kijavíttatni, a lakásokat rendbe hozatni. Ezeknek a munkáknak azonban gyenge az üteme, mert igen drágák az építési munkák.

A város saját lehetőségei keretén belül folytatta a középületek helyreállítását. A közbáráhidat sikerült annyira rendbe hozni, hogy ott megindulhatott a marhák vágása. Befejeztek a lökerti üdüliskola és a fertőtlenítőintézet helyreállítási munkái. Megkezdtek viszont a Nemibeteg-gondozó Intézet befejező munkálatai, folytatódott a szentjánosi óvoda, a vöröskereszttéri iskola helyreállítási munkálatai. Ezeknek a munkáknak az elvégzése után a város a polgári iskola emeleti tantermeit és a kiscsávolyi iskola még hiányzó két tantermét kívánta rendbe hozatni.²⁸⁴

A polgármester 1947. november 15-i jelentése szerint az 51-es csanád–monostori útszakaszt a város október 1-jén állami kezelésbe adta vissza. Az átadott útvonal a város összes közútjai közül a legrosszabb állapotú, ezért azt az állam újra fogja teríttetni és hengereltetni. Az egyéb városi közutak közepes állapotban vannak.

284 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. sz. n./Kig. 1947.

A komplejárót részben a közmunkaügyi miniszter államsegélyből, részben pedig a város saját anyagi erejéből sikerült olyan állapotba hozni, hogy az a nehezebb járműforgalom igényeit is kielégíti. A Duna rendkívül alacsony vízállása rendkívüli helyzet elé állította a várost. A forgalom biztosítása érdekében soha szárazra nem került mederrészeket kellett kikövezni. A komplejárók hosszúra nyúltak, a rajtuk való közlekedés mind nehezebbé válik.

Júniustól kezdődően 70 000 Ft segély keretén belül földmunkákat végeztetett a város, amelyeknek eredményeként sikerült rendbe hozni a kis-pandúr-szigeti partot és a Parti utca alatti Kamarás-Duna-part egy szakaszát. A most kapott 60 000 forintnyi államsegélyt a város a munkanélküliség leküzdésére, valamint a kereskedelmi és téli kikötő földmunkáira szándékozott fordítani.

A városfejlesztési terv alapjaként a Miniszterközi Bizottság véglegesen megállapította a város közlekedési hálózatának főbb alapvonalait mind a víziutak, vasutak, közutak, mind pedig a légi forgalom terén egyaránt.

A három légoltalmi vízmedence közül egyet teljesen megszüntettetett, kettőt pedig betöltetett a város. Ez utóbbiakat a gyermekek részére játszótérnek hagyták meg. Két helyen hinták felállítására is sor került, de ezeket sajnálatos módon a felnőttek állandóan megrongálták. Tavasszal a Déry-kertben, a Barán, Bajasantistvánon, a vöröskereszttéren, és esetleg Szentjánoson is játszótéreket fog létesíteni a város.

Erősen leromlott a városi járdák burkolata. A főbb útvonalak annyira elkoptak, hogy a téglák darabokra törtek, vagy kiporlódtak. Az így keletkezett lyukak sok kellemetlenséget okoznak a közlekedőknek.

A járdák töredezéséhez erősen hozzájárult a városszerte elterjedt tragacsforgalom is, amely csaknem kizárólag a járdákon bonyolódik le. A javításhoz szükséges hatsarkos égetett téгла viszont nem kapható Baján. Ezért a város vezetése úgy rendelkezett, hogy a tél folyamán betonlapokat kell készíteni, amelyekkel a megrongálódott járdákat ki lehet javítani.

A városi közkutak állapota a szinte sosem tapasztalt alacsony dunai vízállás miatt rendkívül komolyra fordult. Szentjánoson, Bajaszentistvánon és a diluviális parttörés mentén lévő ásott kutakból nagyrészt eltűnt a víz. Ezért a város vezetése arra törekedett, hogy a nehéz helyzetben lévő városrészek ivóvízellátását a fúrt kutakból és a posztógyárból biztosítani tudja.

Elkészült a városházi artézi kút fúrása és csövezése. A kút vize azonban nem jön föl a talajszint fölé, annál 70 cm-rel mélyebben van. Ez azt jelenti, hogy vízkiemelés innen csak szivattyúzás segítségével történhet. A város a kútra 18 m³ úrtartalmú tárolóaknát készíttetett vasbetonból. A kút vize ebben gyűlik össze és innen nyugodt vízfelvétellel nyomják fel a vizet a padlás-tartályba. Ebből látják el vízzel a városi székházat, a Deák Ferenc utcán létesülő ejektoros kutat, a közművek székházát, a Munkás Kultúrszövetség házát, sőt a jövő évben innen kívánták ellátni a régi bérházat is. A főtéri kutat a város továbbra is fenn kívánta tartani a piacozók részére. A város vezetése azért döntött a Deák Ferenc utcai kút létesítése mellett, mert így nem kell hóban és vízben a főtér közepére menni ivóvízért, azt a száraz járdákon is el lehet érni.

A városrendezést célzó főtérképek elkészültek, vagy befejezés előtt állnak.

A vágóhíd helyreállítása teljesen befejeződött, ott meg is indult a munka. Sikerült helyreállítani a vöröskereszttéri iskolát, az óvodákban és napközi otthonokban a legszükségesebb kiegészítő munkákat elvégezni, a városi kertészet épületeit helyrehozni. A régi városi bérház emeletén három lakást alakított ki a város vezetősége a volt hivatalokból. Ezzel is a mutatkozó lakásszükséggen kívánt enyhíteni. Elkészült a közkórházban lévő Nemibeteg-gondozó Intézet is. A közkórházi konyhaépület építkezése még tart, az üveghiány hátráltatja a befejezést. Az üveghiány egyébként a villamos üzemek székházának helyreállítási munkáiban is fennakadást okoz. Az állami építkezések közül a kereskedelmi fiúiskola épületének egyik, egyemeletes szárnyának a befejezési munkálatai folynak.

A város a hároméves tervvel kapcsolatban arra kérte az Építésügyi Minisztériumot, hogy elsősorban kislakásépítés céljára folyósítson sürgősen államsegélyt.

Az Állami Tanítóképző Intézettel közösen sikerült a városnak helyreállítani az intézet artézi vízellátását, úgy, hogy már a nagyközönség is innen kapja az artézi vizet.

Megkezdődtek a Vaskúti úti laktanya leltári átvételi munkái és a kitararítása is.

A Déry-kertben időközben sikerült helyreállítani az orosz hősi temetőt. Ehhez a munkához az anyagi fedezetet a kecskeméti orosz városparancsnokság biztosította.

Folytak a Munkáskultúrszövetség székházának, a Rudnay-művésztelep lakóházának, valamint a kiscsávolyi iskolának a javítási, helyreállítási munkái is.²⁸⁵

Az 51-es út állami kezelésbe történő átadását kimondó közgyűlési határozatot jóváhagyta a közlekedésügyi miniszter, tudjuk meg a polgármester 1948. február 12-i jelentéséből. A város külső közúti szakaszainak állapota nem javult. Most a saját kezelésben lévő utak padka és felületi rendezése folyik. A város a közúti költségvetésében biztosított hitelekből fenntartási közüzalékot szerzett be, hogy azt a legrosszabb útszakaszokon elterítse. A Jánoshalmi út külső szakaszán az állami közmunka keretében elvégeztette azt a földmunkát, amelyet az út kővel való burkolásához szükségesnek tartott.

A komplejárók Duna-jobbparti részét a folyó 1947. decemberi és 1948. januári magas vízállása erősen megrongálta. Ezért a város átmeneti megoldást keresett, egy új, ideiglenes kikötőhely létesítésével.

Még az áradás előtt a város állami közmunkával földkiemléseket végeztetett a Kamarás-Dunán. A Kis-Pandúr-szigeten a városrendezési tervnek megfelelő, új belső útvonal mentén, iszapfogó gátat emeltetett, hogy a tavasszal meginduló mederkotrásból származó iszapot jó feltöltőanyagként hasznosíthassa.

285 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 8/4. Kig. 1947.

Megkezdődött a járdák helyreállítása is. A Dózsa György út elején új betonlapokból készítették a város járdaszakaszt, míg az innen kikerülő téglákból elvégeztette a legszükségesebb javításokat. Jelenleg az Erzsébet királyné utca rossz szakaszának újrakövezési munkáinak előkészítése folyik.

A városháza artézi vizét a Deák Ferenc utcai ejektoros kútból 1947 decembere óta használhatja a város közönsége. A közkutakra golyóscsapágyas, erős öntésű kútfelszerkezeteket szereltetett fel a város.

Megkezdődött a kiscsávolyi elemi iskola és a múzeum könyvtári részének, továbbá a Türr-emplékműnek és az iskolafürdőnek a helyreállítása is. A közművek székházában két lakás készült el. Ide költözött be a városi orvosi hivatal és a zöldkeresztes rendelő, de elfoglalta itt a helyét a közüzemek órahitelesítő laboratóriuma és munkás kultúrintézménye is. Az emeleti irodahelyiségek és lakások javítási munkái ekkor még folytak.

A közkórházi konyhaépület bővítésére 130 000 Ft államsegélyt kapott a város. Az új áraknak megfelelően a város átdolgozta a hároméves tervét és felterjesztette azt jóváhagyásra. Az Országos Tervhivatal a módosításra közölte, hogy 1948-ban kórházi építkezésekre 340 000 forintot, közmunkára 45 000 forintot, míg egyéb kulturális célra 20 000 forint állami támogatást tud Bajának nyújtani.

A hároméves terv keretén belül a város elvégeztette a Vaskúti úti laktanya felmérési és helyszíni felvételi munkáit, az átalakítási vázlatterveket, és az ehhez szükséges költségvetést. Ugyanezt megtette a tervezett vásárteleppel kapcsolatban is.

A Rudnay-művésztelep helyiségeiben a jobb műterembeosztás céljából átalakításokra került sor.²⁸⁶

Az 51-es közút hengerléséhez 63 704 Ft értékben szerzett be kavicsot Baja város az 1948. május 12–13-i polgármesteri jelentés szerint. Megkezdődött az út csanádi szakaszának újra hengerlése. Ennek a munkának az elvégzésére az államépítészeti hivatal 10 000 Ft közmunkapénzt kapott a kormánytól. A város kövezett utcái helyreállításához 6200 Ft értékű fejkövet vásárolt. Beszerez-

286 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 4026 Kig. 1948. 1. kgy. jkvi szám

te az Erzsébet királyné utca rossz kövezetű szakaszának kikövezéséhez szükséges cementet, kavicsot, bazalt kiskockaköveket és fejköveket. Ezek szállítására a Sió-zsilip megnyitásakor fog sor kerülni. A Jánoshalmi úton 2,5 km hosszon, 61 355 Ft közmunkapénz felhasználásával sikerült a földmunkákat úgy elvégeztetni, hogy azon a kőpálya építése megkezdődhet. A Dunántúllal való összeköttetés biztosítása érdekében a város az árvizek után sok földmunkával és kőakatokkal helyrehozatta a komplejárókat. Ezt a munkát 5031 Ft közmunkapénzből és 19 000 Ft városi hozzájárulásból sikerült megvalósítani.

A Kenderes-árok alapos végigtisztításán kívül a város megkezdte a Koppány utcai vízmosás levezetését is. A munkát vállalkozásba adta, de az annak elvégzéséhez szükséges cementet, terméskövet maga szerezte be. A város a Koppány utcai vízlevezetést végleg meg kívánta oldani.

A Dózsa György úton, a járásbírószágtól a Kölcsey utcáig terjedő 300 m² területen a város lerakatta azt a 4300 db 30 × 30 cm méretű betonlapot, amelyeket még a tél folyamán készítettett. Ez a munka az anyagköltségen felül 12 000 forintba került. A kikerült járdatöglákkal további javítási munkákat kívánt a város elvégeztetni. Elsősorban a Dózsa György út járdáit szándékozott kijavíttatni, mert ezek mentek a legjobban tönkre.

Sikerült helyrehozni a nagy- és a kis-pandúr-szigeti töltéseket, valamint a Parti utcai alsó partot. Az előbbi 31 000, az utóbbi 11 000 forintba került. A város a téli kikötővel kapcsolatban is végeztetett földmunkákat, mégpedig feltöltést és iszapfogó gát emelését. Ezek a munkák 73 650 forintba kerültek.

A betöltött, és játszótérre átalakított 3 légtalmi medence munkálatai 103 000 forintot emésztettek fel.

A városvezetés 10 db új beton szeméttartó ládát is készítettett 12 500 Ft értékben, amelyeket a város különböző részein helyeztek el. A polgármester azonban a jelentésében arra is felhívta a nagyközönség figyelmét, hogy a házi szemetét senki se rakja ki az utcára, mert annak elszállíttatását nem lehet áthárítani a városra. A kihágást elkövetőkkel szemben a város vezetői szigorúan fognak fellépni.

Szentjánoson, a Déry-kertben, Bajaszentistvánon új játszótereket, új padokat készítettett a város vezetése.

Az állandó karbantartáson kívül 8 közkutat új, erős, könnyen kezelhető felszerkezettel láttak el. A városházi artézi kút elkészült, az 98 600 forintba került. Új kút létesítésére Szentjánoson került sor, ahol már a víztartály szerelése folyik. Rövidesen megindul a vízszolgáltatás is. A Zombor utcai bérházban is új kútat kellett fúrni. Ezáltal sikerült függetlenedni a MÁV vízszolgáltatásától ebben a bérházban és a Vasúti kertben is, amely korábban nagy összegeket emésztett fel. A fenti kutak mindegyike 15 000 forintba került. Elkészült ugyan a Mészáros Lázár utcai közkút újrafúrása, de a csövek kilyukadása miatt a betört iszap hasznavehetetlenné tette a kútat. Új felszerkezet felszerelésével itt is hamarosan megindul a vízszolgáltatás. Hasonlóképpen segítettek a Damjanich utcai óvodában lévő kúton is, amely a szűrő elvízkövesedése miatt már nem adott vizet. Az alsóvárosi ivóvízellátás biztosítása után a város a bajaszentistváni iskola kútját és vízellátását kívánta helyreállítani. Itt 1948 őszén egy új artézi kút fúrását is tervezték. A közterületeken lévő kutak köztulajdonba vételéről az 1948. májusi törvényhatósági bizottsági ülés szándékozott dönteni.

Sikerült elkészíteni a város új, $M = 1 : 25\,000$ léptékű térképét, miután az $M = 1 : 5000$ léptékű belterületi térkép újra elkészült. Sor került a fő közlekedési útvonalhálózat megállapítására is. Folyamatban van a bajaszentistváni állathajtó út megoldása is. A Kis-Pandúr-sziget ismét a város birtokába került vissza, amelyen már minden munkát az új rendezési tervek szerint végeztetett el a város vezetése. Folytak a szintezési munkák, amelyeknek az a célja, hogy a sziget jövőbeni fejlesztése érdekében itt öntözéses kertgazdálkodást lehessen megvalósítani, öntözőcsatorna-rendszerrel. A közkutakról részletes összeírás és térkép is készült, hogy a városvezetés tiszta képet kapjon a jelenlegi állapotokról. A város a Szegedi Földmérési Felügyelőségtől megrendelte a már felmért és térképezett külterületi térképszelvényeket is.

A város helyreállította a vöröskereszttéri és a kiscsávolyi elemi iskolákat, a szentjánosi óvodát, a Kinizsi utcai napközi otthont. Ezeken a nagyobb helyreállítási munkákon kívül még 1947-ben 154 000 Ft összköltséggel sikerült a többi iskola belső javítását, meszelését, ajtóinak, ablakainak javításait, valamint villany- és vízszolgáltatását elvégeztetni. A polgári iskola emeleti termeinek helyreállítása most is folyik. A város legközelebbi feladata a Fehérló utcai napközi otthon, a Lökert üdülőiskolájának helyreállítása lesz. Az elemi oktatás céljára szolgáló valamennyi tanterem ekkor már használható állapotban volt. Bebútorozásukra a város 120 padra versenytárgyalást írt ki. Ettől remélte, hogy egy hónapon belül újabb 4 tantermet lehet padokkal ellátni. Az iskolák többi bútorszükségletét is hasonlóképpen szerezte be. Még 1948 folyamán iskolatáblákat, asztalokat, székeket, továbbá a polgári iskola felső tagozata tantestületi bútorszükségletét kívánta ilyen módon beszerezni. Sikerült a tanonciskola bútorszükségletét is jelentős mértékben kielégíteni. Mindez eddig 37 600 forintjába került a városnak.

A közegészségügy céljait szolgáló iskolafürdőt 12 000 Ft költséggel sikerült a közönség szolgálatába állítani. A fertőtlenítőintézet javítási és felújítási munkái 14 000 forintba kerültek. A nemibeteg-gondozó új épületét a város 50 000 forintra rúgó államsegéllyel tudta befejezni és használatra átadni. A közkórházban ugyancsak állami segéllyel folytatták a még befejezetlen konyhaépület munkáit.

A vágóhíd helyreállítására, illetve befejezésére 14 000 forintot fordított Baja városa. A városi bérházakban lévő hivatali helyiségeket lakásokká alakította át, ezzel próbálva meg enyhíteni a lakásínségen. A Várady úti kislakásokban, a Rudnay-művésztelepen, a Tóth Kálmán Kollégiumban lévő festőakadémián javításokat, belső átalakításokat, helyreállításokat végeztetett a város vezetése. Sor került a zeneiskola és a plébániaépület homlokzatának tatarozására is. Ez utóbbi épületnek a tetőzetét is kijavították. Ezek a munkák 68 000 forintba kerültek. A városi múzeumra és a Türr-emlékműre 30–30 000 forintot költött a város.

Nagyobb összeget felemésztő helyreállítási munkák elvégzésére került sor a Dózsa György u. 4. számú házban.

A fent felsorolt munkák nagymértékben elősegítették a munkanélküliség leküzdését.

A városi építkezések mellett folytak a városban még állami és egyéb közületi építkezések is. Így a MABI a 14 lakásos bérházát 160 000 forint felhasználásával hozta helyre. Az OTI-székház helyreállítására 140 000 forintot költöttek. A méntelep tatarozása 80 000, a kertészeti tanintézet 60 000, a mezőgazdasági szakiskola helyreállítása 50 000 forintba került. Az egyik legnagyobb építkezés a kereskedelmi fiúiskola építkezése volt, amelynek az egyemeletes szárnya már elkészült, munka már csak a második ütemet jelentő kétemeletes részén folyik. Az iskolára az állam 600 000 forintot költött.

A magánépítkezések tekintetében a kormány Bajára is kiterjesztette a háborús kárt szenvedett lakóépületekre maximálisan engedélyezhető 7500 Ft helyreállítási kölcsönszolgáltatást. Az ügyleteket a Bajai Takarékpénztár fogja lebonyolítani. A városban új házépítés kevés van. A helyi polgárok igyekeznek házukat, lakásukat saját erőből rendbe hozni, tatarozni.²⁸⁷

A városi mérnöki hivatal az 1948. szeptember 4-i polgármesteri jelentés szerint „*Baja város újjáépít és továbbépít*” jeligét írta fel az augusztus 20-i kultúrnapok kiállítási anyaga fölé. Ebben a szellemben végzi a hároméves terv keretében rá háruló munkát.

Az Erzsébet királyné utca régi burkolatát a város 280 fm hosszúságban, 2100 m² területen kiskockaburkolattal cseréltette ki. A burkolat cseréje 203 000 forintba került. A munka folytatására a város már megrendelte a kőanyagot és az utca végig új burkolatot fog kapni. Elkészült a vasútállomáshoz vezető út új kiskockaburkolata is 140 fm hosszúságban, 80 000 Ft költséggel. A Tüskösi dűlőutat földmunkával és salakozással rendeztette a város. Befejeződtek a Jánoshalmi út földmunkái is.

287 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 4026/2. Kig. 1948.; XV. 33. V. Sz. Polgm. jelentések 1903–1949. 7073. ksz 4026/2. 1948.

A főbb útvonalakon sor került a járdák kijavítására is. A város minden intézkedést megtett a hiányzó hatsarkos téglák pótlására, hogy a javítás folytatódhasson. A már fásított utakat kerékvetőkkel igyekezett megvédeni. Ezzel a céllal készítettett vasbeton kerékvetőket az Erzsébet királyné utcához.

Befejeződtek a Koppány utcai vízlevezetés gyűjtőcsatornájának munkálatai és a fölötte lévő útkövezésé is. Mindez kb. 42 000 forintjába került Bajának. Folyamatban vannak a Vöröshíd helyreállítási munkái is.

Betonkeretes homokozókat, betonlábás padokat készítettett a város vezetése a nagyközönség számára.

A bajaszentistváni iskola előtt új ejektoros kút készült a lakosság részére. Befejeződött a Madách utcai kútúrás is. Hamarosan a felső városrész is jó ivóvizű, ejektoros kútfejvel ellátott kúthoz fog jutni. Elvégeztette a város a közterületeken lévő, városi kezelésbe átvett magánkutak legszükségesebb javítási és tisztítási munkáit is.

A földhivatal, a minisztériumok és az illetékes népi szervek bevonásával megtörtént a házhelykiosztásokra alkalmas városi területek kijelölése, hasonlóképpen elkészültek az ezekhez a területekhez szükséges részletes kiosztási, beépítési és utcavezetési tervek is. Ezeket a terveket az Építésügyi Minisztérium – városrendezési szempontból – előzetesen jóvá is hagyta.

Folyik a Kamarás-Duna kotrása, anyagával a város vezetése a Parti utca alatti részt töltette fel.

A helyi iparosok ingyen vállalták a józsefvárosi iskola tartozási és helyreállítási munkáit. A város csak a munkákhoz szükséges anyagok biztosításáról gondoskodik. Ily módon 1949 végére sikerül a városi iskolák eredeti állapotát helyreállítani. Az iskolák hiányzó felszerelését 180 új iskolapaddal, 4 tantermi asztallal, táblákkal gyarapította a város. Emellett még további 90 új iskolapadra és 4 asztalra kért árajánlatot a helyi vállalkozóktól. A legnagyobb hiány az iskolapadokban mutatkozik, bár fontosak lennének a szekrények, a fogasok és a székek is. A városi múzeumban a lépcsőház és az emeleti helyiségek rendbe hozására került sor, hogy a múzeum még az ősszel ide beköltözhessen és a

nagyközönség rendelkezésére állhasson. A város rendbe hozatta és felavatta a Türr István emlékművet, rendeztette annak környezetét is. A Kamarás-Duna partján a húsárosok részére 5 új árusító fülkét és a MDTR hajójárat részére jegykiadó fülkét építtetett. Ezek a munkák nemsokára befejeződnek. A városi dolgozók részére a Kamarás-Duna partján fürdőtelepet letesített a város vezetése. Rendbe hozatta az iskolafogászat helyiségeit is.

A városi közművek a Prohászka utcai bérháza befejezési munkáit végeztette el. Remélhetőleg novemberre itt is 8 lakás és 4 üzlet enyhíti majd a keresletet.

A gázgyárban munkásfürdő, étkező, műhely és raktár, iroda-épület építésére fog sor kerülni. A kereskedelmi fiúiskola épületén is folynak az átalakítási munkák. Elég szépen haladnak a magánházak tatarozási és belső javítási munkái. Egyre kevesebb háborús kárt szenvedett épület található a városban. Az épület-helyreállítási kölcsönök lebonyolítását a Bajai Takarékpénztár végzi.

A város az augusztus 20-i kultúrnapokon egy kiállítási termet vett igénybe, ahol a földhivatallal és a folyammérnöki hivatallal közösen mutatta be az első tervévben végzett munkákat, és a további terveit. A kiállítás mondanivalóját rajzok, térképek, kimutatások színesítették.²⁸⁸

A város foltozással és terítéssel igyekezett a közutakat jó állapotban tartani, derül ki a polgármester 1948. december 18-i jelentéséből. Az 51. számú budapest–újvidéki főközlekedési út átkelési szakaszán az Erzsébet királyné utcában júliusban sikerült a régi, rossz állapotú útburkolatot 280 fm hosszúságban, 203 000 Ft összköltséggel korszerű betonlapos kiskockaburkolatra kicserélni. Augusztusban a vasútállomáshoz vezető út betonlapos kiskockaburkolata készült el 140 fm hosszúságban, 80 000 Ft költséggel.

Az Erzsébet királyné utcai útépités folytatásához megrendelt kiskockakövet, fejkövet csak ismételt sürgetés és utánajárás után novemberben kapta meg a város. Ez azért történt így, mert a Kőbányaipari Vállalatok Munkaközössége előbb a fontosabb állami építkezésekhez szállított követ. A munkát a város azonnal

288 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. sz. n./Kig. 1948.; XV. 33. V. Sz. Polgm. jelentések 1903–1949. 7073. ksz

kiadta vállalkozásba, amely olyan intenzíven folyt, hogy a 326 fm hosszúságú kiskockaburkolat december első napjaira el is készült. Az útépítési költségek a csatlakozó utcarészekben végzett javítási munkákkal és a kerékvetők elhelyezésével együtt 237 000 forintba kerültek. A Duna-jobbparti ideiglenes komplejáró novemberben az elégtelen partbiztosítás miatt megrongálódott. E helyett a város 16 000 Ft költséggel megjavította a régi, végleges helyen fekvő komplejárót. A régi komplejárónál való kikötés azért vált lehetségessé, mert a nyáron eltávolították a komplejáró elől a hídroncokat.

Baja a törvényhatósági úthálózatából az 51. és az 55. számú úton 10 928 méter utat adott át az államnak 1949. január 1-jei dátummal. Ezáltal a városi úthálózat 17,4%-kal csökkent.

Befejeződtek a Koppány utcai vízlevezetési munkálatok, amelyeknek a költségei a kövezetjavítással együtt kb. 42 000 forintra rúgtak.

A Deák Ferenc utcában növelte a város a nyelőaknák számát. Ezeket a jövő évi útépítési terveknek megfelelően olyan helyekre helyeztette, hogy az útépítés során a keresztezéseknél meg lehessen szüntetni a felszíni vízfolyásokat. A munka 12 800 forintba került.

A Vöröshíd összedőléssel fenyegető szárnyfalait a város lebontatta, majd úgy falaztatta fel újra, hogy a két-két szemben fekvő falat a föld alatt vasbeton merevítővel köttette össze. Kijavította a híd többi, megrongálódott részét is, sőt a híd új járdaburkolatot, míg a híd környéke javított útburkolatot kapott. Ezek a munkák 27 500 forintba kerültek.

A város a főbb útvonalak járdáit is kijavította, sőt járdalapok készítésére is berendezkedett.

A városrendezési célokat szolgáló térképek elkészültek és megtörtént a sokszorosításuk is. Elkészültek a népszámláláshoz szükséges körzeti térképek is. A földhivatal, a minisztériumok és az illetékes népi szervek bevonásával megtörtént a házhelyosztásra alkalmas területek kijelölése. Elkészültek az előírt határidőn belül a házhelyosztással kapcsolatos városrendezési tervek.

A Nagy-Pandúr-szigeten ipartelepek létesítésének céljára 153 kat. hold területet kapott vissza a város az államtól.

Baja visszakapta a dunántúli rakpart rendezésére szolgáló területet is. A terület átadása után a város azonnal elkezdte itt a földmunkákat. A rakpartot a terv szerint a Marica-fok medrének bővítéséből nyert anyaggal kívánta feltölteni. Emellett alkalmas-sá szeretnék volna tenni a Marica-fok medrét dunai hajók kikötésére is.

Szentjánoson és az új városi bérházban két új Northon kutat létesített a város. Két régi, mélyfúrású kutat pedig újra fúratott. Kijavíttatta a bajaszentistváni iskola kútját is. Mártonszálláson és Bajaszentistvánon egy-egy új ásott kutat készíttetett. A már meglévő kutakra 10 db új, erős, kézi felszerkezetet szerelgetett. Folytatni kívánta az átvett magánkutak tisztíttatását.

A törvényhatósági bizottság határozatának megfelelően 5 új fúrt kút fog közel 100 000 Ft hitel keretein belül elkészülni a Jobbágy, a Mária, a Róka utcákban, az ONCSA-telepen és a Temető utcában. Az új kutak fúrása mellett a város törekedett a külső városrészek vízellátásának javítására is. Gépi felszerelést fog kapni a szállásvárosi és a józsefvárosi iskola belső kútja is, ami lehetővé fogja tenni, hogy a közönség ezekből is kaphasson az utcán vizet. A MÁV osztálymérnöksége kilátásba helyezte, hogy az Árva utcai lakótelep kútját gépesíti, amely esetben a város ott is létesít egy utcai vízvételi helyet.

Az iskolák, óvodák, napközi otthonok tatarozási és helyreállítási munkái nagyrészt elkészültek. Minden iskolaterem és minden óvodaépület használható a városban.

Az iskolák bútorzatában azonban még sok a hiány.

Sikerült a városi vámházakat is jórészt rendbe hozatni. Elkészült a múzeum emeleti helyiségeinek helyreállítása és lépcsőháza is. Ezek a munkák 60 000, míg a tatarozások és helyreállítások 200 000 forintba kerültek.

Elkészült a kamarás-dunai halcsarnok kibővítése 27 000 Ft költséggel.

Bontási anyagokból, sok önkéntes munkával, 12 000 Ft felhasználásával létesült a városi alkalmazottak fürdő- és csónaktelepe.

A városi kertészet új növényházat, a városi gazdasági telep új raktárat és új műhelyépületet létesített. A városi székházban levéltárbővítésre, a kézbesítőknek egy udvari helyiségbe történt áthelyezésére, valamint kerékpármegőrző helyiség felállítására került sor.

Újjáalakított helyiségeiben folytatta működését az iskolafo-gászat.

Elkészült a városi fekáli trágyatelep vasbetonmedencéje is, ahová tavasszal a város kezelőépületet és fészert kívánt építtetni, hogy az üzem megkezdhető legyen. A józsefvárosi iskolát társadalmi összefogással sikerült helyreállítani. Ehhez a város adta a szükséges anyagokat. Az iskolában kb. 15 000 Ft értékű társadalmi munkát végeztek el a helyi iparosok. Elkészült a városi közművek bérháza, a lakók már el is foglalták a lakásaikat. Ez 340 000 Ft értékű munkát jelentett a városnak. A gázgyári üzem épületére 1948. október 11-én érkeztek be az ajánlatok, ám a Szegedi Közmunkaügyi Főigazgatóság Baja város sürgetése ellenére sem intézte el a vállalkozásba adás ügyét. Az ügy állítólag a VÁB-nál van. Pedig ez a 250 000 forintos közmunka már igen sürgős lenne.

Sikerült a Gaál Péter utcai bérházat lakhatóvá tenni, amely némileg enyhít a lakáskérdésen.

Az új kereskedelmi iskola vízvezetékének kiépítése és központi munkái lassú ütemben haladnak ugyan, de remény van arra, hogy már 1949 januárjában átköltözhet ide a fiúiskola. Az így felszabaduló épületbe a tanonciskola fog költözni.²⁸⁹

A munkanélküliség csökkentése érdekében 1949. január 10-től február 2-ig a Duna-jobbparti rakodó céljaira földmunkákat végeztetett a városi mérnöki hivatal, kb. 53 000 Ft értékben, tudjuk meg a polgármester 1949. március 25-i jelentéséből.

A Vaskúti út két kilométeres szakaszát a mérnöki hivatal újra hengereltette. Útjavításokhoz, útépítéshez nagy mennyiségű kavicsot, kiskockakövet, bazalt- és andezitfejkövet, járdalapok ké-

289 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 4026/5. Kig. 1948.

szítéséhez bazaltzúzalékot rendelt. A megrendelt kőanyagokat a Kőbányaipari Vállalatok Munkaközössége csak április 30. és május 31-e közötti időben tudja szállítani, ezért az útfenntartási és utépítési munkák zöme a nyárra tolódott el. Járdaeépítéshez a tél folyamán 10 000 db 30×30 cm-es betonjárdaalap készült el. Ezek felhasználásával 900 m² új járda elkészítésére írt ki versenytárgyalást a hivatal. Elkészültek a tervek a Dózsa György út 12–46. számú házak közötti útszakasz kivitelezésére.

Megkezdődött a belterületi kövezet foltozása. A mérnöki hivatal a rendelkezésre álló kőanyag mennyiségéhez mérten 7000 Ft értékű munkát adott ki vállalkozásba. A munkák megindulását eddig a fagy késleltette.

A város kövezetlen utcáit 4700 fm hosszúságban salakterítéssel látták el.

Baja legkülsőbb részein 5 új fűrt kút készült. A Bacsó Béla utcai kút fűrésánál gázfeltörés is történt. A gáz felhasználására azonban nem sikerült megfelelő megoldást találni, mert a gáz híg iszapban van, és ez a gáz nyomására behatol a szűrőbe, a csövet pedig eltömi. Emiatt a gázfeltörés meg is szűnt. A mérnöki hivatal bejelentette az eseményt a bányakapitányságnak, de onnan még nem érkezett válasz a probléma megoldására.

Helyszíni vegyvizsgálat során megállapították, hogy a városközi kút vize sok szénsavat tartalmaz. A szénsav a kút acélcsővét oldja, ezért a víz vastartalma magas, következménye, hogy a víz az edényekben hamar megsárgul és kicsapódik belőle a vas. Ez ellen csak vastalanító berendezéssel lehet védekezni. Az egyébként jó minőségű víz csak így kapcsolható a vízvezeték-hálózatra. A városi mérnöki hivatal az 1949. évi kútfúrési tervét a vastalanító tervvel együtt jóváhagyásra felküldte az Országos Vízgazdálkodási Hivatalnak.

Elkészítette és ugyanoda felküldte jóváhagyásra a Marx téri csapadékvíz-levezetőcsatorna tervét is.

A városrendezési tervek elkészítése az Építésügyi és Közmunkaügyi Minisztérium utasításai szerint állandó munkáját képezi a mérnöki hivatalnak. Elkészültek a város településtörténeti

és laksűrűségi vizsgálatának térképei. Munka alatt van a Táltos, a Téglás, a Nádasdy, a Remete és a Hun utcák szabályozási terve.

Az építésügyi kormányzat lényeges módosításokkal küldte vissza és hagyta jóvá a város házhelyosztási tervét.

A Nemzeti Szálló tetőzetének helyreállítási munkáit a hivatal vállalkozásba adta. A többi helyreállítási és átalakítási munkát a Magasépítés-tudományi Intézet fogja tervezni, kiírni a pályázatot és végrehajtani a kivitelezést. Ezek a munkák meghaladják a 300 000 forintot. A hivatal vállalkozásba adta az 1948 őszén exhumált hadifoglyok síremlékművét.

Folynak a mezőgazdasági szeszgyár, a városi székház és a városi bérházak helyreállítási, és kisebb átalakítási munkái.

Az óvodabútorok elkészítése és helyreállítása az 1949. évi hitelkeret mértékét nem haladta meg. Megrendelte a hivatal a főispáni hivatal bútor-kiegészítését is.

Megtörtént a Nemzeti Szálló jelenlegi állapotának felmérése és rajzbeli rögzítése.

Az állami építkezések közül a NOSTRA-tárház befejezési munkái megindultak. Sor került a Türr István laktanya, a téli gazdasági iskola helyreállítására, sőt az utóbbi esetében a felszerelés beszerzésére, a középfokú kertészeti intézet tatarozására, felszerelésének kiegészítésére. Folyik az új kereskedelmi fiúiskola központi fűtés és csővezetékének teljes elkészítése, valamint a belső munkák. Ezek miatt az iskola beköltözése még mindig halasztást szenved.²⁹⁰

A városi makadám utak karbantartásához szükséges zúzott kő és zúzalékanyag megérkezett, sőt ennek legnagyobb részét már fel is használták a közutakon, derül ki az 1949. május 30-i polgármesteri jelentésből.

A vaskúti vámháztól kezdődően 977 fm hosszúságban elkészült május 5–22. között a Vaskúti út hengerlése. A munkához az államépítészeti hivatal adta kölcsön az úthengert.

290 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 1068/1. Kig. 1949.; XV. 33. V. Sz. Polgm. jelentések 1903–1949. 7073. ksz

A tervbe vett további 1200 m útszakasz azonban előreláthatóan csak a nyár végére fog elkészülni, mert az ehhez szükséges kőanyag előbb nem várható.

A város többi közútján a szokásos karbantartási munkák folynak. A korábban megrendelt andezit- és bazaltfejkő ugyan megérkezett, de a még januárban megrendelt kiskockakő nem, ezért a belterületi útszakasz átépítését vállalkozásba csak annak megérkezése után tudja adni a mérnöki hivatal.

Az építés- és közmunkaügyi miniszter által szervezett közmunka 1949. május 3-án kezdődött meg Baján és azóta is folyik. Ennek keretében került sor a Liszt Ferenc utca kikövezésére, a Duna-balparti komplejáró és a vasút közötti burkolat, a Kálmán király utcai terméskőburkolat szélesítésére, a Bajcsy-Zsilinszky úti kiskockaburkolat kijavítására. Emellett sor került még az állatvásártéri útépités előkészítésére, a Damjanich és a Petőfi utca sarkának átburkolására, továbbá több helyen kisebb útrendezési munka elvégzésére.

A Dózsa György út 12–48. számú házak előtt, a télen készített 30×30 cm-es betonlapok felhasználásával 885 m^2 járdaburkolat fektetésére került sor. A vállalkozásba kiadott járdafektetés 19 971 forintba került.

A Dózsa György útról kikerült régi járdatéglákat a Kölcsey Ferenc, Madách Imre, Táncsics Mihály, Engels Frigyes, Petőfi Sándor, Batthyány Lajos utcákban használták fel járdajavításra.

A Déry-kertet és a Szent István téri sétányt murvával terítették le a mérnöki hivatal.

A kövezetlen járdájú utcák egy részén folytatódott a salakterítés. Sikerült a Kenderes torkolatát és a pandúr-szigeti zsilipet, a halpiac előtti járdát és vízlefolyót kijavítani. A Marx téri csatornázást és a vonatkereti járdafektetés munkáit vállalkozásba adta a mérnöki hivatal. Mindkét munka folyik.

A volt Nemzeti Szálló épületén a város csak a legszükségebb állagmegóvó munkákat végeztette el. Az épület egyharmad része feletti tulajdonjog megszerzése után a nagy helyreállítási munkák megtervezésével nyomban megbízta a MATI szegedi ki-

rendeltségét. A tervet és a költségvetéseket, valamint a MATI-val kötendő szerződést a város megkapta. Ezeket az Országos Tervhivatal május 19-én jóváhagyta. A kivitelező a Nemzeti Vállalat lett.

A mátéházi városi szeszgyár helyreállítása már a befejezés előtt áll. A majorbeli iskola helyiségeinek helyreállítását még április 13-ára sikerült befejezni.

Beköltözhető állapotba hozta a mérnöki hivatal a Bokodi út melletti erdőben lévő erdészlakot.

A város közutak fűrésására 80 000 forintot fizetett be az OVH-nak. Az OVH a munkákkal Medve István fűró mestert bízta meg. A munkák hamarosan megindulnak. Először a kiscsávolyi óvoda tönkrement kútjait kívánták újra fúratni. Emellett még 4 új kutat készítettek a külső városrészekben.

Befejezés előtt áll a hadifogoly-emlékmű.

Az állami munkák közül folytatódtak a NOSTRA-tárház befejezési munkálatai, a laktanyák, a gazdasági iskola és a Duna-híd helyreállítási munkái. Elkészült a kereskedelmi fiúiskola épülete, ahová az iskola már be is költözött.

Az orosz katonai temető sírjait a város lefényképezte és a fényképeket felterjesztette a Belügyminisztériumnak.²⁹¹

Szociális igazgatás

Baja város a felszabadulás után sem szüntette meg a szegénygondozást, értesülünk a polgármester 1945. május 12-i jelentéséből. A városi szeretetház átköltözött a járásbíróóság egyik épület-részébe, ahol jelenleg is fennakadás nélkül működik.

A város szociális ügyosztálya még 1944. december 5-én az akkori polgármester és az ellenőrzésére kirendelt tanács tag közreműködésével egy új intézményt, szociális konyhát állított fel. A szociális konyhán dolgozó hölgyek a helyi társadalom minden rétegét képviselték. December 8-tól már nemcsak meleg ételt készítettek, hanem esőben, sárban, hóban és fagyban, sokszor a

291 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 1068/2. Kig. 1949.; XV. 33. V. Sz. Polgm. jelentések 1903–1949. 7073. ksz

Duna jegén is átvitték az ételt a különböző munkahelyeken dolgozó közmunkásoknak és hadifoglyoknak. Az ételek elkészítéséhez szükséges anyagokat részben a város, részben a vidéki lakosság adományaiból gyűjtötték össze. Az élelemhez juttatott közmunkások túlnyomó része vidéki volt, mert a bajaiak hazulról is tudták magukat élelmezni. A konyha egyedülálló munkájával őszinte elismerést vívott ki magának. Hatalmas mennyiségű meleg ebédet és vacsorát, hideg ételt, ruhaneműket, evőeszközöket és mást osztott ki az arra rászorulóknak.²⁹²

A városi szociális ügyosztály az 1945. december 15-i polgármesteri jelentés szerint már 271 pénzellátásban részesülő hadirokkantat, 267 hadiözvegyet, 71 hadiárvát és 7 hadigondozott családtagot tartott nyilván. Ezek az emberek az együttesen kezelt közadóbevételből és az állami ellátmányból folyamatosan kapták a járadékukat. A járadékok folyósításában azonban késedelmet okozott az, hogy a kormányzat a járadékok összegének emelését visszamenőlegesen állapítja meg, ami a számfejtésnél dupla munkát és késedelmet okoz.

A fenti személyeken kívül az ügyosztály még 524 hadbavonult után folyósította a hadisegélyt. Mivel a hazatérő katonák száma napról napra növekszik, ezért remény van arra, hogy a hadisegélyek folyósítását néhány hónapon belül be lehet szüntetni. A haza nem tért katonák hozzátartozóit az ügyosztály ideiglenes hadigondozottakká nyilvánította.

A hadigondozó bizottság a polgármester elnökletével 1945. július 15-én újjáalakult. Ennek tagjai a hadigondozási előadón kívül egy régi és egy új háborús hadirokkant, egy orvos szakértő és a szociális előadó voltak. A bizottság a szükséghez mérten ülészik és határoz a hatáskörébe eső ügyekben. Az előadó gondos munkájának eredményeképpen a segélyezés folyamata gyorsul, és már alig van olyan kérelmező, aki ne kapná meg jogos járadékát.

Folyik a háborús személyi veszteségek összeírása is, amelynek alapján az eddig még be nem jelentett igényeket is tárgyalás alá lehet venni.

292 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 20/1. Kig. 1945. 2. kgy. jkvi szám

A népjóléti bizottság megkezdte a hadifogságból még haza nem tért katonai és polgári személyek összeírását is. Az összeírást orosz és magyar nyelven végzik. A kérdőíveket a Külügyminisztérium juttatja el a hadifoglyok hazabocsátását intéző szovjet hatóságokhoz.

A városi szeretetház még 1944 decemberében kiköltözni kényszerült saját helyiségeiből, mert azokra a közkórháznak volt szüksége. Előbb a pénzügyőri laktanyában nyert ideiglenes elhelyezést, majd 1945 februárjában a járásbíróság épületébe költözött. Az itt rendelkezésre álló szűkebb férőhely miatt a gondozottak felét részben hozzátartozóiknál helyezték el, részben külső gondozásba adták őket. Ezt a munkát a szegénygondozó nővérek távollétében Molnár Ferenc és Tuzson János végezte, akiknek az áldozatos emberbaráti munkájáért a polgármester köszönetét fejezte ki.

Azokat a szegényházi tagokat, akiknek a részére nem sikerült helyet biztosítani, ápolóik a szeretetház szomszédságában lévő házakban gondozták. A polgármester azon reményének adott hangot, hogy a szeretetház tavasszal visszaköltözhet eredeti helyiségeibe és akkor a gondozásba vehető személyek száma meg fog kétszereződni.

Jóllehet a közsegélyezésről szóló rendelet eltért az illetőségi alapon történő szegénygondozástól, a helyi szeretetház mégis fokozatosan a bajai, hozzátartozó nélküli elaggottakat vette gondozásba. A népjóléti ügyosztály közsegély-szabályrendeletet készít elő, amellyel gyökeresen rendezni kívánja a szegénygondozást.

A szociális konyha hadifoglyok, menekültek, robotmunkások, házimunkások, utalványosok, sőt a honvédség részére is többszázezer ebédet, vacsorát és reggelit osztott ki. A szociális konyha látta el 1945 decemberétől kezdve a népétkeztetést is. Az ehhez szükséges élelem a város rendelkezésre áll. A város vezetése igyekezett önköltségi áron, méltánylást érdemlő esetekben kedvezményesen, esetleg ingyenesen is mindenkit egy tál meleg ételhez és kenyérhez juttatni, aki arra rászorult.

A város négy napközi otthont és egy napközi otthonos óvodát tart fenn a népjóléti miniszter támogatásával. Bár a bajszentistváni gyermekotthont átmenetileg a Demokratikus Női Szövetség vezette, október 1-jén azonban ez az otthon is központi irányítás alá került. A közvetlen egészségügyi felügyeletet a tiszti főorvos, az igazgatásit a népjóléti előadó látja el. A gyermekek felügyeletét és foglalkoztatását az egyes otthonokban a felügyelőnők, illetve óvónők végzik. A négy napköziben átlag 180 gyermek részesül napi négyszeri étkeztetésben, felügyeletben és nevelésben.

A kiscsávolyi napközi otthon mellett bölcsőde is működik, amelynek látogatottsága még gyenge, de a gondozásba adott gyermekek száma növekszik. Az otthonok ellátását a központi konyha végzi, amelynek élén élelmezési technikus áll.

A népjóléti osztály látja el a menekültek, kiutasítottak és deportáltak szociális gondozását is. Ezek egy részét már sikerült elhelyezni a telepítési osztály és a Vármegyei Földbirtokrendező Tanács segítségével a környező falvakban, sőt a városi szociális ügyosztálytól egyszeri rendkívüli segílyt is kaptak. Megtörtént a jelentkezettek kárfelvétele is. A nyilvántartottak száma 1151 fő. Jelenleg ruhaakció van előkészületben. Október 9-én a népjóléti miniszter kiküldötte ellenőrizte a menekültek és kiutasítottak ügyeinek intézését, és jegyzőkönyvi köszönetet mondott a végzett munkáért az ügyosztály vezetőjének.

A kormányzat 6300/1945. ME számú rendelete törvényhatósági szociálpolitikai tanács felállítását írta elő. Ebben a szakszervezet, a Nemzeti Segély, a földbirtokrendező tanács egy-egy kiküldöttje, a törvényhatósági bizottság két tagja, hivatalból a polgármester, a tiszti főorvos és a népjóléti ügyek törvényhatósági előadója foglalt helyet. Elnöke dr. Bucs-Szabó László lett, aki szolgálati helyét 1945. december 11-én el is foglalta.²⁹³

Az 1946. január 28-i polgármesteri jelentés említi, hogy a város 7 óvodájában, amelyek közül 2 napközi otthonos, a foglalkoztatás 1945. december közepétől 1946. január közepéig tüze-
lőanyag-ellátási nehézségek miatt szünetelt. A város csak január

293 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 20/3. Kig. 1945. 107. kgy. jkvi szám

közepére tudott annyi tüzelőanyagot beszerezni, hogy a napközi otthonok, óvodák ismét megkezdhették működésüket. Kivételt ez alól csak az a 3 óvoda jelentett, amelyekben részben épületron-gálás, részben felszerelési hiányok miatt nem kezdődhetett meg a munka.²⁹⁴

A város polgármestere az élet- és egészségvédelem mellett mindenkor elsőrendű feladatának tekintette a dolgozók szociális helyzetének javítását, derül ki az 1946. május 28-i jelentésből. Ezért gondoskodott arról, hogy a szociális támogatásra legjobban rászoruló néprétegek helyzetének javítását szolgáló szempontok akadálytalanul érvényesülhessenek a városi közigazgatás minden területén.

A város 4 napközi otthont és 1 napközi otthonos óvodát tartott fenn ekkor, ahol munkásgyermekek étkeztetését és gondozását biztosították. A tömegellátásra legjobban rászoruló gyermekek ingyen kaptak reggelit, ebédet és uzsonnát. Jóllehet az élelmszer-beszerezés nehézségei miatt az ételmezés olykor egyoldalú, a legfontosabb mégis az, hogy a város adni tudott, állapította meg a polgármester. Az új természetmények megjelenésével azonban változatosabb lett az étrend. Kedvező termés esetén ismét a régi színvonalú étkeztetést tudja majd a város biztosítani.

Baja szegényügyi igazgatásának rendszere elismerten a legjobbak közé tartozott ekkor. A zárt gondozásban részesülő szegényeket a szeretetházban helyezték el, míg a nyílt gondozásban részesülőket vagy külső gondozottakat, a város a szegénygondozó hivatal közbejöttével rendszeres havi pénzjuttatásban, lakbérsegélyben és lakásadó-térítésben részesítette. A külső gondozottaknak juttatott pénzbeli támogatás egy részét a város társadalma biztosította rendszeres havi adományaival. A mostoha viszonyok miatt azonban erősen megcsappant az adakozókészség. A városnak minden támogatásra szüksége van, ezért a polgármester arra kérte a lakosságot, hogy ne utasítsa el a lakásokon, munkahelyeken megjelenő gyűjtőhölgyeket, mert a város maga is csak így tud többet adni az arra rászorulóknak.

294 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 20/1. Kig. 1946. 1. kgy. jkvi szám

A városi népjóléti intézmények közül igen nagy jelentőségre tett szert a szociális konyha, amelynek a fenntartásához szükséges élelmiszereket jórészt a város teremtette elő. A konyha fenntartását a helyi és a környező falvakból származó adományok is segítették. A konyhai munkát, így a beszerzést, a főzést és az ételek szétosztását munkaközösségbe tömörült önkéntes női munkaszolgálatosok végezték.

Még a múlt évben, az 1945. augusztus 20-án megindult hadifogoly-elbocsátásokkal egy időben, a honvédelmi miniszter rendelete értelmében hadifogoly-szolgálatot kellett volna ország-szerte alakítani, így Baján is. A szociális konyha már a rendelet megjelenése előtt is élelmezte a munkába járó hadifoglyokat, a rendelet megjelenése óta pedig nemcsak az elbocsátott, átutazó, hanem a kórházi ápolásra szoruló hadifoglyok élelmezését is ellátja. A helyi vöröskereszt egészségügyi szolgálata mellé vasúti ügyeletes szolgálatot is felállított. A vöröskereszt helyi szervezete segítette a szociális konyhát a piaci gyűjtésben.

1946 januárjában azután hivatalosan is megalakult a Magyar Vöröskereszt hadifogoly-szolgálata 4 katonai és 4 fizetett női alkalmazottal. Ettől kezdve a hadifogoly-szolgálat ellátta ugyan a vasúti ügyeletes és irányító szolgálatot, de a szociális konyhának tovább már semmilyen segítséget sem nyújtott. A város élelmi-szer-kiutalást sem a Honvédelmi Minisztériumtól, sem a Magyar Vöröskereszt hadifogoly-szolgálatától nem kapott, ezért továbbra is saját készleteiből kényszerült ellátni a hazatérő hadifoglyokat.

1946 januárjától sikerült továbbfejleszteni a szociális konyha tevékenységét. Ettől kezdve a konyha már nemcsak ingyenebédet, hanem az önhibájukon kívül saját háztartással nem rendelkezők számára mérsékelt áron is osztott ebédet, a szociális ügyosztály által kiadott ebédutalványokra.²⁹⁵

A városi szeretetház 43 főt belső, míg 134 főt külső gondozásban részesít, tudósít a polgármester 1946. május 16-i jelentése. A népkonyhán 78 rászoruló étkezik naponta. Közülük 32 fő térítés ellenében, a többiek ingyenesen.

295 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. sz. n./Kig. 1946. 46. kgv. jkvi szám

Az öt napközi otthonban a gyermekek átlagos létszáma 150–170 között mozog.

A város hadirokkant-, hadiözvegy- és hadiárva-járadék címén 30 000 mill. pengőt, hadisegélyezés címén a 460 bevonult után 17 500 mill. pengőt utalt ki. A kifizetések ekkor még folytak.

A tejkonyha szervezésének munkálatai, a Nemzeti Segély támogatásával, társadalmi alapon, még csak előkészületi stádiumban voltak.²⁹⁶

A polgármester 1946. december 17-i jelentése kielégítőnek ítélte a város népjóléti igazgatását, mert sikerült rendbe hozni a városi szeretetházat, feljavítani az ottani élelmezést és biztosítani a mintegy 50 főre tehető elaggott jólétét. Rajtuk kívül még további kb. 130 fő részesül közsegélyben. A külső gondozottak pénzsegélyének egy részét továbbra is társadalmi adományokból fedezte a város. A polgármester felkérte a város kereskedő és iparos osztályát, hogy fokozottabb mértékben áldozzon a szegények eltartására, az üzleteikben jelentkező kéregetőket utasítsák a népjóléti osztályhoz, amely gondoskodni fog a kéregetők ellátásáról. Ily módon egyrészt eltüntethetők a város utcáiról a koldusok, másrészt az egy helyre befolyó adományokat célszerűen lehet felhasználni, és a kéregetőknek módja sincs arra, hogy a kapott adományt étel helyett italra költsek.

Változatlanul működik a város 4 napközi otthonja és 1 napközi otthonos óvodája. Ezekben a napi gyermeklétszám 100 főre tehető. A forint bevezetése lehetővé tette, hogy a város az elkövetkezendő hónapok élelmiszer-szükségletét kellő időben beszerezhesse. Így a gyermekotthonok központi konyhája teljesen felkészülten néz a téli hónapok elé. Nagy segítségére volt a városnak az UNRRA többmázsás konzervadománya, amely lehetővé tette a gyermekek húshoz való juttatását az őszi hónapokban. Jelenleg a gyermekek napi háromszori étkeztetésben részesülnek, de amint a tejfelhozatal és a városi költségvetés engedi, a reggeli tejellátást is biztosítani fogja a város.

296 MNL BKML XXI. 502. c 24/3. Kig. 1946.

A szociális konyha most már önálló üzemként működik, mert a hadifogoly-szolgálat vezetése állami kezelésbe került és önállósult.

A városi költségvetést felülvizsgáló miniszteri bizottság meglátogatta Baja népjóléti intézményeit és megdicsérte az ott folyó munkát. A városi szeretetház és annak vezetését példaképpül állította a többi város elé. A népjóléti intézményeknél szerzett kedvező benyomás eredményeként a miniszteri bizottság a költségvetésbe felvett kiadásokat változtatás nélkül hagyta jóvá.

Október elején érkezett meg az UNRRA ruha- és cipőadományai. A miniszterelnökség utasítására a helyi társadalmi egyesületekből és az egyházak vezetőiből a fenti adományok szétosztására bizottságot kellett alakítani. Ez a bizottság több ezer kérelmet bírált el, munkáját befejezte, és az adományok kiosztása most folyik. A polgármester köszönetet mondott a Magyar Nők Demokratikus Szövetsége és a többi társadalmi egyesület tagjainak, akik elvállalták az osztályozás és kiosztás nagy munkáját.

Baján 1946 decemberében 290 hadbavonult hozzátartozója részesült hadisegélyben, 370 hadirokkant és hadiözvegy pedig hadigondozási pénzellátásban. A 8980/1946. ME számú rendelet alapján 85 hadirokkant és hadiözvegy járadékának folyósítását szüntette be a város, mert részben ipari, vagy kereskedelmi jogosítvánnyal rendelkeztek, illetve a földbirtokuk jövedelme biztosította a megélhetésüket. A hazatért hadifoglyok segélyezésére a népjóléti miniszter 500 forint segélyt utalt ki, aminek a kiosztása most folyik.²⁹⁷

A szociális igazgatásról szólva a polgármester 1947. február 15-i jelentése megállapítja, hogy a hadigondozottak létszáma állandóan emelkedik. Az 546 hadirokkant, hadiözvegy és hadiárva, valamint a 294 hadbavonult hozzátartozója rendszeres pénzellátásban részesül. A hadigondozottak közül 1946 decemberében és 1947 januárjában többen UNRRA segélyt is kaptak.

Fokozatosan sikerül pótolni a szeretetház felszerelési hiányait. Jelenleg 60 fő belső, 113 fő külső gondozásban részesül.

297 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 20/2. Kig. 1946.

Működik a város 4 napközi otthona és 1 napközi otthonos óvodája. Cipőhiány miatt ezeket az intézményeket a korábbinál kevesebb gyermek látogatja. A napközök átlagos létszáma 70–80 fő körül mozog.

Sikerült a napközi otthonok központi konyháját egyesíteni a Berényi utcai szociális konyhával. Ezáltal a városnak egy telefon-állomással kevesebbet kell üzemeltetnie, és villanyt, tüzelőanyagot is sikerül így megtakarítani. A konyha havonta 1000 ebédet oszt ki az arra rászorulóknak.²⁹⁸

A polgármester az 1945. és 1946. esztendőben igyekezett a város szociális igazgatását a háború előtti színvonalra emelni, tudjuk meg az 1947. május 12-i jelentéséből. A háború sok kárt okozott a város szociális intézményeiben. A szeretetház saját épülete elhagyására kényszerült, míg a napközi otthonok egy része, az erdei üdülőiskola és gyermek tüdőbeteg-szanatórium katonai célokat szolgált.

A kényszerítő körülmények hatására a szeretetházi ápoltak létszámát 20 főre kellett csökkenteni. Ez a létszám 1946 nyarára, a régi épületbe való visszatérés után, átlag havi 50 főre emelkedett. 1947 májusában a szeretetházi gondozásban részesülő elaggottak létszáma elérte a 65 főt. A szeretetház önellátásra rendezkedett be. Konyhakerti természetvényei, saját hizlalású sertései nagymértékben megkönnyítették az ápoltak ellátását. A szeretetházi ápoltakon kívül további 130–140 fő külső gondozásban részesül. Ezeknek az idős embereknek a város 15 forint közsegélyt, lakbérsegélyt és egyéb természetbeni segélyeket nyújt.

Öt napközi működik a városban. A korábban katonai célokra igénybe vett épületekből kiszorult gyermekeket a város a szomszédos óvodákban helyezte el. Mostanra már mindegyik napközi a saját épületében működik. A Kinizsi és a Fehérló utcai gyermekotthonokat a város csak 1947 nyarára vagy őszére tudja majd olyan állapotba hozni, hogy azok megfelelhessenek hivatásuknak. Addigra a város igyekszik pótolni ezeknek az otthonoknak a felszerelési hiányait is.

298 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 8/1. Kig. 1947.

A gyermekotthonokban a napi gondozási díj 60 fillér. A rossz kereseti viszonyok miatt sokan még ezt az összeget sem képesek megfizetni. Az ilyen szülők részére a város engedményeket ad.

Az átmenetileg szüneteltetett városi bölcsődét 1947. május 2-án sikerült megnyitni. A bölcsőde megnyitását az tette lehetővé, hogy a város a Nemzeti Segély támogatásával pótolni tudta a felszerelést, ami a zavartalan működéshez feltétlenül szükséges volt.

A városi napközik fenntartását nagymértékben segítette az UNRRA, a svéd, a dán és a svájci vöröskereszt adománya. A polgármester őszinte köszönetét fejezte ki azért a sokezer kilogramm élelemért és tápszerért, amelyet Baja város részére juttattak. Az Országos Gyermekvédő Liga felosztatásával megtorpant a Lőkertben lévő erdei iskola és gyermek tüdőbeteg-szanatórium helyreállítása. A belügyminiszter 1947 áprilisában újra engedélyezte a Liga működését. A város azonnal megkezdte vele a tárgyalásokat a lőkerti iskolakomplekszum mielőbbi működőképessé tételéről. A város a „*Siess, adj, segíts*” mozgalom támogatásával máris több mint 200 fát ültetett a Lőkertbe, és elvégeztetett egy csomó javítási és szerelési munkát.

Az erdei iskola melletti gyümölcsöst a gyermekotthonok ellátásába kívánta a város vezetése bevonni. A gyümölcsfák gondozását a kertészképző növendékei, a kb. 1 hold területű konyhakert fordítási munkáit szabadidejük feláldozásával a gimnáziumi tanulók vállalták.

A szociális konyhát és a gyermekotthonok központi konyháját a város 1947 januárjában egyesítette. Ennek az intézménynek a korszerűsítése most folyik. A polgármester köszönetet mondott a konyhát működtető hölgyek áldozatos munkájáért.

Ingyenes gyógyszert és orvosi kezelést 1945–1946-ban évente kb. 1000–1200 fő kapott.

A 293 hadbavonult hozzátartozójának 65 000 forint hadisegélyt folyósított a város. A 420 hadirokkant és hadiözvegy eddig 122 000 forint járadékot kapott.²⁹⁹

299 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 8/2. Kig. 1947.

A város gazdasági és kezelési szempontból egyesítette a kiscsávolyi napközi otthonos óvodát az ottani napközi otthont, így most négy napközi otthon működik Baján, 150–180 fős napi átlagos létszámmal. Mindezt a polgármester 1947. július 26-i jelentése tartalmazza.

Szeremle község júniusban 120 napközi otthonos gyermeket látott vendégül. A szíves fogadtatásért köszönetét fejezte ki a polgármester. Megemlítette, hogy további vidéki kirándulások szervezése van folyamatban.

A városi szociális konyha a napközi otthonok mellett még további kb. 80–100 fő ételmezését is ellátta naponta.

A szeretetház 64 elaggott, munkaképtelen idős embert gondozott.

Sikerült az erdei iskola és gyermek tüdőbeteg-otthon tartarozási munkáit elvégeztetni. A város csekély anyagi lehetőségei miatt a felszerelés beszerzése csak lassan halad, de a Gyermekvédő Ligával folytatott megbeszélés alapján remény van rá, hogy a szükséges berendezési tárgyak nagy részét meg fogja kapni.

A hadisegélyezettek számának csökkenésével szemben a hadigondozottak száma állandóan emelkedik.

A város elkészítette szociális költségvetését, amelyben újjátásként megfelelő összeget állított be tankönyvek beszerzésére, továbbá a sokgyermekes családból származó házasulandók kölcsönrel történő támogatására.³⁰⁰

Az 1947. november 15-i polgármesteri jelentés megerősíti, hogy a város négy napközi otthona és bölcsődéje folyamatosan működik. A gondozási díjakat 1947 októberében 60, 50, és 40 fillérben állapította meg a város vezetése, de sok szülő még ezt a csekély összeget sem törekszik megfizetni. Az ételmezés kielégítőnek mondható, ám a burgonya hiánya kisebb nehézséget okoz az étrend összeállításánál. Amennyiben a hiányzó burgonyamennyiséget sikerül beszerezni, a napközi otthonok ételmezésében nem fog zavar mutatkozni.

300 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. sz. n./Kig. 1947.

A szociális konyha sok ezer reggelit, tízórait, ebédet és vacsorát adott ki az elmúlt 3 hónap során a napközi otthonok, és az ínséges felnőttek számára. A konyha üzemmenete biztosított.

A szeretetházi ápoltak átlagos létszáma 62, a külső szegénygondozottaké 115 fő. A külső gondozottak részére havonta átlag 1000 forint pénzadomány gyűlik össze.

A JOINT 3000 forint készpénzt, a svéd RÄDDA BARNEN 40 db lepedőt, a Baja és Vidéke Ipartestület 636 forintot, egyik műkedvelői előadása tiszta jövedelmét ajánlotta fel az erdei üdülőiskola felszerelésére. Az adományokért köszönetét fejezte ki a polgármester.

A hadigondozottak létszáma 1947. október végére elérte a 800 főt. Közülük 292 hadirokkant, 295 hadiözvegy, 111 hadiárva, 6 hadigondozott családtag, 28 polgári gondozott volt. Az ellátásukra szolgáló pénzt minden hónap első napjaiban pontosan megkapják. Rajtuk kívül még 183 hadbavonult hozzátartozója részesült hadisegélyben.

A Népjóléti Minisztérium által a város rendelkezésére bocsátott ellátmányból 124 hazatért hadifogoly kapott 5260 forint gyorssegélyt.³⁰¹

A Nemzeti Segély Baján is megkezdte gyermekmentő munkáját. A bajaszentistváni napközi otthont fogja átvenni és az ottani gyermekek zömének ingyenes ellátását biztosítani, tudjuk meg a polgármester 1948. február 12-i jelentéséből.

A népjóléti miniszter étkezési célokra 4600 forint segélyt folyósított.

A szeretetházi külső gondozottak száma ekkorra 125 főre emelkedett. A belső gondozottaké változatlanul 62 fő maradt.

Az amerikai vöröskereszt 30 db nagytakarót és 14 db térdtakarót adományozott az erdei üdülőiskolának.

A hadigondozottak létszáma 820 főre emelkedett, a hadisegélyben részesülőké 174 főre csökkent.

A város 70 pár cipőt és 30 db ruhát juttatott a szegény iskolás gyermekeknek, de további juttatások is folyamatban vannak.

301 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 8/4. Kig. 1947.

Baján 7 óvoda működik, amelyekbe 642 óvodást írtak be. Az óvodák látogatottsága a téli hónapokban ennél a számnál alacsonyabb.

Az óvodai felügyelőbizottság 1947. november 25-i és december 22-i ülésén a megüresedett városi óvónői állásokat választás útján töltötte be. A választást még minisztertanácsi jóváhagyásnak is meg kell erősítenie.

Az állami gyermekmenhely kötelékébe tartozó gyermekek közül kihelyezéssel 150 főt helyeztek el családoknál a város területén. Ellátásuk megoldott, ezzel kapcsolatban panasz nem merült fel.

Az árvaszék 1947-ben 4957 ügyet dolgozott fel. Az árvaszéki tisztviselők vezették a leltározási munkát és a haláleset-felvételi jegyzőkönyveket.

Nagyrészt még 1947-ben befejeződtek a deportálásban meghalt bajai lakosok holtányilvánítási ügyei. Ezek a munkák mintegy 30%-kal növelték a leltározást végző tisztviselők munkáját.

A gyermektartási díjat 1947-ben 188 esetben barátságos meg egyezéssel, 11 esetben pedig hivatalos úton állapították meg.

A különváltan élő házastársak összebékítése, illetve a házassági életközösség ismételt felvétele rábeszélésre 89 esetben sikerült.

A házasságon kívül született gyermekek társadalmi helyzetének rendezése 70 esetben kezdődött meg, ebből a számból 41 esetben az apától teljes hatályú elismerő nyilatkozatot sikerült beszerezni.

A városi árvaszéknél azonban betöltetlen volt a közgyámi állás. A létszámhiány miatt még nem történt meg a nyugatra hurcolt és megsemmisült nyilvántartások pótlása. Ezért a városi árvaszék külön hároméves tervet készített magának és 1948-ban többletmunkával kívánta pótolni a hiányzó nyilvántartásokat.³⁰²

A hadifogoly-szolgálat a szociális felügyelő vezetése mellett működik, derül ki a polgármester 1948. február 28-i jelentéséből.³⁰³

302 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 4026 Kig. 1948. Ld. kgy. jkvi szám

303 MNL BKML XXI. 502. c 14/18. Kig. 1948. – Ez a jelentés, szemben az 1948. február 12-i polgármesteri jelentéssel, már 70 pár cipő és 40 ruha kiosztásáról tesz említést.

A hadirokkantak, hadiözvegyek és hadiárvaik törzs- és mutatólapjainak elkészítése a Központi Illetményhivatal részére most folyik, adja tudomásul a polgármester 1948. március 30-i jelentése.

A város márciusban 15 szegény iskolás gyermeknek juttatott ruhát és cipőt, valamint 60 db ingyenes tankönyvet.³⁰⁴

Áprilisban a Központi Illetményhivatal kiküldötteti Baján átvették a hadigondozottak törzslapjait. A kiküldötteknek 788 db törzslapot adtak át.

A város négy napközi otthonában és bölcsődéjében már átlagosan 204 gyermek kapott napi háromszori étkezést. A szeretetházi belső gondozásban részesülők száma 61, a külső gondozottaké 135, a népkonyhán étkezőké 98 fő volt.

A város a szegény iskolás tankötelesek között 60 db ingyenes tankönyvet, 10 pár cipőt és 5 ruhát osztott ki. Mindezt a polgármester 1948. április 30-i jelentéséből tudjuk meg.³⁰⁵

A Magyar Norma szerinti szegénygondozás keretében Baja város 1947 augusztusa és 1948 áprilisa között 13 063 forintot gyűjtött össze, értesülünk a polgármester 1948. május 12-13-i jelentéséből. Rendszeres segélyezésben 124 fő részesült. Közöttük 5212 Ft lakbérsegélyt és 20 441 Ft készpénzsegélyt osztottak ki. Ezenkívül a karácsonyi ünnepekre való tekintettel 270 q tűzifát és mintegy 3000 Ft értékű élelmiszert is kaptak az arra rászorulóknak. A szeretetház átlag 65 főt ápol, akiknek az ételmezése kielégitő. A város az elhaltak részére 22 koporsót utalt ki ingyen. Gyógyszerellátásban 1042 személy részesült, 40 000 Ft értékben. A szociális konyha épületét a belügyminiszter Baja város tulajdonába adta. A telekkönyvi átírás már meg is történt, így nincs akadálya a konyha gépekkel való felszerelésének és átépítésének. Erre azért van rendkívül nagy szüksége a városnak, mert a konyha teljesítőképessége már az első tervévben száz százalékkal növekedett. Sikerült teljesen helyreállítani az erdei üdülőiskola épületeit, berendezési tárgyainak beszerzése folyamatban van. A második tervév kezdetére az iskola meg fog nyílni. A hadifoglyok

304 MNL BKML XXI. 502. c 14/23. Kig. 1948.

305 Uo. 14/29. Kig. 1948.

hazatérése miatt a hadisegélyezetttek száma állandóan csökken. 1948 májusában még 163 hadifogoly hozzátartozója részesült segélyben.

A Központi Illetményhivatal áprilisban átvette a várostól a hadirokkantak, hadiözvegyek és hadiárvák járadékainak kifizetését. A felülvizsgálat mindent rendben talált és elismerésben részesítette a szociális ügyosztályt.³⁰⁶

1948 májusában 14 hazatérő hadifogoly kapott gyorssegélyt. A hónap első napjaiban a város UNICEF-tejaktiót indított.

A szociális konyhán étkezők száma 104 főre emelkedett.³⁰⁷

A város a szociális konyhán étkezők létszámát 1948. június 1-jétől 35 főre csökkentette, a nyári hónapokban végzendő tisztítási munkák miatt. Megkezdődött a tartósítható élelmiszerek bevásárlása is.

Az erdei üdülőiskolában a bádogosmunkák elvégzésére került sor.

A vöröskereszt 40 gyermekinget és 60 gyermekruhadarabot küldött a bajai intézményeknek.

A hadisegélyezetttek száma 167 fő.³⁰⁸

1948 júliusában a város újabb UNICEF-adományban részesült. Így a gyermekek tejjelátása továbbra is biztosított.

Befejeződtek az erdei üdülőiskola csatornázási munkálatai, míg a vízvezeték szerelése most folyik. Ha ez a munka befejeződik, akkor már csak a belső berendezés van hátra.³⁰⁹

A népjóléti igazgatás a városi napközi otthonok és a bölcsőde részére, amelyekbe átlag 180 gyermek járt, folyamatosan biztosította az ételmezést a polgármester 1948. szeptember 4-i jelentése szerint. A szociális konyha a téli élelmiszer szükségletének beszerzésével és annak tartósításával foglalkozik. Baja város augusztusban újabb tejporkiutalásban részesült. Így, ha konzervált formában is, de a tejjelátás biztosított. A napi kalóriamennyiség növelése érdekében a város hetente kétszer húst is adott.

306 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 4026/2. Kig. 1948.; XV. 33. V. Sz. Polgm. jelentések 1903–1949. 7073. ksz. 4026/2. 1948.

307 MNL BKML XXI. 502. c 14/34. Kig. 1948.

308 Uo. 14/40. Kig. 1948.

309 Uo. 14/48. Kig. 1948.

A szeretetházban belső gondozásban 62, külső segélyezésben 134 fő részesül. Itt is folyik az élelemiszerek tartósítása.

Amíg a hadisegélyezettek száma csökken, addig a hadigondozottaké növekszik. A hazatért hadifoglyok részére a város 7800 Ft gyorssegélyt fizetett ki.³¹⁰

Az iskolások részére tízóraik szervezését kezdte meg a város 1948 októberében. Annak gyakorlati kivitelezését novemberre tervezte.

A hadisegélyezettek létszáma 132 főre csökkent, akik segélyeiket a hónap első napjaiban kapták meg.³¹¹

A városi szeretetházban a gondozottak létszámában a korábbihoz képest változás nem történt, csak a külső szegénygondozottak száma csökkent 131 főre, derül ki a polgármester 1948. december 18-i jelentéséből. A rendes pénzellátáson felül a külső gondozottak decemberben még tüzelőfa- és lisztsegélyt is kaptak.

Közgyógyoszerellátásban 945 fő részesült. A napközi otthonokban és a bölcsődében az étkeztetés zavartalan, az átlagos gyermeklétszám 180–200 között ingadozik.

Decemberben a város megindította az iskolások tízóraik akcióját, mintegy 400–500 résztvevővel. Az arra rászoruló gyermekek naponta kávé, kenyér és gyümölcsiből álló uzsonnát kaptak. Erre a célra a minisztérium eddig 7050 Ft segélyt utalt ki. Az akciót a város tavaszig folytatni kívánta.

A szociális konyha a napközi otthonok ellátásán felül átlagosan még további 100 személyt lát el ebéddel. Ezeknek az embereknek egy része csekély térítés ellenében jut ebédhez. Az ingyen ebédben részesülők száma 50 fő körül mozog. A kiadott ebédek kalóriaértéke a napközi otthonos óvodáknál 1260, a mérsékelt térítés ellenében kiszolgáltató ebédekénél 1060 kalória.

Baján 145 menhelyi gyermeket helyeztek ki családokhoz. Ezeknek a gyermekeknek az egészségügyi ellátását a menhely által szerződöttség orvos, felügyelőt pedig egy felügyelő látja el.

310 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. sz. n./Kig. 1948.; XV. 33. V. Sz. Polgm. jelentések 1903–1949. 7073. ksz

311 MNL BKML XXI. 502. c 14/76. Kig. 1948.

A város az iskolás gyermekek részére cipő- és ruhasegélyek kiosztását kezdte meg, és azt a szükséghez mérten mindaddig folytatni kívánta, amíg rászoruló gyermek jelentkezik.³¹²

Az 1949. március 25-i polgármesteri jelentés szerint a városi szeretetházban 58 munkaképtelen aggot ápoltak. A létszámot úgy kívánták emelni a tavaszi hónapokban, hogy a külső gondozottakból az állandó ápolásra szorulókat is itt szándékoztak elhelyezni. A külső gondozottak száma ekkor 122 fő volt. A város rendszeres havi pénz- és lakbérsegélyt folyósított a számukra. Ezenfelül még két alkalommal tűzifával, egy alkalommal pedig 20 kg burgonyával segítette őket.

A szegény iskolás gyermekeknek 78 pár cipőt és 15 ruhát juttatott a város. A Népjóléti Minisztérium támogatásával tízóraiként is szervezett az iskolásoknak. Február végéig mintegy 800 gyermek részesült a tízóraikénti akcióban.

A napközi otthonok látogatottsága a téli hónapokban némileg csökkent. A város a napközi otthonokat és az óvodákat mentőlélekkel látta el, és folyamatosan pótolta a mutatkozó hiányokat.

Folytatódott a tejakció. A tejporszükséglet fél évre biztosított. Változatlanul üzemel a szociális konyha. A központi és a szociális konyha 1948-ban több mint 201 000 adag ételt készített.

Az új hadigondozási nyilvántartások elkészítése folyik. A hadisegélyben részesülők száma 80 főre csökkent.

A szegénybetegek gyógyszerellátását a városi költségvetési hitelkeret felhasználásával kielégítően sikerült megoldani.

A városi népjóléti bizottság 1949 januárjában alakult meg, és azonnal meg is kezdte a működését. A Népjóléti Minisztérium kiküldötte februárban megvizsgálta a hadigondozási ügyintézkést.³¹³

A polgármester 1949. május 30-i jelentésében a szociális igazgatás köréből a következőket jelentette: A városi szeretetház 62 munkaképtelen idős embert gondozott. Rajtuk kívül még 126 fő részesült rendszeres pénzbeli és élelmiszer-támogatásban. 1949-

312 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 4026/5. Kig. 1948.

313 Uo. 1068/1. Kig. 1949.; XV. 33. V. Sz. Polgm. jelentések 1903–1949. 7073. ksz

ben ingyenes orvosi kezelést és gyógyszert 632 személy kapott. A város több esetben engedélyezte szemüveg, sőt két esetben inzulin felíratását a közgyógyoszerellátás terhére.

A napközi otthonokban állandóan emelkedik a gondozottak száma, amely ekkor 213 fő volt. Megkezdte a város Mártonszálláson egy nyári napközi otthon szervezését, amelynek a fenntartásához államsegélyt is kapott.

A központi konyha zavartalanul látja el a napközi otthonokban gondozott gyermekeket. Ezenfelül még 92 rászorulót is étkeztet.

A hadigondozottak létszáma ekkor 624 fő, közülük 304 fő hadirokkant, 311 fő hadiözvegy és 9 fő hadigondozott családtag. Az Országos Hadigondozó Hivatal 1949. május 23-án elrendelte a hadigondozottak országos felülvizsgálatát. A munka elkezdődött, remélhetőleg a megadott határidőre be is fog fejeződni.³¹⁴

314 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 1068/2. Kig. 1949.; XV. 33. V. Sz. Polgm. jelentések 1903-1949. 7073. ksz

DOKUMENTUMOK

A BELÜGYMINISZTERHEZ
INTÉZETT
POLGÁRMESTERI JELENTÉSEK

1.

Baja, 1945. január 14.

**Baja thj. város polgármesterétől
a belügyminiszternek**

67/1945. polgm. szám

Belügyminiszter Úr!

Tisztelettel jelentkezem, mint Baja város polgármestere és csonka Bács-Bodrog vármegye kerületi kormányzója.

Miután a vezető tisztviselők – ötünk kivételével – a várost elhagyták, városunk 1944. október hó 20-án került a szovjet csapatok kezére. Biks kapitány városparancsnok összehívta az itt maradt tisztviselőket, akik egyhangúlag engem – akkori főlevéltárnokot – bíztak meg a polgármesteri teendők ellátásával. Ezt a választást a városparancsnok megerősítette, sőt második utódja, Paskovszky gárdaőrnagy egész csonka Bács-Bodrog vármegye kormányzásával bízott meg, mint gubernátort.

Engedje meg Miniszter Úr, hogy néhány sorban ismertessem az azóta eltelt idő alatt történeteket, s jelenlegi helyzetünket.

Városunk[ban] heteken át front lévén, teljesen elszigetelten éltünk, s a külvilággal semmiféle kapcsolatban sem voltunk. Így a magunk erejére hagyatkozva igyekeztem megtartani a magyarságnak Bács-Bodrog vármegye északi csücskét, kimondhatatlan életveszedelmek között.

A jugoszláv részről megnyilvánuló bekebelezési törekvések miatt még a mai napig tisztázatlan hovatarozandóságunk kérdése. 1944. november hó 5-én egy Karagity nevű garai bunyevác

fiatalember vezetése mellett egy partizán hadosztály szállta meg városunkat, és két napra eltávolítottak a polgármesteri székből. Jóllehet a szovjet katonai parancsnokság kiutasította őket, a csonka megye 26 községének több mint a felét kezükben tartják, 8–10 fegyveres partizán révén.

1944. december hó 15-én a katonai városparancsnok-váltást kihasználva, másodízben megjelent Karagity, a szabadkai partizán városparancsnokkal, fegyveres partizánokkal, és át akarta venni a hatalmat. Erélyes fellépésemre a városparancsnok azonnal elrendelte letartóztatásukat, mire azonban a szovjet katonák a városházára értek, Karagity kíséretével együtt eltűnt. Már első megjelenése óta nincs biztonságban az életem, mert naponta érkeznek fenyegetések elhurcolásomra vonatkozólag, úgyhogy a szovjet parancsnokság egy automata puskával felszerelt őrt, illetve három nap óta egy gárdakapitányt rendelt mellém.

Mikor Karagity látta, hogy ezen az úton nem ér célt velem, mert én minden törekvésének ellenszegültem, a bunyevácok és a német lakosság körében aláírásokat gyűjtött, és a közelmúltban küldöttséget vezetett Belgrádba a terület önkéntes csatlakozásáért.

Ebben a kérdésben tisztelettel kérem közölni a Nemzeti Kormány álláspontját, hogy a terület érdekében folytassam-e tovább harcomat.

Csonka Bács-Bodrog vármegye minden községében megszerveztem a helyi közigazgatást, sajnos sok helyen a helybeli partizánok nem engedik őket működni.

Baja városban és a megye minden községében a polgári rendőrség felállt, és ez igyekszik fenntartani a közrendet, és kielégíteni a szovjet katonaság részéről felmerülő elszállásolási és munkásigényeket.

Minden rendőrtisztviselő elmenekült, s így a helybeli államrendőrség megszervezése lehetetlen. Tudomásom szerint Újdombóváron és Pécssett sok rendőrtiszt torlódott össze, úgyhogy onnét lehetne néhányat hozzánk vezényelni.

Hálás szívvel megköszönöm az Ideiglenes Nemzeti Kormányának és Miniszter Úrnak, hogy futár küldésével reánk gondoltak, s bennünket elhagyatottságunkból kiszakítottak.

Mint Miniszter Úr régi iskolatársa készségesen felajánlom további szolgálataimat és maradok

mély tisztelettel:

Baja, 1945. évi január hó 14-én

[Dr. Takáts Endre]
Bács-Bodrog vm. ker. kormányzója,
Baja város polgármestere

[Felzet:]

Futárral elküldve Debrecenbe.

Irattárba.

1945. I. 14. Varga R.

Baja, 1945. I. 14.
[Dr. Takáts Endre] polgm.

Fogalmazvány, írógéppel írt irat, felzete kézírással készült. MNL BKML XXI. 502. a Baja Város Polgármesteri Hivatalának iratai; Elnöki iratok 67/1945. szám

2.

Baja, 1946. május 16.

**Baja thj. város polgármesterétől
a belügyminiszternek**

Magyar Belügyminiszter Úrnak!

Budapest

A 155 557/1946. III. 8–9./1946. BM számú rendeletre újjáépítési és időszaki jelentésemet tisztelettel az alábbiakban terjesztem fel:

A/. Újjáépítés

A város helyreállította a hadműveletek következtében elpusztult Mátéháza-pusztai gazdaságát annyiban, hogy 270 kat. hold földet

megmunkált és bevetett. A többi földet a földigénylőknek osztotta ki a Megyei Földrendező Tanács. A város állatállományát, illetve a város gazdaságának állatállományát, úgymint 44 db lovat, 170 db szarvasmarhát az orosz hadsereg elvitte, a 3500 hold földnek összes terményével együtt. Pótlásul eddig beszereztünk 5 darab lovat, 2 darab tenyészbikát és 2 darab tenyészkant.

A szántóföldeken, közterületeken, közutakon lévő lövészárkokat, tankcsapdákat betemettük. A Duna-menti árvédelmi töltésben készített ágyú- és lövészállásokat feltöltöttük. A városi középületek bombaárkait és tetőrongálásait helyreállítottuk, a romokat mindenütt eltakarítottuk.

Orosz kórházak részére igénybe vett középületeinket kiürítés után helyreállítottuk.

A parkokat és tereket rendbe hoztuk, egyúttal a város utcáira kiültettünk 3000 darab facsémét.

Az orosz hadsereg 1944. évi október 20-án történt bevonulása után a harci cselekmények folytán tönkrement villamos távvezeték és a városi elosztóhálózatot rendbe hoztuk. Mivel a front több mint egy hónapig a Duna vonalánál állott, kénytelenek voltunk legelőször a városi elosztóhálózatot rendbe hozni, és kiegészítésképp először a posztógyár áramfejlesztőjét kapcsoltuk be. A frontnak a Dunától való eltávolodása után nyomban megkezdtük a Baja–Bátaszék vonalon teljesen megsemmisült 14 km-es távvezeték szakasz újjáépítését, és csak ennek befejeztével, 1945. április 29-én, egész áramszolgáltatási területünket komlói árammal láthattuk már el.

A távvezeték újjáépítésével kapcsolatban egyik legnehezebb feladatnak a Dunán való átvezetés volt, mivel a Duna-híd, amelyen a vezeték nyugodott, romokban hevert. Először többféle ideiglenes megoldást alkalmaztunk a híd megmaradt pilléreire és uszályokra támasztva. Mivel azonban mindezeket a megoldásokat a téli jégzajlás tönkretette volna, tartósabb és állandóbb jellegű átfeszítési módot kellett keresnünk. A számításba vehető összes lehetőségek átvizsgálása után a közművek vezetősége a távvezetéknek a Duna két partján felépítendő megfelelő nagyságú fagúlára való átvezetése mellett döntött. A rendkívüli pénzügyi és anyagbeszerzési

egész nap derült, nyugodt hang[ulat]ú, szenvedélytől mentes ünnepekkel telt el. Az ünnepség a lakosság körében észrevehetően kedvező benyomást tett.

3. Közállapotok.

Zavargás vagy incidens nem fordult elő.

4. Gazdasági helyzet.

[A] működő kereskedők száma 689, az iparosoké pedig 1246. Fogyasztási és feldolgozásra váró javak hiányában mindkét foglalkozási ág igen súlyos gazdasági helyzetben van.

A mezőgazdaság mintegy 14 000 k[at]. hold földön üzemben van, és kb. 3000 k[at]. hold a használható, de meg nem művelt terület.

Számottevő elemi kár nem volt.

5. Közellátási helyzet.

Liszt- és kenyérellátásra behoztunk 190 q búzát, 110 q rozsot, 120 q kukoricát, 23 q kukoricalisztet és 23 q EB lisztet. A közellátásügyi miniszter úr engedélyével a múlt hónap folyamán Bajára szállított cukormennyiségből a 12 éven aluli gyermekek, terhes és szoptató anyák részére 15 dkg-os fejadaggal még osztjuk a cukrot az igénylőknek.

A tejbeszolgáltatás állandó csökkenése miatt már csak a három éven aluli gyermekeket tudjuk napi fél liter tejjel ellátni.

Petróleumellátás. E hónapi kiutalásunkat még nem kaptuk meg.

Sóellátás egyáltalán nincs. A sóínség egyre fokozódó mértékű.

A lakosság zsírellátása ugyancsak súlyos helyzetben van. Az e hó 11-én kapott 800 kg olaj is csak alig számba jöhető segítséget jelent.

Általában a közellátási helyzetet a készletek teljes kimerülése jellemzi, és az új termés előtti hetekben az élelmezés komoly válságával kell számolnunk.

6. Szociális tevékenység.

Szeretetházunkban 43 személy részesült gondozásban, míg a külső gondozottak száma 134 [fő]. Népkonyhákon naponként 78 fő étkezik. Ezek közül 32 személy térítés ellenében, míg a többi ingyenesen.

Öt napközi otthonunkban az átlagos létszám 150–170 [fő] között van.

Hadirokkant, hadiözvegy és hadiárva-járadék címén 30 000 milpengőt, míg hadisegély címén 460 bevonult után ez ideig 17 500 milpengőt utaltunk ki. A kifizetések még folynak.

Előkészületben van a tejkonyha megszervezése a Nemzeti Segély támogatásával, társadalmi alapon.

Egészségügyi igazgatás.

Május 1–15. között 15 születést, 24 halálesetet és 8 házasságot jegyeztünk anyakönyveinkbe.

A fertőző betegségek közül csak a malária jelentkezett nagyobb számban. E hó első felében 48 eset került hatósági észlelés alá. Járvány nem volt.

A közkórházban betegfelvétel volt 185, [a] bejáró betegek száma 106 [fő], [a] műtétek száma 102.

[A] preventív intézkedések közül említést érdemel 100 diftériaoltás és 76 hastífusz elleni védőoltás.

Műszaki igazgatás.

[A] közutak általános karbantartásához 3577,24 milp[engő]t fordítottunk munkabérekre és fuvardíjakra, míg anyagbeszerzésre 7500 milp[engő]t adtunk ki. Közkutak karbantartására 480 milp[engő]t fordítottunk.

Köztisztasági munkálatokra 3119,41 milp[engő]t fizettünk ki.

Egyéb közérdekű javításra, tatarozásra, karbantartásra kifizettünk 12 354 milp[engő]t.

Helyszíni szemle 6 esetben [volt].

Energiaellátás.

A május hó 5-i vihar alkalmával az elektromos hálózatot több helyen villám érte, elégett 1 db 20 kVA és 22 kV transzformátor. Az elégett trafót tartaléktrafóval cseréltük ki. Az áramszolgáltatás az érintett részen zavartalan. A közvilágítási hálózat átalakítása és rendbe hozása folyik.

A közműveknél erős a munkáshiány. A meglévő munkások lábbeli ellátása katasztrofális, amennyiben sürgős segítség nem érkezik a több száz kilométer hosszú hálózatok bejárását rövidesen már nem tudják ellátni. Sem bakancs, sem pedig talpbőr-

igénylésünk ez ideig eredménnyel nem járt. A jóvátételre is dolgozó üzem zavartalan működése érdekében itt sürgős intézkedésre volna szükség.

Adóbefizetések.

Együttesen kezelt közadó.

kézpénzben	39 446 591 000	P
csékken	36 934 537 000	„
Illetményadó kézpénzben	32 755 144 862	„
csékken	4 375 238 000	„
Szeszesital-forg[almi] illetékben	7 782 900 000	„
Ebadóban	309 100 000	„
Kamatban	3 270 000	„

Bevételi eredmény a város

javadalmi hivatalánál: ./.

Borfogyasztási adó	62 297 071 120	P
szeszfogy[asztási] pótlék	453 320 000	„
sörfogy[asztási] pótlék	381 600 000	„
húsfogy[asztási] adó	476 250 000	„
Vágási díj	508 000 000	„
Húsvizsgálati díj	254 000 000	„
Szemlepótdíj	318 600 000	„
Kamat	2 004 880	„
Vigalmi adó	7 003 633 000	„
Helypénz	27 546 944 500	„
Szikvízfogy[asztási] adó	4 776 000 000	„
Háziszárnyas fogy[asztási] adó	1 732 996 200	„
Sporttelep-használati díj	845 370 000	„
Hat[ósági] fogy[asztási] adó	6 012 000	„
Szegényügyi alap	1 561 588 000	„

A városi közmunkahivatalnál

újjáépítési közmunkára befolyt 35 553 665 000 P,

mely összegből 10%-ot tartott vissza részesedés címén a város. Természetbeni munkára 185 kézi napszámot és 107 egyént kocsival hívott be a város.

Községi közmunka címén
igásállatok után 29 988 740 000 P folyt
be a törvényhatósági útalap javára.
Búzafieldadóban 11 860 kg és 46 dkg búzaegység folyt be.
Egyéb jelentenivalóm nincsen, kérem jelentésem tudomásul-
vételét.
Baja, 1946. május hó 16-án

Babics [József] polgármester

K! Leírandó két példányban. Egy példány felterjesztendő, míg a
másolati példány a főispánhoz átírással menjen. Sürgős.
M. 1946. V. 17. Olvashatatlan szignó

*Eredeti tisztázat másodlata, írógéppel írt irat, helyenként tintával és író-
géppel javított, tintával írt aláírással. MNL BKML XXI. 502. c Baja Város
Polgármesteri Hivatalának iratai; A Főjegyzői és Közjogi Ügyosztály iratai
24/3. Kig. 1946. szám*

3.

Baja, 1946. június 4.

**Baja thj. város polgármesterétől
a belügyminiszternek**

Magyar Belügyminiszter Úrnak
Városi Osztály!

Budapest

A 155 557/1946. III. 8–9/1946. BM számú rendeletre május hó 15.
– május hó 31-ig terjedő időre időszakai jelentésünket az alábbiak-
ban terjesztjük elő.

1. Politikai élet.

Nyugodt hangulatú párttevékenység.

2. Társadalmi élet.

Különösebb esemény nem történt.

3. Közállapotok.

A német áttelepítéssel kapcsolatos összeírások megkezdődtek. Eddig semmiféle rendzavarás vagy visszaélés nem tapasztalható. Kedvezőtlen benyomást keltett, hogy a város környékén folyó kitelepítések során a visszamaradt vagyontárgyak kezelése körül állítólagos szabálytalanságokról szóló híresztelés terjedt el.

4. Gazdasági jelentés.

Az őszi vetések a májusi kiadós esőzések után igen szép fejlődésnek indultak. Szár- és kalászminőség alakulása alapján jó közepes termést ígérnek. A rozsok szép fejképződéssel kissé sárgulóban vannak. A búza nagyobb részt elvirágzott, kisebb része virágzásban van. Szár- és kalászképződése kielégítő.

A tavaszi kapások szép fejlődésnek indultak. A burgonyát általában már kétszer kapálták, sőt már töltögetik, jó termést ígér. A tengeri első kapálása és egyezése folyamatban [van], fejlődése a hűvösebb időjárás miatt kissé lassú. A szőlő első kapálása és első permetezése befejeződött, kötözése folyamatban [van], általában [a szőlők] jól fejlődnek, és közepes termést mutatnak. A [szőlő] virágzása megkezdődött. A rézgálic magas ára miatt a gazdák, akik cseretárgyakkal már nem rendelkeznek, pénzért most nem tudják azt megvenni, és ezért őszi fizetésre szeretnének rézgálicot kapni, hogy a jó termést biztosíthassák.

A rétek és legelők jól fejlődnek, első kaszálásuk befejeződött.

A mezőgazdaságban továbbra is munkáshiány tapasztalható, noha nagyszámú nem hivatásos, így iparos és tisztviselő munkáskéz is bekapcsolódott megélhetése biztosítása végett szabad idejében a mezőgazdasági munkálatokba.

Az állatállomány erőállapota javult, minthogy már főleg a zöldtakarmány-készlet a gazdák rendelkezésére áll. Baromfiállományunk jelentős mértékben szaporodik. Sertésállományunk emelkedőben van, szarvasmarha- és lóállományunk szaporulata azonban igen lassú, és egyáltalán nem kielégítő. Az állatok legeltetése a legelőbiztonsági állapotok javulása folytán megkezdődött.

Közellátási helyzet.

Finomlisztellátásra 5232 kg-[o]t, kenyérellátásra pedig 26 033 kg EB lisztet és 14 250 kg tengerilisztet használtunk fel.

Petróleumellátásra 1600 kg kiutalt mennyiség szétosztása folyamatban [van].

Étsó kiadása 15 dkg fejadaggal május 31-én megkezdődött.

Május 21-én 800 kg étolajat kaptunk, amelyet az ellátatlanok között 10 dkg-os fejadaggal kiosztottunk.

Szociális tevékenység.

Szeretetházunkban 50 személy részesült gondozásban; a külső gondozottak száma változatlanul 134 [fő]. Népkonyhánkon naponként átlagosan 72 fő étkezik, ezek közül 30 személy térítés ellenében, a többi ingyenesen.

Öt napközi otthonunkban az átlagos létszám 150–160 [fő] között mozgott.

Egészségügyi igazgatás.

[A] fertőző betegségek közül csak a malária jelentkezett nagyobb számban. 13 ilyen megbetegedés került hatósági észlelés alá. Bejelentettek még egy gyermekági lázas, 2 gümőkóros és 3 szamárhurutos megbetegedést.

A kórházban betegfelvétel 252 volt, bejáró beteg 86 [fő], [a] műtétek száma 120, [az] ágyak száma 350. A kórházhelyreállítási munkák tovább folynak.

Műszaki igazgatás.

12 km útburkolás, 4 km padkarendezés, 3 km árokrendezés. Komplexjáratok földmunkája. Kifizetett munkabérek 34 760 milp[engő]. Anyagrendelésre kiadtunk 15 000 milp[engő]t. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság helyi meghatalmazottjának átköltözésével kapcsolatban tatarozó munkára kiadtunk 84 519 milp[engő]t.

Egyéb javító és karbantartó munkát végeztetve kiadtunk 47 691 milp[engő]t

Energiaellátás.

A város áramellátása folyamatos volt. Pár órás megszakítást jelentett az, hogy puskalövéssel a távvezeték egyes részeit ismeretlen tettesek elszakították.

A fenntartási és javítási munkálatok során villámhárítók felszerelése, vezetéktartó-oszlopok megvizsgálása, valamint árammérők felülvizsgálata folyt a hó második felében.

Pénzügyi jelentés.

Adóbefizetések:

Együttesen kezelt közadó	938 360	milp[engő]
Illetményadó	356 100	„
Szeszesital-forg[almi] ill[eték]	62 853	„
Ebadó	4371	„
Borfogyaszt[ási] adó	714 401	„
Húsfogy[asztási] adó	5950	„
Vágási díj	13 600	„
Húsvizsg[álati] díj	6800	„
Vigalmi adó	68 657	„
Helypénz	648 861	„
Szikvízfogy[asztási] adó	53 400	„
Háziszárnyas fogy[asztási] adó	34 759	„
Sporttelep-haszn[álati] díj	7726	„
Halfogy[asztási] adó	9280	„
Szegényalap	16 051	„
Búza földadóban	7429	kg búzaérték.
Hadisegélyre	3320	milp[engő]
Hadigondozottak ellát[ásá]ra fizettünk ki.	4298	„

Az állami adóhivatalnak 18[-án], 24[-én] és 31[-én] összesen 1 004 394 milp[engő]t szállítottunk [be].

A városi közmunkahivatalnál befolyt újjáépítési közmunkára 324 194 milp[engő]. A várost megillető 10%-os részesedés levonása után az újjáépítési alapra 291 775 milp[engő]t szállítottunk be. Községi közmunkára /igásállatok és gépjárművek után/ 58 415 milp[engő] folyt be.

Természetbeni közmunkára 47 gyalogos személyt és 102 igásmunkást vettünk igénybe.

Egyéb jelentenivalónk nincsen, kérjük jelentésünk tudomásulvételét.

Baja, 1946. évi június hó 4-én

[Babics József] polgármester Mezei [Mihály] főispán

K! Felt[terjesztendő] a BM-hez.

M. [1946.] VI. 6. Olvashatatlan szignó.

Eredeti tiszázat másodlata, írógéppel írt irat, ceruzával és tintával írt rájegyzésekkel, tintával írt aláírással. MNL BKML XXI. 502. c Baja Város Polgármesteri Hivatalának iratai; A Főjegyzői és Közjogi Ügyosztály iratai 6008/12. Kig. 1946. szám

4.

Baja, 1946. december 18.

**Baja thj. város polgármesterétől
a belügyminiszternek**

Magyar Belügyminiszter Úrnak!

Budapest

A 155 557/1946. BM számú rendeletre időszaki jelentésemet tisztelettel az alábbiakban terjesztem fel:

1. Politikai élet terén a hangulat általában kielégítőnek mondható.

2. Közállapotok. Erre vonatkozóan jelentem, hogy zavargás vagy incidens nem fordult elő. Egy ízben, 1946. dec. 12-én, tüntetés volt a városban az árdrágítók ellen. E tüntetés minden kilentéstől mentesen zajlott le, de nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy itt széles néprétegeknek olyan megnyilvánulásáról van szó, amely az árdrágítók ellen a legkíméletlenebb kormányzati eszközök alkalmazását kéri. A fizetések és [az] árak között olyan nagy az eltolódás, hogy a helyzet már egészen kétségbeejtő, hiszen a

dolgozók fizetése szerényen és szűkösen csak az élelmezésre úgy-ahogy elég, lerongyolódott ruhák és egyéb fontos szükségleti cikkek vagy beruházások pótlására gondolni sem lehet.

Kétségtelen, hogy a kormányhatóság az árellenőrzés hatékonyabb teljesítése végett mindent megtesz. A Belügyminisztérium kiadta a 187 512/1946. III/3. számú rendeletét, amelynek a végrehajtásaként Baján a főispán, mint közellátási kormánybiztos ún. árfelügyeleti értekezletet tartott, amelyen részletes útbaigazítást kaptam, mint a város polgármestere arra vonatkozóan, hogy miképp kapcsolódjam bele az árellenőrzés végzésébe.

Az értekezleten kapott útbaigazításoknak és irányelveknek megfelelően eljárak, a hatáskörömbe utalt árellenőrzési teendőket ellátom, és arra az összes városi alkalmazottak figyelmét is felhívtam.

3. Gazdasági helyzet.

Az elmúlt hónap csapadékos időjárása a mezőgazdasági munkák végzését nagymértékben késleltette. A vetés csak lassan haladt előre, mégis, ha kissé megkésve is, a tervbe vett vetések mintegy 90%-ban a földbe kerültek. A korábbi vetések jól keltek, a későbbiek most vannak csírában.

A szőlőkben a betakarítás általában befejezést nyert.

[A] most folyamatban lévő munkák, amennyiben az időjárás megengedi, kukoricaszár-betakarítás, és [a] tavaszi vetések alá őszi szántás.

4. Közellátási helyzet.

A közellátási helyzet nagyjából kis javulást mutat. A zsír- és a lisztellátás terén azonban állandó nehézségekkel küzdünk. Zsírt e hónapban először, és csak 10 dkg-[o]t tudtunk fejenként kiadni. November és december hónapokban lisztben csak 60 dkg [null]ás lisztet, a többit vegyes /kenyér- és kukoricaliszt/ lisztben tudtuk a közönségnek kiadni.

5. Egészségügyi helyzet.

1946. december hó első felében bejelentett fertőző megbetegedések: diftéria, vörheny, kanyaró, bányahimlő, malária. A város közegészségügyi helyzete egyébként jónak mondható.

Kórházunk üzembe helyezte tüdőbetegosztályunkat, egyelőre csak 20 ágygal. A felszerelési tárgyak, főként matracok, lepedők és takarók hiánya miatt több ágyat nem tudunk felszerelni. A kilátásba helyezett 150 matrac és 200 takaró UNRRA-adomány megérkezése után a tüdőosztályt 60 ágyra emeljük.

A kórház költségvetését a Miniszterközi Bizottság letárgyalta, és a jelentkező 750 000 forint hiány pótlására ígéretet kaptunk. Ha a beígért államsegélyt megkapjuk, anyagi gondjaink nagy részétől megszabadulunk.

Írja a mérnöki hivatal jelentését!

Időszaki jelentés a mérnöki hivatal működéséről:

1946. évi augusztus hó 1-jétől december hó 1-jéig.

I. Általános mérnöki rész.

1. Útépítés és fenntartás: – útmester, 4 útőr, 7 útőrnapszamos, – külön felvett munkás /napsz[ámos]/, – kövezőmunkás, 2 járdajavító kőműves, 2 járdajav[ító] napszamos, 34 fuvarnapszám.

Végzett munkák: 67 tonna fenntartási anyag (kő és zúzalék) beszerzése és a közutakra való szállítása, elteretése, lyukak foltozása. 8,75 km padkarendezés, 4,3 km ároktisztogatás. Fanyesés 2,5 km-en a Vaskúti országúton. Járdák javítása.

Kifizetett munkabérek:	Munkásoknak:	4680,70 Ft,
	Fuvarosoknak:	1620,00 Ft.

Anyagbeszerzés 67 tonna kőanyag vasúti fuvarral együtt, anyagbeszerzés költségei kifizetve: 4040 Ft.

2. Árvízvédelem:

Végzett munkák: [A] Dunavölgyi Lecsapoló védtöltésének helyreállítása. 1 vezetőmunkás, 10 napszamos, – újjáépítési munkaerő.

Kifizetett munkabérek:	Munkásoknak:	1540 Ft,
	Fuvar:	545 Ft.
	Anyagbeszerzés:	–
	Anyagbeszerzés költségei:	–

3. Városrendezés:

Végzett munka: Városfejlesztési [M =] 1 : 25 000 léptékű alap-térkép készítése. A téli tervezési munkákhoz rajzeszköz és [rajz]-szerek beszerzése. Dolgozó munkaerő: 1 főmérnök, kifizetett munkabér: – [Ft].

4. Köztisztaság:

2 utcaseprő vezető, 14 ill. 19 utcaseprő, 108 fuvarnapszám. Végzett munkák: utcák seprése, közterületekről személtelfuvarozás, oroszoknak szemétkihordás, kórházi fertőtlenítő pincéjének kitakarítása.

Kifizetett munkabérek:	Munkásoknak:	11 700 Ft,
	Fuvarosoknak:	3600 Ft.

5. Csatornázás, műtárgyak, vízépítés:

Végzett munkák: Kenderes-árok hálózatának tisztítása, Munkácsy u[tcái] csatornák nyelőinek kitisztítása, komplejáró karbantartása.

Alkalmazott munkaerő: 5.	Kifizetett munkabérek:	1160 Ft,
	Fuvarok:	– [Ft].

6. Egyéb munkák:

Téli szóróhomok fuvarozása és deponálása. (A csökkentett létszám miatt a munkák nem haladhattak kellő mértékben, az ellenőrzés hiánya volt [az oka], mert középfokú műszaki személyzetünket mind elbocsátották. Útmester nem volt.)

Alkalmazott munkások: 4.	Kifizetett munkabérek:	200 Ft,
	Fuvarok:	2000 Ft.

II. Magasépítési rész:

1. Középületek karbantartása: Végzett munkák: Iskolák, óvodák és egyéb középületek helyreállítása (Sz[en]t István, Sz[en]t János, Sz[en]t Antal utcai polgári fiúiskolák, óvodák, napközi otthonok, szeretetház, vámházak) javításai. Közkutak karbantartása.

Alkalmazott munkaerő: 5 kőműves, 2 ács, 5 lakatos, 2 asztalos, 4 napszámos, 1 egyéb, 108 fuvaros napszám.

Kifizetett munkabérek:	12 300 Ft,
Fuvarok:	3700 Ft.

2. Új építmények létesítése: [A] sz[en]tjánosi iskolához folyosótoldalék és melléképület építése, [az] iskola és óvoda körül új kerítésfal építése. [A] fertőtlenítőintézetbe vízvezeték bevezetése.

Alkalmazott munkaerő: 5 kőműves, 1 ács, 2 asztalos, – lakatos, 4 napszámos, 1 egyéb, 30 fuvarnapszám.

Kifizetett munkabérek: 11 100 Ft, fuvardíjak 1200 Ft.

3. Egyéb építési munkák: [A] volt révkapitányság[i] és konzervgyári épületek elbontása, bontási anyag részesedésért.

Alkalmazott munkaerő: 4 szakmunkás, 6 napszámos, – fuvarnapszám.

Kifizetett munkabér: – [Ft], fuvar: – [Ft].

III. Irodai és belső adminisztrációs rész:

Kiadott építési engedélyek, rövid úton: 16 db, kig. engedélyek 6 db, használati engedélyek 5 db, közterület-haszn[álati] eng[edély] 2 db, – telekmegosztási eng[edély] – db. Helyszíni szemlék: 22. Számlák elintézve: 98, egyéb ügydarabok: 218.

Állandó tevékenység: heti bérjegyzékek készítése és elszámolása, munkások kifizetése és bérelszámolása. OTI és családi pénztár befizetés, és ki-be jelentés. Újjáépítési közmunkások behívása és beosztása, közmunkahivatalnak visszajelentése. Beteglapok és egyéb igazolványok kiadása. Adó és ingatlan birtokváltozási becslések készítése. Bérleti szerződések műszaki részének elbírálása. Kis- és közgyűlési darabok készítése. Szomszéd panaszok és viták kivizsgálása. Anyagbeszerzés. Közigazgatás bútór- és eszközbeszerzés, és karbantartás. Közvilágítás irányítása és elszámolása.

Egyéb alkalmi munkák: Orosz elszállásolás és a városparancsnoksági munkások fizetése, [az] oroszoknak végzett átalakítási, tatarozási munkák, javítások, beszerzések. Kifizetett munkabérek: állandóak: 9000 Ft. Javításokra: 2450 Ft. Tűzbiztosítások és egyéb biztosítások feladása, illetve újra rendezése.

Baja, 1946. évi december 6-[á]n.

A hivatal vezetője: Nagy Lukács műszaki tanácsos P. H.

Jelentem, hogy a mérnöki hivatal jelenlegi személyzete: 1 műszaki tanácsos, 1 főmérnök, 1 adminisztratív tisztviselő, a középfokú műszaki kar teljes B-listázása következtében minden idejét az apró, házmesteri fokon álló tevékenységnek és az ügyfelek aprólékos kiszolgálásának kénytelen szentelni. Így a mérnöki munka, az ellenőrző munka teljesen szünetel. A mérnöki hivatal munkája jellegzetesen olyan, hogy az délutáni túlórákkal v[agy] éjjeli munkákkal el nem végezhető. A munkákon odakint csak nappal dolgoznak az emberek, az iparosok csak nappal állnak rendelkezésre, tehát nekünk nappal, egyidejűleg többfelé való működésre kell ember. Ha nem kapunk, a város közönsége látja kárát.

Baja, 1946. XII. 7.

P. H. Nagy Lukács műsz[aki] tanácsos

Kérem 1946. december 15-ig terjedő időszakos jelentésem tudomásulvételét.

Baja, 1946. december 18.

[Mezei Mihály] főispán [A] polgármester nevében:
Dr. Jobbágy [Jenő] főjegyző

Felterjesztés címnek!
1 másolata [a] főispán úrnak!
Sc. 1947. I. 2. Azonnal! Még ma!

Fogalmazvány, írógéppel írt irat, ceruzával és tintával írt javításokkal, tintával írt aláírással. MNL BKML XXI. 502. c Baja Város Polgármesteri Hivatalának iratai; A Főjegyzői és Közjogi Ügyosztály iratai 6008/41. Kig. 1946. szám; A mérnöki hivatal jelentése: Eredeti tisztázat, írógéppel írt formanyomtatvány, kézírással kitöltve, tintával írt aláírással és pecséttel ellátva. MNL BKML XXI. 502. c Baja Város Polgármesteri Hivatalának iratai; A Főjegyzői és Közjogi Ügyosztály iratai 6008/38. Kig. 1946. szám

5.

Baja, 1947. február 10.

**Baja, thj. város polgármesterétől
a belügyminiszternek**

Magyar Belügyminiszter Úrnak!

A 155 557/1946. BM számú, illetve [a] 188 520/1946. III/3. számú rendeletre, a közigazgatás fokozottabb ellenőrzésével kapcsolatos polgármesteri jelentésemet 1947. január hónapra tisztelettel az alábbiakban terjesztem fel:

1. Politikai élet terén a hangulat kielégítőnek mondható.

2. Közállapotok. Erre vonatkozóan jelentem, hogy az elmúlt hónapban Baján semmiféle zavargás nem fordult elő.

E helyütt említem meg, hogy Baján megalakult az ún. Bajai Parlament, mely január hónapban tartotta első összejövetelét, a város vezetőségének, valamennyi pártnak és a város közönségének részvételével. Az összejövetelen a pártok jelenlévő tagjai kérdéseket intéztek a város vezetőségéhez, melyekre a polgármester megadta a feleleteket és felvilágosításokat.

Városunk kulturális életéből, mint kiemelkedő eseményt kell megemlítenünk a Rudnay Szabadakadémia megalakulását. Rudnay mester munkatársai már meg is kezdték Baján művészi munkájukat, Rudnay Gyula festőművész viszont a tavaszra ugyancsak leköltözik Bajára, és ő maga veszi kezébe a művésztelep irányítását. Ezzel az új intézménnyel városunk művészi élete jelentékenyen gazdagodik, és bízunk abban, hogy lakosságunk megértő támogatásával hivatását be is tudja majd tölteni.

Általános közigazgatásunkra vonatkozóan mindenekelőtt jelentem, hogy a nagyarányú létszámcsökkentés folytán közigazgatásunkban nagy összevonások és átrendezések váltak szükségessé. A nagyon lecsökkentett létszámunkban valamelyes szaporodást jelentett a Miniszterközi Bizottság azon intézkedése, amellyel dr. Béla Gyula, dr. Dobó Gusztáv tanácsnokokat, és dr. Bakonyi Pétert [iszti] főügyészt, valamint dr. Takáts Endre főle-

véltárost állásukra újra visszahelyezte. De természetesen fontos és számottevő a szakképzett egyéb, és kisebb tisztviselők további visszavétele is.

A személyi kérdéseket illetően jelentenem kell még, hogy egyik tűzoltónkat, Jenővári Márkot szolgálat közben elkövetett fegyelmi vétség miatt állásától fel kellett függeszteniünk, aki ellen a fegyelmi eljárás folyamatban van.

A város egészségügyi helyzetéről a következőket jelentem: Baja thj. város közegészségügyi helyzete a fertőző megbetegedéseket illetően általában kedvezőnek mondható.

Jelentem továbbá, hogy a tisztiorvosi hivatal, a városi orvosi rendelő, és a Zöldkeresztes Egészségvédelmi Szolgálat a vármegeyházán nyert elhelyezést. A tisztiorvosi hivatal és [a] városi orvosi rendelő bútorzat, és a legszükségesebb vizsgálóeszközök hiányában feladatát a kívánalmaknak megfelelően ellátni nem tudja. A város által kiutalt 1500 Ft a nélkülözhetetlen műszer beszerzését lehetővé teszi ugyan, azonban a tisztiorvosi hivatal számára szükséges kézi vizsgálóeszközök, főképpen pedig a bútorzat is sürgős megoldásra váró feladat.

Súlyos hiányt pótolna a fertőző megbetegedések, elsősorban a kiütéses tífusz, és [az] azt terjesztő elterjedés meggátlása céljából a fertőtlenítőintézet működésének lehetővé tétele, illetőleg ott a fürdési lehetőség biztosítása.

E helyütt említem, hogy január hó folyamán közkórházunkban lényegesebb esemény nem történt. A január havi betegforgalom, illetve betegfelvétel 50%-os emelkedést jelent az elmúlt hónap forgalmával szemben. Sajnos, a textíliák /matracok, lepedők, takarók, stb./ hiánya a további fejlődést erősen gátolja.

A személyi kérdéseket illetően meg kell említenem, hogy dr. Újsághy Pál gyermekgyógyász-főorvosunkat a belügyminiszter úr állásába újra visszahelyezte, így ennek az osztálynak a munkája is zökkenőmentesen tovább folyik.

A városi mérnöki hivatal működéséről jelentem: Az elmúlt hónapban a nagy hidegek miatt külső munkák nemigen voltak. Főként belső mérnöki munkák: tervek és [az] ezekkel kapcsolatos költségvetések készítése vannak folyamatban.

Baja város mérnöki hivatalának³¹⁶ 1947. évre szóló munkatervét csatoltan felterjesztem.

Egyik legfontosabbnak itt mégis megemlítyük a dunai komp kérdését. A kompátelés teljesítőképesebbé tétele céljából lent járt Közlekedésügyi Miniszteri Bizottság felhívására a város a komplejárók megjavítására 30 000 Ft hozzájárulást helyezett kilátásba olyképpen, hogy a még szükséges többi költséget az állam bocsátja erre a célra rendelkezésre.

A földmunkát máris megkezdtük, kb. 5000 Ft értékben, azonban a Duna zajlása és eljegesedése a munkát félbeszakította. Ha a jég levonul, a város által megígért mértékű hozzájárulás keretében a munkát tovább fogjuk folytatni. A mérnöki hivatal az ügy előbbre vitele érdekében elkészítette az egész komplejáró és [a] hozzávezető utak költségvetését, amelynek [az] összege kövezési és egyéb mellékmunkálatokkal együtt: 259 896 Ft.

Baja város mezőgazdaságát illetően 1947. január havában említésre méltó dolog nem történt. A fagy és a havazások miatt a mezei külső munka teljesen szünetel.

A tűzoltóság és a mentőszolgálat működésére vonatkozóan jelentem, hogy az általános létszámcsökkentés következtében 12 főre lecsökkent tűzoltóság a tűzoltói-mentői szolgálatot megnyugtató módon ellátni nem képes.

A legénység képzése, alsó- és középfokú tanfolyamokra való küldése állandóan folyamatban van.

Baja Város Közműveinek jelentése:

A közművek alkalmazottai körében nagy a nyugtalanság és [az] elkeseredés a csekély keresetek, és [az] állandóan rosszabbodó megélhetési viszonyok miatt. A csekély keresetek miatti elégtelen téli élelmiszer- és tüzelőanyag-beszerzés, a ruházati cikkek aránytalanul magas ára állandó panasz tárgya, és előbbutóbb elsősorban a felelős vezetők elleni nyílt [elégedetlenség] kirobbanás[á]hoz fog vezetni. A munkások ugyanis nem értik meg, hogy a kollektív szerződésekben előírt bérnél többet fizetni

316 A jelentéshez 14/11. Kig. 1947. szám alatt csatolva van a mérnöki hivatal 1947. január 16-tól január 31-ig szóló időszaki jelentése, de az 1947. évi munkaterve hiányzik!

nem szabad, mert állandóan hangoztatják, hogy más vállalatnál a munkások lényegesen többet keresnek, és azonfelül természetbeni juttatásokat is kapnak, míg vállalatunk a 182 400/1946. BM rendelet alapján megszüntetett minden külön juttatást. A már-már kirobbant nyílt elégedetlenséget akképp igyekeztü[n]k megakadályozni, hogy a szakszervezet közbenjöttével szakmunkásaink nagy részét kvalifikált bércsoportokba osztottuk be.

Ezzel azonban a havidíjas szakmunkások körében fog nőni a nyugtalanság, úgy, hogy ezeknek is javítást kell nyújtanunk. Nyugtalanítja az alkalmazottakat az egységes közüzemi illetményrendszer ügyében fennálló teljes bizonytalanság, és az a veszély, hogy közigazgatási fizetési osztályokba sorozás esetén a mai keresetek 50%[-kal], sőt esetleg ennél több százalékkal csökkenteni fognak.

A kemény hideg miatt csak a legszükségesebb szabadbani munkák végezhetőek el, s így egyelőre a közvilágítás további rendbe hozásához szükséges lámpatesteknek a műhelyben való összeállításával foglalkozunk. A közvilágítás teljes átalakítása, az ONCSA-telep villamosítása, a távvezetéki és [a] városi korhadt vezetéktartó-oszlopok kicserélése, vagy gyámolítása a legközelebbi tervünkben szerepelnek. Későbbi terv a Dél-Pest megyei Bácsa és Fajsz községek villamosítása lenne. A gázhálózatnak átvizsgálására, és az üzemben kívül helyezett gázközvilágítási lámpatesteknek leszerelésére csak a tavaszi jobb idők beálltával kerülhet sor.

[Az] áramszolgáltatásban zavar január hóban nem volt. Gázgyárunk leadása a fogyasztók csatlakozása révén állandóan növekedik.

A közellátásunkról jelentem, hogy zsír-, cukor-, petróleum- és tüzelőanyag-szükségletünk nagyjából biztosított, nagy gondot okoz azonban a kenyérellátás biztosítása.

Az egyes városi közszolgáltatásokról³¹⁷ szóló kimutatásomat 1947. január hónapra vonatkozóan csatoltan tisztelettel felterjesztem.

317 A jelentéshez Baja thj. Város Közellátási Hivatala jelentése 176/Közell. 1947. szám alatt ugyan csatolva van, de ennek az adatai többnyire csak 1947. február első felére vonatkoznak. Az 1947. januári jelentés másolata nincs az irat mellett!

Végül elnézést kérünk jelentésünk késedelmes felterjesztéséért, de pénzügyi osztályunk, illetve a számvevőségünk a hónap végi zárások miatt az anyagot a leiratban jelzett 5-^[é]ig feldolgozni képtelen, /bizonyosra vesszük, hogy ugyanez a helyzet a többi városnál is/, és ezért kérjük Belügyminiszter Urat, hogy időszaki jelentésünk felterjesztésének határidejét a hónap 8-áig szíveskedjék meghosszabbítani.

Egyéb jelentenivalóm január hónapra vonatkozóan nincs.

Kérem e jelentésemnek szíves tudomásulvételét.

Baja, 1947. február 10.

Mezei [Mihály] főispán Babics [József] polgármester

Felterjesztés címnek ./ alatti mellékletekkel.

Jelentés egy példánya [a] főispán úrnak!

Sc. 1947. III. 1.

Fogalmazvány, írógéppel írt irat, tintával írt javításokkal, tintával írt aláírásokkal. MNL BKML XXI. 502. c Baja Város Polgármesteri Hivatalának iratai; A Főjegyzői és Közjogi Ügyosztály iratai 14/14. Kig. 1947. szám

6.

Baja, 1948. január 13.

**Baja thj. város polgármesterétől
a belügyminiszternek**

Belügyminiszter Úr!

A 155 557/1946. BM számú, illetve [a] 188 520/1946. III/3. számú rendeletre a közigazgatás fokozottabb ellenőrzésével kapcsolatos, és [az] 1947. évi december hónapra vonatkozó időszaki polgármesteri jelentésemet az alábbiakban terjesztem fel.

Az elmúlt év végével közigazgatási életünkben is ismét lezárult egy esztendő.

Az új esztendő küszöbén újra a hároméves terv lebeg szemünk előtt. A jobb jövőbe vetett hittel, újjult erővel és becsületes jó szándékkal szerény lehetőségeink között is a terv megvalósításán fáradozunk. És bízunk abban, hogy a hároméves terv kibontakozása valóban hazánk szebb és boldogabb jövőjét fogja jelenteni.

Az újév kezdetén legelső feladataim közé tartozott, hogy tisztviselőinket éppen a hároméves tervnek a szolgálatában még nagyobb ügybuzgalomra és munkateljesítményre hívjam fel.

A hároméves terv és a szorosabb értelemben vett újjáépítés városunkban nagyjából a következő feladatokat jelentené:

Lakásépítés terén: 1 és 2 szobás sorházak építése.

Egészségügyi építkezések terén városi közkórházunk további bővítése, továbbá közfürdő létesítése.

Iskoláink helyreállítása, szociális intézményeink helyreállítása és továbbfejlesztése, végül vásárcsarnok létesítése.

Szűkre szabott pénzügyi kereteink miatt e terveket csakis állami támogatással tudjuk megvalósítani.

Ezzel kapcsolatban ismételten rá kell mutatnom arra is, hogy a B-listázás következtében a tisztviselői létszámunk erősen lecsökkent, éppen ezért kívánatos volna a Miniszterközi Bizottság által megállapított státuslétszám betöltésének sürgős engedélyezése, mert így a hároméves [terv] keretében felmerülő feladatokat maradéktalanul teljesíteni nem tudjuk.

A szorosabb értelemben vett december havi időszakai jelentésem a következő:

A politikai élet terén és a közállapotok tekintetében is általában nyugalom volt.

Városunk egészségügyi helyzete az elmúlt hónapban is általánosságban jónak mondható.

[A] fertőző betegségek közül 3 diftéria, 1 vörheny, 1 kanyaró, 2 bányahimlő, 2 szamárköhögés, 3 tbc-s megbetegedést jelentettek be.

A kiütéses tifusz elleni védekezés során a rendszeres tetvenítések megtörténtek, és a fertőtlenítőintézetben minden héten fürdési napot tartunk az arra rászorulóknak részére.

E helyen fontosnak tartom megemlíteni azt, hogy az elmúlt hónapban a t[iszti] főorvosi hivatal és a vele kapcsolatos egészségügyi intézmények Baja Város Közműveinek székházában jobb, a követelményeknek megfelelőbb és korszerűbb elhelyezést nyertek.

Szociális igazgatásunk menete kielégíthetőnek mondható.

Szeretetházunkban 62 személy van gondozásban. Külső gondozottaink száma most is 114 [fő] volt. Napközi otthonainkban a létszám kb. 200 fő, a szociális konyhán átlagosan 80-an étkeznek.

A hadisegélyesek és hadigondozottak ellátása zökkenőmentesen folyik.

A város mezőgazdasági helyzetéről a téli időszakra való tekintettel különösebb jelentenivalónk ez alkalommal nincs.

Baja város mérnöki hivatalának³¹⁸ 1947. évi december havi részletes jelentését csatoltan felterjesztem.

Kérem jelentésem szíves tudomásulvételét.

Baja, 1948. évi január hó 13.

[dr. Fábíán László] főispán [Babics József] polgármester

Felterjesztés-másolatot átvettem 1 db melléklettel

Kiadó: Felterjesztés címnek ./ alatti melléklettel.

Felterjesztés másolata ./ alatti melléklettel Főispán úrnak.

M. 1948. évi január hó 14.

Gellért [Viktória]

Sc. 1948. II. 4.

Fogalmazvány, írógéppel írt irat, tintával és géppel írt javításokkal, ceruzával írt rájegyzésekkel, aláírás nélkül. MNL BKML XXI. 502. c Baja Város Polgármesteri Hivatalának iratai; A Főjegyzői és Közjogi Ügyosztály iratai 14/2. Kig. 1948. szám

318 A mérnöki hivatal jelentése nincs az irathoz csatolva!

7.

Baja, 1948. február 17.

**Baja thj. város polgármesterétől
a belügyminiszternek**

Belügyminiszter Úr!

A 155 557/1946. BM számú, illetve a 188 520/1946. III/3. számú rendeletre a közigazgatás fokozottabb ellenőrzésével kapcsolatos, és [az] 1948. évi január hónapra vonatkozó időszaki polgármesteri jelentésemet az alábbiakban terjesztem fel:

A politikai élet terén általában nyugalom volt.

Úgyszintén a közállapotok tekintetében is általában nyugalom volt.

Általános igazgatásunkról különösebb jelentenivalóm ez alkalommal nincs. Főjegyzői ügyosztályunk most végzi a 12 200/1947. Korm. sz. rendelet alapján a kitelepítés alá kerülő német lakosság összeírását.

Baja város kulturális életéből jelentem:

Baja város kulturális ügyosztálya nagy ügybuzgalommal készíti elő a szabadságharc centenáriumának ünnepeit. Mindezekelőtt március 15-ének méltó megünneplésére készül. Ez alkalommal ünnepélyes keretek [között] megnyílik a bajai múzeumban az a kiállítás, amely a szabadságharc bajai vonatkozású emlékeit fogja a közönséggel megismertetni. Ugyanekkor kiosztásra [kerül a] Budapest székesfőváros kulturális ügyosztálya által Baja városnak 1000 példányban adományozott Petőfi emlékkönyvecske.

Baja város a közelmúltban megvásárolta a bajai születésű Mészáros Lázárnak [a] hagyatékában levő iratokat és egyéb tárgyakat a múzeum számára.

Ugyancsak a szabadságharc centenáriuma alkalmával tervbe vette Mészáros Lázár törökországi naplójának és leveleinek kiadását.

A város emléktáblával látja el a szabadságharc két bajai hősé-
nek: Mészáros Lázárnak és Türr Istvánnak [a] szülőházát.

Az elmúlt hónapban Baja város és Bács-Bodrog vármegye
ifjúsága vármegyei kultúrnapot tartott. Könyvtárunkat is meg-
nyitjuk.

Szociális igazgatásunk köréből jelentem: Négy napközi ott-
honunk és bölcsődénk üzemben van. Az élelmezés kielégítő.

A városi szociális konyha üzemben tartása biztosítva van.

Szeretetházunkban az átlagos havi létszám 62 fő. Az élelme-
zésben zavar nincs. A külső gondozottak száma 125-re emelkedett.

Hadigondozottaink létszáma 820-ra emelkedett, a hadise-
gélyben részesülők száma 174-re csökkent.

Erdei üdülőiskolánk részére az amerikai vöröskereszt 30 da-
rab nagytakarót és 14 darab térdtakarót adományozott.

A szegény iskolás gyermekek részére ez ideig 70 pár cipőt és 30
darab ruhát juttattunk, a további juttatások folyamatban vannak.

A város közegészségügyi helyzete nagyjából jónak mondha-
tó. Nagyobb számú megbetegedést járványszerű fellépéssel egyik
fertőző megbetegedés sem okozott. A mártonszállási iskolában
rubeóla jelentkezett. A betegség igen enyhe lefolyású. Mégis az
iskolának február közepéig való lezárását kellett elrendelnünk.
Január havában a szamárhurutos megbetegedések száma ugyan
emelkedett, azonban járvánnyá a megtett óvóintézkedések ered-
ményeképpen nem fajult el.

Az előző hónapokhoz viszonyítva emelkedést mutatott a tu-
berkulózis megbetegedések száma, amely azonban a téli hónapok
megszokott jelensége.

A város által fenntartott központi orvosi rendelőt a várme-
gyei székházból január hó folyamán a város közüzemi székházá-
ba helyeztük át. Ugyanide helyeztük át a zöldkeresztes tanácsadót
is, és az anya- és csecsemővédelmi tanácsadások most már [a]
kedvezőbb elhelyezésű, központibb fekvésű helyiségekben bo-
nyolódnak le. Az anya- és csecsemővédelmi tanácsadó forgalma
változatlanul igen nagy, havonta mintegy 600 személy részesül itt
orvosi tanácsban.

A szakgondozást végző intézetek közül a városi Tüdőbeteg-gondozó Intézet forgalma igen jelentékeny, a gondozottak száma meghaladja az 1000 főt. Ugyancsak jelentékeny forgalmat bonyolít le a Nemibeteg-gondozó Intézet is.

Baja város műszaki hivatalának³¹⁹ 1948. évi január havi részletes jelentését csatoltan felterjesztem.

Baja Város Közműveinek munkásságáról jelentem:

Január havában az Országos Tervhivatal által előírt 3 éves részlettervek kidolgozásával volt az üzemek tisztviselői kara elfoglalva, és a terveket így is csak állandó túlórázásokkal tudtuk az adott igen rövid határidőn belül elkészíteni.

A villamos közvilágítás további kiépítésén kívül a gázelosztó-hálózat hibáinak felkutatását és rendbe hozását, a kedvező időjárás folytán teljes erővel folytathattuk. A pécsi szénmosó leállása miatt csak személyes utánjárásra sikerült a gázgyár szénszükségletét biztosítani.

Az alkalmazottak, különösen a fizikai munkások körében nagy az elégedetlenség és a zúgolódás, hogy az egységes üzemi illetmény szabályzat kiadása még mindig késik, és hogy az új kollektív szerződések béreit nem kaphatják meg. Súlyosbítja a helyzetet, hogy a Magyar Állami Szénbányák állami vállalat komlói villamos üzeménél már az új kollektív béreket fizetik, melyek lényegesen nagyobbak a nálunk jelenleg érvényben lévő béreknél. Mivel a bérek szabálytalansága miatt a munkakedv csökkenően van, helyes volna a 3 éves tervünk érdekében az üzemi illetmény-szabályzat mielőbbi jóváhagyása.

Az elmúlt hónapra vonatkozóan egyéb jelentenivalóm nincs.

Kérem jelentésem tudomásulvételét.

Baja, 1948. évi február hó 17.

[dr. Fábíán László] főispán [Babics József] polgármester

319 Baja thj. Város Mérnöki Hivatalának 1948. január havi jelentése 14/4. Kig. 1948. szám alatt van az irathoz csatolva!

Felterjesztés címnek ./ alatti melléklettel.
Felterjesztés-másolat ./ alatti melléklettel³²⁰ főispán úrnak.
M. 1948. évi február hó 18.

Gellért [Viktória]

Sc. 1948. II. 25. Még ma!

Fogalmazvány, írógéppel írt irat, ceruzával írt rájegyzésekkel, aláírás nélkül. MNL BKML XXI. 502. c Baja város Polgármesteri Hivatalának iratai; A Főjegyzői és Közjogi Ügyosztály iratai 14/9. Kig. 1948. szám

8.

Baja, 1948. február 28.

**Baja thj. város polgármesterétől
a belügyminiszternek**

Belügyminiszter Úr!

A 155 557/1946. BM számú, illetve a most kiadott 201 510/1948. III/3. számú rendeletre a közigazgatás fokozottabb ellenőrzésével kapcsolatos, és [az] 1948. évi február hónapra vonatkozó időszaki polgármesteri jelentésemet az alábbiakban terjesztem fel:

I. Politikai helyzet.

1. Jelentem, hogy Baján demokráciaellenes jelenségeket nem tapasztaltam, s így ezzel kapcsolatos intézkedésekre sem volt szükség.

2. Népmozgalmi adatok. Ezzel kapcsolatban jelentem, hogy a német kitelepítéssel kapcsolatos összeírás most van folyamatban.

3. A helyi sajtó közleményeinek hatása a közvélemény alakulására: jó. A sajtó közleményeiben a legmelegebb érdeklődéssel foglalkozik a város kulturális kezdeményezéseivel. Különösen a 48-as szabadságharc százéves [év]fordulója alkalmából esik ez igen súlyosan a latba, mert a közönség körében mutatkozó közönyt és nemtörődömséget leszereli, és a szabadság gondolat körébe vonja az eddig félreállók is.

320 Egyik említett melléklet sincs az irathoz csatolva!

II. Társadalmi helyzet.

1. A város társadalmát érintő nagyobb jelentőségű kérdések az elmúlt időszakban nem merültek fel.

2. A társadalmi szervek és egyesületek működése zökkenőmentes.

3. Hadigondozottaink létszáma 82 fő, hadisegélyben 173 hadbavonult hozzátartozója részesül. Járadékaikat a hó első három napján rendszeresen megkapják. A hadifogoly-szolgálat a szociális felügyelő vezetése mellett működik.

Napközi otthonaink és egy bölcsődénk naponta átlagosan 120 gyermeknek nyújt gondozást. A tavaszi hónapokban e létszám erősen emelkedni fog.

Szeretetházunkban 62 szegény részesül ellátásban, a külső gondozottak száma 130 [fő].

A szociális konyhán étkezők létszáma átlagosan napi 70 fő.

Szegény iskolás gyermekek részére 70 pár cipőt és 40 ruhát adtunk ki a hó folyamán.

4. [A] közegészségügyi szolgálat működése.

Kórházunk betegforgalma folyó hó 18-án elérte az 1000 betegfelvételt, ami a folyó évben 7000 betegfelvételen messze túl fog jutni.

A hároméves terv keretén belül a rendelkezésünkre álló 70 000 + 50 000 forint elköltése a konyhatoldalék-készítésnél folyamatban van. A kórház részére első részletként kiutalt 50 000 forintot már teljes egészében elköltöttük, és azt a miniszter felé elszámoltuk.

A város közegészségügyi helyzete egyébként nagyjából jónak mondható. Fertőző betegségek szórványosan jelentkeztek, azonban nagyobb számban jelentkeztek a samárköhögési esetek. Ugyancsak nagyobb számban jelentkezett Mártonszállás külterületi lakott helyen a rubeóla úgy, hogy emiatt a mártonszállási iskolát 10 napra be kellett zárni. Az esetek könnyű lefolyásúak voltak és simán gyógyultak. Az Országos Közegészségügyi Intézet helyi fiókállomásának közreműködésével február hónap folyamán bacilusgazda-vizsgálatok nagyobb számban végeztek.

A szülésznők működése ellen kifogás nem merült fel.

A MNDSZ bajai csoportjával együtt szervezett népegészség-
őri tanfolyam befejezést nyert, és rövidesen a népegészségőrök
megkezdik működésüket.

5. A városi múzeum könyvtára az olvasótermekkel márci-
us 15-én nyílik meg. Az átalakítási munkálatok a földszinten
már befejezés előtt állnak, s a nagyteremben /kiállítási terem/
ugyancsak március 15-én nyílik meg a múzeum 48-as kiállítása.
Kétségtelen, hogy közönségünk máris hozzájárul a maga részéről
ennek az ünnepélyes megnyitás[a] sikeréhez, mert szinte napon-
ként érkeznek érdekes családi vonatkozású emlékek a kiállításra.
A város közönsége, főleg a kispénzű és kifizetésű réteg dicséret-
re méltó áldozatkészséggel sietett a múzeum munkálatainak elő-
segítésére, amikor fillérjeit havonta felajánlja erre a kultúrcélra.
Sajnos, a tehetősebb polgárok részéről eddig még megtörhetetlen
közöny mutatkozik ilyen irányban.

III. Gazdasági helyzet.

1. Mezőgazdasági helyzetünkről jelentem, az enyhe tél kö-
vetkeztében az őszi vetések kedvezően fejlődtek és azokban eddig
semmiféle kár nem tapasztalható. Ugyancsak a fagymentes idő-
nek tulajdonítható az, hogy a gazdák az elmúlt évi aszály követ-
keztében elmaradt őszi szántásokat pótolhatták. A mezőgazdasá-
gi munkák menetében felmerülő, és egyben igen nagy fontosságú
akadály az árpában, zabban és különösen burgonyában való igen
nagy vetőmaghiány.

Az újbirtokosok és [a] földhözjuttatottak érdekében tett in-
tézkedéseknél fel kell említeni azt, hogy a telekkönyvezés teljes
befejezést nyert. A földhözjuttatottak földjeinek megművelésével
kapcsolatban megállapítható, hogy igaerőhiány nincs.

5. A közellátás menete a jogszabály által előírt korlátok kö-
zött mozog.

6. Az ipar helyzete a nyersanyagellátás miatt nem kielégítő.
Egyre több és több önálló iparos bocsátja el alkalmazottját nyers-
anyaghiány miatt, és így napról-napra növekszik a munkanélkü-
liség.

IV. Igazgatás.

1. A tisztviselői létszámmal kapcsolatban jelentem, az igazgatásnak csaknem valamennyi ágazatában a szervezésekkel szemben lényeges hiány mutatkozik, éspedig:

a fogalmazási szakon	5 fő,
az adóhivatali szaknál	8 fő,
a javadalmi hivatalnál	4 fő,
a kezelési szaknál	9 fő,
a tűzoltóságnál	8 fő,
a hivatali altiszteknél	5 fő.

Ezeket a hiányokat részben kiegészítő munkaerővel pótoltuk, ami azonban a kívánalmaknak nem felel meg, és a közigazgatás két év óta néha összeroppanással fenyegető nehézségekkel küzd.

2. A levéltár anyaga háromnegyed részben „ömlesztve” van elhelyezve. A háborús behatásra összedült anyag szakszerű, és előírt kiselejtezése így a legnagyobb akadályokba ütközik. A levél- és irattár személyzete hiányos. A főlevéltárnok egy női beosztottjával altiszti segéderő nélkül képtelen a régi anyag szakszerű kezelésére és rendezésére. Feltétlenül szükségesnek tartom, hogy a státuszrendezés során egy férfi munkaerőt, s egy altisztet kapjon a levéltár, mert így a folyton használt irattári anyag is veszendőbe indul.

7. Önkormányzati testületek működése. Törvényhatósági bizottságunk február hó folyamán egy közgyűlést tartott. A letárgyalt legfontosabb ügyként meg kell említenem, hogy Baja thj. város közönsége ezen a közgyűlésen a tiszai árvíz okozta épületkárok helyreállításával kapcsolatban egy lakóház felépítési költségeit /10 000 Ft/ magára vállalta.

Törvényhatósági kisgyűlésünk ugyancsak egy ülést tartott a közgyűlést megelőzően.

A városi tanács február hónapban összesen 3 ülést tartott.

V. Háztartási helyzet.

1. 2. A városi háztartási alap helyzete kielégítő. Az állami segélyt 610 000 forintos összegben megkaptuk, s így a háztartás vitelét akadályozó körülmény jelenleg nem áll fenn. Az előirányzott adóbevétel 100%-ban befolyt. Búzafeldadó részesedésünket február hónapban nem kaptuk meg.

Az egyes adónemekből befolyt összegeket jelenleg közölni nem tudom, mivel havi zárlatunk csak a hó utolsó napján áll rendelkezésünkre.

5. A városi üzemek helyzetéről és működéséről jelentem:

Az üzemfenntartási munkák csak a belterületre korlátozódtak, a villamos közvilágítás további kiépítésén kívül a gázelosztóhálózat hibáinak felkutatását és rendbe hozását a kedvező időjárás folytán teljes erővel folytathattuk. A pécsi szénmosó leállása miatt csak személyes utánjárásra sikerült a gázgyár szénszükségletét biztosítani.

A gázgyár az újabb szénár emelése és a gázcsőanyagok nagymérvű drágulása folytán ismét nehéz helyzetbe került, s mivel valószínű, hogy a szénáremelést sem a gázra, hanem csak a koksza fogják áthárítani, ennek értékesítése mindinkább nehezebbé fog válni, mert már a mostani egységár is olyan magas, hogy az értékesítése alig lehetséges.

Az alkalmazottak, különösen a fizikai munkások körében nagy az elégedetlenség és zúgolódás, hogy az egységes üzemi illetmény szabályzat kiadása még mindig késik, és hogy az új kollektív szerződések béreit nem kaphatják meg. Súlyosbítja a helyzetet, hogy a Magyar Állami Szénbányák állami vállalat a komlói villamos üzemnél már az új kollektív béreket fizetik, melyek lényegesen nagyobbak a nálunk jelenleg érvényben lévő béreknél. Mivel a bérek szabálytalansága miatt a munkakedv csökkenőben van, célszerű volna a 3 éves tervünk érdekében az üzemi illetmény szabályzat mielőbbi jóváhagyása is.

Baja város mérnöki hivatalának³²¹ részletes jelentését csatoltan felterjesztem.

321 A városi mérnöki hivatal jelentése nincs az irathoz csatolva!

VI. Hároméves terv.

1. Az elmúlt két hónapban az Országos Tervhivatal által előírt 3 éves részlettervek kidolgozásával volt az üzemek egész szellemi alkalmazotti gárdája elfoglalva, s a terveket csak állandó túlórázásokkal tudtuk az adott igen rövid határidőn belül elkészíteni. A közművek az Országos Tervhivatal jóváhagyását várja a tervek végrehajtásához, és a Tervhivatallal történt személyes tárgyalások után Bátya és Fajsz községek villamosítására kérendő versenytárgyalás anyagát gyűjti össze.

Múzeumalapításunk, illetve helyreállításunk tulajdonképpen a hároméves terv szellemében történik. Igaz, hogy a Tervhivatal mindössze ötezer forintot utalt ki erre a célra. A költségvetésben előirányzott összegeket a helyszíni előzetes tárgyalásokon sikerült a költségvetésben megmenteni. Ha ez a költségvetési előirányzat jóváhagyást nyer, a harmadik év végére teljes üzemben lesz „Bács-Bodrog vármegye és Baja városa múzeuma és művelődésháza”.

Végül jelentem, hogy a hároméves terv keretében megkezdtük a szeretetház tönkrement felszerelésének [a] pótlását, s megindítottuk az ingyen tankönyvakciónkat. Napközi otthonaink központi konyhájának szállítóedényeit alumíniumedényekkel cseréltük ki. Erdei iskolánk felszerelésének beszerzését szintén megkezdtük.

Kérem jelentésem tudomásulvételét.

Baja, 1948. évi február hó 28.

/dr. Fábrián László/ főispán /Babics/ [József] polgármester

Fogalmazvány, írógéppel írt irat, eredeti aláírás nélkül. MNL BKML XXI. 502. c Baja Város Polgármesteri Hivatalának iratai; A Főjegyzői és Közjogi Ügyosztály iratai 14/18. Kig. 1948. szám

9.

Baja, 1948. március 30.

**Baja thj. város polgármesterétől
a belügyminiszternek**

Belügyminiszter Úr!

A 155 557/1946. BM számú, illetve a 188 520/1946. III/3., és [a] 201 510/1948. III/3. számú rendeletre a közigazgatás fokozottabb ellenőrzésével kapcsolatos, és [az] 1948. évi március hónapra vonatkozó időszaki polgármesteri jelentésemet az alábbiakban terjesztem fel:

I. Politikai helyzet.

1. Mindenekelőtt jelentem, hogy e hó folyamán Baján demokráciaellenes jelenségeket nem tapasztaltam, s így ezzel kapcsolatos intézkedésekre nem volt szükség.

2. Népmozgalmi adatok. Ezzel kapcsolatban jelentem, hogy a 12 200/1947. Korm. sz. rendelet végrehajtásához a német lakosság összeírását elvégeztük, és az anyagot március első napjaiban a Belügyminisztériumba felterjesztettük.

3. A helyi sajtó közleményeinek hatása a közvélemény alakulására: jó. A sajtó közleményeiben meleg érdeklődéssel foglalkozik a város kulturális ügyeivel és a 48-as szabadságharc százéves évfordulójával.

II. Társadalmi helyzet.

1. A város társadalmát teljesen átjárta a 48-as szabadságharc gondolata. A Főtéren megrendezett nagyszabású ünnepségen kívül az ifjúság rendezménye, és a Szabadművelődési Felügyelőség „*Magyar Estje*” keretében róttá le kegyeletes háláját és emlékezését Baja szabadságszerető népe a szabadságharc nagyjainak alakja előtt. Ugyancsak március idusán nyílt meg a múzeum 48-as kiállítása, amely mintegy tükörben bemutatja, hogy mit jelentet-

tek ezek a történelmi idők a bajaiaknak. Örvedetes, hogy Baja népe hétköznaponként is, de különösen vásár- és ünnepnapokon tömegesen látogatja ezt a kiállítást.

2. A társadalmi szervek és egyesületek működése zökkenőmentes.

3. Szociális szakszolgálatunk működéséről jelentem: A hadirokkantak, hadiözvegyek és hadiárvák törzslapjainak és mutatólapjainak elkészítése folyamatban van a Központi Illetményhivatal részére. Hadigondozottaink járadékaikat a hó első napjaiban rendszeresen megkapják. A hadifogoly-szolgálat a szociális felügyelő vezetése mellett zökkenőmentesen folyik. Számottevő hadifogoly-visszatérés a hónap folyamán nem történt.

Napközi otthonainkban az átlagos létszám: 134 [fő]. Szeretetházunkban 61 személy nyert belső, és 115 személy külső ellátást.

A hó folyamán 15 szegény iskolás gyermeknek juttatunk ruhát és cipőt, és 60 darab ingyenes iskolai tankönyvet. A szociális konyhán étkezők létszáma átlagosan napi 90 [fő].

4. Közegészségügyi szolgálat működése. Súlyosabb fertőző betegségek nem fordultak elő. A szokottnál nagyobb számban jelentkeztek azonban a szamárköhögés és a kanyaró esetei.

A szülésznők működése ellen kifogás nem merült fel. A hónap folyamán megtörtént az intézeti, kórházi, internátusi konyhákban foglalkoztatottak ty. bac[ilus]gazda-vizsgálatai. Rendszeresen folytak a tetvességi vizsgálatok és a tetvetlenítések.

5. A MNDSZ bajai szervezetével együtt szervezett népegészségőri tanfolyam befejezése után a népegészségőrök szám szerint 29-en, működésüket megkezdték. A városi múzeum épületének munkálatai tovább folynak. Jelenleg a lépcsőház építése van folyamatban. A nyár folyamán az emeleti részt tervezzük berendezni, hogy még ebben az esztendőben hozzáférhetővé tegyük a közönség legszélesebb rétegei számára a múltak iparkodásának, a bajai elődök iparos és kereskedő életének beszédes emlékeit. A városi múzeum kölcsönkönyvtára április 1-jén nyitja meg kapuit.

III. Gazdasági helyzet.

1. A mezőgazdaság időszerű helyzete kedvezőnek mondható. A szántási-vetési munkák általánosságban folynak. Az időszerűen megkívánható teljesítmény mindenütt megvan.

A kedvező enyhe időjárás következtében minden tavaszi kalászos gabonát a gazdák elvetettek. A szőlő[k]ben és gyümölcsösökben megindult a munka, folyik a szőlők kitakarása és a gyümölcsfák hernyótlanítása. A tavasziakkal elvetendő földek felszántásával kapcsolatban hatósági intézkedésre szükség nincs.

2. A mezőgazdasági munkálatok menetét zavaró egyetlen akadályként a traktorüzemanyag-hiányt kell megemlítenünk, amelynek elhárítására, kapott jelentés szerint, a Gazdasági Felügyelőség minden lehetőt megkísérelt, azonban a Földművelésügyi Minisztériumban azt a választ kapta, hogy a hiányokat a beérkezett jelentések alapján ismerik, annak elhárítása azonban ez idő szerint lehetetlen.

3. A mezőgazdaság fejlesztésére alakult népi szervezetek több-kevesebb eredménnyel működnek. Gazdajegyzők még nincsenek kinevezve.

5. A közellátás menete a jogszabály által előírt korlátok között mozog.

6. Az ipar helyzetéről, mint az elmúlt hónapban most is azt kell jelentenem, hogy a nyersanyagellátás miatt nem kielégítő. Mindig több és több önálló iparos bocsátja el az alkalmazottjait nyersanyaghiány miatt, és így a munkanélküliség tovább növekszik.

IV. Igazgatás.

2. Az igazgatás általános helyzetéről jelenthetem: A város főjegyzőjét a pártja visszahívta, ennek folytán közigazgatási működése megszűnt, amely [az] erősen lecsökkent tisztviselői létszámunkban újabb nehézségeket jelent.

4. E hó folyamán Budapesten a minisztériumokban jártam, ahol a közigazgatás zavartalan működése érdekében kapott utasításokat maradéktalanul végrehajtottam.

5. Közigazgatási bizottságunk a hónap első felében egy ízben tartott ülést.

7. A városi tanács március hó folyamán összesen [hét]szer ülésezett.

V. Háztartási helyzet.

1. 2. Az adóbehajtás eredménye kielégítőnek mondható, amennyiben az előirányzott adóösszegek minden adónemben befolytak. Az adórészesedést az esedékes szállításkor levontuk.

5. A városi üzemek helyzete és működése.

E kérdésre vonatkozóan jelentem, hogy a város közművei március hó folyamán a Szentistváni és Posványosi úti hálózatbővítéseket készítették el, a közvilágítási lámpákat bővítették, azonkívül a centenáris ünnepekre elkészítették a városháza főfalán, továbbá a Kamarás-Duna sétányon a díszvilágítást. Ezenkívül megkérték Bátya és Fajsz községek villamosítására a minisztériumtól a versenytárgyalást, és az erre vonatkozó tervrajzok elkészítésével most foglalkoznak.

A múlt hónap folyamán megjelent a 113 027/1948. számú [iparügyi minisztériumi] rendelet a komlói bánya által nyújtott engedményt 12%-ról 3%-ra csökkentette, ugyanakkor az általunk nyújtott engedményeket 18%-ról csak 14%-ra mérsékelte, miáltal várható bevételeink ismét csökkenni fognak. Egyébként az üzemek pénzügyi helyzete ez idő szerint még kielégítő.

Baja város mérnöki hivatalának³²² részletes jelentését csatoltan terjesztem fel.

VI. Hároméves terv.

1. A hároméves terv egészségügyi részének végrehajtásával kapcsolatban a Népjóléti Minisztérium és a helyi hatósági orvosi kar, valamint a szociális szakszolgálat körében működő szervek rendezésében március 12-én a városházán a társadalmi szervek bevonásával munkaértekezletet tartottunk.

322 A városi mérnöki hivatal jelentése nincs az irathoz csatolva!

Befejezésül ugyancsak ennek szolgálatában jelenthetem, hogy a hároméves terv keretében a szeretetház tönkrement felszerelésének pótlását megkezdtük, illetve tovább folytatjuk. Erdei iskolánk felszerelésének beszerzését ugyancsak tovább folytatjuk.

Kérem jelentésem tudomásulvételét.

Baja, 1948. évi március hó 30.

[dr. Fábíán László] főispán Babics [József] polgármester

Kiadó: Felterjesztés 2 példányban ./ alatti melléklettel [a] Belügyminisztériumnak.

Felterjesztés másolata ./ alatti melléklettel Főispán úrhoz.

Felterjesztés másolata 2 példányban Polgármester úrnak.

[Sc.] 1948. IV. 21. Még ma!

Fogalmazvány, írógéppel írt irat, tintával és ceruzával írt rájegyzésekkel, tintával írt aláírással. MNL BKML XXI. 502. c Baja Város Polgármesteri Hivatalának iratai; A Főjegyzői és Közjogi Ügyosztály iratai 14/23. Kig. 1948. szám

10.

Baja, 1948. április 30.

**Baja thj. polgármesterétől
a belügyminiszternek**

Belügyminiszter Úr!

A 155 557/1946. BM számú, illetve a 188 520/1946. III/3., és [a] 201 510/1948. III/3. számú rendeletre a közigazgatás fokozottabb ellenőrzésével kapcsolatos, és [az] 1948. évi április hónapra vonatkozó időszak polgármesteri jelentésemet az alábbiakban terjesztem fel:

I. Politikai helyzet.

1. Jelentem, hogy április hó folyamán Baján demokráciaellenes jelenségeket nem tapasztaltam, s így ezzel kapcsolatos intézkedésekre sem volt szükség.

2. Népmozgalmi adatok. A 12 200/1947. Korm. sz. rendelet végrehajtásával kapcsolatban megkaptuk a Belügyminisztériumból a betűsoros névjegyzéket, illetve a kitelepítendőek és a 3. §., továbbá [a] 14. § alá esők névjegyzékét kifüggesztés végett. A közszemlére tétel április első napjaiban megtörtént.

3. A helyi sajtó közleményeinek hatása a közvélemény alakulására: jó.

II. Társadalmi helyzet.

E részben jelenthetem, hogy a város társadalma szép programmal készül május elsejének méltó megünneplésére.

2. A társadalmi szervek és egyesületek működése zökkenőmentes.

3. Szociális szakszolgálatunk működéséről jelentem: Április hó folyamán megtörtént a hadigondozottak törzslapjainak átvétele a Központi Illetményhivatal kiküldöttjének részéről. Az átadott törzslapok száma: 788. Az átvétel során kifogás nem merült fel.

Négy napközi otthonunkban és bölcsődénkben átlagosan naponta 204 gyermek részesül napi háromszori étkezésben. [A] szertetházi tagok létszáma: 61 [fő]. [A] külső gondozottak létszáma: 135 [fő]. A szociális konyhán étkezők száma a hónap folyamán 98 főre emelkedett. A szegény iskolás gyermekek részére 60 ingyen tankönyvet, 10 pár cipőt, és 5 ruhát osztottunk ki.

4. A közegészségügyi szolgálat működéséről jelenthetem: A közegészségügyi helyzet általában kielégítő volt, súlyosabb járványok, nagyobb számú fertőző megbetegedések nem jelentkeztek, a népmozgalmi adatok kielégítően alakultak. A kórház működésében zavar nem volt. Megtörténtek a gyermekmenhelyi gyermekek nevelőszüleinek és azok családtagjainak tbc-szűrővizsgálata. A múlt évben hastífuszon átesett egyének bacilusgazda-kutató vizsgálata ugyancsak megtörtént, és kiterjedt mértékben folytak úgy a

hastífusz bacilusgazda-vizsgálatok, mint a tuberkulózissal kapcsolatos szűrővizsgálatok. Az ivóvízellátás terén nehézségek merültek fel, amennyiben a város belterületén több kút vált használhatatlanná, a kutak rendbehozatala iránt a munkálatok megindultak.

III. Gazdasági helyzet.

Jelentem, hogy a kedvező időjárás következtében minden tavaszi kalászos gabona elvetést nyert. Már csak a takarmányok alá szánt területek vannak még szántatlanul. A tavaszi kalászosok, továbbá a burgonya, cukor- és takarmányrépa-vetések befejeződtek. A kukorica vetés[e] folyamatban van. Úgy az őszi, mint a tavaszi vetések szépen fejlődnek, a rozs kalászat hányja, a búza hasban van. A földeken mindenütt dolgozó munkásokat találunk, akik iparkodnak minél több, és minél értékesebb terméseredményt elérni.

A szőlőkben és a gyümölcsösökben megindult a munka. Most metszik a szőlőket és tisztítják a rovaroktól a gyümölcsfákat. A mezőgazdasági munkák menetét ez idő szerint semmi körülmény nem zavarja. Elemi csapás az április 27-ére virradó éjjeli fagy, amely a szőlőkben átlag 20–30% kárt tett.

Itt említem meg azt is, hogy a gazdajegyzők kinevezése még nem történt meg. A mezőgazdasági termelési verseny helyi versenybizottságai megkezdték működésüket.

Továbbá meg kell, hogy említsem, hogy a hároméves terv keretén belül Bács-Bodrog vármegye, így Baja thj. város is kihívta mezőgazdasági munkaversenyre Csongrád vármegyét. E nagy lépéssel megmutatja a vármegye és Baja város is, hogy mennyire a szívéen viseli a többtermelést, és [a] minőségi termelést.

5. A közellátás menete a jogszabályok által előírt korlátok között mozog.

6. Az ipar helyzetéről ugyanazt kell jelentenem, mint az elmúlt hónapban: mindig több és több önálló iparos bocsátja el alkalmazottait nyersanyaghiány miatt, és így a munkanélküliség tovább növekszik.

IV. Igazgatás.

2. Általános igazgatásunkról jelentem: Az elmúlt havi jelentésemben kitértem arra, hogy a város főjegyzőjét a pártja visszahívta, az így megüresedett főjegyzői szék jelenleg is üresen áll.

E helyütt jelentem azt is, hogy a túlfeszített munka következtében 5 tisztviselőnk megbetegedett, illetve betegszabadságon van. Ezek közül 4 nyugdíjazási ügye folyamatban van.

5. Közigazgatási bizottságunk a hónap folyamán egy ízben tartott ülést.

7. A városi tanács április hó folyamán összesen [négy]szer ülésezett.

A törvényhatósági bizottságunk április hó 3-án tartott közgyűlést. Ezen nagyobb jelentőségű ügyek nem szerepeltek.

V. Háztartási helyzet.

1. 2. A városi háztartási alap helyzete kielégítő. Az államsegélynek [az] esedékes részleteit megkaptuk, és így a költségvetésben előirányzott munkálatokat tervszerűen végezzük.

Az adóbevétel az időszaknak megfelelően némileg csökkent, mert előírás hiányában fokozott behajtás nem foganatosítható.

Búza földadó-részesedésünket a hó folyamán nem kaptuk meg.

5. A városi üzemek helyzete és működése.

Üzemünk április hó folyamán kisebb hálózatbővítéseket és főleg a bajai elosztóhálózat elhasználódott oszlopainak kicserélési munkálatait végezte. Egyéb különösebb jelentenivaló e téren nincs.

VI. Hároméves terv.

1. A hároméves tervvel kapcsolatban jelentem: A hónap folyamán megtartott Kórházi Bizottság javaslata alapján kórházunk megrendelte a gőzfűzőüstöket, a melegítőt és a zöldségmosó medencéket, a többi kiírás alatt van, így különösen a tüdőbeteg-pavilon helyreállítási munkái.

E helyütt jelentem örömmel azt is, hogy az Országos Tervhivatal kiküldötte április 27-én látogatást tett Baján, ezzel a hároméves terv további feladatait és lehetőségeit helyszíni tárgyalásokkal mozdította elő. A Tervhivatal kiküldötte tárgyilagosan és elfogulatlan szemmel nézte végig városunkat, és a hiányok mellett szívesen látta meg azt is, hogy ez a dolgozó közület jó benyomású, tiszta városképet tár vendégei elé.

Bízunk abban, hogy a pénzügyi helyzet megerősödése révén a hároméves tervet végre is tudjuk majd hajtani.

Az üzemek államosítása folytán sok akadály gördül el a hároméves terv útjából, így városunk is remélheti, hogy az állam továbbra is támogatni fogja a költségvetését.

A Tervhivatal beruházásszerű munkálatokat engedélyezett a megállapított költségvetés keretében.

A Tervhivatallal folyt tárgyalást a legnagyobb megértés és városunk iránti szeretet jellemezte, amiért városunk közönsége hálásan és sok bizalommal tekint a Tervhivatal felé.

Baja város mérnöki hivatalának³²³ külön jelentését csatoltan felterjesztem.

Kérem jelentésem tudomásulvételét.

Baja, 1948. évi április hó 30.

[dr. Fábíán László] főispán [Babics József] polgármester

Sc. 1948. V. 28. Még ma!

Fogalmazvány, írógéppel írt irat, tintával és ceruzával írt rájegyzésekkel, aláírás nélkül. MNL BKML XXI. 502. c Baja Város Polgármesteri Hivatalának iratai; A Főjegyzői és Közjogi Ügyosztály iratai 14/29. Kig. 1948. szám

323 A mérnöki hivatal jelentése nincs az irathoz csatolva!

11.

Baja, 1948. május 31.

**Baja thj. város polgármesterétől
a belügyminiszternek**

Belügyminiszter Úr!

A 155 557/1946. BM számú, illetve a 188 520/1946. III/3., és [a] 201 510/1948. III/3. számú rendeletre a közigazgatás fokozottabb ellenőrzésével kapcsolatos, és [az] 1948. évi május hónapra vonatkozó időszaki polgármesteri jelentésemet az alábbiakban terjesztem fel:

I. Politikai helyzet.

1. Jelentem, hogy május hó folyamán Baján demokráciaellenes jelenségeket nem tapasztaltam, s így ezzel kapcsolatos intézkedésekre sem volt szükség.

3. A helyi sajtó közleményeinek hatása a közvélemény alakulására általában jónak mondható.

II. Társadalmi helyzet:

A város egész közönsége lelkesen ünnepelte a III. szabad május elsejét. A város ünnepi díszet öltött. A lakosság a házakat fellobogózta és díszítette. A május elsejei ünnepségek fénypontja volt Baja város Nemzeti Bizottsága által a Vonatkertben rendezett ünnepség. A város dolgozói csaknem teljes számban vettek részt a világ dolgozóinak ünnepén. A város főispánja és polgármestere méltatták a nap jelentőségét a lelkes közönség előtt.

Ugyancsak a város társadalma május 30-án szép programmal Mészáros Lázár emléknapot rendezett. Száz esztendeje, hogy Mészáros Lázár, Baja város szülötte, az első független felelős magyar minisztériumban a hadügyi tárcát átvette. Mészáros Lázár életét szentelte a hazának és a szabadságnak, ezért Baja város kö-

zönsége is méltóképpen igyekezett nagynevű szülőtte emlékének áldozni. Baja város törvényhatósági bizottsága ünnepi közgyűlést tartott, utána pedig márványtáblával jelölte meg Mészáros Lázár bajai szülőházát. Délután Baja város Múzeuma, amely éppen ennek emlékére [a] „*Mészáros Lázár Múzeum*” nevet viseli, rendezett magas nivójú Mészáros-émlékünnepélyt. Este pedig az éppen Baján tartózkodó szintársulat ugyancsak a szabadságharc idejéből merített tárgyú előadással hódolt Mészáros Lázárnak. Az ünnepi est fényét emelte főispánunk beszéde is.

2. A társadalmi egyesületek és egyéb szervek működése zökkenőmentes.

3. A szociális szakszolgálat működése.

A hadigondozottak pénzellátás[a] pontosan kifizetést nyert. 14 hazatérő hadifogoly részesült a hónap folyamán gyorssegélyben. Napközi otthonainkban a gyermeklétszám kétszáz fölé emelkedett. Az UNICEF-tejakiót a hó első napjaiban megindítottuk.

Szeretetházunkban a gondozottak létszáma 63 fő.

Szociális konyhánkban 104 személy étkezik.

Szociális konyhánk épületét a belügyminiszter úr Baja város közönségének juttatta. A telekkönyvi átírás megtörtént, így nincs akadálya annak, hogy a hároméves terv keretében a konyha gépekkel való felszerelését, és az azzal járó átépítést elvégezhessük. Erre nagy szükségünk van, mert konyhánk teljesítőképessége az első tervévben száz százalékkal növekedett.

4. Közegészségügyi szolgálatunk működéséről jelentem: A közegészségügyi helyzet általában kielégítő volt. Súlyosabb fertőző betegségek szórványosan fordultak elő, a Kinizsi utcai és a Damjanich utcai óvoda növendékei közül többen kanyarósak lettek, a betegség azonban enyhe lefolyású volt. Maláriaesetek szórványosan jelentkeztek. A himlő és diftéria elleni védőoltások programszerűen folynak. Az élelmiszer-rendészettel kapcsolatban több kifogás merült fel a piacon árult tejtermékek minőségével kapcsolatban. A hamisított tejtermékek árusítását gyakoribb ellenőrzéssel, mintavételezéssel, kirívó esetekben elkobzással igyekeztünk megakadályozni.

Május elsejével az összes hatósági orvosok és [az] egészségügyi intézmények bevonásával egészségügyi munkaverseny vette kezdetét, mely minden bizonnyal hozzá fog járulni az általános közegészségügyi helyzet emeléséhez.

3. A közművelődési szolgálat működéséről jelentem: A városi múzeum a szabadságharc évfordulója alkalmából, és Mészáros Lázár Baja város szülöttének emlékezetére ún. 48-as kiállítást rendezett.

III. Gazdasági helyzet.

1. A kedvező mezőgazdasági helyzet a szárazság miatt romlott. A tavaszi vetések egyes kivételektől eltekintve befejezést nyertek, azok jól keltek és jól fejlődtek. Az őszi rozs virágzása [a] vége felé jár, az őszi búza és árpa kikalászolt, a tavaszi árpa kissé gyenge. A kedvező idő következtében igen jól fejlődő kalászosokat azonban a szárazság most teljesen visszafogta. A búzánál [a] kifejlődő kalászban csak egy-két szem van, a zab 15 cm magaságú. A szárazság oly nagymérvű, hogy a gazdák a fűszerpaprikát már kiszántották. A korai gyümölcsfajták áprilisban, a szőlő pedig az alacsony fekvésű helyeken elfagyott. A borsó virágzik, első termése zölden már piacra került. A burgonya és kukorica kapálása folyamatban van, valamint a cukor- és takarmányrépa sarabolása is. A cukor- és takarmányrépában számottevő rovarkár következett be, amelynek pótlása vetőmaghiány miatt csak részben sikerült.

2. A mezőgazdasági munkálatok menetét zavaró akadály, vagy cselekmény nem fordult elő.

3. A mezőgazdaság fejlesztésére alakult népi szervek a szükséghez képest működnek. A gazdajegyzőket a Földművelésügyi Miniszter Úr kinevezte. Baja város egy gazdajegyzőt kapott, aki működését megkezdte. Első, és ez idő szerint legfontosabb feladata, a mezőgazdasági termelési versenybizottságokkal karöltve, a versennyel kapcsolatos teendők végzése, és a verseny eredményének minden eszközzel való biztosítása lesz.

A munkamorál szempontjából igen nagy javulás tapasztalható. A város határában megműveletlen föld nincs. A nagy iga- és vetőmaghiány ellenére is minden újgazda megművelte [a] földjét.

A mezőgazdasági termelési versennyel kapcsolatban most folyik a határ bejárása a versenybizottság részéről.

5. A közellátás menete a jogszabályok által előírt korlátok között mozog.

6. A kisipar helyzete mind nehezebbé válik. Azokban az iparágakban, ahol a cikkekben kevesebb van, a nyersanyagellátás nem kielégítő, ahol pedig kínálat van, ott a vásárlóközönség nem vásárlóképes.

IV. Igazgatás.

7. A városi tanács május hó folyamán összesen [öt]ször ülésezett.

Törvényhatósági bizottságunk május hó folyamán egy rendes és egy díszközgyűlést tartott. A május 12-i közgyűlésnek egyik legfontosabb tárgya a polgármesteri jelentés volt, amely nagy részletességgel számolt be a hároméves terv keretében eddig elvégzett munkálatokról.

V. Háztartási helyzet.

1. 2. A háztartási alap helyzete kielégítő, az esedékes állami segínyt megkaptuk.

Adóhivatalunk feladatait a mostani létszámmal ellátni nem tudja. A hónap folyamán két adótiszt nyugdíjba ment, helyettes alkalmazására engedélyt kértünk, ez eddig nem érkezett meg. A behajtásra egy végrehajtónk van.

5. A városi üzemek helyzete és működése.

A villamos üzem május hónapban hálózatbővítést végzett a városnak egyik utcájában, továbbá a bajai és a távvezeteki oszlopcserek munkálatait teljes ütemben végzi. Az irodai személyzet Bátya és Fajsz községek villamosítására kiírt versenytárgyalásra beadott ajánlatunk[kal], és a hálózatok részletterveinek elkészí-

tésével volt elfoglalva. A gázgyár a Szentjánosi úti csővezetékét szedte fel és fejezte be, továbbá a Szent Antal és a környező utcákban végzett hálózatjavítási, és gázcsőtisztítási munkálatokat. Ezenkívül az új kemence építéséhez szükséges anyagokat vette számba. A könyvelőség az üzemi alkalmazottak státuszba sorozásával való előmunkálatokat végezte el. Az üzemek pénzügyi helyzete kifogástalan.

Baja város mérnöki hivatalának³²⁴ külön jelentését csatoltan felterjesztem.

VI. Hároméves terv.

Baja város dolgozói átérzik a hároméves terv nagy jelentőségét, és valamennyien szorgos, becsületos munkával azon vannak, hogy a terv megvalósítása az elgondolásokhoz méltó legyen, és az valóban az ország újjáépítését, és abban városunk haladását és felvirágozását is szolgálja.

Ehhez a Kormányzatunknak is a további jóakarató támogatását kérem.

Kérem jelentésem tudomásulvételét.

Baja, 1948. május hó 31.

[Babics József] polgármester

Kiadó: Felterjesztés címnek ./ alattival.
Felterjesztés másolata
Főispán úrnak ./ alatti melléklettel.

M. 1948. V. 31.

Sc. 1948. VI. 25.

Fogalmazvány, írógéppel írt irat, tintával és ceruzával írt rájegyzésekkel, aláírás nélkül. MNL BKML XXI. 502. c Baja Város Polgármesteri Hivatalának iratai; A Főjegyzői és Közjogi Ügyosztály iratai 14/34. Kig. 1948. szám

324 A mérnöki hivatal jelentése nincs az irathoz csatolva!

12.

Baja, 1948. június 30.

**Baja thj. város polgármesterétől
a belügyminiszternek**

Belügyminiszter Úr!

A 155 557/1946. BM számú, illetve a 188 520/1946. III/3., és [a] 201 510/1948. III/3. számú rendeletre a közigazgatás fokozottabb ellenőrzésével kapcsolatos, és [az] 1948. évi június hónapra vonatkozó időszakai polgármesteri jelentésemet az alábbiakban terjesztem fel:

I. Politikai helyzet.

1. Jelentem az elmúlt hó folyamán Baján demokráciaellenes jelenségeket nem tapasztaltam.

3. A helyi sajtóról jelentenem kell: A Független Kisgazdapárt szerkesztésében megjelenő Délvidéki Kis Újság c[ímű] időszakai lap engedélyét a Miniszterelnökség Sajtóosztálya 1948. évi június hó 21-én 64 410/1948. MÉV szám alatt hatályon kívül helyezte, és az engedélykiratát bevonta, a Mária-ünnepeket követő, és azokat felmagasztaló cikkéért.

II. Társadalmi helyzet.

1. A város társadalmát érintő fontosabb kérdések. E helyen kell megemlítenem a Baján, 1948. évi június 12. és 13-án lezajlott Mária- napokat. A Belügyminisztérium és [a] rendőrhatóság részéről minden intézkedés megtörtént a rend biztosítása érdekében. Ennek köszönhető, illetve a bajai közönség fegyelmeztségének, hogy a Mária-napok rendben, és minden zavaró incidens nélkül folytak le.

E helyen jelentem azt is, hogy június 29-én a Bajai Nemzeti Bizottság a város sporttelepén aratóünnepélyt rendezett, amely ugyancsak a legnagyobb rendben zajlott le. Az ünnepélyen Harustyák József a Szakszervezeti Tanács elnöke beszélt.

2. A társadalmi szervek, egyesületek működésében nehézségek nem merültek fel.

3. A szociális szakszolgálat működése. Szeretetházunkban 62 személy részesül gondozásban, a külső szegénygondozottak száma 134 fő.

Négy napközi otthonunkban átlagosan 204 gyermek részesült napi négyszeri étkezésben.

Szociális konyhánkon étkezők létszámát június hó 1-jével 35 főre csökkentettük. A nyári hónapokban a tisztogatási munkákat végezzük el, és megkezdjük a bevásárlásokat a tartósítható élelmiszerekből.

Üdülőiskolánkon a bádogosmunkákat végeztettük el.

A Vöröskereszt 40 gyermekinget és 60 gyermekruhadarabot juttatott intézményeinknek.

A hadisegélyezettek létszáma 167 személy. E szám a hazatérések folytán [a] jövő hónapban csökkenni fog.

Hadigondozottainkat a Központi Illetményhivatal minden fennakadás nélkül fizeti.

4. A közegészségügyi helyzet általában kielégítő. Súlyosabb fertőző betegségek nem fordultak elő, az enyhébb lefolyású fertőző betegségek közül a kanyaró és [a] szamárköhögés szórványosan fordult elő. Maláriaesetek szórványosan jelentkeztek, számuk valamivel kisebb, mint a múlt év hasonló időszakában. [A] maláriahelyzet terén sürgősen szükségessé vált a szúnyogtenyészhelyek és a szúnyogok nappali búvóhelyének rendszeres permetezése. Ezt a munkát ez idő szerint bár anyagi nehézségekkel, de végezzük. A tbc elleni küzdelem hatályosabbá tétele érdekében hatósági orvosok, egészségvédelmi szolgálatok és gondozóintézetek közötti szorosabb együttműködés érdekében a szükséges intézkedéseket megtettük. Az iskolafürdő működését a hónap folyamán megkezdte, és a tanítás befejezéséig folyamatosan működésben is volt. Ugyancsak sikerült újból biztosítani az iskolafogászat működését.

Ugyane[zen] helyen jelentem, hogy Baja város közkórházának betegforgalma 1948. évben 3900 körül van, az ápolási napokban emelkedés mutatkozik, számuk már a 17 000-et meghaladja. Június hónapban az átlagos napi beteglétszám: 541 [fő] volt.

5. A közművelődési szolgálat köréből jelentem: A Magyar Köztársaság kormányának 6500/1948. Korm. sz. rendelete a nem állami kisdedóvók és iskolák épületének, és felszerelésének zár alá vételét rendelte el. Ez ügyben a főispán és az államrendőrség bajai kapitányságával karöltve, a felsőbb hatóságok utasításainak megfelelően jártam el. Baján összesen négy nem állami iskola működött.

A ciszt[erc]i rend gimnáziuma, a Miasszonyunkról elnevezett zárda iskolái, és Bajaszentistván városrészben egy felekezeti iskola. Ez utóbbi kettőben a leltározást elvégeztük. A pécsi tanterületi főigazgató, Zrínyi Aladár áll. tanítóképző intézeti tanárt bízta meg a ciszterci rendi r. kat. gimnázium igazgatói állás[a] teendőinek ellátásával. Viszont Bács-Bodrog vm. és Baja thj. város tanfelügyelője, Kóbor István állami tanítót bízta meg a bajai általános fiúiskola (volt Ciszt. Rendi r. kat. általános fiúiskola) vezetésével. Egyúttal mindkét megbízott az utasításoknak megfelelően, továbbá a Miasszonyunkról elnevezett zárda a leltározást folyamatba tette.

Jelenthetem, hogy minden a legnagyobb rendben folyik.

III. Gazdasági helyzet.

1. A mezőgazdasági helyzetről jelentem, [hogy] a száraz május havi időjárás következtében kedvezőtlenül tengődő kalászosok, valamint kapásnövények a június havi esőzések következtében megjavultak. Az esőzés olyan időben jött, hogy a kalászosoknál a szemfejlődésre igen jó hatással volt, úgyhogy ezzel a kalászosokban a terméskilátások nagyon megjavultak. A kapásnövényeknél a terméskilátások a jelenlegi helyzetben a lehető legjobbak. A szőlőgazdaságokban a nap-nap után bekövetkező permetezés az esős időjárás miatt tetemes költséget okoz.

3. A mezőgazdasági termelési versennyel kapcsolatban a versenybizottság részéről a határbejárás megtörténik.

6. Az iparban nehézségek mutatkoznak, egyrészt az áruhiány, másrészt a felvevő közönség pénztelensége miatt.

IV. Igazgatás.

2. A belügyminiszter úr előzetes szóbeli engedélye alapján június hó folyamán Baja város adó-, javadalmi-, lakás- és mérnöki hivatalánál összesen 10 ideiglenes kisegítő munkaerőt alkalmaztam három havi próbaidőre.

5. Baja város közigazgatási bizottsága június hónapban egy ülést tartott, mely a szokott beszámolókon kívül nagyobb fontosságú ügyet nem tárgyalta.

7. A városi tanács júniusban ötször ülésezett.

V. Háztartási helyzet.

1. 2. Adóhivatalunk lezárta az 1947. évi búzaföldadó- és [az] egyenesadó-főkönyveket, kiadta a házadófizetési meghagyásokat. A búzaföldadó-fizetési meghagyás kiírása folyamatban van. Adóbevételeink az előirányzatnak megfelelően befolytak.

A háztartási költségvetés 1948. évi öt havi tervezete 25-én elkészült, a városi tanács letárgyalta.

5. A városi üzemek helyzete és működése: A villamos üzemenél a Határ utcai hálózatbővítést befejeztük, és elvégeztük a folyó tervévre előirányzott bajai elosztóhálózati oszlop cseréléseket és gyámfázásokat. Folyó hó 5-e után megkezdtük a Bajcsy-Zsilinszky úti 5000 V-os vonal újjáépítését, és a Türr István emlékműhöz vezető útig a munkával elkészültünk, és az átfeszített közvilágítási lámpákat fel fogjuk szerelni. A Kamarás-Duna betonhídján két közvilágítási lámpát helyeztünk üzembe, és a magánfogyasztók bekapcsolására szükséges fővezeték-szerelési [sic!] munkálatokat végeztük [el]. Baján június folyamán 8 fogyasztót kapcsoltunk be. Kalocsán a Duna-Tisza közti Gazdák Tejszövetkezetével kötöttünk megállapodást új transzformátorállomás létesítésére, mely

transzformátorállomás bekapcsolása a napokban várható. Erről a transzformátorról egyébként mód nyílik a kalocsai ONCSA-telep villamosítására is.

A gázgyár a Bajcsy-Zsilinszky úti lámpák leszerelését, [a] csókiemeléseket fejezte be az elmúlt hó folyamán, és felszereltük a korzón, a halpiac és a Sz[en]t István tér közötti részen a tervbe vett 3 db gázközvilágítási lámpát. Megkezdjük e hónapban a régi kemence lebontását is, mely munkát e hét végére befejezzük.

Az üzemek irodai személyzetével elkészítettük a hároméves terv ez év utolsó 5 hónapjára vonatkozó részletterveit, valamint a gáz- és villamos üzem ugyancsak 5 hónapos költségelőirányzatát.

Az üzemek pénzügyi helyzete egyébként változatlanul kielégítő.

VI. Hároméves terv.

1. Baja város közkórházában 1948. évi június hó 30-ig, a hároméves állami tervhitel terhére vállalatba adott, illetve kivitelezés alatt álló munkákról részletesen az alábbiakat jelentem:

1. Konyhai toldaléképítkezési munka:

a/ Különböző konyhagépek beszerzése 130 530 Ft értékben,

b/ Hideg-, melegvízvezeték,

gáz- és csatornázó berendezés 64 371 „ „

c/ Kőműves- és elhelyező munka 35 848 „ „

d/ Burkolómunka 52 008 „ „

e/ Festő- és mázolómunka 11 170 „ „

Összesen: 293 927 Ft.

2. Tüdőépület helyreállítási munkái:

a/ hideg-, melegvízvezeték és

csatornázó berendezési munkái 20 000 Ft értékben,

b/ kőműves- és burkolómunka 12 685 „ „

c/ Meszelés és mázolási [munka] 8 450 „ „

Összesen: 41 135 Ft.

3. Elmeépület helyreállítási munkái:

a/ hideg-, melegvízvezeték,

csatornázó és gázberendezési munka 88 371 Ft értékben.

Kérem fenti jelentésem tudomásulvételét.
Baja, 1948. évi június hó 30.

Babics [József] polgármester

M. 1948. évi június 30.

Gellért [Viktória]

A mérnöki hivatal³²⁵ jelentésének csatolásával.
Sc. 1948. július. 25.

Fogalmazvány, írógéppel írt irat, tintával és ceruzával írt rájegyzésekkel, tintával írt aláírással. MNL BKML XXI. 502. c Baja Város Polgármesteri Hivatalának iratai; A Főjegyzői és Közjogi Ügyosztály iratai 14/39. Kig. 1948. szám

13.

Baja, 1948. július 30.

**Baja thj. város polgármesterétől
a belügyminiszternek**

Belügyminiszter Úr!

A 155 557/1946. BM számú, illetve a 188 520/1946. III/3., és [a] 201 510/1948. III/3. számú rendeletre a közigazgatás fokozottabb ellenőrzésével kapcsolatos, és [az] 1948. évi július hónapra vonatkozó időszaki polgármesteri jelentésemet az alábbiakban terjesztem fel:

I. Politikai helyzet.

1. Jelentem, az elmúlt hónap folyamán Baján demokráciaellenes jelenségeket nem tapasztaltam.

3. A helyi sajtó közleményeinek hatása a közvélemény alakulására: jó.

325 A mérnöki hivatal jelentése nincs az irathoz csatolva!

II. Társadalmi helyzet.

1. A város társadalmát érintő fontosabb kérdések. Az új gazdasági év küszöbén méltóbb gondolatokkal talán nem is kezdhetném jelentésemet, minthogy mindenekelőtt örömmel állapítom meg, hogy a Teremtő jóvoltából a magyar föld az idén bőségesebb terméssel jutalmazta a magyar dolgozók fáradtságos munkáját. Hisszük, hogy az új gazdasági évben drága termésünkből a magyar kezekbe nagyobb kenyér jut majd, mint a háború utáni első esztendőkből.

És éppen ennek a gondolatnak a szolgálatában a kormány intencióinak megfelelően fokozottabban serkentjük termelőinket is a beszolgáltatásra. Főispánunk utasítására a beszolgáltatással kapcsolatban az egyházak támogatását is kértük. Folyó hó 24-én átiratban kértem valamennyi egyházközséget, hogy július 25-én /vasárnap/ az istentiszteleteken prédikációjukban az alábbiakra térjenek ki: *„A Mindenható jóvoltából ez évben a Bácskában is jobb termésben részesültünk. A felebaráti szeretettől áthatva lássuk be azt, hogy ezen áldásból mindannyiunknak egyaránt részesülnünk kell. Ezért a beszolgáltatást ne tekintsük kényszernek, hanem az egész dolgozó magyar nép kenyerét biztosító igazságos és szociális gondoskodásnak.”* Az egyházak a felkérésnek eleget tettek, és a szöszékről mindenütt több alkalommal felolvasták az előírt szöveget.

E helyütt jelentem azt is, hogy a beszolgáltatás városunkban lendületesen megindult.

3. Szociális igazgatásunkban semmi zökkenő nem volt. Szeretetházunkban változatlanul 62 személy részesül belső gondozásban, míg a külső gondozottak létszáma 134-re emelkedett. Négy napközi otthonunkban az átlagos napi gyermeklétszám 180–210 [fő] között változik. A gyermekek napi négyszeri étkezésben részesülnek. A hó folyamán újabb UNICEF-adományban részesültünk, s így a gyermekek tejjelutalása továbbra is biztosítva van. Az erdei üdülőiskola csatornázási munkálatait befejeztük. A vízvezeték szerelése folyamatban van. E munka elvégzése után már csak a belső berendezés van hátra. Szociális konyhánkban a nyári hónapok tartamára a létszámot lecsökkentettük úgy, hogy a

jelenlegi létszám csak 30–40 fő között ingadozik. A tartósítható élelmiszerek beszerzését megkezdjük. Hadiségelyeinket rendszeren az esedékesség időpontjában kifizetjük. A hadigondozottak pénz-ellátását a Központi Illetményhivatal utalja.

4. A közegészségügyi szolgálat működése.

A malária elleni védekezési munkálatok folytatására valószínűleg augusztus hó folyamán kerül sor, amikor is az Orsz[ágos] Közegészségügyi Intézet a malári[át] terjesztő szúnyog pusztítá-sához szükséges vegyszereket a város rendelkezésére bocsátja. Ingyenes maláriaellenes gyógyszerek változatlanul a közönség rendelkezésére állnak.

[A] fertőző megbetegedések közül nem járványosan, de el-szórtan vörheny és kanyaró fordult elő nagyobb számban, ezek-nek [a] lefolyása azonban enyhe volt, és halálozás nem fordult elő. A betegellátás zavartalan volt, [a] szegénybetegek részére a városi orvosok 634 esetben végeztek rendelést és szolgáltattak ki vényt.

A kórházi betegellátás javulóban van. A kórházunk betegfor-galma továbbra is változatlan ütemben folyik, és a mai napig 4400 beteget vettünk ápolásba, ami azt jelenti, hogy a betegforgalmunk a folyó évben közel lesz a 8000-hez. A betegforgalommal egy-idejűleg az ápolási napok száma is erősen emelkedik, s messze meg fogja haladni az előirányzott 180 000-et. Ilyen nagy beteg-forgalom mellett, tekintettel arra, hogy a békebeli ágylétszámot még nem sikerült elérnünk, a betegeket félig gyógyultan is kény-telenek vagyunk elküldeni, hogy helyet adjunk a még súlyosabb, vagy sürgősebb eseteknek.

Egészségvédelmi vonatkozásban változás annyiban állott elő, hogy a védelmi munkába Mártonszállás külterületet is bekapcsol-tuk. Az anya- és csecsemővédelmi tanácsadások havi átlagfor-galma 8–900 személy. A szolgálatnál két szakorvos és három védőnő teljesít szolgálatot.

A tüdő- és nemibeteg-gondozó intézetek zavartalanul működ-nek. A Nemibeteg-gondozó Intézet új helyiségében végzi mun-káját.

Gyermekvédelmi vonatkozásban jelentem, hogy az állami gyermekmenhely által kihelyezett 145 gyermek egészségi állapota kielégítő volt, felügyeletük és egészségügyi ellenőrzésük során említésre méltó kifogás nem merült fel. A város területén működött rk. szerzetes óvoda óvónője az állami alkalmazást nem fogadván el, helyére két világi okl. óvónő állíttatott szolgálatba ezen államosított intézményhez.

A város a közterületeken lévő 78 közkutat kezelésbe vette, ezek ellenőrzése, rendbe hozatala folyamatban van. A mélyfúrású kutak helyreállítási munkálata befejeződött.

A közegészségügyi helyzet általában kielégítő volt. Az elmúlt időszakban a fertőző betegségek tekintetében a helyzet kielégítőnek mondható, járvány a város területén nem volt. A város egyik fő problémáját képező malária terén javulás észlelhető, a megbetegedések száma a tavalyi alatt maradt. A július hónapban történt 8 megbetegedéssel együtt, folyó évben eddig 41 malári[ás] megbetegedés került hatósági észlelés alá.

5. 6. [A] Bács-Bodrog vármegyei Szabadművelődési Felügyelőség folyó évi augusztus hónapban Baján kultúrnapokat rendez. E kultúrnapoknak társadalmi jelentőségén felül nagy gazdasági jelentősége is van, mert nagyszabású gyümölcsészeti, szőlészeti, borászati, méhészeti, stb. kiállítás is lesz e kultúrnapok keretében.

Itt említem meg azt is, hogy a Szabadművelődési Felügyelőség minden szombaton este kerti előadásokban hanglemezen klasszikus hangversenyeket rendez, a város közönségének nagy érdeklődése mellett.

III. Gazdasági helyzet.

1. 2. Mezőgazdaságunkról jelenthetem: A kalászosok szemfejlődése a hűvös, esős időjárás következtében igen kedvezően alakult. Az esőzés megszűntével a cséplés teljes erővel és minden akadály nélkül folyik, kb. 8–10 napon belül befejezést nyer. Nem

bizonyult valónak az a hír, hogy a gazdák a beszolgáltatás szabotálása miatt nem akarják a gabonájukat behordani és elcsépelni, ezt a határt személyesen bejárva állapítottuk meg. Az összehordást és a csépelést csupán az esőzés késleltette.

6. 7. Az iparban és kereskedelemben áruhiány nincs.

IV. Igazgatás.

6. Július hó folyamán kisebb hivatali sikkasztás miatt egy azonnali elbocsátás történt, és egy fegyelmi ügy van folyamatban. A fegyelmi eljárás alatt álló állásától 1948. évi július 1-jétől fel van függesztve.

7. Önkormányzati testületek működése.

Törvényhatósági bizottságunk egy ízben tartott közgyűlést, th. kisgyűlésünk ugyancsak egyszer ülésezett. A városi tanács viszont ötször ülésezett.

Letárgyalt fontosabb tárgyként a költségvetést kell megemlítenünk.

V. Háztartási helyzet.

1. 2. Pénzügyi igazgatásunkban fennakadás nincsen, az esedékes államsegélyt teljes egészében megkaptuk, s így a tervbe vett munkálatokat el tudjuk végezni.

Adóhivatalunk a hó első napjaira kibocsátotta a földadó- és házadó-fizetési meghagyásokat. Ilyképpen a cséplés megkezdésekor minden gazdálkodó már tudomással bírt búzaföldadójának mennyiségéről. Az 1947. évi főkönyvek lerovási részének lezárása megtörtént. A folyó évi előírásokat házadóban és földadóban ugyancsak befejeztük. Az adómorál változatlanul jónak mondható, amennyiben az év első felében a várható évi előírás 40,28%-a már befolyt, s így biztosítottnak látszik, hogy a termés betakarítása után befizetési eredményünk még javulni fog.

5. A városi üzemek helyzete és működése.

A villamos üzemnél a Bajcsy-Zsilinszky úti 5000 voltos vonal újjáépítését elvégeztük egész a posztógyár sarkáig, ahonnan a transzformátorállomásig a vezetéket a posztógyári 5000 voltos

vonat miatt csak az áramszolgáltatás kikapcsolásával lehet elvégezni, mely munkálatokat azonban csakis akkor fogjuk tudni végrehajtani, ha a posztógyár üzemszünetet tart. Megkezdtük a nagy-tám–nemesnádudvari távvezeték szakasz újjáépítését is, és ezek a munkák ma még folynak. A gázüzemben folytattuk a kiselejtett gázfejlesztő kemence lebontását, a bontásból kikerülő és az építendő új kemencénél még használható samott-tégla kiválogatását, és megtisztítását.

A Belügyminisztérium vonatkozó rendelete alapján az összes üzemi alkalmazottak fizetési fokozatokba sorolását e hó elején megejtettük. A besorolásokat a költségvetések helyszíni tárgyalása során szóbelileg jóváhagyták.

A Tervhivatal 5 hónapos részlettervünket szintén elfogadta, a Nemzeti Szálló megvételét kivéve, amelyre az előirányzott 330 000 forintot Bátya és Fajsz községek villamosítására rendeli fordítani.

VI. A hároméves terv.

A hároméves terv keretében a városi közkórházban a munkálatok tovább folynak, és a folyó hóban kiutalt 60 000 forinttal megkaptuk az előirányzott 340 000 Ft-ot. Tekintettel arra, hogy az elkövetkező csonka évben még 500 000 Ft beruházási hitelt helyeztek kilátásba, a már említett 340 000 Ft-on felüli megrendeléseket eszközöltünk a hároméves terv keretében, úgy, hogy a konyhaépület kibővítése és felszerelése még a folyó évben minden valószínűség szerint keresztülvihető lesz. Ezzel kórházunk konyhája az ország egyik legmodernebb munkahelye lesz.

A fenti munkálatokon kívül a tüdőosztály átalakítása, valamint a tüdőosztályon elhelyezett szemészeti osztály kibővítése is folyamatban van. Az elmeosztályon lévő cellákból személyzeti lakásokat építünk, ami a Népjóléti Minisztérium akaratának is megfelel.

A városi mérnöki hivatal³²⁶ részletes külön jelentését csatolom.

326 A városi mérnöki hivatal részletes külön jelentése nincs az irathoz csatolva!

Egyéb jelentenivalóm az elmúlt hónapra vonatkozóan nincs.
Kérem jelentésem tudomásulvételét.
Baja, 1948. július hó 30.

[Babics József] polgármester

Kiadó: Felterjesztés címnek /. alatti melléklettel.
Felterjesztés-másolat
főispánnak //. alatti melléklettel.

M. 1948. évi július hó

Gellért [Viktória]

Sc. 1948. aug. 25. Még ma!

Fogalmazvány, írógéppel írt irat, tintával és ceruzával írt rájegyzésekkel, aláírás nélkül. MNL BKML XXI. 502. c Baja Város Polgármesteri Hivatalának iratai; A Főjegyzői és Közjogi Ügyosztály iratai 14/48. Kig. 1948. szám

14.

Baja, 1948. augusztus 31.

**Baja thj. város polgármesterétől
a belügyminiszternek**

Belügyminiszter Úr!

A 155 557/1946. BM számú, illetve a 188 520/1946. III/3., és [a] 201 510/1948. III/3. számú rendeletre a közigazgatás fokozottabb ellenőrzésével kapcsolatos, és [az] 1948. évi augusztus hónapra vonatkozó időszaki polgármesteri jelentésemet az alábbiakban terjesztem fel:

I. Politikai helyzet.

1. Mindenekelőtt jelentem, hogy az elmúlt hónap folyamán Baján demokráciaellenes jelenségeket nem tapasztaltam, így ezzel kapcsolatos intézkedésekre szükség nem volt.

E helyütt jelentem azt is, hogy a bajai államrendőrség államvédelmi osztályának tiszti létszámát a felettes hatóság 18 főre emeli.

3. A helyi sajtó közleményeinek hatása a közvélemény alakulására: jó.

II. Társadalmi helyzet.

1. Az egész város, sőt a megye társadalmát is megmozgatták az augusztus 20–23-ig rendezett „*Bajai napok*”, amelyeken Baja és Bácska ipara, kereskedelme és mezőgazdasága bemutatta életrealitását, és magas színvonalát. Örömmel tapasztalhatta a szemlélő, hogy a népünkben rejlő töretlen akarat és öserő, milyen emberfeletti nehézségekkel képes megbirkózni. Ez a kiállítással egybekötött seregszemle nemcsak az elmúlt nehéz esztendő erőfeszítéseiről tanúskodott, hanem elkötelezettséget és biztató ígéretet tartalmazott a jövőre nézve is.

E helyen örömmel jelentem azt is, hogy a beszolgáltatás városunkban nagyon szépen folyik. Megyénk országos viszonylatban harmadik helyen áll a beszolgáltatás terén.

3. Szociális igazgatásunk menete a hó folyamán kielégítő volt.

Napközi otthonainkban a gyermeklétszám változatlanul 180–200 [fő] körül mozog.

Szociális konyhánk és központi konyhánk a téli tárolással foglalkozott. Szeretetházunkban 62 belső és 134 külső szegény részesül gondozásban.

Hadisegélyeket az esedékességkor kifizettük. Ugyanúgy a hazatért hadifoglyok egyszeri rendkívüli segélyét is. A hónap folyamán tejporjuttatásban részesültünk.

4. A közegészségügyi szolgálat működése.

Közkórházunk betegforgalma a mai napig meghaladta az 5200-at, tehát egy hónap alatt több mint 800 beteget vettünk ápolásba, ami rekordteljesítmény. Az ápolási napok száma fokozatosan emelkedik.

A szemészeti osztály bővítése befejeződött, és ez az osztály nemcsak szép műtővel, kezelővel és sötétkamrával bővült, hanem az ágyak számát is sikerült 4–5 ágygal emelnünk. Az elmeosz-

tályon folyó átalakítások pénz hiánya miatt megtorpantak, mert a kilátásba helyezett 500 000 forintot nem kaptuk meg. Ígéretet kaptunk 180–200 000 Ft kiutalására, és ebből az összegből próbáljuk [meg] majd az elmeosztályon annyira szükséges központi fűtőberendezés kijavítását.

Ugyanezen okból megtorpant a konyhaépület-toldalék további építése is, amelyet szintén a fent említett összeg beérkezése után, vagy legalábbis kilátásba helyezésével fogjuk tovább folytatni.

A fertőző betegségek tekintetében a helyzet kielégítő volt. Járvány a város területén nem mutatkozott. Maláriahelyzet terén is megnyugtató az állapot, amennyiben megbetegedések a tavalyinál lényegesen kisebb számban jelentkeznek. Július utolsó napjaiban sikerült a szúnyog elleni permetezés megindítása, ezek a munkálatok azóta folyamatban vannak, és eredményük máris jelentkezik a szúnyogok számának jelentős kevesbedésével a város lakott részein. A hatósági orvosok közül a hó folyamán többen voltak szabadságon, azonban a szolgálat zavartalan ellátását mindvégig biztosítottuk.

Egyik városi orvos malária továbbképző tanfolyamon vett részt. A népjóléti miniszter úr az egyik zöldkeresztes védőnőt a bajai egészségvédelmi szolgálathoz osztotta be, ezzel a szolgálatnál a védőnők száma négyre emelkedett. Ez a létszámszaporodás az egészségvédelmi munka kimélyítését fogja lehetővé tenni.

Az egészségügyi szolgálat köréből jelentem még, hogy a tisztii főorvosi hivatal a bajai kultúrnapok keretében egészségügyi kiállítás rendezett, amelyet a közönség nagy érdeklődéssel szemlélt.

6. és 7. A centenáris megmozdulások között is jelentős helyet foglalt el városunk nagy szülöttjének: Türr Istvánnak, a nagy szabadsághősnek [az] ünneplése augusztus hó 15-én. Délben emléktáblával jelöltük meg szülőházát, este felavattuk a háborús események következtében megsérült, és helyreállított Duna-parti Türr-émlékművet. Utána lampionos csónakfelvonulással egybekötött tűzijáték szórakoztatta a sok ezernyi közönséget a Kamarás-Duna-partján. A „víziembernek”, a csatornaépítő Türr

Istvánnak hódoltunk ezzel az egész várost megmozgató ünnepséggel. Beleíródott az emberek lelkébe, hogy nem élt hiába az, aki a népek szabadságáért, és az örök béke gondolatáért áldozta élete minden pillanatát. A „*Bajai napok*” keretében a városi múzeum rendezett egy magas színvonalú kiállítást a Baján elhunyt nagy magyar festőművésznak, Nagy Istvánnak [a] hagyatékából. Ugyanekkor nyert kiállítást a múzeumban Telcs Edének, a bajai származású nagy magyar szobrász- és éremművésznak szülővárosára hagyományozott gyűjteménye is. 51 darab szobor és 200 plakett került városunkba, hirdetve, hogy a bácskai föld nemcsak szabadsághősöket adott a hazának, hanem vérbeli és világhírnévre jutott művészeket is, akik ragaszkodtak ahhoz a városhoz, ahhoz a földhöz, ahol születtek.

III. Gazdasági helyzet.

1. A mezőgazdaság általános helyzete kielégítő. A gabonafélék aratása és cséplése, a köles és a muhar kivételével befejezést nyert.

Az időszerű munkák zavartalanul folynak. A bab- és burgonyabetakarítás, tarlóhántás, stb. folyamatban vannak. A cséplési munkákhoz és [a] tarlóhántáshoz szükséges traktorüzemanyag rendelkezésre állott, a munkákban üzemanyaghiány miatt fennakadás nem fordult elő.

Az őszi vetések alá a talaj-előkészítés és a vetőmagvak tisztítása jelenleg a gazdák legfontosabb teendője. A kukorica és [a] napraforgó érőfélben, helyenkint a napraforgó betakarítását már meg is kezdték.

A gazdajegyzők, a termelési és versenybizottságok feladatukat betöltik, a mezőgazdasági termelési verseny eredményeinek elbírálása folyamatban van. A mintagazda kitüntetésre minden község versenybizottsága egy-két arra érdemes kisgazdát, többnyire újjgazdát hozott javaslatba.

A mezőgazdasági munkák általában zavartalanul folynak, zavaró körülmény nem jutott tudomásunkra.

6. és 7. Az iparban és a kereskedelemben áruhiány nincsen.

IV. Igazgatás.

2. Közigazgatásunkban az elmúlt hónapban különösebb nehézség nem merült fel.

5. A hónap folyamán egy ízben volt közigazgatási bizottsági ülés, és a gyámügyi fellebbviteli küldöttség [is] egy ízben ülésezett.

7. A városi tanács 7 ízben tartott ülést. Nagyobb jelentőségű ügyeket nem tárgyalt.

V. Háztartási helyzet.

1. 2. Adóhivatalunk a földadó és házadó, valamint [a] vízszabályozási járulékok és [a] mezőgazdaság[i] fejlesztési hozzájárulás kivetését befejezte.

A földadó lerovása eredményesen folyik. Augusztus hónap folyamán 265 000 kg búzaföldadó folyt be.

5. A városi üzemekre vonatkozóan jelentem: A villamos üzemnél a vasútállomás előtti villamos vezetéket az útépítéssel kapcsolatban, az útnak a Vonatkert felé eső oldalára helyeztük át, és ezzel kapcsolatban az ottani hálózatunkat átrendeztük. A Kamarás-Duna betonhídján a megrongálódott, és zárlatban lévő közvilágítási föld alatti kábelvezetéket kijavítottuk, és az ottani közvilágítási lámpákat bekapcsoltuk. A Lökert-sori transzformátor közelében a fogyasztói csatlakozások helytelen megoszlása folytán állandó üzemzavaraink voltak, és ezeknek [a] megszüntetése érdekében a csatlakozásokat átrendeztük. A posztógyár felé haladó Bajcsy-Zsilinszky úti új 5000 voltos vonal megépítése után megmaradt régi oszlopokat kiástuk, és a gázgyárba szállítottuk. Érsekcsanádon a Közművelődési Felügyelőség rendezésében történt szabadtéri előadásra 350 m hosszú ideiglenes vezetéket építettünk, az Ertl-kertben pedig a bajai kultúrnapokkal kapcsolatban háromfázisú vezetéket létesítettünk, végül pedig az új kereskedelmi iskolában a közművek kiállítási termét rendeztük be, és részt vettünk a megnyílt ipari kiállításon. E munkákon túlmenően Bátya és Fajsz község villamosítására új költségvetést állítottunk össze, hogy azt a Tervhivatalnak bemutathassuk, és a villamosí-

tások ügyét újból megtárgyalhassuk. Az elmúlt hó folyamán 489 677 kW[h]-t vettünk át Komlótól, és [az] áramfogyasztási területünkön 23 új fogyasztót kapcsolunk be.

A gázüzemnél folytattuk a kemencebontás anyagának a megtisztítását, a gázmérők időszakos hitelesítését a szegedi Mértékügyi Intézet kiküldötteinek jelenlétében elvégeztük, és a gázgyártási kátránypincét, mely már hosszú évek óta tisztítást nem nyert, kiürítettük és kitakarítottuk. A villamos üzem részére szükséges lakatos- és kovácmunkák elvégzésén kívül, e hó közepén újból megkezdtük a még gyanús hálózatrészek megvizsgálását, hogy ezzel hálózati veszteségünket még tovább csökkenthessük. A hároméves terv 1948. évi 5 hónapos tervében előírányzott gázgyári raktár, munkásétkező és fürdőépület részére a Gerté-féle ház lebontásából származó anyagokat megvettük, és a gázgyárba szállítottuk. Július hó 20-a és augusztus hó 20-a közötti időpontban 29 172 m³ gázt gyártottunk, és 18 új fogyasztót kapcsolunk be.

[A] fentiekén kívül a 8260/1948. Korm. sz[ám]ú rendelet alapján az alkalmazottaknak közigazgatási alapon, valamint kollektív alapon történő javadalmazására vonatkozó összesítő kimutatásokat az üzemi bizottsággal egyetértve összeállítottuk, és azokat jóváhagyás végett e hét folyamán az Országos Munkabér-megállapító Bizottsághoz továbbítjuk. Az üzemek pénzügyi helyzete kielégítő, megjegyezzük azonban, hogy a pénzügyintézetek fúziója következtében az üzemeknek most már az eddigi 5 pénzügyintézet helyett csak egy pénzügyintézetnél, a Bajai Takarékpénztárnál, és ezenkívül az Önszegélyző Hitelszövetkezetnél van betéti állománya.

A városi mérnöki hivatal³²⁷ részletes külön jelentését csatolom. Egyéb jelentenivalóm az elmúlt hónapra vonatkozóan nincs. Kérem jelentésem szíves tudomásulvételét.

Baja, 1948. évi augusztus hó 31.

[Babics József] polgármester

327 A mérnöki hivatal jelentése nincs az irathoz csatolva!

Kiadó: Felterjesztés címnek ./ alatti melléklettel.
Felterjesztés-másolat
főispánnak ./ alatti melléklettel.

M. 1948. évi augusztus hó 31.

Gellért [Viktória]

Sc. 1948. szept. 25. Még ma!

Fogalmazvány, írógéppel írt irat, tintával és ceruzával írt rájegyzésekkel, aláírás nélkül. MNL BKML XXI. 502. c Baja Város Polgármesteri Hivatalának iratai; A Főjegyzői és Közjogi Ügyosztály iratai 14/62. Kig. 1948. szám

15.

Baja, 1948. szeptember 30.

**Baja thj. város polgármesterétől
a belügyminiszternek**

Belügyminiszter Úr!

A 155 557/1946. BM számú, illetve a 188 520/1946. III/3., és [a] 201 510/1948. III/3. számú rendeletre a közigazgatás fokozottabb ellenőrzésével kapcsolatos, és [az] 1948. évi szeptember hónapra vonatkozó időszaki polgármesteri jelentésemet az alábbiakban terjesztem fel:

I. Politikai helyzet.

1. Mindenekelőtt jelentem, hogy az elmúlt hónap folyamán Baján demokráciaellenes jelenségeket nem tapasztaltam, s így ezzel kapcsolatos intézkedésekre szükség nem volt.

2. Népmozgalmi adatok. E helyütt jelentem: a Belügyminisztérium I/4. osztálya megküldte hivatalomnak a 84 350/1947. Korm. sz. rend. alapján a német áttelepítéssel kapcsolatban készült I–V. sz. névjegyzékeket. A német vagyonok leltározása nagyrészt elkészült.

3. A helyi sajtó közleményeinek hatása a közvélemény alakulására: jó.

II. Társadalmi helyzet.

1. A város társadalmát érintő fontosabb kérdések közül meg kell említenem, hogy Baján szép ünnepség keretében megalakult a Magyar Szabadságharcos Szövetség helyi csoportja. 1948. szeptember 11-én volt az alakuló gyűlés, majd 12-én a városháza előtti Szent István téren zajlott le az ünnepi nagygyűlés. Ezres tömeg előtt méltatták az ünnep jelentőségét és a szabadságharcos eszme szépségét. Végül is a Szózat fönséges szólamai zárták be az ünnepi nagygyűlést.

3. Szociális igazgatásunk ügymenete zavartalan volt. A szerezettház, [a] napközi otthon központi konyhája és a szociális konyha az elmúlt hónap folyamán az élelmiszerek bekészítésével és tartósításával foglalkozott. Szociális intézményeinkben gondozottak létszáma változatlan.

A hadisegélyeket és a hadifoglyok gyorssegélyét rendszeresen és időben kifizettük.

4. A közegészségügyi szolgálat működése.

Kórházunk betegforgalma állandóan emelkedőben van, ezzel együtt természetesen az ápolási napok száma is fokozatosan emelkedik.

A fertőző betegségek tekintetében a helyzet kielégítőnek mondható. A fertőző betegségek közül kisebb számban kanyaró megbetegedés fordult elő, melynek lefolyása könnyű volt. Az ilyenkor várható hasi hagymáz megbetegedés a város területén egyáltalában nem fordult elő, mely a kora tavasz óta bevezetett óvintézkedések és védőoltások hatásának tulajdonítható.

A városi orvosok, az élelmiszer-kereskedők, korcsmárosok és vendéglősök, tífusz és gümőkór elleni szűrővizsgálatát a város egész területén nagymértékben már megejtették. Maláriás megbetegedés a múlt évihez viszonyítva nagymértékben csökkent, annak ellenére, hogy az idei esős nyár a szúnyogtenyésztő-telepeknek kedvezett. Ez azzal magyarázható, hogy [a] malária terén Baja város országos viszonylatban kimagasló védekezést vezetett be, mely a szúnyogirtásra és a beteg emberek felkutatására, és gyógyítására [is] kiterjed.

Az Országos Közegészségügyi Intézet által a városnak rendelkezésre bocsátott permetezőanyaggal az egész város istállóí, ólai bepermeteztettek, melynek hatásaként a lakásokon belül a szűnyog és a légy sűrűsége nagymértékben csökkent.

A nyári szabadságokkal kapcsolatban a tisztiorvosi és városi orvosi hivatalban semmi zavar, illetve fennakadás az orvosi szolgálatban nem volt, mert a helyettesítéseket egymás közt az orvosok ellátták.

Egyik városi orvos hivatalos kiküldetésben részt vett Budapesten a Centenáris Orvosi Nagyhét higiénikus szakcsoportja előadásain, ahol a fertőző betegségek elleni küzdelemről, [a] cse-csemőhalandóság elleni küzdelemről, és a népélelmezés helyes voltáról szerzett értékes tapasztalatokat.

5. A közművelődési szolgálat működése.

Az iskolák államosításával kapcsolatban jelentem: Baja az ország egyik olyan városa, ahol az egyházi iskolák államosításáig aránylag nagyszámú egyházi iskola működött. Meg kell állapítanunk, hogy az államosítással kapcsolatban zavart keltő tevékenység úgyszólván egyáltalában nem mutatkozott.

Meg kell említenünk továbbá azt is, hogy az általános iskolákban a szűlők eleget tettek a beíratási kötelezettségüknek, az egyébként távolmaradó gyermekeket az iskolák igazgatói több esetben személyesen keresték fel, és szűleiket rábirták a beíratásra. A „*Dolgozók az iskoláért bizottság*” közreműködését e helyűtt is meg kell említenem. Áldásos működése nélkül e munka üteme jóval lassűbb lett volna.

Ugyancsak közművelődésűnk köréből jelentem: A nemrégiben megnyűlt múzeumi kölcsönkönyvtár mind szélesebb körben válik ismeretessé. Folyton gyarapodó taglétszámában igen sok munkás és diák található. A múzeummal kapcsolatban megemlíthetem, hogy az állandóan nyűttva tartott Telcs-féle gyűjteményes kiállítást több ezren látogatták meg.

A folyó hó 19-én Budapesten, a Nemzeti Szalonban megnyűlt Nagy István-hagyatéki kiállításon a bajai múzeum Nagy István anyagának kölcsönadott jelesebb darabjai is bemutatásra kerültek.

Szeptember 26-án vasárnap, az Uránia mozgófényképszínházban rendeztük meg a centenáris programba beiktatott Tóth Kálmán-émlékünnepélyt. Bajai írók és művészek verssel, prózával, zenével hódoltak Tóth Kálmánnak, a szabadságharc leverése utáni idők közkedvelt, bajai származású magyar költőjének.

Örvendetes jelenségként megemlítem, hogy a zúfolásig megtelt nagyteremben az ifjúság feltűnően nagy számban jelent meg.

III. Gazdasági helyzet.

Az időszerű mezőgazdasági munkák zavartalanul folynak. A burgonya betakarítása befejezést nyert. A jó termés következtében a lakosság burgonyaellátása nagy részben már megtörtént.

A kukorica, [a] napraforgó, [a] cukor- és [a] takarmányrépa betakarítása folyamatban van. A termés az őszi kapásokból általában kielégítő. A gazdák csak a terményárak alacsony voltára panaszkodnak, amely nincsen arányban az ipari és közszükségleti cikkek rendkívül magas árával.

Szüret csak szórványosan történik.

Az őszi vetések alá a talaj-előkészítés folyik, helyenkint a rozs vetését megkezdték. A talajmunkákhoz az állami traktorállomás gépfelszerelése, a földműves-szövetkezet traktorai, és a magánkézben lévő traktorok rendelkezésre állanak. Bár az üzemanyag csak korlátozott mennyiségben áll rendelkezésre, mégis ez ideig az üzemanyag-ellátásban fennakadás nem fordult elő. Igaz, a traktorszántás is úgyszólván csak most veszi kezdetét, mert a gazdák a megállapított mérsékelt szántási díjakat is igyekeznek megfizetni, és ami munkát csak lehetséges, fogattal végeznek.

A városi földbérlő bizottság a határidőre bejelentett haszonbérleti jogügyleteket letárgyalta, és szeptember 20-ára az igénybe vett 960 hold földet a FÉKOSZ által javasolt igénylőknek birtokba is adta. Az eddigi igénylők száma 255 [fő]. A földbérlő bizottság és a FÉKOSZ által földerített, és igénybe vett haszonbérleti terület újabb 300 holdat tesz ki, amelynek birtokbaadása folyamatban van.

Baján megvolt a rendes őszi apaállat-vizsgálat is. A bizottság megállapította, hogy az apaállatok gondozása, takarmányozása és használata kifogástalan. Köztenyésztés céljaira további beszerzés szükséges.

6. 7. Az iparban és a kereskedelemben áruhiány nincs.

IV. Igazgatás.

[Az] önkormányzati testületek működéséről jelentem:

A törvényhatósági bizottság egy ízben tartott közgyűlést, úgyszintén a th. kisgyűlés is. A közigazgatási bizottság is egy ízben ülésezett. A városi tanács viszont ötször tartott ülést az elmúlt hónap folyamán.

V. Háztartási helyzet.

1. 2. Adóhivatalunk előírta a folyó évi együttes kereseti és jövedelemadót, vagyoadót és jövedelemtöbblet-adót, és az előírások után megkezdte az adófőkönyvek előírási részének lezárását. Búzafieldadóban a lerovás folyó hóban meghaladta már az 520 000 kg-ot, egyenesadó-bevételünk pedig a 3 000 000 forintot. A kivetés és az előírási munkák mellett könyvelési hátralékunkat is elvégeztük, és most fokozott erővel a beadott kérelmek elintézése van folyamatban.

Az 1947/48. évi pótköltségvetés és [az] 1948. évi kiegészítő költségvetés kormányhatósági jóváhagyása megtörtént, és ezt a törvényhatóság közgyűlése folyó hó 4. napján tartott közgyűlésében tudomásul vette.

5. A városi üzemekről jelenthetem: Az üzemek szeptember hónapban általánosságban a távvezeték és [az] elosztóhálózat fenntartási munkáit végezték, ezenfelül pedig a posztógyári vonal munkálatait fejezték be. Az üzemi távbeszélővonalat kibővítették, és a kalocsai ágat közvetlenül a központi irodába vezették be. Gázüzemünknel a gázelosztó-hálózat veszteségeinek további felkutatását kezdték meg, és a gáztermelési berendezéseket vizsgálták felül.

Az elmúlt hónapra vonatkozóan egyéb jelentenivalóm nincs.
Kérem jelentésem tudomásulvételét.

Baja, 1948. szept. 30.

[Babics József] polgármester

Sc. 1948. okt. 25.

Fogalmazvány, írógéppel írt irat, tintával és ceruzával írt rájegyzésekkel, aláírás nélkül. MNL BKML XXI. 502. c Baja Város Polgármesteri Hivatalának iratai; A Főjegyzői és Közjogi Ügyosztály iratai 14/69. Kig. 1948. szám

16.

Baja, 1948. október 29.

**Baja thj. város polgármesterétől
a belügyminiszternek**

Belügyminiszter Úr!

A 155 557/1946. BM sz[ám]ú, illetve a 188 520/1946. III/3., és [a] 201 510/1948. III/3. számú rendeletre a közigazgatás fokozottabb ellenőrzésével kapcsolatos, és [az] 1948. évi október hónapra vonatkozó időszaki polgármesteri jelentésemet az alábbiakban terjesztem fel:

I. Politikai helyzet.

1. E részben jelentem, hogy az elmúlt hónap folyamán demokráciaellenes jelenségeket Baján nem tapasztaltam, s így ezzel kapcsolatos intézkedésekre szükség nem volt.

II. Társadalmi helyzet.

1. A város társadalmát érintő fontosabb kérdések.

Az aradi vértanúk emlékéhez méltóan ünnepelte meg városunk közönsége október 6-át. A vértanúkról való megemlékezést összekapcsoltuk Kossuth Lajosnak, a magyar szabadságharc egyik legnagyobb alakjának szóló megemlékezéssel. A nagysza-

bású ünnepséget a Bajai Nemzeti Bizottság rendezte, amelyen részt vettek a pártok, hivatalok, intézmények képviselői, és az iskolák ifjúsága.

Október 20-án ünnepelte Baja város felszabadulásának negyedik évfordulóját. Négy éve, hogy a Vörös Hadsereg a szabadság zászlajával bevonult és felszabadította városunkat. Ennek emlékeztére a Nemzeti Bizottság ünnepélyt rendezett. A városháza közgyűlési terme ünnepi díszet öltött. A Nemzeti Bizottság, a hivatalok, [az] intézmények képviselői, [a] pártok és az iskolák ifjúsága vett részt az ünnepélyen, amelyen a pártok képviselői méltatták a nap jelentőségét, és az ifjúság éneke, valamint szavatelatok ékesítették az ünnep műsorát.

A műsor végeztével a város polgármestere méltó szavak kíséretében megkoszorúzta a háború hőseinek emlékművét.

3. Szociális igazgatásunk ügymenete kielégítő. Napközi otthonaink, szociális konyhánk és szeretetházunk téli szükségletének legnagyobb részét biztosítottuk. Az iskolás 10 órás akció megszervezése folyamatban van. Jövő hó folyamán azt meg is kezdjük. Hadisegélyezettaink létszáma 132 főre olvadt le, a segélyeket a hó első napján pontosan kifizetjük.

Adóhivatalunk befejezte az 1948. évi együttesen kezelt közadók előírását, az előírási rész hitelesítése folyamatban van. Fogyasztási adóhivatalunk a szüreti eredmények felvételével foglalataskodik. A háztartási bevételek, úgy a közadó-részesedés, mint a fogyasztási adók vonalán biztosítva van. Háztartási költségvetésünk elkészítése folyamatban [van], és a jövő hó első napjaiban a törvényhatósági bizottság jóváhagyása alá kerül.

4. A közegészségügyi szolgálat működése. A fertőző betegségek tekintetében a helyzet kielégítőnek mondható. Járványszerűen fellépő megbetegedés a város területén nem fordult elő, elszórtan vörheny megbetegedés volt, melynek a lefolyása egészen enyhének mondható. A malária ellen való védekezés érdekében megejtett vegyszerrel való permetezés befejezést nyert, és most már megállapítható, hogy az teljes sikerrel járt, amennyiben a friss maláriás megbetegedések számszerű esetei a múlt évihez viszonyítva egy-

negyedére csökkent[ek]. Az Országos Közegészségügyi Intézet által ingyen rendelkezésre bocsátott maláriaellenes gyógyszer rendelkezésre állott, és ezen gyógyszerre vagyoni cenzus nélkül, minden jelentkezett maláriás beteg igényt tarthatott. A betegszabadságon lévő dr. Csetényi Gyula városi áll. tisztiorvost dr. Antóny János városi orvos helyettesíti, úgy, hogy a városi orvosi központi rendelőben lévő ténykedése alól felmentést nyert, de a külső munkákat egészségügyi kerületében változatlanul ellátja. A városi orvosi rendelőbe a betegek ellátását dr. Horváth Géza, dr. Péterfia János látják el, mely zavartalanul folyik. Szeptember és október hónapban [a] gyógyszer számla csökkentése érdekében a szegénybeteg-kataszter revíziója megtörtént, melynek eredményeként a várost terhelő gyógyszer számla csökkenni fog. A tiszt. főorvos rendezésében a Népjóléti Minisztérium képviselői dr. Vadas Sára min. tanácsos és dr. Karossa-Pfeiffer József jelenlétében folyó hó 14-én egész napra kiterjedő, és különös tekintettel a magas csecsemőhalandóságra, nagy statisztikai adatokkal feldolgozott előadást tartottak a hatósági orvosi kar, a védőnők és a meghívott hatósági személyek előtt, dr. Barka Imre tiszt. főorvos, dr. Zöld László kórházi főorvos, dr. Antóny János, dr. Horváth Géza, dr. Péterfia János városi orvosok, dr. Szász Imre gyermektanácsadó orvos. A Népjóléti Minisztérium Felügyeleti Osztályának vezetője dr. Vadas Sára min. tanácsos két napig tartó felügyeleti útján megtekintette és ellenőrizte a közkórház minden osztályát, az épülő erdei iskolát, a tiszt. főorvosi hivatalt, a városi orvosi rendelőt és az Egészségvédelmi Szövetség helyiségeit, és ezen intézmények működésének felülvizsgálata során különösebb kifogást nem emelt. Folyó hó 13-án a vaskúti laktanya környékén megkezdődött az ott elhalt hadifoglyok exhumálása és méltó helyre való elhelyezése, mely munkálatoknál dr. Antóny János h. tisztiorvos és Mataiz István egészségőr jelen vannak, és az előírt közegészségügyi rendszabályok betartását ellenőrzik.

Közkórházunkról jelentem: Szeptember havában 600 ágyon 1182 beteget ápoltak 16 436 ápolási nappal. Az ápolási napok közül 301 volt a II. osztályú, 3024 a III. osztályú, 2163 a biztosító

intézeti, 688 a csecsemő, és 10 260 a közköltéses. A napi átlagos beteglétszám 548 [fő] volt, az ápolás átlagos tartama 13 nap, az ágykihasználás pedig 91%-os.

III. Gazdasági helyzet.

1. Az őszi mezőgazdasági kampánynak a menete zökkenésmentes.

Az időszerű mezőgazdasági munkák zavartalanul folynak. A burgonya-, [a] napraforgó-betakarítás és a szüret befejezést nyert. A cukor- és takarmányrépa betakarítása és szállítása folyamatban van. A kukoricatorés és szárvágás eddig mintegy 80–90%-ban van elvégezve. A termés az őszi kapásokból általában kielégítő. A gazdák az alacsony terményárakra panaszkodnak, mert a szigorú adóbehajtás miatt kénytelenek terményeiket most piacra dobni, amiből nagy mennyiséget, sok esetben az egész nélkülözhető mennyiséget kell eladni, hogy adófizetési kötelezettségüknek elegendet telessenek.

Az őszi vetésekből a rozs és az őszi árpavetés befejezést nyert, a búzavetés folyamatban van. A búzavetést eddig némileg késleltette a termények betakarítása és a szüret, amely késedelmet azonban a gazdák rövid időn belül be fogják hozni. Ezen munkákat a népi bizottságunk is szorgalmazza.

2. Traktorüzemanyag-ellátásban ez ideig fennakadás nem fordult elő. A mezőgazdasági munkákat zavaró körülmény nem fordult elő. A város területén ellenagitáció vagy demokráciaellenes magatartás nem tapasztalható.

3. A Függetlenségi Front pártjai, illetve a pártok helyi szervezetei propagandaelőadások tartásával támogatják a munkálatok végrehajtását. Október 31-én hat helyen lesz a város területén ebben a tárgyban népgyűlés.

4. A népi szervek, valamint a közigazgatási szervek tevékenysége az elmúlt két hétben abban nyilvánult meg, hogy dobszó útján felhívták a lakosság figyelmét a tengeri és [a] tengeriszár kivágására és betakarítására, valamint az ezzel felszabad[ul]ó területnek [a] felszántására és bevetésére, szervezik a szántási hitel nyújtását, valamint a vetőmagakciót.

A munkaverseny megszervezésével kapcsolatban jelentem, hogy a gazdák jelentkezése a versenyre még mindig tart, viszont a versenybizottságban még nincs kialakult vélemény arra vonatkozóan, hogy ki az a hat gazda, aki a város területén kimagasló egyéni eredményt ért el, így azoknak a nevét jelteni nem tudjuk.

Az újjgazdáknál, valamint az újonnan kishaszonbérlethez jutattottak részéről vetőmaghiány mutatkozik. A kiutalt 60 q inséges vetőmag csak kis százalékban pótolja a hiányt. Üzemanyaghiány nincs. A földbérlo bizottság azt a vetőmagot, amely a volt haszonbérloknél előhaszonbérlet gyakorlása folytán feleslegessé vált, a volt haszonbérloknél lefoglalta és az új bérloknak vásárlási engedély ellenében kiosztotta, illetve kiosztotta volna, ha a közellátási hivatal részéről nem jött volna rendelkezés az ilyen vetőmagfeleslegnek [a] beszoálltására. A városi közellátási hivatal kiadta ugyan a vásárlási engedélyeket, azonban a rendelet közbejötté miatt az új haszonbérloknak vetőmaggal való ellátása ily módon megakadt. Ez a rendelet visszavonandó lenne.

5. A közellátásunkról jelenthetem:

A kenyér-, [a] lisztellátás, [a] cukor-, [a] szappanellátás és [a] petróleumellátás kielégítő. [A] zsiradékellátás az egyedüli, amely nem mondható kielégítőnek.

Ennek több oka van. Mindenekelőtt nagyon érezhető az 1948. augusztus és szeptember havi zsiradékellátás teljes hiánya, ez idő alatt a lakosság a még meglevő zsiradékkészletet elhasználta, mivel a hatósági zsiradékmennyiség egy-egy személy teljes zsiradékszükségletét fedezni nem tudja, és éppen ebben az időben, a szabad zsír forgalmában is zavarok álltak elő.

Másodszor a szabad zsír ára a sertésvágások szaporodásával nemhogy esne, hanem fokozatosan emelkedik, és így nincs arányban sem a munkabérekkel, sem pedig a többi cikkek árával.

Harmadszor a szabad zsír begyűjtésében is zavarok vannak. Ez a pénz, illetőleg csekkellátmány teljes hiánya [miatt van így]. Ugyanez a hiba ez ideig minden évben előfordult, és éppen azokban a hónapokban, amikor az ellátmány zavartalan folyamatos kiadására a legnagyobb sükség lenne. Javasoljuk, hogy a csekkel-

látmány kezelését vonják el a zsíregyenlősítő üzemektől, és utalják át vagy a polgármesteri hivatalok, [a] községi előjáróságok, vagy a Közellátási Felügyelőségek [hatás]körébe.

IV. Igazgatás.

5. A közigazgatási bizottság a hó folyamán egyszer ülésezett, amelyben egy Bajára nézve sérelmes menetrendi kérdést tárgyalt le a bizottság, és ez ügyben a város polgármestere felterjesztéssel élt a kereskedelem- és közlekedésügyi miniszterhez.

7. A városi tanács a hónap folyamán [hat]szor ülésezett.

V. Háztartási helyzet.

1. 2. Adóhivatalunk befejezte az 1948. évi együttesen kezelt közadók előírását, az előírási rész hitelesítése folyamatban van. Fogyasztási adóhivatalunk a szüreti eredmények felvételével foglalkozik. A háztartási bevételek mind a közadó-részesedés, mind a fogyasztási adók vonalán biztosítva van[nak]. Háztartási költségvetésünk elkészítése folyamatban van, és a jövő hó első napjaiban a törvényhatósági bizottság jóváhagyása alá kerül.

5. A városi üzemek helyzete és működése: A villamos üzem vidéki osztálya a bajai Duna-átvezetés gúláinak szakértőkkel történt felülvizsgálását, a baranyai körzetben a 15 000 V-os távvezetékek oszlopainak átvizsgálását végezte, Dél-Pest megyében pedig 400 fm szekunder hálózatbővítést, és egy sükösdői paprikamalom részére új transzformátorállomást épített. Kalocsán az ONCSA-telep hálózatbővítése most van folyamatban, és remélhetőleg e hét végére elkészül. Bácsa és Fajsz községek villamosításával kapcsolatos tárgyalások után megkezdődött az oszlopoknak és anyagoknak részben Kalocsáról tengelyen, részben Bajáról uszályban és az üzemi tehergépkocsival történő kiszállítása a helyszínre, és Bácsa községben az oszlopok felállítása is megkezdődött. A hálózatépítési munkákkal a bajai Villanyszerelő Szövetkezetet és a kalocsai Villamos Munkaközösséget bíztuk meg.

A villamos üzem bajai üzemvezetősége a Prohászka utcai bérházunk villamos belső berendezésének szerelésén kívül új üzemi telefonvonal-szerelést végzett a transzformátorházból az

irodáig, teljes erővel folytatta az üzem a féléjszakás közvilágítási szál kiépítését, és pedig Szentistván városrészben és a városházi körzetben.

Gázgyárunk a Batthyány utcai gázfővezeték cseré[jé]t végezte el, azonkívül gőzkazánjavításokat a kemencén, folytattuk a hálózatömlések felkutatását, a Prohászka utcai ház, valamint a Gaál Péter utcában Nagy B. bérházának belső berendezését, és ezen kívül a gázgyári lakatosműhelyben Bátya, Fajsz község villamosítása, valamint egyéb villamos bővítési munkákhoz szükséges vasszerkezeteket készítették.

Baján a villamos világítási fogyasztók száma 11-gyel, a motorikus fogyasztók száma 5-tel, vidéki körzetünkben 28-cal, illetve eggyel növekedett, míg Baján 1 új gázfogyasztót kapcsoltunk [a] hálózatunkhoz. A városi mérnöki hivatal³²⁸ részletes jelentését csatolom.

Egyéb jelentenivalóm az elmúlt hónapra vonatkozóan nincs.

Kérem jelentésem tudomásulvételét.

Baja, 1948. évi október hó 29.

[Babics József] polgármester

Felterjesztés címnek 2 példányban ./ alatti melléklettel.

Felterjesztés-másolat egy példányban ./ alatti melléklettel főispán úrnak.

Azonnal! Még ma! Sc. 1948. nov. 25.

Fogalmazvány, írógéppel írt irat, tintával és ceruzával írt rájegyzésekkel, aláírás nélkül. MNL BKML XXI. 502. c Baja Város Polgármesteri Hivatalának iratai; A Főjegyzői és Közjogi Ügyosztály iratai 14/76. Kig. 1948. szám

328 A városi mérnöki hivatal részletes jelentése nincs az irathoz csatolva!

A PÉNZÜGYMINISZTERHEZ
INTÉZETT
POLGÁRMESTERI JELENTÉS

1.

Baja, 1945. január 14.

**Baja thj. város polgármestere
a pénzügyminiszternek**

69/1945. polgm. szám

Pénzügyminiszter Úr!

Baja város polgármestere és csonka Bács-Bodrog vármegye kerületi kormányzója a következőkben teszket jelentést pénzügyi helyzetünkről.

A Vörös Hadsereg által forgalomba hozott 1000 p[engő]sök felhalmozódása pénzügyi forgalmunkat már majdnem teljesen megbénította. Csak a város pénztárában 310 db 1000 p[engő]s van. Napról-napra jönnek azonban a városból és vidékről is a kéreással, hogy aprópénzt kaphassanak, úgyhogy már szükségpénz nyomására teszünk előkészületeket, mert a város nem tudja kifizetéseit lebonyolítani. Az OTI kerületi pénztára is állandó kifizetési nehézségekkel küzd.

Mivel így városunk gazdasági szempontból teljesen [el]lehetetlenül, tisztelettel kérem Miniszter Úrnak rendeletét, hogy a szükségpénzt 5, 10, 20, 50 és 100 p[engő]s címletekben kinyomat-hassuk. Ha pedig erre engedélyt nem kapunk, akkor szíveskedjék utasítani bennünket, hogy 1000 p[engőse]ink beváltását hol eszközölhetnők.

Tisztelettel jelentem Miniszter Úrnak, hogy fia, dr. Vásáry István, mint hadifogoly egészségesen a mai napon városunkba érkezett. A magam részéről már megtettem a megfelelő intézkedéseket szabadon bocsátására.

Baja, 1945. január hó 14-én

Mély tisztelettel:

[dr. Takáts Endre]
Csonka Bács-Bodrog vm. ker. korm.,
Baja város polgármestere

Bányai J. garai fűző elvitte Debrecenbe.
1945. I. 14. Varga R.
[Felzet:] Irattárba.
Baja, 1945. I. 14.

[dr. Takáts Endre]
polgm.

Fogalmazvány, írógéppel írt irat, tintás rájegyzésekkel, aláírás nélkül. MNL BKML XXI. 502. a Baja Város Polgármesteri Hivatalának iratai; Elnöki iratok 69/1945. szám

A FŐISPÁNHOZ
INTÉZETT POLGÁRMESTERI
JELENTÉSEK

1.

Baja, 1948. október 28.

Baja thj. város polgármesterétől
Dr. Fábíán László Úrnak, Baja thj. város és
Bács-Bodrog várm. főispánjának – Baja

Főispán Úrnak

Baja

A Belügyminiszter Úrnak fenti [198 008/1948. III. 1–2.] számú
rendeletére jelentem:

ad 1. Az őszi mezőgazdasági kampánynak a menete zökkenésmentes.

A mezőgazdasági ütemterv szerint:

A mezőgazdasági ütemterv szerint					
	évi előírás	heti előírás	teljesítés holdban	teljesítés %-ban	
				évi	heti
Fogatszántás	12 140	3 642	4 680	37	127
Traktorszántás	5 273	1 590	950	18	75
Búzavetés	3 000	2 400	2 520	84	110
Rozsvetés	1 500	1 500	1 500	100	100
Árpavetés	200	200	250	120	120

ad 2. A város területén ellenagitáció vagy demokráciaellenes magatartás nem tapasztalható, a kis- és középparasztság, továbbá a kulákság és a papság magatartása nem hátráltatja az őszi mezőgazdasági munkálatok végrehajtását.

ad 3. A Függetlenségi Front pártjai, illetve a pártok helyi szervezetei propagandaelőadások tartásával támogatják a munkálatok végrehajtását. Október 31-én hat helyen lesz a város területén ebben a tárgyban népgyűlés.

ad 4. A népi szervek, valamint a közigazgatási szervek tevékenysége az elmúlt két hétben abban nyilvánult meg, hogy dobszó útján felhívták a lakosság figyelmét a tengeri és a tengeriszár kivágására és betakarítására, valamint az ezzel felszabad[uló] területnek [a] felszántására és bevetésére, szervezik a szántási hitel nyújtását, valamint a vetőmagakciót.

ad 5. A munkaverseny megszervezésével kapcsolatban jelentem, hogy a gazdák jelentkezése a versenyre még mindig tart, viszont a versenybizottságban még nincs kialakult vélemény arra vonatkozóan, hogy ki az a hat gazda, aki a város területén kimagasló egyéni eredményt ért el, így azoknak [a] nevét jelenteni nem tudom.

ad 6. Hatósági eljárás senki ellen sem indult még meg.

ad 7. Fegyelmi eljárás nincs folyamatban.

ad 8. Az úgazdákknál, valamint az újonnan kishaszonbérlethez juttatottak részéről vetőmaghiány mutatkozik. A kiutalt 60 q ínséges vetőmag csak kis százalékban pótolja a hiányt. Üzemanyaghiány nincs.

ad 9. A földbérlo bizottság azt a vetőmagot, amely a volt haszonbérloknél előhaszonbérlet gyakorlása folytán feleslegessé vált, a volt haszonbérloknél lefoglalta, és az új bérloknak vásárlási engedély ellenében kiosztotta, illetve kiosztotta volna, ha a közellátási hivatal részéről nem jött volna rendelkezés az ilyen vetőmagfeleslegnek [a] beszo gáltatására. A városi közellátási hivatal kiadta ugyan a vásárlási engedélyeket, azonban a rendelet közbejötté miatt az új haszonbérloknak vetőmaggal való ellátása ily módon megakadt. Ez a rendelet visszavonandó lenne.

ad 10. Egyéb jelentenivalónk nincs.

Baja, 1948. évi október hó 28. napján

[A] polgármester nevében:
Dr. Béla [Gyula] tanácsnok P. H.

Eredeti tisztázat másodlata, írógéppel írt irat, aláírással és pecséttel ellátott. MNL BKML XXI. 502. c Baja Város Polgármesteri Hivatalának iratai; A Főjegyzői és Közjogi Ügyosztály iratai 14/71. Kig. 1948. szám

2.

Baja, 1948. november 24.

Baja thj. város polgármesterétől
Dr. Fábíán László Úrnak, Baja thj. város és
Bács-Bodrog várm. főispánjának – Baja

Főispán Úrnak

Baja

A Belügyminiszter Úrnak fenti [198 008/1948. III. 1–2.] számú rendeletére jelentem:

ad 1. Az őszi mezőgazdasági kampánynak a menete zökkenésmentes.

A mezőgazdasági ütemterv szerint:

A mezőgazdasági ütemterv szerint					
	évi	heti	teljesítés holdban	teljesítés %-ban	
	előírás	előírás		évi	heti
Fogatszántás	12 140	8500	6300	48	74
Traktorszántás	5273	3160	1760	33	55
Búzavetés	3000	3000	2960	99	99
Rozsvetés	1500	1500	1500	100	100
Árpavetés	200	200	250	120	120

ad 2. A város területén ellenagitáció vagy demokráciaellenes magatartás nem tapasztalható. A kis- és középparasztság szorgalmasan végzi a kedvezőtlen időjárás ellenére is a szárvágást.

ad 3. A Függetlenségi Front pártjai, illetve a pártok helyi szervezetei előadások tartásával, valamint a határban végzett helyszíni szemlékkel támogatják a munkálatok végrehajtását.

ad 4. A népi szervek, valamint a közigazgatási szervek állandó ellenőrzéssel hívják fel a lakosság figyelmét a tengeriszár kivágására, valamint az őszi szántás elvégzésére. A városi mezőőrök kb. 200 esetben tettek feljelentést az elmúlt két hétben a tengeriszárnak ki nem vágása miatt.

ad 5. A munkaverseny megszervezésével kapcsolatban jelentem, hogy Pécs város kb. azonos viszonyok között termelő 100 holdas gazdasága versenyre hívta ki Baja város gazdaságát. Az őszi munkálatok elvégzése terén eddig a következő 6 gazda ért el kimagasló eredményt: Pető Mihály 8 holdas, Kollár Lajos 12 holdas, Loogó Sándor 18 holdas, Kis Lajos 6 holdas, Helfmann Péter 9 holdas, és Dikán György 7 holdas gazdák.

ad 6. A tengeriszár le nem vágása miatt a következő gazdák ellen lett büntetőítélet hozva a városi rendőri büntetőbíróság által: Gergity József 11 holdas, Rózsa István 12 holdas, Lehoczki András 10 1/2 holdas gazda, Fehérvári Sándor 25 holdas, Gerstenmayer Péter 12 holdas, Deák Antal 10 hold bérlője, Dikán György 12 holdas, és Nagy Antal 12 holdas és 27 holdas bérlő gazda ellen.

ad 7. Fegyelmi eljárás nincs folyamatban.

ad 8. Az idő előrehaladottsága miatt a gazdáknak már vetési szándékuk nincs, és csupán ezért nincs vetőmagigénylés. Üzemanyag van elegendő.

ad 9. A munkálatokkal kapcsolatban sem panasz, sem kérelem nem merült fel.

ad 10 Egyéb jelentenivalóm nincs.

Baja, 1948. évi november hó 24. napján

[A] polgármester nevében:
Dr. Béla [Gyula] tanácsnok P. H.

[Felzet:] 14/81. Kig. 1948. szám

Tárgy: A közigazgatás fokozottabb ellenőrzésével kapcsolatos időszakai polgármesteri jelentés

Határozat

Fenti tárgyban érkezett a Belügyminisztérium 616 655/1948. III/3. sz[ám]ú rendelete, melyben a határidő pontos megtartására felhívja az illetékesek figyelmét. A rendeletet miheztartás végett valamennyi ügyosztálynak ki fogom adni.

E rendelet alapján nyomatékosan felhívom valamennyi ügyosztályvezetőt, hogy november hónapra vonatkozó időszakai jelentésüket legkésőbb november 30-án reggel 8 órára adják be hivatalomhoz.

Erről: 1. valamennyi ügyosztályvezetőt, 2. tiszti főorvost, 3. Gazdasági Felügyelőséget, 4. városi közkórházat, 5. Városi Gáz- és Villamos Üzemeket e határozatommal értesítem.

Baja, 1948. évi november hó 29.

[A] polgármester nevében:
Dr. Dobó [Gusztáv] tanácsnok

M. 1948. évi nov. 29.

Gellért [Viktória]

Eredeti tisztázat másodlata, írógéppel írt irat, aláírással és pecséttel ellátott. MNL BKML XXI. 502. c Baja Város Polgármesteri Hivatalának iratai; A Főjegyzői és Közjogi Ügyosztály iratai 14/81. Kig. 1948. szám

3.

Baja, 1948. december 2.

Baja thj. város polgármesterétől
Dr. Fábíán László Úrnak, Baja thj. város és
Bács-Bodrog várm. főispánjának – Baja

Főispán Úr!

Fenti tárgyban érkezett 617 860/1948. III.–3. BM számú rendeletre [az] 1948. év november hónapjára vonatkozó jelentésem tisztelettel az alábbiakban terjesztem elő:

ad I./1.

A városi közigazgatásnak sikerült kifogástalan együttműködést biztosítani a koalíciós politikai pártokkal. A város 1949. évi költségvetési tervezetét a városi tanács csaknem minden tagjának jelenlétében, a PDP kivételével, minden párthelyiségben ismertettük, és ez az együttműködést nagymértékben javította. A közelmúltban a törvényhatósági bizottsági tagok kereken 75%-át a pártok leváltották. Ennek ellenére már az új törvényhatósági tagokkal is sikerült megfelelően összeforrnunk.

A költségvetési tervezetünk egy példányát a PDP elnökéhez dr. Molnár Szilárd pénzügyigazgatóhoz is eljuttattuk, azt a számvéveségi főnök vele személyesen átbeszélte, és ezért közigazgatásunk a legjelentősegteljesebb közgyűlésen a PDP részéről is kifejezett támogatásban részesült.

ad I./2.

Az ellenzéki politikai pártok közül Baján kizárólag csak a PDP működik. Semmiféle Barankovics megmozdulást nem észlelünk. A kereken 10 000 Pfeiffer-párti szavazó, tehát nem játszotta át magát nyíltan Barankovicsékhoz. A PDP-nek egyébként legfeljebb 50 aktív tagja van. A törvényhatósági bizottságba beküldött PDP tagok kimondottan támogatják a közigazgatás munkáját, sőt a legutóbbi közgyűlésünkön Rákosi Mátyás miniszterelnök-he-

lyettes úr legutóbbi nagy beszédéből két alkalommal is idézett pl. Bánhidya Ferenc dr. PDP th. biz. tag, aki mindenben azonosította magát a beszéd takarékosági vonatkozású kitételeivel.

ad I/3.

November hónap folyamán az alábbi demokráciaellenes megmozdulások történtek. A korábban az apácák vezetése alatt álló zárdaiskolában [az] 1948. évi november hó 14. napján megtartott szülői értekezleten egyes szülők fegyelmetlenül viselkedtek, és tiltakozó hangmoraj hallatszott akkor, amikor a nőknek a közéletben való szorosabb beilleszkedéséről és politikai művelődéséről volt szó. Kifogásolták azt is, hogy még nincs itthon minden hadifogoly. Kricskovics Istvánné elnök azonban erélyesen rendet teremtett, mire 6–8 szülő eltávozott. Demokráciaellenes jelenségnek tekinthető az is, hogy november hónap folyamán diáktársaik egy-két úttörőgyermeket megverték. [A] megfelelő ellenpropaganda kifejtése azonnal megkezdődött. Nyomoztunk abban az irányban, hogy a gyermekek kitől kaptak az úttörőmozgalommal szembehelyezkedő kioktatást. A nyomozás nem vezetett eredményre. Tény az azonban, hogy e megmozdulásnak is a volt zárdai iskolában van a gyökere.

ad II/1.

A kulákság magatartása november hónap folyamán is demokráciaellenes volt. Megtörtént például, hogy a mezőőrök egy részét befolyásolták, és ezek néhány tanyán azután elmondották a tőlük hallottakat. Ez pedig annyiban állott, hogy a kormány zárolja [az] utolsó literig a magyar bortermetést, és mindenki köteles lesz azt literenként 1 forintos árban beszolgáltatni. Szerencsére még az első nap délutánján megtudtuk, hogy a kulákok mivel próbálkoznak, és a további hírverést leállítva, a gazdákat nyugalmi állapotba helyeztük. Egyébként ugyanis esetleg abbahagyják a szőlőbetakarítási, stb. munkálatokat.

A kulákság megfékezése szempontjából jó hatással voltak az igen erélyesnek tekinthető kormány és főispáni intézkedések is. Szép sikerrel jártak a hónap elején a mezőgazdasági jellegű városkörzetekben tartott röpgyűlések is. November hónap folyamán a városi kihágási büntetőbíróóság 96 tárgyalást tartott a kukori-

caszár-vágást elmulasztó kulákok ellen benyújtott feljelentésekre. Ezek 95%-a az idézést követően a tárgyalásig eltelt néhány nap alatt a lábon álló szárazakat levágta. Számos esetben holdvilágnál is, szóval éjjel-nappal folyt a munka. Erélyes eljárásunkkal a kulákságot novemberben rákényszerítettük a nagyobb mezőgazdasági munkakifejtésre, nehogy demokráciánk jövő évi termését bármi is veszélyeztesse.

ad II/2.

Az egyház, illetőleg az egyházi személyek részéről demokráciaellenes megnyilvánulás annyiban történt, hogy a november 27-i római katolikus istentiszteleteken felolvasták dr. Mindszenty József hercegprímás korábbi kijelentéseivel azonosító püspöki kari körlevelet. Nem olvasták fel viszont a mezőgazdasági munkákra vonatkozó főispáni körlevelet, hanem arra hivatkoztak, hogy erre csak a kalocsai érsek adhat engedélyt.

ad II/3.

Közegészségügyi viszonyaink a következőképpen alakultak: [A] heveny fertőző megbetegedésekkel kapcsolatban a múlt havi helyzethez viszonyítva rosszabbodás annyiban állott elő, hogy a város területén a múlt havi, és a múlt évi hasonló idővel szemben a vörhenyesetek száma megnagyobbodott, de a lefolyás legnagyobbbrészt enyhe. E járványnak járványszerű kitörésének megakadályozás[ár]ja a városi orvosokat és az egészségőrt fokozottabb munkába állítottuk. A szentistváni városrészben az illetékes városi orvos az iskolás gyermekeket ez irányban felülvizsgálta és megállapította, hogy több gyermek volt az iskolákban, akik ezen betegség következményeként a hámlási szakban voltak, és kikérdezésük alkalmával az tűnt ki, hogy kb. 3 héttel ezelőtt egy napig a torkuk fájt, lázasak voltak, majd teljesen jól érezték magukat és iskolába jöttek. A városi orvos a helyszínen felhívta az iskola igazgatójának és a tanítóknak a figyelmét, hogy az ilyen hámló gyermek nagymértékben fertőzőképes, azt azonnal jelentés, és az iskolából a gyermekeket távolítsák el. A járvány enyhe lefolyását az is bizonyítja, hogy majdnem talpon húzzák keresztül, de épp ezen esetek terjesztői a betegség továbbvitelének. Más heveny fertőző betegség csak szórványosan fordult elő.

A városi orvosi rendelőben a betegellátás zavartalanul folyik. A mártonszállási városi orvosi rendelőben a betegrendelés, valamint és anya- és csecsemővédelmi tanácsadás hetenként megtörténik.

A városi orvosok az iskolákban a rendeletekben előírt kötelező védőoltásokat folyamatba tették, és azt még e hónapban befejezik.

A népjóléti miniszter úr rendelkezése értelmében november hó 5-én az MNDSZ rendezésében új népegészségügyi tanfolyam nyílt meg, amelynek 44 hallgatója van. A tanfolyam előadói a városi orvosok és az egészségügyi védőnők.

A betegszabadságon lévő dr. Csetényi Gyula városi tisztiorvos, állapotára való tekintettel, a népjóléti miniszter úr[tól] további 6 heti betegszabadságot kért. A tisztiorvosi teendőket helyette dr. Antóny János városi orvos látja el.

Baja város közkórházában [az] 1948. évi október havi betegforgalom a következő volt: Ápoltak 1119 beteget, 15 463 ápolási nappal. A napi átlagos beteglétszám tehát 499 [fő] volt. Az ápolás átlagos tartama 14 nap, az ágykihasználás 83%. Az ápolási napokból 212 II. osztályú, 2590 III. osztályú, 1665 biztosító intézeti, 572 csecsemő, és 10 424 a közköltséges szegénybeteg.

A közkórház konyhatoldalék-építkezését rövidesen folytatjuk a központi [fűtés], a szellőztető és [a] gőzelvonó-berendezés beiktatásával, amely munkálatokra az árajánlat jelenleg kiírás alatt áll.

ad II/4.

A közérdekű hírszolgálat városunkban már ezelőtt három hónappal központi vonatkozásban megszervezést nyert. Budapest Székesfőváros Hirdetővállalata a városháza előtti Szent István téren hangszórót szerelt fel, és azóta naponként többször, de főleg a hetipiac[i] napokon felolvassák a közérdekű híreket. Beolvassák ezenkívül az ún. irányárakat is, amelynek az árak letörése szempontjából igen nagy jelentősége van. Sajnos, a nagyközönség még mindig nem hallgatja kellő érdeklődéssel a hírközléseket.

Dr. Fábrián László főispán úr egyébként 602/1948. főisp. számú legutóbbi intézkedésével a közérdekű hírszolgálatot megszervezni rendelte abban a vonatkozásban is, hogy az általa összegyűjtött

anyag Bajaszentistvánon is felolvasást nyerjen. A közérdekű hírszolgálati főispáni anyagot azonban nemcsak Bajaszentistvánon, hanem a központban is beolvassuk.

III/1.

A mezőgazdaság időszerű helyzetéről jelentem, hogy az előirányzott őszi vetés a város területére a mezőgazdasági ütemterv szerint az alábbiakban nyert lebonyolítást:

Fogatszántás	évi előírás	teljesítés
	12 140	6 300
Traktorszántás	5 273	1 760

Elvetve:

3 000 kat. hold búza,
1 500 " rozs,
200 " őszi árpa,
60 " szöszbükköny.

Ez 100%-os teljesítés.

Nem nyert elvetést az előirányzott 30 kat. hold lucerna.

Az előírt őszi szántási kötelezettség fogattal 8500 kat. hold, ebből megszántva 6300 kat. hold. Traktossal megszántandó 3160 kat. hold. Elvégezve 1760 kat. hold. Az előírt szántás határideje [1948.] december 18.

Az őszi mezőgazdasági kampánynak a menete zökkenésmentes. Az időszerű munkálatok közül a tengeritörés megtörtént. A szárvágásnál 100 hold az összes lábbon álló kukoricaszár. Az őszi szántás pedig a meghosszabbított határidőben megtörténik. Pártokban, gyűléseken, stb. mindenhol nagy propagandát fejtünk ki, hogy mindenben 100%-on felül teljesítsünk.

ad III/2.

Az állatállomány kifogástalan kondícióban van. A haszonállatok állapota is kielégítő, ennél fogva a tejtermelés is emelkedő tendenciát mutat.

ad III/3.

Baján jelenleg két földműves-szövetkezet működik. Az egyik kereskedelmi ténykedést fejt ki, gabonaátvétellel, lúgkőárusítással, stb. foglalkozik. Folyó évben kereken fele részét vette át a beszolgáltatásra került teljes gabonamennyiségnek. Ezenkívül ala-

kult egy földműves-szövetkezet mezőgazdasági termelésre is. Itt a szervezkedés még nem nyert befejezést. Értesülesem szerint 173 kat. holdat fognak megművelni, amelyen részben táblás gazdálkodást folytatnak majd.

ad III/4.

A közellátás piaci vonalon kifogástalan. Nagyobb a kínálat, mint a kereslet. Főként burgonyában, zöldségfélékben, káposztában és gyümölcsben van többletkínálat. A dolgozók legnagyobb kifogása, hogy a zsír kilogrammonként 18 forintba kerül akkor, amidőn a sertés élősúlybani ára k[ilo]g[rammon]ként 8 forint. A közellátási bizottság néhány napon belül ebben a kérdésben is rendet teremt, és megkísérli a zsír árát kilónként 14 forint alá nyomni.

A kenyér- és lisztellátás, valamint a petróleumellátás is megfelelő.

ad III/5.

Építkezés terén most folyik az Erzsébet kir[ály]né út külső szakaszának kiskockával történő végleges beborítása. Ez csaknem 1/4 millió forintos [munka], részben csökkenti a munkanélküliséget. Az ipari munkavállalók helyzete most egyébként azért romlik, mivel az építőiparban a szezonmunka a téli időnyre való figyelemmel megszűnőfélben van.

Örvendetes, hogy a Mechanikai Szövőgyár bajai telepe is növeli karácsonyig mintegy 300 fővel a munkáslétszámát. E körülmény is csökkenteni fogja a munkanélküliséget. Az ipar helyzete egyébként megfelelő. A cipésziparban még mindig kisebb bőrhány mutatkozik.

ad III/6.

Jelenleg városunkban 200 mezőgazdasági, 600 ipari, 20 kubikos, 200 napszámos és 500 eltartóval nem rendelkező asszony a munkanélküli. A munkanélküliséget legjobban enyhítené az a kormányterv, ha Baján 1500–2000 dolgozó részére ruhakonfektionáló üzem létesítenének, melyre vonatkozó tárgyalások már folyamatban vannak, a Vaskúti úti laktanya átengedésével. Ezenkívül a konzervgyár ismételt üzembe állítása is mintegy 100 fővel csökkentené a munkanélküliséget. Ezek azonban csak tervek.

Gyakorlati megoldás az, hogy néhány napon belül a város a Duna jobbpartján megkezdi az ún. Marica-foki feltöltési munkálatokat. Itt mintegy 100 munkanélküli nyer napi 25 forintos keresetet.

ad III/7.

Jelenleg az egyes adóközetek között munkaverseny folyik, hogy nagyobb adóbevételi eredményt érjenek el. Ez egyébként a főispáni javaslat eredménye, amely a számonkérőszéken hangzott el november hónap folyamán. Ezenkívül Pécs és Baja város gazdasága is munkaversenyben áll. Az őszi munkálatok elvégzése terén eddig a következő 6 gazda ért el kimagasló eredményt: Pető Mihály 8 holdas, Kollár Lajos 12 holdas, Logó Sándor 18 holdas, Kiss Lajos 6 holdas, Helfmann Péter 9 holdas, és Dikán György 7 holdas gazda.

ad IV/1.

Az igazgatás általános helyzete kielégítő volt. Sajnos, nemcsak fogalmazáskarbéli, hanem egyéb személyzeti létszámhiánnyal [is] küzdünk. A törvényhatósági bizottság és a kisgyűlés november hónapban két ízben ülésezett. Az első közgyűlés legfontosabb tárgya a városi költségvetés volt. A városi tanács a hónap folyamán hétszer ülésezett.

ad IV/2.

A felügyeleti joggal kapcsolatos kötelességeit a polgármester [a] következőképpen teljesítette. Minden reggel pontosan 8 óra 5 perckor aláírja a reggeli jelentkezési íveket. Ezenkívül az ún. kilépési bárcarendszerrel a munkaidő alatt történő eltávozásokat is maga a polgármester ellenőrzi. A polgármester figyelemmel kíséri, vajon valaki elhagyja-e idő előtt a munkahelyét. Kivétel nélkül minden előadói könyvvel rendelkező tisztviselő munkakönyvét minden hó első napján a polgármester láttamoz[za], az előadói lezárási adatok figyelembevételével. Ezenkívül a polgármester elnököl minden tanácsülésen, és így a városi közigazgatás minden problémájával tisztában van. Egyes ügyosztályok működését is alkalmasszerűleg ellenőrzi.

November 19-én Baja város főispánja számonkérőszéket hívott össze, amelynek eredményét az aznap tartott közgyűlésen ismertette. A főispán ezzel kapcsolatban a közigazgatási alkalmazottak előtt a munkaverseny jelentőségét fejtegette, és munkaversenyre buzdította a tisztviselőket.

Itt említem meg, hogy a munkaversennyel kapcsolatban még viták állanak fenn. Ugyanis nemcsak mezőgazdasági, hanem egyéb vonalon is Mohács megyei várossal szerettünk volna munkaversenyre kerülni. Szerintünk téves az a felfogás, hogy thj. város megyei várossal nem léphet munkaversenybe. E vita tisztázása folyamatban van.

ad IV/3.

A közigazgatás zavartalan működése érdekében november 22-én a város főispánja értekezletre hívta meg a város polgármesterét, ahol a közigazgatás fokozottabb ellenőrzésének minden problémája megbeszélést nyert.

ad IV/4.

A tárgyidőszakban fegyelmi eljárást nem rendeltünk el. Hat hónapnál hosszabb ideje nem folyik fegyelmi eljárás.

ad IV/5.

Az önkormányzati alkalmazottak körében annyiban történt változás, hogy 1948. évi november hó 1. napjától ideiglenes fogalmazói minőségben szolgálatba lépett dr. Lovász Györgyné szül. dr. Katits Anna, akinek az alkalmazását a belügyminiszter úrhoz az előírások szerint jelentettük. Ezenkívül Horváth János ideiglenes múzeumi altiszt 1948. évi november hó 15. napjától is alkalmazást nyert. E körülményt is jelentettem a belügyminiszter úrhoz.

ad IV/6.

A város polgármestere november 30-án elhagyta a város területét, mivel Budapesten polgármesteri értekezleten vett részt.

ad V.

A város háztartásának pénzügyi egyensúlya rendben van. Igyekeztünk a bevételeinket a legjobban kimunkálni. Azonkívül a megállapított államsegélyből a kormányhatóság augusztus 1-jétől a mai napig 300 000 forint államsegélyt nyújtott, és így fizetőképességünk zavartalan.

ad VI.

A hároméves terv végrehajtása folyik. Az Erzsébet kir[ály]-né úti útéptésnél az utolsó 12 méteres szakaszhoz nem kaptunk idejében Duna-kavicsot, és így most a betonozás az enyhébb idő beálltáig szünetel. Ugyancsak Duna-kavics [hiánya] miatt a fekáltrágyatelep betonozása is késedelmet szenvedett, ha azonban az idő megenyhül, úgy decemberben ezt a munkát is befejezzük.

Egyéb:

Főispán úrnak jelentem még, hogy [a] tengeriszár le nem vágása, stb. miatt 96 gazda ellen történt feljelentés. Ezek közül a szegedi munkásbíróság elé került 2 gazda, a többiek részben felmentették, kisebb részük pedig 30-tól 300 forintig [terjedő] pénzbüntetésben részesült.

A vetések 2/3-ad részben kifogástalanul fejlődtek, és jó erőben mennek a télbe. 1/3-ad része késői vetés, amely [a] fejlődésben kissé visszamaradt, de kiszántásra sehol sem került sor.

[A] vetőmagakció során kiosztásra került 77 q nemesített búzavetőmag, és 60 q búzaínséges vetőmag.

A város területén egy gépállomás működik, Sumár-pusztán 12 traktorral, amelyek közül 11 üzemképes és foglalkoztatva is van.

Igaerő, traktor, üzemanyag elegendő mennyiségben áll a gazdák rendelkezésére.

Vetőmaghiány nem mutatkozik. Amennyiben a novemberi sokáig tartó esős időjárás és a MOSZK lassúsága a vetőmagakció során nem jön közbe, még különb eredményeket értünk volna el.

Jelentésem kiértékelése során tisztelettel felhívom [a] figyelmét a legfontosabbra: a munkanélküliség enyhítésére. Kísérljen meg Főispán Úr mindent, hogy a jelentett Konfekcionáló Nemzeti Vállalatot a kormány feltétlen, és mielőbb Bajára helyezze.

Egyéb jelentenivalóm nincs. Tisztelettel kérem jelentésem tudomásulvételét.

Baja, 1948. évi december hó 2.

/Babics/ [József] polgármester

[Felzet:]
I. jelentés
Sc. 1948. dec. 12.
M. 1948. december hó 3.

Gellért [Viktória]

Fogalmazvány, írógéppel írt irat, tintával és írógéppel írt javításokkal, felzetén ceruzás rájegyzésekkel, írógéppel írt aláírással. MNL BKML XXI. 502. c Baja Város Polgármesteri Hivatalának iratai; A Főjegyzői és Közjogi Ügyosztály iratai 14/79³²⁹ Kig. 1948. szám

4.

Baja, 1948. december 2.

**Baja thj. város polgármesterétől
Dr. Fábíán László Úrnak, Baja thj. város és Bács-
Bodrog várm. főispánjának – Baja**

Főispán Úr!

Fenti tárgyban érkezett 617 860/1948. III–3. BM számú rendeletre jelentésemet november hónapra vonatkozóan az alábbiakban terjesztem fel:

A. Általános rész

I. Politikai helyzet.

1. Milyen az együttműködés a koalíciós politikai pártokkal?

A városi közigazgatásnak sikerült kifogástalan együttműködést biztosítani a koalíciós politikai pártokkal. A város 1949. évi költségvetési tervezetét a városi tanács csaknem minden tagjának jelenlétében a PDP kivételével minden párthelyiségben ismertet-

329 A jelentést vö. a MNL BKML XXI. 502. c 14/86. Kig. 1948. számú irattal! A két fogalmazvány, amely az 1948. november havi jelentés adatait tartalmazza, nagyrészt azonos tartalmú, de a 14/86. Kig. 1948. számú irat a korábbi gyakorlattól eltérően feltünteti az egyes pontokhoz tartozó kérdést vagy kérdéseket is, ám az egyes pontokhoz írt válaszok nem mindig azonos helyen találhatóak, és tartalmi vonatkozásban is vannak kisebb eltérések közöttük, ezért került közlésre mindkét jelentés.

tük, és ez az együttműködést nagymértékben javította. Csaknem minden törvényhatósági bizottsági tag a közelmúltban leváltatott, és már az új törvényhatósági tagokkal is összeforrtunk. A költségvetési tervezetünk egy példányát a PDP elnökéhez, dr. Molnár Szilárd pénzügyigazgatóhoz is eljuttattuk, azt a számvevőségi főnök velem személyesen átbeszélte, és ezért a PDP részéről is támogatásban részesültünk. A legnagyobb öröömre szolgál, hogy pártkülönbségre való tekintet nélkül támogatják a koalíciós pártok a város kommunista polgármesterét, jó szándékú munkájában.

2. Milyen jelenségeket észlelt az ellenzéki politikai pártok működésében?

Tulajdonképpen Baján csak a PDP tekinthető ellenzéki politikai pártnak. Nem hiszem, hogy 50-nél több aktív tagja van. A törvényhatósági bizottságba beküldött PDP tagok is kimondottan támogatják a közigazgatás munkáját.

3. Történtek-e demokráciaellenes jelenségek?

Demokráciaellenes jelenségek csak kisebb mértékben történtek a hónap folyamán. A korábban [az] apácák vezetése alatt álló zárdai iskolában az 1948. évi november hó 14. napján megtartott szülői értekezleten egyes szülők fegyelmezetlenül viselkedtek, és tiltakozó hangmoraj hallatszott akkor, amidőn a nőknek a közéletbe való szorosabb beilleszkedéséről és politikai művelődéséről volt szó. Kifogásolták azt is, hogy a hadifoglyok még nincsenek mind itthon, Kricskovics Istvánné elnök azonban erélyesen rendet teremtett, mire 6–8 szülő eltávozott.

II. Társadalmi helyzet.

1. Milyen a kulákság magatartása?

A kulákság magatartása november hónap folyamán [a] demokrácia szempontjából erősen javult. Ez különösen az igen erélyes kormány és főispáni intézkedéseknek köszönhető. Szép eredménnyel jártak a hónap elején a mezőgazdasági jellegű városkörzetekben tartott röpgyűlések is. November hónap folyamán a kihágási büntetőbíróság a kukoricaszár-vágást elmulasztók ügyében 96 tárgyalást tartott, 95%-ban az idézést követőleg a tár-

gyalásig eltelt néhány nap alatt a lábon álló szárazakat levágták. Számos esetben holdvilágnál is, szóval éjjel-nappal folyt a munka. Ezért a rendőri büntetőbíró ezeket a gazdákat nem is ítélte el.

2. Az egyház, illetőleg [az] egyházi személyek részéről történtek-e demokráciaellenes megnyilvánulások?

Az egyház, illetőleg az egyházi személyek részéről demokráciaellenes megnyilvánulás annyiban történt, hogy [a] november 27-ei római katolikus istentiszteleteken felolvasták dr. Mindszenty József hercegprímás korábbi kijelentéseivel azonos[uló] püspöki kari körlevelet. Eddigi értesülésem szerint viszont nem olvasták fel a mezőgazdasági munkákra vonatkozó főispáni körlevelet.

3. A közegészségügyi viszonyok.

A heveny fertőző megbetegedésekkel kapcsolatban [a] múlt havi helyzethez viszonyítva rosszabbodás annyiban állott elő, hogy a város területén a múlt havi, és a múlt évi hasonló idővel szemben a vörhenyesetek száma megnagyobbodott, de a lefolyás legnagyobb részt enyhe. E járváynak járványszerű kitörésének megakadályozására a városi orvosokat és az egészségőrt fokozottabb munkába állítottuk, hogy a szigorú óvintézkedési rendszabályok pontosan betartassanak. A szentistváni városrészben az illetékes városi orvos az iskolás gyermekeket ez irányban felülvizsgálta és megállapította, hogy több gyermek volt az iskolában, akik ezen betegség következményeként a hámlási szakban voltak, és kikérdezésük alkalmával az tűnt ki, hogy kb. 3 héttel ezelőtt 1 napig [a] torkuk fájt, lázasak voltak, majd teljesen jól érezték magukat, és iskolába jöttek. [A] városi orvos [a] helyszínen felhívta az iskola igazgatójának és [a] tanítóknak [a] figyelmét, hogy az ilyen hámló gyermek nagymértékben fertőzőképes, azt azonnal jelentsék, és az iskolából a gyermeket távolítsák el. A járvány enyhe lefolyását az is bizonyítja, hogy majdnem talpon húzzák keresztül, de épp ezen esetek [a] terjesztői a betegség továbbvitelének. Más heveny fertőző betegség csak szórványosan fordult elő.

A városi orvosi rendelőben a betegellátás zavartalanul folyik, ugyancsak hetenként a mártonszállási városi orvosi rendelőben is a betegrendelés és [az] anya- és csecsemővédelmi tanácsadás minden esteben megtörténik.

[A] városi orvosok az iskolákban [a] rendeletekben előírt kötelező védőtásokat folyamatba tették, és azt még e hónapban befejezik.

[A] népjóléti miniszter úr rendelkezése értelmében folyó évi november hó 5-én a MNDSZ rendezésében, annak Kossuth L. utcai helyiségeiben új népegészségőr[i] tanfolyam nyílt meg, melyet a tisztí főorvos a MNDSZ vezetőségével 44 jelentkezett hallgató előtt nyitott meg. A tanfolyam előadói egészségügyi részről a városi orvosok és az egészségügyi védőnők.

A betegszabadságon lévő dr. Csetényi Gyula városi tisztiorvos állapotára való tekintettel [a] népjóléti miniszter úrtól további 6 heti betegszabadságot kért, a tisztiorvosi teendőket dr. Antóny János városi orvos látja el.

Baja város közkórházának 1948. évi október havi betegforgalma a következő volt: Ápoltak 1119 beteget, 15 463 ápolási nappal. A napi átlagos beteglétszám tehát 499 [fő] volt, az ápolás átlagos tartama 14 nap, az ágykihasználás 83%. Az ápolási napokból 212 II. osztályú, 2590 III. osztályú, 1665 biztosító intézeti, 572 csecsemő, és 10 424 [fő] a közköltséges szegénybeteg.

A közkórház konyhatoldalék-építkezését rövidesen folytatjuk a központi fűtés, a szellőztető- és [a] gőzelvonó-berendezés beiktatásával, amely munkálatokra az árajánlat jelenleg kiírás alatt áll.

4. Ha a közérdekű hírszolgálat meg van szervezve, az miként működik, ennek körében van-e valamilyen figyelmet érdemlő javaslat?

A közérdekű hírszolgálat megszervezése két irányban folyik. Kereken három hónapja Budapest Székesfőváros Hirdető Vállalata a városháza előtti Szent István téren hangszórót szerelt fel, és ez azóta naponta többször, de főleg a hetipiac[i] napokon beolvassa a közérdekű híreket. Megállapításom szerint a nagyközönség nem nagy érdeklődéssel hallgatja a hírközléseket.

Bács-Bodrog vármegye és Baja thj. város főispánja 1948. évi november hó 27. napján érkezett utasításával külön közérdekű hírszolgálat megszervezését is rendelte el Baja város területén. Ennek előkészülete most van folyamatban.

III. Gazdasági helyzet.

1. A mezőgazdaság időszerű helyzete.

A mezőgazdaság időszerű helyzetéről jelentem:

Az őszi mezőgazdasági kampánynak a menete zökkenésmentes.

Az időszerű munkálatok elvégzése: az őszi vetések, a tengerítérés és [a] szárvágás, úgyszintén az őszi szántás a meghosszabbított határidőre megtörténtek.

2. Az állattenyésztés helyzete.

Az őszi munkatorlódások ellenére is az állatállomány kifogástalan kondícióban van. A haszonállatok kondíciója is kielégítő, ennél fogva a tejtermelés is emelkedő tendenciát mutat.

3. Milyen a földműves-szövetkezetek működése?

Néhány szövetkezettől eltekintve kifogástalan. A kollektív megmunkálásra és egyéni megművelésre történő szövetkezés folyamatban van.

4. A közellátás menete.

A közellátás piaci vonalon kielégítőnek mondható. Nagyobb a kínálat, mint a kereslet, főként burgony[ában], zöldségfélékben, káposzt[ában] és gyümölcsben. A dolgozók keresetükhöz viszonyítva nem eléggé vásárlóképesek.

A zsírellátás nem zökkenőmentes.

[A] kenyér- és lisztellátás kielégítő.

A világítópetróleum-ellátás is elintézésre nyert.

A beszolgáltatás szorgalmazása úgy a napraforgómagban, mint a tengeriben folyik. Felszólításra a hátralékosok eleget tesznek kötelezettségüknek.

5. Az ipar helyzete.

Bizonyos iparágakban nyersanyaghiány van. A közönség fellevevőképessége állandóan csökken.

6. Mennyi a munkanélküli? Milyen közmunkák enyhítenék a munkanélküliséget?

Baja város területén kb. 200 mezőgazdasági munkanélküli van. A munkáslétszám kielégítőnek mondható.

7. Milyen munkaversenyek folynak, milyen eredménnyel?

Ezzel kapcsolatban jelentem, hogy Pécs város kb. azonos viszonyok között termelő 100 holdas gazdasága versenyre hívta ki Baja város gazdaságát.

Így a város területén őszi mezőgazdasági és szövetkezeti munkaverseny folyik, jó eredménnyel.

Az őszi munkálatok elvégzése terén eddig több gazda ért el kimagasló eredményt.

IV. Igazgatás.

1. Az igazgatás általános helyzete.

Baja város törvényhatósági bizottsága és kisgyűlése november hónapban két ízben ülésezett. A november közepén tartott közgyűlés legfontosabb tárgya a városi költségvetés [volt].

A városi tanács hétszer ülésezett a hónap folyamán.

2. A felügyeleti joggal kapcsolatos köteleességek teljesítése.

November 19-én Baja város főispánja számonkérőszéket hívott össze, illetve hivatalvizsgálatot tartott, amelynek eredményét az aznap tartott közgyűlésen ismertette, amely annak eredményét egyhangúan tudomásul vette. A főispán ezzel kapcsolatban a közigazgatási alkalmazottak előtt a munkaverseny jelentőségét fejtegette, és munkaversenyre buzdította a tisztviselőket.

4. A tárgyidőszakban hány fegyelmi eljárást rendeltek el?

Halmos Ferenc városi úttör ellen fegyelmi eljárás indult szolgálati lopás miatt. A város polgármestere nevezett úttört 1948. évi július hó 1. napjától egyelőre 1948. évi december hó 31. napjáig állásától felfüggesztette. Nevezett fellebbezése folytán az ügy jelenleg a közigazgatási bizottság fegyelmi választmányánál van.

6. Elhagyta-e a főispán, alispán, polgármester a törvényhatóság területét, hány esetben, mi okból?

A város polgármestere november hónapban egy ízben hagyta el a törvényhatóság területét. November 30-án polgármesteri értekezleten vett részt Budapesten.

V. Háztartási helyzet.

1. A törvényhatóság háztartásának általános helyzete.

A törvényhatóság háztartásának általános helyzete:

A város háztartásának pénzügyi egyensúlya rendben van,

tekintettel arra, hogy a bevételeinket igyekeztünk a legjobban kimunkálni, azonkívül a megállapított államsegélyből is a kormányhatóság augusztus hó 1-jétől 300 000 forint államsegélyt nyújtott, s így fizetőképességünk egyelőre zavartalan.

VI. Hároméves terv.

1. A hároméves terv végrehajtása, a végrehajtást akadályozó körülmények.

A hároméves terv végrehajtása minden részében akadálytalanul folyik. Az Erzsébet kir[ályné] út építésénél az utolsó 12 méteres szakaszhoz nem lehetett idejében Duna-kavicsot beszerezni, és így most a betonozás az enyhébb idő beálltáig szünetel. Ugyancsak Duna-kavicshiány miatt a fekál trágyatelep betonozása is késedelmet szenvedett, de ha az idő megenyhül, ezt is be tudjuk fejezni.

B. Különös rész.

1. Mennyi az előírányzott őszi /tavaszi/ vetésterület? Hány [százalék]a van megmunkálva, hány [százalék]a van bevetve? Külön: búza, árpa, rozs. A megmunkált területnek hány [százalék]át munkálták traktorral, illetőleg igáserővel?

Az előírányzott őszi vetés a város területére a mezőgazdasági ütemterv szerint:

	évi előírás	teljesítés
Fogatszántás	12 140	6 300
Traktorszántás	5 273	1 760
3000 kat. hold búza [van] elvetve		100%-ban,
1500 „ „ rozs „		100 „ „
200 „ „ őszi árpa „		100 „ „
30 „ „ lucerna elvetést nem nyert,		
60 „ „ szöszbükköny elvetve		100%-ban.

[Az] előírt szántási kötelezettség fogattal 8500 kat. hold, ebből megszántva [van] 6300 kat. hold, traktorral megszántandó 3160 kat. hold, elvégezve 1760 kat. hold.

Az előírt szántás határideje 1948. december hó 18.

2. Milyen nehézségek mutatkoznak az esedékes mezőgazdasági munkálatoknál /időjárás, igaerő, traktor, üzemanyag, vetőmaghiány/?

Az esedékes mezőgazdasági munkálatok elvégzésénél megemlítem, mint gátló körülményt a minőségi vetőmagvak későn történő megérkezését, úgyszintén a több mint egy hétig tartó esős időjárást.

Igaerő, traktor, üzemanyag elegendő mennyiségben áll a gazdák rendelkezésére. Vetőmaghiány a kiosztott minőségi és inséges vetőmagvak felhasználása után nem mutatkozik.

3. Van-e gépállomás, mennyi a gépállomány?

A város területén egy gépállomás működik Sumár-pusztán 12 traktossal, amelyek közül 11 üzemképes, és foglalkoztatva is van.

4. Volt-e vetőmagakció, kielégítőnek bizonyult-e, minőségi vagy egyéb panaszok voltak-e?

Vetőmagakció a város területén volt. Kiosztásra került nemesített vetőmagból 77 q búza, inséges vetőmagból 60 q búza.

Minőségi és egyéb panaszok a vetőmaggal kapcsolatban csupán annyiban merültek fel, hogy az igénylő gazdák a vetőmaghoz a MOSZK bürokratikus intézkedései miatt későn jutottak [hozzá].

5. Vetések állapota /hogyan keltek és fejlődnek a vetések, volt-e szükség valahol [a] kiszántásukra, és az [százalék]szerűen mekkora területre terjedt ki/?

A vetések 2/3-ad részében kifogástalanul fejlődnek és jó erőben mennek a télbe, 1/3-ad részére tehető az a vetési terület, amely későbben került elvetésre, és így [a] fejlődésben kissé viszsamaradt. Kiszántásra sehol sem került sor.

6. Milyen mulasztások, kárt okozó cselekmények történtek, s milyen büntetéseket szabtak ki?

Vetések, tengeriszár le nem vágás miatt 100 gazda ellen történt feljelentés, ezek közül a szegedi munkásbíróság elé került 2, a többiek nagy részben felmentették, kisebb részük pedig 30-tól 300 forint[ig terjedő] pénzbüntetésben részesült.

Egyéb jelentenivalóm az elmúlt hónapra vonatkozóan nincs.
Kérem jelentésem tudomásulvételét.

Baja, 1948. évi december hó 2.

P. H.

Dr. Dobó [Gusztáv]
/Babics/ polgármester nev[ében] tan[ácsnok]

*Fogalmazvány, írógéppel írt irat, tintával és írógéppel írt javításokkal, felze-
tén ceruzás rájegyzésekkel, tintával írt aláírással és pecséttel. MNL BKML
XXI. 502. c Baja Város Polgármesteri Hivatalának iratai; A Főjegyzői és
Közjogi Ügyosztály iratai 14/86 Kig. 1948. szám*

5.

Baja, 1948. december 8.

Baja thj. város polgármesterétől
Dr. Fábíán László Úrnak, Baja thj. város és
Bács-Bodrog várm. főispánjának – Baja

Főispán Úrnak!

A Belügyminiszter Úrnak [a] fenti [198 008/1948. III. 1–2.] számú
rendeletére jelentem:

ad I. Az őszi mezőgazdasági kampánynak a menete zökke-
nésmentes.

A mezőgazdasági ütemterv szerint:

A mezőgazdasági ütemterv szerint					
	évi	heti	teljesítés holdban	teljesítés %-ban	
	előírás	előírás		évi	heti
Fogatszántás	12 140	10 090	6 630	54	66
Traktorszántás	5 273	4 220	1 940	37	46
Búzavetés	3 000	3 000	2 960	99	99
Rozsvetés	1 500	1 500	1 500	100	100
Árpavetés	200	200	250	120	120

ad 2. A város területén a mezőgazdasági munkálatokkal szemben agitáció nem tapasztalható. A kis- és középparasztság lassan, de fokozatosan lehordja a szárat a földről.

ad 3. A Függetlenségi Front pártjai, illetve a pártok helyi szervezetei előadásokkal, a helyi hírlapokban megjelenő újságcikkekkel hívják fel a lakosság figyelmét az őszi mezőgazdasági munkálatok lelkiismeretes elvégzésére.

ad 4. A népi, valamint a közigazgatási szervek a népi bizottságok útján, valamint körrendeletekkel hívják fel a lakosság figyelmét a még el nem végzett mezőgazdasági munkáknak, úgymint a szárbehordásnak és az őszi szántásnak az elvégzésére.

ad 5. Az őszi mezőgazdasági munkaversenyben kimagasló eredményt elérő hat gazda nevét már múlt jelentésben bejelenttem.

ad 6. A tengeriszár le nem vágása miatt múlt jelentésem óta a következő gazdákat büntette meg a városi kihágási bíróság. Nebojsza György 8 holdas, Gyurkity József 25 hold bérlője, Szekulity Mihály 8 kat. holdas, Novák Ferenc 10 holdas gazdákat.

ad 7. Fegyelmi eljárás nincs folyamatban.

ad 8. Az idő előrehaladottsága miatt a gazdáknak már vetési szándékuk nincs, és csupán ezért nincs vetőmagigénylés. Üzemanyag van elegendő.

ad 9. A munkálatokkal kapcsolatban sem panasz, sem kérelem nem merült fel.

ad 10. Egyéb jelentenivalóm nincs.

Baja, 1948. évi december 8.

[A] polgármester nevében:
Dr. Béla [Gyula] tanácsnok

[Felzetten:] II. jel[entés] anyaga

Eredeti tisztázat másodlata, írógéppel írt irat, felzetén ceruzás rájegyzésekkel, tintával írt aláírással. MNL BKML XXI. 502. c Baja Város Polgármesteri Hivatalának iratai; A Főjegyzői és Közjogi Ügyosztály iratai 14/90. Kig. 1948. szám

6.

Baja, 1948. december 14.

Baja thj. város polgármesterétől
Dr. Fábián László Úrnak, Baja thj. város és
Bács-Bodrog várm. főispánjának – Baja

Főispán Úr!

Fenti tárgyban kiadott 617 860/1948. III.–3. számú rendeletre, 1948. évi december hónap első felére vonatkozó jelentésem tisztelettel az alábbiakban terjesztem elő:

ad I/1.

Az 1948. évi december hó 2. napján készített korábbi jelentésem óta a kifogástalan együttműködés a koalíciós politikai pártokkal nem változott. Nemcsak a bajai koalíciós politikai pártokkal működünk együtt, hanem a december 10-én kapott főispáni utasításnak megfelelően, december 12-én 27 tagú bajai küldöttség kiutazott Bácsalmásra is, ahol az UFOSZ és a FÉKOSZ fúzióját előkészítő nagygyűlésen részt vett. Megítélésem szerint a bajai küldöttség részvétele a bácsalmási népi szervekre és a koalíciós pártokra igen jó hatást gyakorolt. Úgy érezték ugyanis, hogy a városi dolgozók végre felfigyelnek a falusi, illetőleg a mezőgazdasági dolgozók léteire is.

ad I/2.

A PDP, mint egyetlen működő ellenzéki politikai párt az elmúlt két hét során semmiféle kifogásolható megmozdulást nem tanúsított.

ad I/3.

Demokráciaellenes jelenséget az elmúlt két hét folyamán nem észleltünk. Ezzel kapcsolatban meg kell azonban emlékeznem a Magyar Dolgozók Pártjában és a Nemzeti Parasztpártban folyó tagfelülvizsgálatról, amely a pártokon belül a demokráciaellenes jelenségeket végleg ki fogja küszöbölni. Kívánatos volna, ha a Független Kisgazda, Földmunkás- és Polgári Párt is megejtene a felülvizsgálatot. A felülvizsgálat egyben azt is jelenti, hogy aki

nem hajlandó magát ennek alávetni, az automatikusan kimarad abból a koalíciós pártból, amelynek csak színleges tagja volt, és amelyet csak búvóhelynek használt eddig.

Feltétlenül meg kell emlékezni a Nemzetközi Demokratikus Nőszövetség világtalálkozása alkalmából december 8-án Baján rendezett hatalmas méretű tömegmegmozdulásról is, amelynek erőteljes átképző jelentősége volt.

Az elmúlt két hét alatt sikerült csaknem teljesen kiértékelni Rákosi Mátyás miniszterelnök úrnak az MDP központi vezetősége ülésén tartott politikai megnyilatkozását. Az [a] következő hónapokra tudomásunkra hozta az egyre erőteljesebbé váló kormányprogramot. A demokrácia ellenségei e beszédből világosan kiérezhették, hogy mire számíthatnak, ha a jövőben is fenntartják eddigi magatartásukat.

ad II/1.

A kulákság magatartása még mindig tartózkodó. Az erőteljes főispáni és polgármesteri intézkedésekre azonban lassan, de fokozatosan lehordják a szarát a földről. Bízom benne, hogy dec. 18-ra, az országos átlagnál jobb eredményt érünk el.

A tengeriszár levágásának elmulasztása miatt egyébként legutóbbi jelentésem óta [a] következő gazdákat büntette meg a városi kihágási bíróság: Nebojsza György 8 holdas, Gyurkity József 21 holdas bérlő, Szekulity Mihály 8 holdas, és Novák Ferenc 10 holdas gazdákat.

Főleg a szőlőtermeléssel foglalkozó gazdákat azonban meg kellene nyugtatni, hogy milyen boráralakulásra számíthatnak, mivel jelenleg 1,20 Ft és 2,20 Ft között ingadozik a bor literenkénti ára, ez pedig több esetben nem éri el az önköltségeket, és így féltő, hogy a jövő évben nem fordítanak majd megfelelő gondot a szőlőművelésre.

ad II/2.

Az egyház, illetőleg [az] egyházi személyek részéről városunkban demokráciaellenes megnyilvánulás az elmúlt két hét folyamán nem történt, sőt Garai Béla belvárosi plébánossal folytatott

polgármesteri távbeszélő-megbeszélés arra enged következtetni, hogy bizonyos enyhülés állott be az úgynevezett főispáni mezőgazdasági anyag szószékről történő közhírré tétele tárgyában.

ad II/3.

A közegészségügyi viszonyok a hónap első felében a következőképpen alakultak: Heveny fertőző betegségek terén a vörheny és a szamárköhögés megbetegedések az elmúlt hónappal szemben emelkedtek. Vörheny bejelentés hat, szamárköhögős betegség pedig 7 fordult elő. A vörhenyes megbetegedések, amint már az előző havi jelentésben is közöltem, inkább a bajszentistváni városrészben fordultak elő, és enyhe lefolyásúak [voltak]. A szamárköhögés megbetegedés a Damjanich utcai óvodával kapcsolatos. Még nem vált szükségessé az óvoda bezárása, amelyet az illetékes városi orvos azonban fokozottabb mértékben [ellenőriz]. Az óvónő utasítást kapott, hogy bármilyen köhögős gyermeket azonnal küldjön haza. Más fertőző betegség, amely intézkedést követelt volna, a város területén nem fordult elő.

A szegénybeteg-ellátás a városi rendelőben zavartalanul folyik. A szegénybetegek kataszterének felülvizsgálata folytán a város gyógyszereszámlája tetemesen csökkent. A múlt havi jelentésben közölt népegészségőri tanfolyam az MNDSZ Kossuth L. u. helyiségében zavartalanul folyik, és befejezés előtt áll.

A piacvizsgálatok során a fokozott ellenőrzésnek, és a rendőri büntetőbíró által kiszabott nagy összegű pénzbüntetések hatásaként a tej, [a] tejfel minősége javulóban van. Minthogy a minőség még nem kifogástalan, ezért a tejtermékek ellenőrzését állandóan szorgalmazzuk, és a kihágást elkövetőket a rendőri büntetőbíró-nál feljelentjük.

Az ipari üzemek ellenőrzésével kapcsolatban a nagymalomban lévő kukoricaszárító üzemnél talál[t] egészségügyi hiányosságokra, illetve azok műszaki megoldására a kerületi iparfelügyelő figyelmét felhívtuk. Úgyszintén az iparfelügyelőn keresztül az I. fokú Iparhatóságot is értesítettük. A város közegészségügyi helyzete, mind a fertőző, mind pedig más megbetegedések tekintetében kielégítőnek mondható.

Baja város közkórházának 1948. évi november havi betegforgalma a következő volt: 1140 beteget ápoltak, 16 304 ápolási nappal.

ad II/4.

Városunkban [a] közérdekű hírszolgálat az elmúlt két hét során kibővült, amennyiben Budapest Székesfővárosi Hirdetővállalata a jövőben az eddigi szövegen felül, vasárnap délben az úgynevezett főispáni közérdekű hírszolgálat anyagát is beolvassa. Ezenkívül a szombaton délben rádión kapott közérdekű híreket is beolvastatjuk. Ezenkívül Bajaszentistván városrészben is ismeretjük vasárnap de. a fentieket, és pedig akkor, amidőn a templomból kijövő közönség nagy tömegekben együtt van. Az elmúlt vasárnap Baján az esős idő miatt a közönség a híreket nem nagy számban hallgatta. Bajaszentistvánon mise után számosan hallgatták a híreket, azonban az eső miatt a hírközlés végére már csak 30 fő maradt vissza.

[A] fentiekén kívül szerdán és szombaton beolvassuk a piaci irányárakat, ezenkívül minden közérdekű hírt naponta többször hangszóró útján közhírré tettünk.

ad III/1.

A mezőgazdaság időszerű helyzetéről jelentem, hogy az őszi mezőgazdasági kampánynak a menete zökkenésmentes. A mezőgazdasági ütemterv szerint:

a/ 200 kat. hold árpát kellett vetnünk, vetettünk	250 kat. holdat,
b/ 1500 kat. hold rozst	„ „ „ 1500 kat. holdat,
c/ 3000 kat. hold búzát	„ „ „ 2960 kat. holdat,
d/ 5273 kat. hold traktorszántásból elvégeztünk	1940 kat. holdat,
e/ 12 140 kat. hold fogatszántásból elvégeztünk	6630 kat. holdat.

Az adatok évi előírást jelentenek, a teljesítés viszont az eddigi eredményeket mutatja.

Az elvégzendő munkálatokkal szemben a város területén agitáció az elmúlt két hétben nem volt tapasztalható. A kis- és középparasztság szépen dolgozik. A szántás előírt határideje dec. 18. Az őszi szántás a meghosszabbított határidőben, amennyiben az időjárás kedvező marad, megtörténik. A Függetlenségi Front pártjai, illetőleg a pártok helyi szervezetei előadásokkal, a helyi

hírlapokban megjelenő újságcikkkel, stb. hívják fel a lakosság figyelmét az őszi mezőgazdasági munkálatok lelkiismeretes, és időben történő elvégzésére.

A népi, valamint a közigazgatási szervek a népi bizottságok útján, valamint körrendeletekkel hívják fel a lakosság figyelmét a még el nem végzett mezőgazdasági munkáknak, úgymint a szár-behordásnak és az őszi szántásnak [az] elvégzésére.

ad III/2.

Az állattenyésztés helyzete megfelelő. Az állatállomány kifogástalan kondícióban van. A város tenyészállatai egészségesek, kondíciójuk, ápolásuk, takarmányozásuk jó.

ad III/3.

Amint már előbbi jelentésemben is közöltem, Baján jelenleg 2 földműves-szövetkezet működik. A bajai Földműves-szövetkezet a közelmúltban a „*Bácska*” szövetkezettel fuzionált, és kereskedelmi tevékenységgel bővült.

ad III/4.

A közellátás menete terén jelentenem kell, hogy az elmúlt napokban a közellátási bizottság a túrhetetlenül magas zsírát 18 Ft-ról 15 Ft-ra, és a sertéshús árát pedig 15 Ft-ról 12 Ft-ra szál-lította le. A sertés ugyanis már élősúlyban kg-ként 7–8 forintért kapható, és ezért indokolatlan volt a hentesek magas árkalkuláci-ója. Piaci vonalon is kifogástalan az ellátottság. Most is nagyobb a kínálat, mint a kereslet.

ad III/5.

Az ipar helyzete a következő: meglévő és működő üzeme-ink: a posztógyár, szeszgyár, bőrgyár, kelmefestő, hajógyár, láda-gyár az eddigi mértékben foglalkoztatják munkásaikat. A posztó-gyárban nagyobb újjáépítés és gépi felújítás van folyamatban. Az anyagellátás megfelelő. A fekál trágyatelep építése folyamatban van, és a hó vége előtt elkészül. 5 Northon közkutató fűrnak a vá-rosszéleken. E hó végére mind az öt kút elkészül. Az Erzsébet kir[ály]né úti útépítés teljesen elkészült. A kórházi konyhabővítés folyik. A városi közművek bérházépítése befejezés előtt áll. E hó-napban ez is teljesen elkészül.

ad III/6.

A munkanélküliek száma:

ipari	222 férfi	53 nő,
értelmi[ségi]	33 férfi	21 nő,
segédmunkás	183 férfi	200 nő,
kubikos	80 férfi,	
mezőgazdasági munkás	220 férfi.	

A munkanélküliek száma tehát 1012. Ehhez járul még mintegy 500 olyan özvegy, vagy idősebb asszony, akinek foglalkozása nincs.

A munkanélküliség enyhítésére a dunántúli Duna-parton partrendezési földmunkát kezdtünk, ahol a hónap elején és december 13-tól 120 ember dolgozik. Néhány napon belül megkezdjük a pandúr-szigeti öntözéses kertművelés földmunkáit is, ahol 50–60 férfit fogunk foglalkoztatni. A munkanélküliséget akkor tudnánk nagymértékben csökkenteni, ha a bajai téli kikötőben a száraz /kotrás nélküli/ kubikmunkákat megkezdhetnénk. Itt 200–300 férfi munkás megfelelő jövedelemre tehetne szert. Ez azonban a kormányhatóság feladata. Célszerű volna a Folyammérnöki Hivatal útján a munkálatok megkezdését kisürgetni. Fásítás, erdő-sítés szintén enyhíthetné a munkanélküliséget. Ezt a MÁLLERD útján kellene megindíttatni.

ad III/7.

A Mechanikai Szövőgyár Rt. bajai telepe, a Bajai Postahivatal és a városházi adóközetek munkaversenyben vannak. Reméljük, hogy szövőgyárunk rövidesen élüzem lesz. A munkaverseny eredménye kielégítő. Ezenkívül munkaverseny folyik a városi gáz- és villamos üzemeknél is.

ad IV/1.

Az igazgatás általános helyzete kielégítő. A közigazgatási tisztviselők egy részére igen nagy munkatöbbletet ró a népszámlálás munkáinak megfelelő előkészítése. A népszámlálásra igen nagy súlyt kívánunk helyezni, mivel ez képezi az ötéves terv elméleti alapjainak lerakását. Az elmúlt időszakban a közigazgatási bizottság egyszer, és a városi tanács háromszor ülésezett.

ad IV/2.

A polgármester a felügyeleti joggal kapcsolatos kötelességeit a legutóbbi jelentésben jelzett módon pontosan teljesítette.

ad IV/3.

A közigazgatás zavartalan működése érdekében Baja városánál tulajdonképpen a városi tanács ülései tekinthetők olyannak, amely megfelel pl. egy vármegyei tiszti értekezletnek. Ezenkívül Rostás Sándor MDP közig[azgatási] felelőssel is átbeszél a polgármester minden jelentősegteljesebb közigazgatási eseményt. Így a dolgozókkal való kapcsolat is tökéletes. E helyen kell jelentenem, hogy a tárcaközi bizottság a december 13-át megelőző öt napon letárgyalta a város 1949. évi költségvetési tervezetét.

ad IV/4.

A tárgyidőszakban fegyelmi eljárás nem rendeltetett el. Hat hónapnál hosszabb ideje folyó ügy nincs.

ad IV/5.

Az önkormányzati alkalmazottak körében a tárgyidőszakban változás nem történt.

ad IV/6.

A város polgármestere december hó 4-én, 5-én és 6-án Debrecenbe utazott, és ott részt vett az országos gázgyári kongresszuson.

ad V.

A törvényhatóság háztartásának általános helyzete jó, a város pénzügyi egyensúlya rendben van. Bevételeinket igyekszünk a legjobban kimunkálni. Itt jelentem, hogy küszöbön áll a városi adóhivatal, közmunkahivatal tisztviselőinek [az] államosítása. Értesülésem szerint ez már jan. 1-jén bekövetkezik. A felszabadulás óta ez a legjelentősegteljesebb közigazgatási változás.

ad VI/1.

A hároméves terv végrehajtása az ütemterv szerint folyik. A terv végrehajtása elé lényeges akadály nem gördült. Az Erzsébet királyné úti útépítéshez sikerül[t] megfelelő mennyiségű Duna-kavicsot beszerezni, és így ez [az] akadály is elhárult, és még a kemény tél beállta előtt sikerült az építkezést teljesen befejezni.

A városi közművek bérházépítésénél már csak az üzletek üvegezési munkálatai vannak hátra.

A 3 éves terv keretében a közkórházi konyhabővítési munkálatoknál a konyhatoldalék-épület központi fűtés, szellőztetés és gőzelvonó munkáira a versenytárgyalást a kórház megtartotta, és annak eredményeként a Körting Budapesti Nemzeti Vállalatot bízták meg a munkálatok elvégzésével, kereken 180 000 Ft-os költségkerettel.

Egyéb jelentenivalóm nincs. Tisztelettel kérem jelentésem tudomásulvételét.

Baja, 1948. évi december hó 14.

[Babics József] polgármester

[Felzetén:] Sc. 1948. dec. 21.

II. jelentés

Fogalmazvány, írógéppel írt irat, írógépes javításokkal, felzetén tintás és ceruzás rájegyzésekkel, aláírás nélkül. MNL BKML XXI. 502. c Baja Város Polgármesteri Hivatalának iratai; A Főjegyzői és Közjogi Ügyosztály iratai 14/79/3. Kig. 1948. szám

7.

Baja, 1948. december 28.

Baja thj. város polgármesterétől
Dr. Fábrián László Úrnak, Baja thj. város és
Bács-Bodrog várm. főispánjának – Baja

Főispán Úr!

Fenti tárgyban kiadott 617 860/1948. – III. 3. számú rendeletre, 1948. évi december hónap második felére vonatkozó jelentésemet tisztelettel az alábbiakban terjesztem elő:

ad I/1.

A korábban tett két jelentésem óta a kifogástalan együttműködés a koalíciós politikai pártokkal most sem változott.

A Polgári Demokrata Párt egy szobából álló párthelyiségét az EPOSZ lezárta, és a kulcsot elvitte. E helyiségre a népi ifjúsági szervezeteknek van szükségük. Az MDP megyei bizottsága ígéretet tett a PDP vezetőségének, hogy egy magánlakásból a lakáshivatal útján egy szobát párthelyiség céljára kiutaltat. Ezzel e kényes kérdés megfelelő és barátságos megoldást nyer.

ad I/2.

A PDP, mint a Baján működő egyetlen ellenzéki politikai párt az elmúlt két hétben sem tanúsított semmiféle kifogásolható megmozdulást.

ad I/3.

Demokráciaellenes jelenségeket az elmúlt két hét folyamán nem észleltünk. A Magyar Dolgozók Pártjában, továbbá a Nemzeti Parasztpártban is a tagfelülvizsgálat továbbra is folyamatban van, és mint múlt jelentésemben jeleztem, ez a pártokon belül a demokráciaellenes jelenségeket végleg ki fogja küszöbölni.

Mindszenty letartóztatásával kapcsolatban ez ideig demokráciaellenes megnyilvánulást nem észleltem. A hangulat külsőleg közömbös.

ad II/1.

A kulákság magatartásával kapcsolatban azt észleltem, hogy a legutóbbi sertéshúsár és zsírár leszállítás óta kisebb számban adják el kihizlalt állataikat. Inkább saját maguk[nak] vágják le. Ennek jobban utána fogunk nézni, nehogy esetleg feketézésnek adjunk lehetőséget.

ad II/2.

Az egyház, illetőleg egyházi személyek részéről városunkban demokráciaellenes megnyilvánulás a hónap második felében nem történt.

A Bácsalmási Nemzeti Bizottság felkérésére a Bajai Nemzeti Bizottság is egyhangúlag követeli az állami kereskedelmi leányközépiskolából Bagó István hittanár azonnali eltávolítását, aki néhány hónappal korábban Bácsalmáson demokráciaellenes kijelentéseket tett, és a demokrácia ellen izgatott. 1948. évi december hó 26. napján egyébként a róm. katolikus miséken a szószékről felolvasták a mezőgazdasági munka érdekében közhírré tenni

kért ún. főispáni szöveget, és mintaképül a legutóbb kitüntetett mezőgazdasági dolgozókat állították a dolgozók elé. Az egyházi személyek Mindszenty letartóztatásával kapcsolatban az elmúlt 1–2 nap alatt eddigi megállapításom szerint demokráciaellenes gyűléseket nem tartottak, és a szószékről sem nyilatkoztak. Garai Béla esperes-plébános megjelent a (sic!) m. jut.

ad II/3.

A város közegészségügyi helyzete december hónap második felében az alábbiak szerint alakult:

Heveny fertőző betegségek terén vörheny- és szamárköhögés-esetek jelentkeztek a szokásosnál nagyobb számban, azonban az esetek általában könnyű lefolyásúak voltak.

A szegénybeteg-ellátás a városi orvosi rendelőben zavartalanul folyik. Az egészségvédelmi szolgálat a szokásos keretekben folytatja tevékenységét. Ipari üzemek és piaci ellenőrzés terén komolyabb kifogások nem voltak. A népegészségőri tanfolyam befejezést nyert. A népegészségőri vizsgát 18 személy tette le. Szolgálati beosztásuk iránt az intézkedést megtettük.

Baja város közkórházának 1948. évi november havi betegforgalma a következő volt: Ápoltak 1144 beteget 16 304 ápolási nappal. A napi átlagos beteglétszám 544 [fő] volt, az ápolás átlagos tartama 14 nap, az ágykihasználás pedig 91%. Az ápolási napokból 434 II. osztályú, 1755 III. osztályú, 1456 a biztosító intézeti, 526 csecsemő, és 12 133 [volt] a közköltséges szegénybeteg.

ad II/4.

A közérdekű hírszolgálattal kapcsolatban jelentem, hogy a főispáni közérdekű hírszolgálat anyagát, továbbá a rádión kapott közérdekű híreket is mindenkor pontosan közhírré tesszük, illetve felolvastatjuk a hirdetővállalat hangos híradóján keresztül, és ugyanezeket a híreket dobolás útján közhírré tesszük Szentistván városrészben is. Minden igyekezetünk ellenére is a közérdekű hírekkel szemben a közönség körében a kívánt érdeklődés még nem mutatkozik. Mindenesetre azon vagyunk, hogy a közérdekű híreket olyan időben tesszük közhírré, amikor vasárnap a templomokból kijöve a forgalom a legnagyobb. De ezenkívül minden közérdekű hírt naponta többször is hangszóró útján közhírré teszünk.

III/1.

A mezőgazdaság helyzetéről 1948. évi zárójelentésemet az alábbiakban terjesztem elő.

A kemény tél és az erős fagy miatt a vetésekben a legutolsó jelentésem óta változás nem állott be. Az erős fagy miatt a gazdák a szántást sem folytathatták. Sajnálatos körülmény, hogy már december elején is négy napon át mezőgazdasági munkát akadályozó, komoly fagy volt. A kemény tél miatt általában minden külső munka leállt, csak a kukoricaszár behordása volt helyenként folyamatban.

Itt jelentem, hogy a város összes szántóterülete 17 625 kat. hold. Ebből a mai napig ősziekkel elvetett terület nagysága:

búza	2960 kat. hold
rozs	1500 " "
szöszösbükköny	60 " "
őszi árpa	250 " "
lucerna	30 " "

Összesen: 4800 kat. hold

Évelő takarmánynövényekkel elvetett terület:

lucerna	232 kat. hold
vörös here	16 " "
bíbor here	1 " "
őszi takarmánykeverék	12 " "

Összesen: 261 kat. hold

A tavaszi munkálatok alá elvégzett traktorszántás 2020 kat. hold

A tavaszi munkálatok alá elvégzett fogatszántás 7150 " "

Összesen: 9170 kat. hold

Így tehát az összes megművelt terület 9170 kat. hold.

Mint hogy Baja város területén kerekén 3000 kat. hold futóhomok van, ezért ennek [az] őszi megmunkálása alól mentesítést kaptunk. Így tulajdonképpen csupán 5455 kat. hold földet nem szántott fel városunk lakossága.

ad III/2.

Az állattenyésztés helyzete megfelelő. Az állatállomány jó erőben van. A város tenyészállatai egészségesek.

ad III/3.

A földműves-szövetkezetek működéséről a következőket jelentem:

A bajai földműves-szövetkezet gabonafelvásárlással, lőtt állatok értékesítésével, mezőgazdasági kisgépakcióval, vetőmagakcióval, műtrágyaakcióval és a bajai liszt elosztásával foglalkozik.

1949. évi január hó 1. napjától kezdve a nyersbörbegyűjtést is végzi.

A földműves-szövetkezet keretein belül működik 150 hold területen a földbérő-szövetkezet is. Ennek 12 tagja van. Az említett területből 70 holdon búzát vetettek el. A többin is táblás gazdálkodást folytatnak.

ad III/4.

A közellátással kapcsolatban már jelentettem, hogy a közellátási bizottság a nagyon magas zsírárát, és [a] sertéshús árát leszállította. Kétségtelen, hogy a hentesek árkalkulációja túl magas volt. Azonban a leszállított árak mellett lényegesen kevesebb a sertéshús és a zsír, mint volt a magas árak mellett.

ad III/5.

Az iparban az üzemanyag-kiutalás nem elegendő. Úgyszintén körülményes az anyaghivatal útján beszerzendő nyersanyag beszerzése.

ad III/6.

A munkaközvetítőnél jelentkezett munkanélküliek száma:

ipari	436 férfi	110 nő
értelmiségi	58 ”	30 ”
segédm[unkás]	270 ”	240 ”
kubikus	86 ”	– ”
mezőgazdasági	400 ”	– ”

Az építőipar leállásával, valamint a Duna-jobbparti földmunkának a Duna zajlása miatti leállásával a munkanélküliek száma emelkedett. Most a Pandúr-szigetben indítunk öntöző gazdálkodási /bolgárkertészet/ árokhalózat építésére földmunkát, kb. 100 fő

beállításával. Ha a bajai téli kikötő száraz kubikmunkálatait is megkezdhetnénk, ezzel lényegesen csökkenthető volna a bajai munkanélküliség, továbbá fásítás, erdősítés is enyhítene ezen a kérdésen. Elmúlt jelentésemben is rámutattam arra, hogy a bajai téli kikötő ügyében a Kormányhatóság volna illetékes intézkedni, s ezért ezúton is kérjük ez ügyben Főispán úr hathatós közbenjárását, a bajai munkanélküliség enyhítése érdekében.

ad III/7.

A munkaversenyek az eddigi jelentéseimben jelzett hivatalokban és üzemekben továbbra is lendületesen folynak.

ad IV/1.

Igazgatásunk általános helyzete kielégítő. A népszámlálás előkészítése továbbra is munkatöbbletet jelent egyes közigazgatási tisztviselőknek. A munkálatok kifogástalan és lelkiismeretes elvégzésére a kormány elgondolásainak megfelelően, igen nagy súlyt helyezünk.

ad IV/2.

A felügyeleti joggal kapcsolatban meg kell említenem a december hó 18-án tartott számonkérőszéki vizsgálatot. A vizsgálat eredménye szerint a hátralékok csökkentek. Ez mutatja, hogy a tisztviselők a főispán buzdító szavait komolyan vették.

ad IV/3.

Az elmúlt fél hónapban 3 tanácsülés, december 18-án kisgyűlés és közgyűlés volt. A közgyűlésnek legfontosabb tárgya a polgármesteri jelentés volt, amelyhez a törvényhatósági bizottsági tagok igen nagy számban szóltak hozzá. A jelentés az elmúlt félévre vonatkozott. A végzett munkákkal és a jelentésben foglaltakkal szemben a törvényhatóság elismerését fejezte [ki]. Kifogás csak az áramszolgáltatással és a házhelykiosztásokkal kapcsolatban volt.

ad IV/4.

Az elmúlt időszakban fegyelmi eljárás nem indult. Hat hónapnál hosszabb ideje folyó ügy nincs.

ad IV/5.

Az önkormányzati alkalmazottak körében a tárgyi időszakban változás nem volt.

ad V. Adóhelyzet.

A törvényhatóság háztartásának helyzete jó. A város pénzügyi egyensúlya rendben van. Előirányzott bevételeink befolyának. Államsegélyünk utolsó részletét megkaptuk.

ad VI/1.

A hároméves terv végrehajtása az ütemterv szerint folyik. A terv végrehajtása elé nagyobb akadály nem gördült.

a/ A városi fekáli trágyatelep munkái 80%-ban elkészültek, a kemény fagyok a további betonozást akadályozzák. További munkáihoz anyagokat szereztünk be.

b/ 5 kút fúrása közül 2 elkészült, 3 munkában van.

c/ Közkórházi konyhabővívési belső szerelőmunkák folynak.

d/ A városi közművek bérháza teljesen elkészült.

Az elmúlt időszakra vonatkozóan egyéb jelentenivalóm nincs.

Tisztelettel kérem jelentésem tudomásulvételét.

Baja, 1948. évi december hó 28.

/Babics/ [József] polgármester

[Felzet:] Sc. 1949. I. 4.

M. 1948. dec. 29.

Gellért [Viktória]

III. jelentés

Fogalmazvány, írógéppel írt irat, ceruzával írt rájegyzésekkel és írógépes javítással, aláírás nélkül. MNL BKML XXI. 502. c Baja Város Polgármesteri Hivatalának iratai; A Főjegyzői és Közjogi Ügyosztály iratai 21/1949. Kig. szám – alapszám: 14/94. Kig. 1948. szám

8.

Baja, 1948. december 30.

Baja thj. város polgármesterétől
Dr. Fábíán László Úrnak, Baja thj. város és
Bács-Bodrog várm. főispánjának – Baja

Főispán Úr!

Fenti tárgyban és szám alatt, 1948. évi december 28. napján kelt jelentésemet a kapott szóbeli utasításnak megfelelően tisztelettel az alábbiakkal egészítem ki:

1. A városi adóhivatal 1948. évi működéséről összesítő jelentésem az alábbiakban terjesztem elő:

Folyó évre házadóban és bírságban előírtunk: 2 057 223 forintot. Az együttes kereseti és jövedelemadóban 1 243 519 forintot, vagyonadóban 236 569 forintot, jövedelemtöbblet-adóban 769 565 forintot róttunk ki. A vízszabályozási járulékkal a város I. fokú kivetése 4 385 747 forint 31 fillér. December 18-áig a lerovási eredmény 4 577 000 forint, tehát az I. fokú kivetés teljesen befolyt. Így az adómorál jónak mondható. A hároméves terv pénzügyi fedezetét biztosító előírások szintén 80 százalékon felül befolytak. Illetményadó-bevételünk állandó lassú emelkedést mutat.

Fogyasztási adóbevételeink ugyancsak emelkednek. A szüreti eredmények felvétele megtörtént 16 000 hektoliter mennyiségben, a tavalyi 12 000 hektoliterrel szemben.

A városi háztartás helyzete kielégítő, előirányzott bevételeink befolytak, így pénzügyi hiány miatt kitűzött feladataink megvalósítását nem kellett elhalasztanunk. Államsegélyünket megkaptuk. Az 1949. évi költségvetés helyszíni tárgyalása folyó hó 9–13. között megtörtént, és azt 706 843 forint hiánnyal a Miniszterközi Bizottság elfogadta. E jóváhagyás alapján a jövő évben kb. 1 200 000 Ft beruházást fogunk elvégezni, ami a hasonló vidéki városok e célra szolgáló hiteleit jóval meghaladja.

2. A városi adóhivatal államosításával kapcsolatosan jelentem, hogy folyó hó 10-én a Pénzügyminisztérium kiküldöttjei a helybeli pénzügyigazgatóval tárgyaltak. A tárgyalás eredményeképpen az államosítást január hó 1-jére várjuk, bár a mai napig erre vonatkozólag felsőbb hatóságoktól erre semmiféle intézkedést nem kaptunk.

3. Célszerű lenne az, ha a Főispán úr személyesen járna el az Orsz[ágos] Vízgazdálkodási Hivatal elnökénél Budapesten, Mária Valéria u. 10. sz. alatt /dr. Szentiványi Lajos elnöknel/. Itt január és február hónapokra 80 000 forintot kell kézi erővel végzendő földmunkákra kiutaltatni az Országos Tervhivatal által. Ez összegből a bajai téli kikötő építkezése tovább folytatható 120–120 fővel. Ezzel a munkanélküliség enyhítést nyerne.

4. A beszolgáltatást túlteljesítő gazdákat a kormányzat Bács-Bodrog vármegyében is jutalmazásban kívánta részesíteni. Ezért dr. Fábrián László főispán úr 1948. évi december hó 23. napján a városháza közgyűlési termébe bekéretett 161 megyei és 9 bajai élgazdát, akik[et] fejenként 250–200, és 150 forint összegű pénzjutalomban, valamint díszoklevélben részesítettek. Úgyszintén az első díjjal kitüntetett gazdák kétheti üdültetésben részesülnek Hévízen és Galyatetőn.

Más jelentenivalóm nincs.

Baja, 1948. évi december hó 30.

Babics [József] polgármester

[Felzet:]

M. 1948. dec. 30.

Gellért [Viktória]

III. jelentéshez az 1) Pótjelentés

Eredeti tisztázat másodlata, írógéppel írt irat, első pótjelentés, felzetén ceruzás és tintás rájegyzésekkel, tintával írt aláírással. MNL BKML XXI. 502. c Baja Város Polgármesteri Hivatalának iratai; A Főjegyzői és Közjogi Ügyosztály iratai 14/94. Kig. 1948. szám

9.

Baja, 1949. január 3.

**Baja thj. város polgármesterétől
Dr. Fábíán László Úrnak, Baja thj. város és
Bács-Bodrog várm. főispánjának – Baja**

[Főispán Úr!]

A mai napon távbeszélőn kapott utasításra, 1948. év december havának második felére vonatkozó második kiegészítő jelentésem tisztelettel az alábbiakban terjesztem elő:

1. A Bacsó Béla utcában megindított kútfúrásnál kb. 20–25 méter mélységben vékony tözegrétegben földgáz jelentkezett. A fúrást egyelőre megállítottuk, hogy a gázfeltörés erejét egy-két hétig kipróbáljuk. Ez a jelenség Baján a kutak fúrásánál elég gyakori, a tapasztalat azt mutatja, hogy a gázok hamar kimerülnek. Egy-két heti próbaömlés után határoz arról a városi tanács, hogy a gázt értékesíti-e, vagy pedig a víz után fúrát tovább. Tervhivatali geológus a napokban leérkezik.

2. A pénzügyminiszter úr 258 507/1948. Eln. szem. szám alatt a mai napon érkezett körrendeletével [a] pénzügyi közigazgatás államosításával kapcsolatban Baja városában adóhivatal szervezését rendelte el. Az adóhivatal személyzetének biztosítása céljából a belügyminiszter úr 620 335/1948. III. 3. számú átiratában adott hozzájárulása alapján a 7760/1946. ME sz[ám]ú rendeletben foglaltakra tekintettel az egyidejűleg leküldött kimutatás szerint a városi adóhivataltól 24, és a városi közmunkahivataltól 2 tisztviselőt és egyéb alkalmazottat vett át a pénzügyi tárca létszámba.

A pénzügyminiszter úr rendeletére a kimutatásban szereplő alkalmazottakat 1949. évi január hó 1. napjával eddigi városi szolgálatuk alól felmentettem, és a szervezett új adóhivatal részére rendelkezésre bocsátottam.

Magánértesülésem szerint Szélig Gyula állami adóhivatali főtanácsos lesz az adóhivatal vezetője.

3. Végül pótlólag jelentem, hogy a beszolgáltatás terén kitűnt gazdák jutalmazásánál megjelent Garai Béla belvárosi esperes-plébános is, aki az ünnepélyt végighallgatta, és az ott hallottakat másnapi templomi szentbeszédében részben felhasználta.

Baja, 1949. január hó 3.

Babics [József] polgármester P. H.

[Felzet:]

III. jelentés. 2 sz. pótlejtése

M. 1949. I. 3.

Gellért [Viktória]

Eredeti tisztázat másodlata, írógéppel írt irat, második pótlejtés, felzetén tintás és ceruzás rájegyzésekkel, tintával írt aláírással, és pecséttel. MNL BKML XXI. 502. c Baja Város Polgármesteri Hivatalának iratai; A Főjegyzői és Közjogi Ügyosztály iratai 14/94. Kig. 1948. szám

A TÖRVÉNYHATÓSÁGI BIZOTTSÁGHOZ INTÉZETT POLGÁRMESTERI JELENTÉSEK

1.

Baja, 1945. május 12.
Polgármesteri jelentés

Tekintetes Törvényhatósági Bizottság!

A minap beállott béke állapotából nem szívesen tekintünk vissza az elmúlt háború borzalmaira, minthogy azonban városunk mai gazdasági helyzete ma még úgyszólván kizárólag az elmúlt háború következményeként adódik, kénytelen vagyok egy-két szóval már most előljáróban, de az egyes részleteknél is arra olykor-olykor hivatkozást tenni.

Hazánk szempontjából a háborúba lépésnek már kezdettől fogva nem látszott semmi értelme, sőt a tisztán látók előre tudták rabszolgasorsunkat, német győzelem esetén. Ebben a tudatban, és német részről történt teljes gazdasági kihasználtság mellett viselt háború természetesen már kezdettől fogva lelkiileg úgy, mint anyagilag igen erősen igénybe vette a nemzet erejét, és így mikor az orosz haderő az ország határához közeledett, az elmúlt év nyarán, itt már egy lélekben kifárasztott, és gazdaságilag úgyszólván teljesen kifosztott országot talált.

Ez volt a helyzet helyi viszonylatban városunkban is, mikor múlt év október 20-án a szovjet hadsereg hozzánk bevonult. Nálunk a lelki fásultságot és megdermedést, valamint az anyagi kimerülést még az erre irányított menekülők heteken át elvonuló hosszú sora is súlyosbította.

A háború gazdasági következményeit városunk a történelem folyamán több ízben súlyosan érezte. De stratégiaileg ennyire közvetlenül a maga területén utoljára 1704–1708. évben tapasztalta, mikor Vak Bottyán és Monaszterli csapatai hadakoztak egymással ezen a vidéken.

A háború első szele ebben az értelemben a bánáti és dél-bácskai menekülő svábság átvonulásával, a második szele pedig a helyi hivatalok és helybéli lakosság menekülésével indult meg. Az izgalmak, a bizonytalanság érzése közepette valóságos fellélegzésként hatott annak tudomásulvétele, hogy a szovjet hadsereg a lakosságot közelebből érintő harc nélkül városunkba beérkezett.

Az eddig elmondottakból már leszűrhető, hogy ezeknek az eseményeknek, és a hirtelen felmerülő előre nem ismert rendkívüli feladatoknak városunk milyen feszültséggel nézett elébe. Lelkiileg fásultság, tartózkodó visszahúzódság, a tettekrekltség legteljesebb hiánya úgyszólván mindenki részéről, anyagilag az akkor már öt éves háború által okozott teljes lerongyoltság. Ha ehhez hozzávesszük, hogy a városi hivatalok, vezetők és szaktisztviselők nélkül állottak, nem volt semmiféle közvetlen, vagy távolabbi felsőbb hatóság, amely utasítást, tanácsot, vagy irányítást adhatott volna, a város pénztára pénz nélkül tátongott, az itt maradt tisztviselők a szükséges iratok, könyvek és írógépek nélkül azt sem

tudták mihez kezdjenek, megközelítő képet alkothatunk arról, hogy mit kellett vállalnia annak, akiben volt elég elszántság – a bátorság kevés volt ehhez – volt elég áldozatkészség ahhoz, hogy odaálljon az orosz katonai parancsnok elé, és meg merje mondani, hogy ő ennek az ellenségként legyőzött, lealázott, magára hagyott városnak a vezetője, hogy odaálljon a város lakossága elé, és állja a panaszokat, kísérelje meg azok orvoslását, küszködjön a rászakadó emberfeletti feladatokkal, pusztá kézzel sötétben vagdalkozva, hisz az akkori bizonytalanságban szinte nem volt megállapítható, mi a valóságos feladat, és mi abban csak rémlátomás.

Ezt vállalta az, kit a bevonuló hadsereg parancsnokának felhívására a városi közigazgatás itt maradt tisztviselőgárdája október 22-én polgármesternek választott, és aki a Kommunista Párt 11 tagjából, és további tíz tagból, [a] november 11-én megalakult úgynevezett városi tanáccsal együtt irányította a város vezetését egészen ez év január 27-ig, amikor a városi tanács a Nemzeti Bizottság megalakulásával megszűnt, illetve ez év február 5-ig, amikor elődöm lemondása folytán helyébe én kényszerültem a polgármesteri székbe.

Nem szándékozom az elmúlt hét hónap történetét részletesen ismertetni, de meg kell jegyezmem, hogy a bevonulás alkalmából semmiféle rendzavarás nem történt. A város lakosságának fegyelmezett voltát fényesen igazolja az a tény, hogy sem a városi közigazgatás és rendfenntartási szervezet gazdátlanságát, sem a hadműveleti változást úgyszólván senki – nem illeti tisztelet a kevés kivételt – semmiféle rendzavarásra, fosztogatásra fel nem használta. Ebben azonban a lakosság érdemén felül a 11-es tanácsnak, és a Vörösőrségnek az érdemeit is el kell ismerni.

A városi tanács megalakulásával és a közigazgatási szervezet megindításával egyidejűleg már gondoskodni kellett a rend fenntartásáról, valamint a közellátás biztosításáról is. A rendfenntartás céljára előbb polgárőrség, illetve október 27-én a városi közigazgatástól teljesen független Vörösőrség alakult, mely kezdetben az orosz hadsereg közmunkaigényeinek kielégítésével, és a katonai elszállásolással is foglalkozott.

Később, ez év január 13-án a Vörösőrség államrendőrséggé szerveződött át.

Ebben az új helyzetben a szűkebb értelemben vett közigazgatási feladatok háttérbe szorultak, és természetesen a gyakorlati feladatok domborodtak ki. Ezek közül a legégetőbb problémákat kívánom egy pár rövid szóval a t. közgyűlés előtt ismertetni.

E problémák között a legfontosabb a közellátás problémája, a közellátási problémák között pedig a legelső helyen áll a kenyér előteremtésének a kérdése. Ez egyrészt búzaproblémát, másrészt szállítási problémát, de ezenfelül malom-, sőt egy időben pékproblémát is jelentett. Sajnos, úgyszólván az egész idő alatt csak egyik napról a másikra volt az adott nehézség mindig leküzdhető, de bizony megesett, hogy egyik-másik napon a pékek a lakosságot nem tudták kenyérral ellátni. A bajai raktárak legnagyobb részben hadiszákmánynak számítottak. Úgy kellett innen-onnan egy-egy községben felkutatni kisebb mennyiségeket, és a nem egészen százszázalékos akkori személy- és vagyónbiztonság mellett valósággal belopni a városba. Időnként alig volt malom, amelyik nekünk örülhetett, vagy alig néhány pék volt, aki a polgári lakosságnak süthetett. A nagyobb csapattestek elvonultával azonban ma már sem malomban, sem pékben nem számottevő a hiányunk. A kenyérnehézségek azonban ennek ellenére ma sem tekinthetők leküzdötteknek, mert augusztus 15-ig számított ellátási évre szükséges mintegy 50 vagon búza előteremtése nem mutatkozik könnyű feladatnak.

Szállítási nehézségek következtében a környékbeli falvakban rekedt hizott sertések a zsírellátást, sőt február végéig a húsellátást is könnyen biztosították, annál is inkább, mert a lakosság érdekében a magánvágásokat a városi közellátási hivatal erősen hangsúlyozta. Ma azonban már húsról úgyszólván egyáltalában nem lehet számítani. Sóból a múlt héten érkezett kereken 180 q Aknaszlatináról, ahonnan 3–4 hét múlva további szállítmányok vannak kilátásban. Cukor az új gyártási idényig aligha várható. A tejkérdésben a nagyobb nehézségek akkor kezdődtek, amikor a

hadikórházak maguknak foglalták le a környékbeli falvak egész tejtermelését. Azóta úgyszólván csak Bajára szorítkozhatunk, ami természetesen közel sem fedezi a szükségletet.

A közellátásnak talán a legnehezebb feladata volt a téli tüzelőanyag-szükséglet rendelkezésre bocsátása. Ez elsősorban az elmenekült lakosság itt maradt tüzelőanyag-készletének lefoglalásával és felosztásával nyert természetesen egész csekély részben megoldást, de azon felül kénytelenek voltunk az érsekség pandúr-szigeti erdejében, és a Bokodi út mellett lévő egyes magánakácokban a tulajdonosokkal való megállapodás mellett fakitermelést végeztetni, annál is inkább, mert a Kékhegyen kitermelt akácfa-mennyiséget az orosz katonaság egészben igénybe vette.

Nem mulaszthatom [el] ezzel kapcsolatban annak [a] megemlítését, hogy a városi tanács egyik megbízottja, valamint a közellátási felügyelőség vezetője és személyzete teljes odaadással és fáradhatatlan munkabírással vett részt a városi közellátási hivatal vezetésében, irányításában és munkájában, és tette lehetővé, hogy a nehézségek ellenére a lakosság ellátása a körülményekhez képest a legnagyobb mértékben biztosíttassék. Fáradhatatlan, önzetlen munkájukért őket a legteljesebb elismerés és köszönet illeti.

A város második problémája a pénzügyi probléma volt. Egyelőre ugyan az elmenekült tisztviselők javadalmazásának kiesésével, a különböző előirányzott beruházások elestével kimerítetlen hitelek maradtak, de egyrészt a valóságban nem állott készpénz rendelkezésre, mert az anyagi kiürítés folytán a városi pénztár teljesen üres volt, és a helybeli pénzügyintézetek is erősen igénybe voltak véve a betétesek részéről, másrészt a város egyes jövedelmeitől egészen elesett, és új, rendkívüli fizetési kötelezettségek állottak elő. A lakosság elismerésre méltó megértéssel, az adók pontos befizetésével sietett a város segítségére, de amikor már a mindenkori pénztárkészlet fedezni kezdte volna a mindenkori szükségleteket, az 1000 pengős bankjegyek forgalomba hozatala, és ezeknek a városi pénztárban is beállott felszaporodása okozott úgyszólván teljes pénzügyi immobilitást. Ez a helyzet egészen február végéig annyira fokozódott, hogy ekkor már közel 600 db 1000 pengős bankjegy volt a pénztárban, amivel a városi

pénztár nem tudott mit kezdeni, és így ez azt jelentette, mintha ez az összeg nem is állott volna rendelkezésre. A városnak évi 4 milliós költségvetése természetesen már önmagában nem teszi lehetővé, hogy ekkora összeg a város részére hitelezői minőségben azt jelentse, hogy be van fizetve, adósi minőségben pedig azt, hogy ezzel a maga részéről senkinek nem tud fizetni, mert visszaadni, vagy felváltani nem állott senkinek módjában, illetve senki nem volt hajlandó. Csak február végétől kezdődően jutott az egyik helybeli pénztézet abba a helyzetbe, hogy fokozatosan a város pénztárában lévő összes 1000 pengős bankjegyeket felválthatta, és ettől kezdve a város ez összeget is mobil tőkévé változtathatta, annál is inkább, mert a magyar kormány intervenciójára a szovjet hadsereg később már inkább kisebb bankjegyeket bocsátott forgalomba.

A készpénzhiány okozta nehézség enyhítésére szolgált az a körülmény, hogy a városi tanács által létesített, és kizárólag a városi tanács egyes tagjainak utalványozási joga alatt álló, ügynevezett szociális és közbiztonsági alap a város pénztárába fizetett be kezelés céljából. Ez a pénztári készletben fokozatosan, de egyébként igen rövid idő alatt 309 357 pengőt jelentett. Pénztári elismervény ellenében ezenfelül a város 4%-os kamatozású búzavalutára szóló kölcsönt is vett fel 136 000 pengő értékben, ami szintén hozzájárult a momentán készpénzhiány enyhítéséhez.

A pénzügyi nehézségek egy része, különösen az első időkben, úgyszólván teljesen készpénzhiány nehézség volt. A város ugyanis az orosz katonai parancsnokság megértő hozzájárulása alapján, úgyszólván megszakadás (sic!) nélkül fizette az állam helyett az összes hadisegélyeket, ami önmagában október 23-tól május 1-jéig 432 285 pengő 50 fillért tett ki. Ugyanezen idő alatt ezenfelül a következő összegeket előlegeztük az állam helyett:

hadirokkantak, hadiözvegyek	
és hadiárvak járadékaira:	79 748,63 P ,
rendőrség illetményeire	117 158,00 ” ,
gyermekmenhelyről kihelyezettek	
gondozási díjára	19 247,30 ” ,

állami tisztviselők és nyugdíjasok illetményeire	349 370,82 ”,
az új magyar honvédségnek előlegeztünk	110 000,00 pengőt,
ebből visszafizettek	60 000,00 ”,
fennmaradt a mai napig	50 000,00 P.
A folyammérnöki hivatalnak és a MFTR-nek	61 000,00 ”.

Természetesen a befolyó adónak az államkincstárt illető részét ezeknek, és egyéb, az állam helyett előlegezett összegekből felmerült követeléseinknek részbeni csökkentésére fordítottuk.

Április hónapban azonban Baján is felállították az állampénztárt, amivel a város mentesült az államot terhelő fizetésektől, a hadisegélyek kivételével.

A pénzügyi problémának csak kisebbik része volt a készpénzhiány kérdése, a nagyobbik, és a jövőben még fenyegetőbb nehézség a fedezethiányban jelentkezik. A kiadások fokozódnak, a tisztviselői fizetések, munkabérek emelkednek, a dologi kiadások növekszenek, ezzel szemben a jövedelmek lassankint apadnak. A borfogyasztási adó az elmúlt évek költségvetéseiben és zárszámadásaiban a város adójövedelmének csaknem felét tette ki. Most a szüret után összeírt 16 784,90 hl bormennyiségből 8000 hl-re érkezett törlési kérvény azon a címen, hogy az orosz katonaság ellenérték nélkül elvitte. A város súlyos gazdasági helyzetére, valamint a borárak szédületes emelkedésére tekintettel, [a] termelőnél hiányként bejelentett bormennyiség 50%-át, italmérési engedéllyel rendelkezőnél pedig 25%-át tudta csak figyelembe venni a javadalmi hivatal. A sörfogyasztási adó, a szeszadó úgyszólván teljesen elesett, a vigalmi adó csak filléres összegeket jelent, a húsfogyasztási adó, a vagyonátruházási illeték a minimálisra csökkent.

De az adójövedelmeken felül egészen leapadtak a bér- és haszonbér-jövedelmek is. A régi vármegyeház még ma is hadikórház céljául szolgál, a régi postaépület is nagy részben üresen áll, a városi bérházban mindössze két lakó van még, a mátéházi földek haszonbérbe adott része pedig a földbirtokreform során igénybe vétetett.

De nemcsak ezek az egyes kirívóbb jövedelmi források apadtak el, hanem általában az összes adónemek tekintetében igen erős csökkenés várható azért, mert a gazdasági élet üteme lelanyhult. A kereskedők és iparosok figyelmen kívül nem hagyható része szüneteltette már iparjogosítványát helyiség, áru, illetve nyersanyag hiánya miatt. Az adóalanyok megfogynak és elerőtlenednek, az adóalapok lecsökkennek, az adó szempontjából megfogható jövedelmek megfogyatkoznak, és csak a megadózás alá nehezen vonható jövedelmek szaporodnak.

Lesújtó kép, de lehet rajta segíteni. Nem is azért festettem ennyire a valósághoz híven, hogy kétségbeesést keltsek, hanem azért, hogy ezzel is mindenkit a város megsegítésére buzdítsak. Egyet azonban le kell szögezni, hogy ebben a helyzetben segíteni csakis áldozatos lélekkel lehet, ma tehát aki áldozatot, esetleg súlyos áldozatot hozni nem hajlandó, az nem állíthatja magáról, hogy segíteni akar.

A hadműveleteknek városunk területén történt átviharzása egészen újszerű problémát idézett elő, a közmunkák és a katonai elszállásolások képében.

Amint november utolsó napjaiban az arcvonala a Duna-vonaltól nyugatra húzódott, megindultak a hidépítési, vasúti pályajavítási, különböző szállítási és átrakási munkálatok, amelyekhez szükséges emberanyag összegyűjtésének, elosztásának nagy munkáját előbb a rendőrség, majd később a közmunkahivatal végezte, és végzi ma is. Meg kell erről emlékezni részben azért, mert volt egy igen hosszú, több hónapig tartó időszak, amikor a városi közigazgatásnak valósággal súlypontja volt a közmunkakérdés szervezése és irányítása, a katonaság által különböző hadműveleti célokra igényelt legkülönbözőbb anyagok és tárgyak összegyűjtése, rendelkezésre bocsátása, hadikórházak elhelyezése, ágyneműk, stb. rendelkezésre bocsátása, másrészt azért is, mert a mindezeket végző szervek kétségkívül nem tökéletes munkájával szemben felhangzó panaszokra is kell egy rövid megjegyzést tennem. Ez a munka egészen újszerű volt, nem lehet szó kialakult és már ismert módszerekről, a szükséges szervezési előmunkálatokra sem volt idő, azonfelül emberek végezték, és ideges hangulatban, idegesítő

körülmények között tömegekkel kellett – legtöbbször elégedetlenkedő tömegekkel – dolgozniok. Aki el tudja képzelni, mit jelent a már dolgozó 1000 állandó, és szakmunkáson felül néha további 1000 alkalmi munkást egy nap alatt összehozni, vagy mit jelent egy éjszaka több száz katonát magánlakásokban elhelyezni, az talán meg tud mindent érteni, és nem fogja még az esetleg valóban fennforgó hibát sem tisztára a saját egyéni érdeke alapján nézni, melyet az emberek egy nagy része igen gyakran hajlandó összetéveszteni a közérdekkel.

Az emberi erőnek és az igának a közmunkára való igénybevétele városunkban általában nagyfokú volt, de elismerés illeti az orosz katonai városparancsnokunkat azért, hogy amikor a tavaszi mezőgazdasági munkák megkezdése már komolyan időszerűvé vált, attól kezdve ez igényeket a lehetőséghez képest mindenkor csökkenteni igyekezett.

A mezőgazdasági munkák teljes eredménnyel való elvégzése városunk életfontosságú problémája. Az őszi betakarítási, szántási és vetési munkálatok egy részének elmaradása, az igaerőnek úgyszólván tizedrészére történt lecsökkenése, a vetőmag-, [a] traktor- és [az] üzemanyaghiány olyan nehézségek voltak, melyekkel a 30 300/1945. FM sz[ám]ú rendelettel megalakított termelési bizottság és a földművesek csak nagy erőfeszítéssel tudnak megbirkózni. Mióta azonban az orosz hadsereg által a magyar kormányhoz juttatott, és azon keresztül a városunkba irányított üzemanyag egy része megérkezett, a nehézség erősen enyhültnek tekintendő, és a termésbe vetett reményeink szilárdabb alapokra helyezhetők. A szőlőtermés biztosítása céljából a földművelésügyi kormányzat kat. holdanként 2 kg rézgálicot utalt ki. A lakosság zöldvetemény részbeni biztosítására a Kis-Pandúr-szigetben és Szentistván határában összesen 270 darab, egyenkint kerekben 200–600 n[égy]szög]-öles konyhakertet osztott ki a város.

Bár a városi közigazgatástól függetlenül felállított bizottságok végzik a 600/1945. ME számú rendelet szerint [a] földbirtokreform végrehajtását, és így e kérdés nem tartozik a város hatósági ügykörébe, talán szabad mégis itt egy-két adatot megemlítenem a földosztás mai tényleges állásáról.

Baja város területén az igénybe vehető ingatlanok 5239 kat. hold és 1582 n[égyszög]öl területet képeznek.

A 483 igénylő között kiosztottak 1864 kat. hold és 235 n[égyszög]öl területű ingatlant, míg a további 208 igénylő nem tudta vállalni a várostól távol eső részeket. Az igénybe vehető terület legnagyobb része ugyanis a kalocsai érsekségnek, valamint magának a városnak [az] ingatlanaiból tevődik [össze], és így mindezek a területek a város keleti határában csaknem teljesen egy tagban, a várostól messze elnyúlóan fekszenek.

Éppen ezért a város területén felosztandó ingatlanból Felsőszentiván község lakossága 1056 kat. holdat, Borota község lakossága pedig 770 kat. holdat kapott, és így az igénybe vehető földterületből ez idő szerint felosztást nyert összesen 3690 kat. hold 235 n[égyszög]öl területű ingatlan, míg ez idő szerint is kiosztatlan 1549 kat. hold 1347 n[égyszög]öl területű ingatlan. Ez utóbbi ingatlanok között szerepel a városnak az 1. és 2. mátéházai majorhoz tartozó gazdasága is.

A városnak ezen saját kezelésében tartott gazdaságában a munkák előrehaladott állapotban vannak. Az utóbbi időben azonban az a körülmény okoz nehézséget, hogy a majorjainkat katonai állatállományával együtt az orosz hadsereg tartja birtokában.

Ha már a városi intézményeknél tartok, meg kell emlékezni pár szóval a városi kórház működéséről is. Bár főorvosaink egy része az igazgatóval együtt az orosz hadsereg bevonulása előtt eltávozott, a kórház egy pillanatig sem szűnt meg a város és a környék betegellátási igényeit a legteljesebb mértékben kielégíteni. Sok nehézség és viszontagság, összes épületeinek berendezési tárgyai egy jórészenek elvesztése után is a Szeretetház épületébe, a Róna-szanatórium épületébe, és a Nemzeti Bank épületébe szétosztva, 335 ágygal ma is teljes erővel folytatja működését, szűkös ellátási körülmények között, és nagy gyógyszer- és kötszerhiánnyal küszködve. Ebben a helyzetében is talált a kórház időt és módot arra is, hogy saját laboratóriumában tífusz elleni szérumot gyártson, és ezzel a város lakosságát a fenyegető netáni hastífusz- és fejtífuszjárvány ellen védelmezze.

Nem szüntette meg a város a szegénygondozást sem. A Szeretetház a járásbíróság egyik épületrészébe átköltözve, fennakadás nélkül, ez idő szerint is működik.

Az új feladatoknak megfelelően a város szociális ügyosztálya elődöm kezdeményezésére, és az ellenőrzésére rendelt tanácsstag segítségével múlt év december 5-én új intézményt is létesített a szociális konyha felállításával. Már december 8-tól kezdődően a társadalom minden rétegét képviselő konyhán dolgozó hölgyek nemcsak elkészítették a jó meleg ételt, hanem esőben, sárban, hóban és fagyban, sokszor a Duna jegén is átvitték azt a különböző munkahelyeken dolgozó közmunkásoknak és hadifoglyoknak. Az ételek elkészítéséhez szükséges anyagok részben a város, részben a vidék lakosságának adományaiból gyűltek össze. Az élelmezett közmunkások javarésze vidéki volt, minthogy a bajaiak tudták magukat hazulról is élelmezni. Elég csak a következő néhány kiragadott számadatot ismertetnem, hogy mindenki tisztában legyen a konyha egyedülállóknak tekinthető munkájával, és hogy mindenki őszinte elismeréssel és hálával legyen azok iránt, akik a munka megindításában, irányításában, vagy végbevitelében részt vettek.

Csak a főbb adatokat kiemelve a konyha május 1-jéig a következőket osztotta ki: 137 209 adag meleg ebédet vagy vacsorát menü szerint, volt olyan nap – február 23. – mikor 3400 meleg ebéd került kiosztásra. 6764 adag meleg reggelit /rántott levest, vagy konzervlevest/, 7377 adag hideg ételt, szalonnát vagy töltelékét 10 q 38 kg súlyban, 3709 adag, összesen 13 hl 3 l feketekávét, 46 626 adag kenyeret 77 q 47 kg súlyban /egy adag tehát jó 16 dkg/, 1521 darab főtt tojást, ebből 1216 db-ot nagypénteken, 3 hl teát, 23 kg dohányt, stb. Ruhaneműek, evőeszközök és egyebek felsorolását mellőzöm.

A város[i] közművek ezer akadállyal küzdve, igazgató és főmérnök nélkül, olyan feladatokat oldottak meg a város és az orosz katonaság érdekében, melyek egészen egyedülállóknak tekinthetők. A gázgyár megszakítás nélkül működött egészen március 19-ig, amikor elfogyott az a csekély kis karvini szén, az az orosz várossparancsnokság rendelkezésére villanygyártás céljából a postógyárhoz elszállított 36 vagon mennyiségen felül megmaradt.

Az arcvonalnak a Duna vonalától történt eltávolodása után lehetett csak hozzáfogni a posztógyári áram bekapcsolásának munkálataihoz, melyek több nehézség leküzdésével december 25-én vezettek eredményre. Két hónapi áramszünetelés után ez is nagy megelégedésre talált, de további küzdelmek, téli árvízben végzett fáradságos munkák, az elvitt oszlopok helyébe új oszlopok iránti utánjárások árán, végül április 29-én a komlói bányától kaphatta az áramot a város közönsége. Ezzel lehetővé vált, hogy az eddigi árammal el nem látott városrészek is, valamint a Bács megyei községek, és később a Dél-Pest megyei községek is áramot kaphassanak. Ez május 1-jén Bácsbokod község, május 2-án a teljes keleti Bácska, május 6-án pedig Kalocsa és Dél-Pest megye bekapcsolásával meg is történt.

Szerencsére az első hónapokban nem került sor veszélyesebb tűzoltási feladatokra, de bár a három legjobb tűzoltóautót az anyagi kiürítés során elvitték, lelkes és leleményes tűzoltóink a meglévő szereket mindenkor úgy rendbe hozták, úgy karbantartották, hogy nemcsak az orosz katonaságnak az elismerését nyerték meg a részükre végzett munkákkal, hanem biztosítékot nyújtanak arra is, hogy a város tűzvédelmét minden körülmények között a legteljesebb eredménnyel ellátják.

Ennyiben igyekeztem a városi közigazgatásnak az elmúlt hónapokban felmerült egyes problémáit, valamint az egyes városi intézmények mai helyzetét röviden ismertetni. A kép igen sivár, de a feladatok most már világosabbnak látszanak. Sok minden, amihez eddig kötöttük magunkat színtelennek, kicsinyesnek és lényegtelennek tűnik fel. Úgyszólván semmit sem lehet ott folytatni, ahol abbahagytuk, nem építhetünk eddig elért eredményekre, hanem csaknem mindent előlről kell kezdenünk, és jobban kell kezdenünk. Ha az irány rossz volt, amit eddig követtünk, elkerülhetetlen volt, hogy akár önként, akár ellenünkre visszaessünk oda, arra a csomópontra, ahol új irányt választhatunk. Hogy talán ennél mélyebbre zuhantunk, arra se keressünk kizárólag másokban bűnbakot. Ragadjuk meg ennek az egyébként súlyos helyzetnek azt az előnyét, hogy tisztábban látunk, új utat választhatunk városunk fejlesztésére és felvirágoztatására, új és biztos vezérfo-

nalat kereshetünk, de vigyázzunk, hogy valóban jól válasszunk, és ne kössük magunkat olyan fonalhoz, amelybe belekuszálódván, lekötöttségünkől ismét csak tragikus kényszeroperációval tudjunk szabad levegőhöz jutni.

Ebben a beszámolómban most először szólok a törvényhatósági bizottsághoz, és így a vázolt helyzetképen felül álláspontomról és terveimről is részletesebben kellene beszélnem. A jelen esetben azonban erre nincs mód és nincs is szükség. Bemutakozásom ugyanis egyúttal búcsú is ettől a megbízatástól, melyet három hónappal ezelőtt csak kifejezetten átmenetileg, egészen rövid időre, eddigi pályámtól csupán szabadságolva magamat, vállaltam. A polgármesteri állásra nyert megbízatásom kifejezetten a törvényhatósági bizottság megalakulásának időpontjáig szól, de ezenfelül az 1030/1945. ME sz[ám]ú rendelet értelmében is a törvényhatósági bizottság közgyűlésének összeültével a polgármesteri állás új betöltés alá esik, melynél három hónappal ezelőtt is hangoztatott álláspontomnak megfelelően, személyem számításom kívül hagyását kértem és kérem.

Az elmúlt hosszúnak tetsző rövid három hónap alatt, amennyire gyenge képességeim és közigazgatási szakképzettségem hiánya lehetővé tették, igyekeztem minden erőmet, munkaképességemet, időmet a város érdekében megbízatásom lelkiismeretes betöltésére fordítani. Hogy ez az igyekezetem eredményes volt-e, illetve, ha volt eredmény, hogy az működésemre vezethető-e vissza, azt annál kevésbé tudom megállapítani, mert az elmúlt hónapokban messzebbre tekinthető építő munkát a körülményeknél fogva alig lehet végezni, és mert a munka és eredmény közötti összefüggés ilyen rövid idő alatt a mai viszonyok között még nehezebben állapítható meg, mint más időkben. Így a jól végzett munka eredményei fölötti öröm helyett azzal a tudattal kell most e munkától való búcsúzásomkor megelégednem, hogy szerény erőmhez képest igyekeztem mindig amellet állást foglalni, amit a lehető tárgyilagos megítélés mellett a város érdekében, és egyedül a város érdekében a legelőnyösebbnek találtam.

A személyi kultusz a magyar népnek nem természete, a né-met és olasz kísérletekben is teljesen lejáratta magát, én sem vagyok ki-mondott híve a személyek kihangsúlyozásának. Beszámolómban ezért is kerültem óvatosan nevek említését. Akiket az elmúlt hó-napok áldozatos harcosaiként meg kellett volna, vagy meg kel-lene említenem, azok egyike sem önös érdekből vagy hiúságból kelt a város segítségére, azokat szerénységük miatt csak zavarba hoznám nevük felemlítésével. Most tehát, amikor visszanezék az elmúlt hónapok munkáira, most sem említek neveket, és csak névtelenül, őszinte hálával gondolok mindazokra, kik fáradozá-saimban, küzdelmeimben állandóan, vagy egyes esetekben segít-ségemre voltak. Köszönettel adózom a város egész lakosságának, mert áldozatos lélekkel viselte a háború elháríthatatlan csapásait, megértéssel fogadta azt is, hogy a hatóságok [a] legtöbb esetben nem tudnak segítségére lenni. Hálámat fejezem ki mindazoknak, akik a közmunkában, mely néha igen súlyos egyéni terhet jelen-tett, részt vettek, és akik a közmunka szervezésében közremű-ködtek, a földmívelőknek, akik minden erejük megfeszítésével dolgoznak az idej termés teljes biztosításán, az iparosoknak, ke-reskedőknek és pénzintézeteknek, akik a város gazdasági életé-nek lanyhuló érverését nagy igyekezettel és becsületes munkával töreked[tek] élénkebbé, ütemesebbé és ütemesebbé, és erőtelje-sebbé tenni. Köszönettel adózom a város és a városi intézmények tisztviselőinek, orvosainak, alkalmazottainak és munkásainak, a rendőrségnek, a szabad szakszervezeteknek, az egyes pártoknak, a Nemzeti Bizottságnak, a város főispánjának, az orosz katonai városparancsnokságnak, és a Szövetséges Ellenőrző Bizottság it-teni szervének. Ha netán értem el olykor eredményeket, azt ezek-nek állandó, vagy csak egyes esetekben nyújtott segítsége tette le-hetővé, de ha munkámnak nem is volt eredménye, jórészen ezek a támogatások adtak erőt a további munkára.

És most, miután ismertettem nagy vonásokban a városi köz-igazgatás helyzetét és nagyobb problémáit, pár vonással vázoltam a városi intézmények működésének vezetését, és mindezeneken felül, és személyemmel kapcsolatban is igénybe vettem a T. Közgyűlés szíves türelmét, miután elismerésemet és köszönetemet fejeztem

ki a segítőtársaimnak, úgy érzem még egy olyan kötelességem van, melyről nem szeretnék megfeledkezni. Ennek a belső lelki kötelességemnek teszek eleget, mikor búcsúzóul az imént megalkult új városi törvényhatóságnak, a megválasztandó új polgármesternek, és a most újonnan betöltendő állásokkal kiegészülő új városi tisztviselői karnak munkájára a jó Isten áldását kérem, fáradozásaihoz erőt, küzdelmeihez sikert kívánok szülővárosom javára, minél gyorsabb, minél teljesebb felvirágoztatására.

Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés, gépelt tisztázat. MNL BKML XXI. 501. Baja Város Törvényhatósági Bizottságának iratai 20/1. Kig. 1945. 2. kg. jkvi szám (4–13. o.); Bálintné Mikes Katalin–Szabó Sándor: Így kezdődött. Dokumentumok Bács-Kiskun megye történetéből 1944–1945. Kecskemét, é. n. 310–318. o.

2.

Baja, 1945. december 15.

Polgármesteri jelentés

Főispán Úr!

Tekintetes Törvényhatósági Bizottság!

Az 1945-ös esztendő vége felé járunk. Többször búcsúztunk már tűnő évektől, de még sohasem éreztük a lefolyt események[nek] és önmagunk vizsgálatának olyan szükségességét, mint ma. Egyetlen futó visszapillantás meggyőzhet bennünket arról, hogy az elmúlt é[v] gyökeresen átalakította a körülöttünk, és talán a bennünk élő világot is.

Mindenekelőtt emlékezzünk meg a legfontosabbról. Az 1945-ös év végre megadta az emberiségnek újból a békét. Áhítattal köszöntjük a hófehér galambot, mely a gyűlölettel véres és sáros földre ismét meghozta a friss olaját, és megérintette vele az emberiség szenvedő arcát. Milyen megenyhülés az élet és halál minden képzeletet felülmúló birkózása után átérezni, hogy az élet győzedelmeskedett, és igazsága csak annak lehet, aki az élet örök

törvényei szerint cselekszik. De más érzések is felébrednek bennünk, hiszen az anyag, erő, gép, szellem, lét és nemlét e rettenetes szembenállása, amit a háború jelentett, mégiscsak emberi volt. A küzdelem idegeinkből, húsunkból és vérünkben táplálkozott. Könny, fájdalom és szenvedés, sok milliónyi fáklya lobogott a háború végtelenre nyúlt éjszakájában, és kísérteties villogások fénye mellett vajúdott az egyetemes emberiség, hogy végre megteremtse a mindenkinek jobb, hasznosabb új világot.

Az első lépés sikerült. A tökéletesség felé nyúló szüntelen vágy milliókat hívott csatasorba, és végül is legyőzte a fenyegetést. A hatalmas győztes népek áldozata felszabadította a világot a béklyóként ránehezülő félelem alól, és ezzel megteremtette az alkotó élet legfontosabb feltételét, a szabad élet lehetőségét.

Ezzel kapcsolatban nem mulaszthatom el, hogy köszönetet ne mondjak a győztes hatalmak vezetőinek és ismeretlen népmillióinak önfeláldozó küzdelmükért. Hálával tartozunk különösen a Szovjetunió nagy közösségének, amelynek védőszárnyai alatt népünk újból erőt meríthetett a reá váró nagy feladatok megoldásához. Szörnyű elesettségünkben sokszor már a szájalomtól is csak kegyelemdőfést vártunk, most pedig az eszmélet első óráiban csodálkozva tekintünk fel megmentőinkre, s zavarunkat csak a jóság enyhíti, amelynek segítőkészsége továbbra is ott virraszt felettünk. Köszönjük a győztes hatalmaknak életünket, és köszönjük, hogy ezt az életet szebben mint valaha, szabadon élhetjük.

Méltatlan alázkodás volna azonban csak a köszönet, ha pusztán felületesen elrebesgetnénk és nem éreznénk át azokat a kötelezettségeket, egyúttal jogokat is, amelyek a győzők által nyújtott lehetőségek folytán reánk háramlanak. A szabad élet megadott feltételeit, mint szent ereklyéket kell őriznünk, és nem szabad hagynunk, hogy azok még egyszer megsemmisüljenek, mert akkor azután végleg magával rántanak bennünket is. De hogy erre a feladatra képesek legyünk, ahhoz mindenkit, kivétel nélkül meg kell ajándékoznunk a szabadság belsőbb élményével is. A lelki tartalom e legmagasabb fokához, még ha sajátságosan egyéni is, csak [az] összesség önzetlen támogatásával juthatunk el. Törekvésünk tehát ebben a vonatkozásban is szociális kell hogy

legyen, vagyis eredményes csak akkor lesz, ha a kulturális és anyagi javak eloszlása igazságosan történik meg. Az aránytalan részesedés veszélyezteteti legjobban a szabadságot, mert a szellemi és gazdasági életszínvonal nagyarányú eltolódása kiszolgáltatottságra vezet egyrészt, másfelől pedig önkényt ébreszt. Eddigi munkám és programom a jövőt illetően is lényegében az, hogy a reám bízott közület minden egyes tagjának igazságos részt juttassak a rendelkezésre álló anyagi és művelődési értékekből. Az alaposság nélküli bírálattal természetesen nem várhatok megértést, ha eddigi munkásságomat mérlegelés alá bocsátom, mert hiszen azzal, aki nem akarja, nehéz megértetni, hogy ma még nem az adakozás, hanem a gyűjtés korát éljük. Mégis nyomatékosan rá kell mutatnom arra, hogy ebben az országban az értékek megsemmisülésének és szétszóródásának olyan tényével állunk szemben, amely arányaiban majdnem páratlan a világon. Egyetlen tartós előrehaladást sem érhetünk el semmi vonatkozásban, míg azok pótlása és összegyűjtése meg nem történik. Ez a munka most folyik. Jelentésem részleteiből körvonalai már kibontakoznak. Megszokott dolgok jelennek meg ismét a város javaiként, és ez talán azt a látszatot kelti, hogy új alkotásokra nincsen képességünk, pedig már e megszokott dolgok is valójában a semmi helyett állnak valamennyiünk rendelkezés[ére], és előteremtésük hihetetlen szívós munkát követel meg a mai körülmények között. Senki sem kételkedhet abban, hogy városomat végtelenül szeretem. Sorsa és életem, egy és ugyanaz. Most, hogy a sors kegye megengedte, hogy többet dolgozhatok érte, boldog vagyok, bármilyen súlyos megterhelést jelentsen is ez számomra. Lenyűgöző érzés fog el, ha arra gondolok, hogy a város a nagy világégből szinte csodálatos módon aránylag épségben került ki. Ez a felbecsülhetetlen ajándék különleges kötelezettséget ró valamennyiünkre. Fokozottabb részt kell vállalnunk a nemzeti újjáépítésből, egyúttal a magyar városok élvonalába kell küzdenünk magunkat. Tudom, hogy ebben a munkában mindenben számíthatok a város polgárságának támogatására, hiszen ez a polgárság a legsúlyosabb órában is bizonyította hűségét és ragaszkodását, és vállalta [a] várost ért minden megpróbáltatást. Az otthonnak és a szeretetnek ez az együttélése

adta meg a városnak sajátos varázsát és vonzóerejét, amely a mi legszentebb és legbüszkébb hagyományunk. A tér, ahol most vagyunk, végtelenbe tárt karjaival, a város belső sajátosságának örök szimbóluma. Mégis, ha most homlokáról letekintünk az előtte nyíló távlatba, keserűség is fog el bennünket. Romokban hever a Duna-híd, s ijesztő messzeségbe került mindaz, ami életünkkel már egészen szoros kapcsolatban állott. Túl az érzelgősségen, létünk alapvető kérdéséről van szó. Gazdasági helyzetünket a híd hiánya a legsúlyosabb válsággal fenyegeti. Éppen ezért bele kell vinnünk az országos köztudatba a híd felépítésének fontosságát. Az egész magyar Duna-szakaszon nincs Budapestet kivéve még egy olyan fontos pont, ahol gazdasági erővonalak annyira összpontosultak volna, mint a bajai Duna-híd körül. A nagy vasúti csomópontokkal, Dombóvárral, Szekszárddal, Békéscsabával majdnem egy síkban fekszik, fontos közutak futnak itt össze, jelentősége tehát egész Dél-Magyarország gazdasági életét érinti és döntően befolyásolja. Éppen ezért nyugodtan állíthatjuk, hogy a híd újjáépítése, az egész nemzet újjáépítésének egyik legfontosabb feladata.

Ezek voltak azok az általánosságok, amelyek fontosságuknál fogva jelentésem elejére kíváncsítottak. A következőkben részletesen fogom ismertetni a városi igazgatás működését a felszabadulás pillanatától napjainkig. Természetesen csak részben képviselem ezt az időszakot, és mindenképpen kedves kötelességemnek tartom, hogy elismeréssel szóljak két hivatali elődömnek dr. Takács Endre és dr. Surányi István volt polgármester uraknak a rendkívül válságos időkben teljesített munkájáról. Azt hiszem a törvényhatósági bizottság teljes egyetértésével találkozom, amikor indítványozom, hogy önzetlen és áldozatos szolgálatukért köszönetünket nyilvánítsuk.

Áttérve a részletekre, egy-két történelmi jelentőségű eseményről kell elsősorban megemlékezni. A Vörös Hadsereg felszabadító csapatai 1944. évi október hó 20-án a Bácsbokodi út irányából a kora esti órákban érték el a várost, és még az október 21-ére virradó éjszakán hatalmukba is kerítették. A bevonult osztagok parancsnoka meghagyva a magyar polgári közigazgatást,

felhívást intézett a polgári lakossághoz a normális élet helyreállítása, és a rend fenntartása érdekében. Maga a városi közigazgatás csak a hadműveleti napon szünetelt, és másnap, október 22-én már újból folytatta működését. E közigazgatás azonban minden tekintetben súlyos nehézségekkel küszködött. A város maga közvetlenül a tűzvonalba került, és a veszélyeztetett helyzete csak több mint egy hónap múltán, november 26-án szűnt meg, mikor is a helyi szovjet erők átkelve a Dunán a harci cselekmények színhelyét messze nyugatra tolták előre.

A város lakosságának helyes demokratikus és önkormányzati érzeke a legnehezebb időkben is, ha szűk keretek között, mégis megnyilvánult már. Az ellenőrzés nélkül maradt közigazgatás támogatására még 1944. november 11-én népi kezdeményezésből megalakult a városi tanács, az önkormányzati testületi szervek ideiglenes pótlására. November 26-án megkezdte működését a Kommunista Párt, majd ugyancsak még az esztendő vége felé alakult meg a Polgári Demokrata Párt, és rövidesen megalakult a Szociáldemokrata Párt, a Független Kisgazdapárt, és a Nemzeti Parasztpárt szervezkedése is. Körülbelül egyidőben kezdődik a felszabadított munkásság szakszervezeti tömörülése is, úgy, hogy 1945. január 27-én a Nemzeti Bizottság működésének kezdetén a politikai és társadalmi szervezkedés már országos viszonylatban is számottevő színvonalat ér el.

A Debrecenben megalakult Ideiglenes Nemzeti Kormányval ez év január elején találtuk meg a kapcsolatot, majd körülbelül egy hónap múlva, február 5-én a kormány már főispánnal képviselteti magát önkormányzatunknál. Még a szervezéssel kapcsolatban kell megemlítenem, hogy ideiglenes karhatalmi szervek[ből] 1945. január 16-án megalakult az államrendőrség, és így a biztonsági szolgálat is aránylag igen gyorsan rendezett formát ért el.

E futtában felsorolt események mögött valójában mélyreható társadalmi átalakulás húzódik meg. Évszázados szívós elnyomtatás után végre hathatós lett a dolgozók akarata, és felsorakozásuk minden hazugsággal szemben bebizonyította, hogy törekvésük tiszta és nemes szándékú. Nem kétséges, hogy ez a nagyarányú társadalmi változás forradalmi jellegű volt, hisz a nép természete-

tes érzéke, ösztöne és önereje adott hozzá lendületet, de bármily magasra csapott is a múltat perzselő láng, vér városunkban nem folyt, és ez ennek a forradalomnak örök becsülete.

A városi közigazgatás nehéz külső és belső feltételek mellett aránylag gyorsan realizálódott, és ma már ismét feladatának egész teljességével állandó érintkezésben van a város közönségével. Nagy teljesítmény, ha meggondoljuk, hogy a folytonosan változó hatásokkal szemben igen súlyos pénzügyi helyzet mellett kellett mozgóképességét fenntartanunk.

A városi pénztár erősen várta a történelmi fordulatot, majd csak [a] lassan meginduló, és mérsékelt eredményt felmutató adózás korántsem bizonyult elegendőnek, a mind szélesebb mértékben fellépő szükségletek fedezésére. Komoly segítséget jelentettek a szociális és közbiztonsági alapba befolyt 350 000 pengőt – akkoriban tekintélyes összeget – kitevő önkéntes adományok, valamint a város lakosságának kölcsöntámogatása. A közönség e megértő támogatása méltán megérdemli, hogy azért most is őszinte, meleg köszönetünket nyilvánítsuk.

Nagyjából ilyen maradt a pénzügyi helyzet mindaddig, míg az új törvényhatósági bizottság, és az általam választott tisztikar működésbe nem lépett. E fordulattal egyúttal komolyabb pénzügyi alapokról kellett gondoskodnunk. Átmeneti megoldást jelentett a már az új törvényhatósági bizottság által megszavazott 1 000 000 pengős hitelkeret, melynek igénybevétele azonban csak 570 000 P erejéig történt meg, mert a lehetőséghez képest kíméltük a közönség teherviselő képességét. Hamarosan nyilvánvalóvá vált, hogy pénzügyi helyzetünk rendezése végett a kormányhatóság támogatását kell kérnünk. E végből június közepén indult el első útjára a pénzügyi tanácsnok. Ezt szabályos időközökben újabb, és budapesti tárgyalások követték, és ezek mindig a legteljesebb anyagi sikerrel végződtek.

A juttatott államsegélyek és kamatmentes kölcsönök részletes felsorolásával most nem foglalkozom, két esetről azonban mégis meg kell emlékezni. Az első a július 6-án bevételezett 280 000 P, amelynek kieszközlését kimagasló pénzügyi teljesítménynek kell megjelölnöm, hiszen itt a város 280 000 pengős

befagyasztott bankbetétjének állami átvállalása útján jutottunk az akkor igen jelentős összeghez. Ez a pénzügyi művelet azóta is példa nélkül áll az országban. A másik eset a legutóbb leszállított állami segélyösszeg. A város háztartási deficitjének fedezésére 45 000 000 pengőt kapott a pénzügyi tanácsnok ugyanilyen összegű előterjesztésére, ami azért nem lebecsülendő, mert a többi városok és vármegyék kimutatott szükségleteinek csupán kis hányadát kapták [meg] segélyként a pénzügyi kormányzattól. De említésre méltó ez az eset azért is, mert a kormány magáévé tette előterjesztésünket a Városi Közművek azonnali megsegítése ügyében, és e címen 17 000 000 pengőt bocsátott rendelkezésünkre. E nagyobb mérvű segélyösszegek kiutalását részben elősegítette a Népszava cikksorozata is, „*Baja-Bácska élni akar*” címen, amelyben felhívta a figyelmet városunkra, és ezáltal is alapot teremtett a kormány jóindulatának megnyeréséhez.

Reméljük a kormány hathatós segítségét a jövőben is élvezni fogjuk, mert amíg a mai állapotnak megfelelő adóintézkedések foganatba nem mennek, közigazgatásunk a maga erejéből nem tartható fenn. Alapos a reményünk, hogy a koalíciós kormány hatalmi helyzetének megerősödésével már a közeljövő jelentős javulást hoz.

Ez idő szerint az általános keresetiadó-előlegek folytán beháruló jelentősebb összegekből várhatunk némi anyagi fellendülést. Dicsérettel megemlítem a javadalmi hivatal derekas munkáját és bevételét, amely mint tisztán városi bevétel szinte egyedül szolgál a városi közigazgatás fenntartásának anyagi alapjául.

Végső összegezésben csupán három számadatot említek: A pénzügyi tanácsnok a számvevőség főnökével ez ideig 87 300 000 P államsegélyt, illetve kamatmentes kölcsön[t] hozott Budapestről, a kereskedelem- és közlekedésügyi kormány 400 000 P[-öt] juttatott a közúti alap költségvetési hiányainak fedezésére, 460 000 pengőt pedig vámkártalanítás címén kaptunk, amely összegnek 2/3 része illeti [meg] a város háztartását.

A város gazdasági helyzete a jelentésem által érintett időszakban ugyancsak erősen megrendült. A földreform folytán nemcsak jelentős vagyontömeg veszett el, de jövedelem szempontjából is

súlyos károsodás érte a várost, mert a bevételek több mint 50%-a a város földjeiből adódott. A földreform csak 100 kat. holdat hagyott meg a város részére, mely önmagában a szeszgyár ellátásához is kevés, mégis a szeszgyár tervezett üzembe helyezésétől egy-két év múlva elég szép jövedelemre számíthatunk. Állatállományban lévő vagyonunk majdnem teljesen megsemmisült. Több mint százfőnyi marhaállományunk, valamint 155 db juhunk mindenestől elveszett, és 44 db lovunkból is csak 2 maradt meg. A letelt év során sok zavart jelentett a város fogathiánya, de ma már az orosz városparancsnokságtól kapott 8 darab ló segítségével a mentés mindennapos munkáját, a napközi otthonok felállítását, és mátéházi földünk megmunkálását zavartalanul biztosítani tudjuk. Jelentős kár ért még bennünket 30 vagon búza-, zab-, borsó- és kukorica-készletünk elvesztésével is. A mátéházi szeszgyárban csak egészen jelentéktelen károk keletkeztek, úgyhogy az most már néhány heti munka, és csekély alkatrész hozzáadásával rövidesen üzembe helyezhető, illetve termelőképes lesz, feltéve természetesen, ha egyéb feltételek is rendelkez[ésünk]re fognak állni.

Az állattenyésztési alap tulajdonát képező tenyészbikák és kanok megmaradtak, de kiselejtezésre szorulnak. Komoly remény van rá, hogy egy hónapon belül új apaállatokat tudunk kedvezményesen beszerezni.

A városi kertészetben a régi idők jelentős virágkertészete helyett inkább a konyhakertészet volt számottevő. Kertészetünk hajtotta végre a városi utcákon a fakitermelést, lehetőség szerint új csemetékkel pótolva a régi fákat.

A szénhiány pótlására a városi erdők mintegy 1/3-át kitermelték. Ebből elsősorban a városi faellátást biztosítottuk, de ezenfelül a kitermelt fát a pékek, malmok, valamint a lakosság ellátására is fordítottuk.

Gazdasági vonalon munkánk a termelés irányítása, a közellátás és [a] katonai alakulatok fogatszükségletének biztosítása volt. E feladatok ellátására a kormányrendeletekhez híven életre hívtuk és irányítottuk a Termelési Bizottság munkáját, többször felállítottuk és megújítottuk az ellenőrző lószemlét. Jelenleg a tavaszi tapasztalatok alapján a novemberi lóvizsga adataira támaszkodva

kartotérendszerben nyilvántartást vezetünk a lótulajdonosokról, és külön a földtulajdonosokról, a fogatos közmunka, de legfőképpen a mezőgazdasági termelés érdekében. A tél folyamán meg kell szerveznünk, lehetőleg önkéntes megegyezés, de szükség esetén akár kirendelés alapján is, az összes szántóterületek megművelését, hogy kora tavasztól céltudatos termelőmunka folyhasson az egész határban.

Általános első és másodfokú közigazgatásunk több mint 14 000 darabot iktatott és intézett is el javarészt. Mint érdekeséget említem [meg], hogy a jelentésem által átfogott időben 149 iparjogosítványt adtunk ki, amely az érvényben lévő 1761 iparjogosítvány arányában igen magas számnak mondható. Az iparjogosítványok közül 1140 iparra, míg 621 a kereskedelemre esik. Aránylag igen nagy a kereskedelem gyakorlására jogosító iparigazolványt kérők száma. A kereskedelemben uralkodó nagy számok csábítólag hatnak. A látszatkonjunktúra és a hirtelen gazdagodás elképzelése sok embert von el a termelőmunkától. A törvényes és törvénytelen áruközvetítés elburjánzása valójában csak pillanatnyi siker lehet, és éppen ezért helyeselnünk kell a kormányhatóság álláspontját, amellyel e káros törekvések útját elzárni igyekszik. A kereskedelemmel szemben az ipari pályák iránti érdeklődés csökkenését kell látnunk abban is, hogy a szakba vágó gyakorlatot folytató ipari alkalmazottak száma állandó esést mutat.

Érdekesen tükröződik vissza a földbirtokreform a közigazgatás menetében. Az azelőtti tömeges jelentkezéssel szemben az idén 5 mezőgazdasági munkakönyvet állítottunk ki, és gazdasági cselédkönyvet is mindössze öten váltottak.

A gyáripar hanyatlását jelenti, hogy ez évben eddig csak 97 gyári munkakönyvet adtunk ki az előző évi 400-as átlagokkal szemben.

Anyakönyvi hivatalunk a folyó évben eddig 466 születést, 808 halálozást és 204 házasságkötést jegyzett be. Bár a halálozások között sok a vidéki, mégis aggasztó a halálozási arányszám nagymértékű emelkedése a születések erős csökkenésével szem-

ben. A házasságkötések száma a múlt évihez viszonyítva emelkedést mutat, és ez a körülmény reményt nyújt arra, hogy a következő években a születések száma emelkedni fog.

A bajai fogolytáborban meghalt katonák és polgári foglyok közül 420 név ismeretes. E szám azonban nem végleges. Az anyakönyvi hivatalhoz igen sok megkeresés érkezik, elhalt foglyok halotti anyakönyvi kivonatának kiadása végett. Sajnos, a kérelmeknek nem tehetünk eleget, mert a katonai személyek halotti anyakönyvezését csak a honvédelmi miniszter rendelheti el. Kívánatos lenne, ha a kormányzat meggyorsítaná az eljárást, mert a halál ténye igen sok magánjogi következményt von maga után. A jogviszonyok rendezése pedig a hozzátartozók fontos érdeke.

Szociális igazgatásunk ügyköre igen kiterjedt volt.

A város területén jelenleg 271 pénzellátásban lévő hadirokkantat, 267 hadiözvegycet, 71 hadiárvt, és 7 hadigondozott családtagot tartunk nyilván, akik [a] járadékokat folyamatosan kapják az együttesen kezelt közadóbevételekből, illetve az állami ellátmányból. A járadékok folyósításában csak az okoz késedelmet, hogy a kormányzat a járadékok összegének emelését visszaható erővel állapíthatja meg, ez a számfejtésnél kétszeres munkát, ezáltal késedelmet okoz.

Hadisegélyt még 524 hadbavonult után folyósítunk. A hazatérő katonák száma napról napra növekszik. Így remény van arra, hogy pár hónapon belül a hadisegélyek folyósítását beszüntethetjük, illetve a haza nem tértek hozzátartozóit ideiglenes hadigondozottakká nyilvánítjuk.

A hadigondozó bizottság folyó évi július hó 15-én alakult újjá elnökletem alatt. Tagjai a hadigondozási előadón kívül egy régi és egy új háborús hadirokkant, egy orvos szakértő, s a legújabb rendelkezések szerint a törvényhatósági szociális előadó. A bizottság a szükséghez mérten ülészik, és határoz a hatáskörébe eső ügyekben. Az előadó gondos munkásságának eredménye, hogy az ütem folyton gyorsul, és ma már alig van kérelmező, aki jogos járadéka élvezetében ne állna.

Jelenleg a háborús személyi veszteségek összeírását végezzük, amelynek alapján az eddig be nem jelentett igényeket is tárgyalás alá vehetjük.

A népjóléti bizottság megindította a hadifogságból még haza nem tért katonai és polgári személyek összeírását is. Az összeírás orosz és magyar nyelven történik. A kérdőíveket a Külügyminisztérium juttatja el azokhoz a szovjet hatóságokhoz, akik a hadifoglyok hazabocsátását intézik.

A városi szeretetház múlt év decemberében saját helyiségeiből kiköltözni kényszerült, mert azokra a közkórháznak szüksége volt. Ideiglenesen a pénzügyőri laktanyában helyezkedett el, majd onnan február folyamán a járásbíróház épületébe költözködött. A szűkebb férőhely következtében a gondozottak felét részben hozzátartozóikhoz vittük, részben külső gondozásban helyeztük el. A szegénygondozó nővérek távollétében Molnár Ferenc és Tuzson János urak látták el [a gondozásukat], akiknek odaadó emberbaráti munkájukért ezúton is köszönetemet fejezem ki.

Jelenleg a szeretetház szomszédságában lévő házakban gondozzuk azokat a tagokat, akiknek [a] részére helyet tudunk biztosítani. Reméljük, hogy a tavaszi hónapokban a szeretetház eredeti helyiségeibe költözhet, és akkor a gondozásba vehető egyének száma megkétszereződik.

Bár a közsegélyezésről szóló rendelet letért az illetőségi alapon való szegénygondozásról, mégis fokozatosan megvalósítjuk, hogy a szeretetházban elsősorban bajai, hozzátartozói nélkül [maradt] elaggottakat vegyünk gondozásba. A népjóléti ügyosztály közsegély-szabályrendeletet készít elő, amellyel a szegénygondozást gyökeresen rendezzük.

Külön kell megemlékezni a szociális konyháról, amely a város történetében önálló fejezetet érdemel. Mindnyájunk előtt ismeretes az az áldozatkész, fáradságot nem ismerő munka, amely ott a múlt év december 8[-a] óta folyik. A város társadalmának minden rétege kivette részét a munkából, amelynek célja volt, hogy a hadifogságba esett, részben a városban dolgozó, részben pedig az itt átutazó véreinket meleg étellel lássa el. Esőben, hóviharban, a Duna jégén keresztül gyenge női kezek vitték az erőt adó ételt

fogoly katonáinknak. Ez a melegen érző női szív tette a nevüket szerte az országban ismertté. Elmondhatjuk, hogy ma már az egri nők neve mellett a bajai nők neve is fogalommá vált. A több száz-ezer adag reggeli, ebéd, vacsora, mind Baja város társadalmának áldozatkészségét bizonyítja, és alig található szó, amely ez önzetlen ténykedést kellő nagyságában méltatná. Pár számszerű adat talán mindennél többet mond. Hadifoglyok, menekültek, robotmunkások, házimunkások, utalványosok, valamint a honvédség részére kiadtunk összesen 255 550 ebéd[et], vacsorát, illetve reggelit. Kiosztottunk 3425 liter feketekávét, 2688 liter teát, 639 kg gyümölcsöt, 1090,17 kg szalonnát, 12 785,50 kg kenyeret, 15 456 db pogácsát, 1530 db tojást és 500 db süteményt. A női önkéntes munkanapok száma 6071 volt, amelyből 5856 a konyhára, 215 a vasúti kiosztásra esik. Itt jelentem be, hogy szociális konyhánk látja el a jövő hét első napjától kezdve a népétkeztetést is. Ennek a megszervezése folyamatban van. Az élelem rendelkezésünkre áll. Önköltségi áron, vagy méltánylást érdemlő esetekben kedvezményesen, esetleg teljesen ingyenesen is mindenkit naponta egyszer egy tál meleg ételhez és kenyérhez juttatunk, aki azt nélkülözi. Remélem, ha esetleg szükség esetén a város közönségéhez fordulok támogatásért, mindenki mellettem lesz, hogy a nélkülözőkön segíthessek. A szociális konyha belső ügyintézését említve, különös elismeréssel emlékezem meg Kender István úr munkájáról, aki valóban önzetlen lelkesedéssel támogatta ügyosztályomat e feladat ellátásában.

A négy napközi otthont és napközi otthonos óvodát, a népjóléti miniszter támogatásával tartjuk fenn. Átmenetileg a szentistváni gyermekotthont a Demokratikus Női Szövetség vezette, de október elsején ez az otthon is bekapcsolódott a központi irányításba. A közvetlen felügyeletet egészségügyi vonatkozásban a tiszti főorvos, igazgatásban a népjóléti előadó látja el. Az egyes otthonokban a gyermekekre való felügyeletet, a velük való foglalkozást és nevelést a felügyelőnők, illetve óvónők végzik. A négy otthonban átlagosan 180 gyermek részesül naponta négyeszeri étkezésben, felügyeletben és nevelésben.

A kiscsávolyi otthon mellett bölcsőde is működik, ennek látogatottsága még gyenge, de a gondozásba adott gyermekek száma növekedőben van. Az otthonok ellátását központi konyha végzi, amelynek az élén élelmezési technikus áll.

A népjóléti ügyosztály látja el a menekültek, kiutasítottak és deportáltak szociális gondozását is. Ezeknek egy része a telepítési osztály és a Vármegyei Földbirtokrendező Tanács útján elhelyezést nyert már a környező falvakban, szociális ügyosztályunktól pedig egyszeri rendkívüli segílyt kaptak. A jelentkezett személyek kárfelvétele megtörtént. A nyilvántartott személyek száma 1151. Jelenleg ruhaakció van előkészülőben. Október 9-én a népjóléti miniszter úr kiküldöttje ellenőrizte a menekültek és kiutasítottak ügyeinek intézését, és jegyzőkönyvben fejezte ki elismerését az ügyosztály vezetőjének.

A kormányzat a 6300/1945. ME számú rendeletével életre hívta a Törvényhatósági Szociálpolitikai Tanácsot, amelyben helyet foglal a szakszervezet, a Nemzeti Segély, a Földbirtokrendező Tanács egy-egy kiküldöttje, a törvényhatósági bizottság két tagja, hivatalból a polgármester, a tiszti főorvos, és a népjóléti ügyek törvényhatósági előadója. Elnöke a szociális felügyelő: dr. Bucs-Szabó László, aki szolgálati helyét e hó 11-én már el is foglalta.

Közellátási ügykörünk a szabad kereskedelem feléledésével lényegesen csökkent, és nagyrészt már csak a liszt, kenyér és tej elosztására szorítkozik. Felesleges tehát említenem, hogy minden igyekezetünk ellenére nem vagyunk képesek a felmerült szükségleteket mindenben kielégíteni. Helyi gabonakészleteink úgyszólván teljesen kifogytak, a pótlás csak vidékről történhetik meg, az azonban fuvarhiány miatt nehezen, és sok utánjárással valósítható meg. Emellett a vidéki malmok a kiutalt lisztmennyiséget csak azonnali készpénzfizetés mellett hajlandók átadni, kellő pénz-mennyiség viszont nem áll rendelkezésünkre. A jelenlegi állapot szerint finomlisztből havonta csak kétheti mennyiséget adhatunk ki. A város kielégítő kenyérellátásához a jelenleg üzemben lévő 31 pékműhelynek naponta 100 kg lisztet kellene felsütnie, míg a valóságban a már említett fuvar- és pénzhiány miatt, annak mintegy 60–70%-ával kell megelégednünk.

A tejellátás is gyengén megy. A nyár folyamán még naponta körülbelül 1200 liter tejet szállítottak be a gazdálkodók, most az napi 300–400 literre csökkent, míg nyáron 12 éves korig kaphatnak a gyermekek napi fél liter tejet, most már csak 6 évig tudjuk a gyermekeket ellátni.

A legsúlyosabb a helyzet a zsírellátás terén. Zsírkészletünk nincs, tekintettel arra, hogy a hatósági vágások még a múlt tél folyamán megszűntek. Ennek ellenére is nagy erőfeszítések után sikerült a múlt hó folyamán az ellátatlanok részére fejenként 5 dkg, a nagy családok részére pedig 10 dkg egyszeri ellátmányt nyújtanunk.

A katasztrofális sóhiányon is sikerült két ízben fejenként 15 dkg só kiosztásával valamit enyhítenünk.

Természetesen a jövőben is mindent elkövetünk, hogy lakosságunk nehéz élelmezési helyzetén segítsünk, bár a valamennyiünk által ismert, és országosan is általánosan jelentkező készlet-hiányok miatt, csak igen szerény eredményekre lehet reményünk. Hiszem azonban, hogy a kölcsönös egymásrautaltság elismerése megnyitja a szíveket, és a javakat egymás közt megosztva, népünk átsegíti önmagát a legválságosabb élelmezési esztendőn.

A város közegészségügyi helyzete a háborús viszonyok miatt az előző évekkel szemben rosszabbodást mutat. A halálozásokról már volt szó, most még kitérek a halálokok eltolódására is. Az 1944. október 20-tól 1945. december 1-jéig elhaltak közül 205 egyén szív- és érbetegségben halt meg. Ez a feltűnően magas szám részben az elmúlt időszak rendkívüli viszonyaival, részben pedig azzal magyarázható, hogy városunkban az idősebb korcsoportok aránylag nagyobb mértékben vannak képviselve. Igen jelentékeny volt még a gümőkórban meghaltak száma, elérte az összhalálozások 7%-át. Heveny fertőző betegségek folytán 13 haláleset fordult elő. Külerőszaki halált szenvedett 40 egyén, baleset folytán elhalt 25 egyén, öngyilkosság útján pedig 9 ember vesztette életét. A csecsemőhalálozási arány 9%, vagyis normálisnak mondható.

A fertőző betegségek közül a diphteria 59, a hasi hagymáz 44, a szamárhurut 36, és a malária 226 esetben fordult elő a már említett időszakban. Az összes bejelentett fertőző megbetegedések

száma 462 volt. Ezek közül 59 typhusos és 139 egyéb fertőző beteg részesült kórházi elkülönítésben, és ápolásban. Diphtheria ellen 994, himlő ellen 323 gyermek, hastyphus ellen pedig 8005 személyt részesítettek védőoltásban. A fertőző betegségek elleni küzdelemben nagyon nélkülözzük Mobil fertőtlenítógépünket, amely a háborús események következtében elveszett. Fertőtlenítőintézetünk felszerelése sem történhetett még meg, s így abban fürdetési és fertőtlenítési lehetőség nincsen. E hiányok pótlását sürgős feladatként tartjuk nyilván, hogy adódó alkalommal e fontos közegészségügyi kívánalmaknak meg tudjunk felelni.

A köztisztasági állapotok még általában korántsem mondhatók kielégítőnek. A hatósági orvosok 2068 esetben végeztek köztisztasági helyszíni szemlét, és több szabálytalanságot észleltek, ugyanez a helyzet az üzletekben és üzemekben is. A mindnyájunkat érintő járványveszély miatt a lakosságot több gondosságra kell inteni.

Egészségügyi intézményeink közül közkórházunk súlyos elhelyezési nehézségekkel küzdött. Jelenleg a felszerelt ágyak száma 300, ezek közül a csecsemők részére 15, [a] fertőző beteg[ek] részére pedig 12 ágy van fenntartva. A kórház átlagos napi létszáma 300 [fő] volt. Múlt év október 20-tól 6001 személy részesült ápolásban, 112 172 ápolási nappal.

A Tüdőbeteg-gondozó Intézetben 974 új, és 1538 régi betegnél végeztek vizsgálatot. A légmellkezelések száma 1434, a röntgenvizsgálatok száma pedig 2357 volt.

A Nemibeteg-gondozó Intézetben 5355 egyén jelentkezett kezelésre, akik közül 3172 egyén vérbajos[nak], 760 pedig egyéb fertőző nemi betegnek bizonyult. A végzett vérvizsgálatok száma 994 volt.

Az Országos Közegészségügyi Intézet bajai állomására összesen 6761 különféle anyagot küldtek be vizsgálatra, ebből 917 torokváladék-, 657 széklet-, 275 vizelet-, 4462 vér-, 225 köpet- és 14 víz[vizsgálat] volt.

Házasságkötés előtti kötelező orvosi vizsgálatra 295 férfi és 283 nő jelentkezett. A bizonyítvány kiadását egy esetben fel kellett függeszteni, míg két személyt elutasításban részesítettek.

Az iskolafogászat nem működhetett, mert berendezése elvesztett.

A mentőszolgálat 934 esetben szállt ki a helyszínre, és ezzel kapcsolatban 4670 km utat tett meg. A kivonulást 197 baleset és 495 betegszállítás tette szükségessé.

A Zöldkeresztes Egészségvédelmi Intézet 4 védőnővel és egy tanácsadóval működött, és összesen 6088 személyt részesített orvosi tanácsadásban. A védőnők 7207 esetben végeztek családlátogatást, és eközben 9193 szaklátogatást teljesítettek. A szolgálat 1514 iskolás gyermek szűrővizsgálatát végezte el.

A közegészségüggyel kapcsolatban említem még [meg], hogy dr. Karossa-Pfeiffer József tiszti főorvos urat a kormányzat közegészségügyi főfelügyelővé nevezte ki, míg Baja város és Bács-Bodrog vármegye tiszti főorvosi teendőinek ellátásával dr. Barka Imre tiszti főorvos urat bízta meg.

Határozat

A polgármesteri jelentést a törvényhatósági bizottság tudomásul vette.

Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés, gépelt tisztázat. MNL BKML XXI. 501. Baja Város Törvényhatósági Bizottságának iratai 20/3. Kig. 1945. 107. kgy. jkvi szám (106–116. o.)

3.

Baja, 1946. január 28.

Polgármesteri jelentés

Főispán Úr!

Mélyen Tisztelt Törvényhatósági Bizottság!

A legutolsó közgyűlés óta eltelt időszaknak kétségtelenül számunkra legfontosabb eseménye a magyar békeszerződés megkötése tárgyában történt nemzetközi megállapodás volt. Úgy érzem, meg kell erről emlékezni, mert olyan kérdésről van szó, amely közeli és távoli jövőnket egyaránt döntő módon befolyásolja.

Tisztában kell lennünk azzal, hogy az elkövetkező béketárgyalásokon államunk nem szervező tény[ező], hanem csak mint az európai kultúra egyik szervező rendszere jelenhet meg. Hisszük, hogy azok, akik a világ hatalmi erőit ma kezükben tartják, mélységesen átérzik elhatározásaik jelentőségét. Bizonyos az, hogy új korszak kezdődik, amelyben megváltozik a népek egymás mellett élésének, és így szükségképpen az államok vezetésének is eddigi értelme és formája. Az emberiség gazdasági és kulturális feltételei, a rádióhullámokon és repülőgépen keresztül felemelkedtek a földről. A háború még egy utolsó kísérlet volt, hogy ennek a ténynek társadalmi és személyi visszahatását elhárítsa. A fejlődés határozottsága azonban lerázta magától e próbálkozásokat, a ma és a jövő, tehát földről immár felemelkedett ember szélesebb igényeinek érvényesítése jegyében íródik. Látszólag e kérdés messze vitt bennünket a béketárgyalások jelentőségének méltatásától, noha éppen a mi magatartásunkhoz nyújt helyes útmutatást. Mert minél inkább átéljük magunkban ez új életszemléletet, annál több lehetőséget remélhetünk a békeszerződéstől. Mint már említettem, mi ott csak mint az európai kultúra egyik szervező tényezője jelenhetünk meg, tarsolyunkban sem lesz más, mint népünk szenvedéseken át megtisztult lelkiisége. Ma még sok tekintetben a csiszolás folyamatánál tartunk, de a már itt-ott megvillanó parányi szikrák jelzik, hogy a salak mögött drágakő izzik. Nagy ígéret, hogy népünk fogékony lelke hamar megérti az áthangolás szükségességét. Talán csak az a hiba, hogy a messze kiható eseményekkel szemben sokan jelentéktelennek érzik létüket. A demokratikus élet kibontakozása előbb-utóbb utat fog törni e csüggedtek felfogás[ában], és öntudatosná, megbízhatóvá teszi a legkisebb ember cselekedetét is. Az idő sürgősségre int. A békeszerződés előestéjén minden emberre szükségünk van, hogy felsorakozó szabad tekintetünkkel megnyerjük a népek bizalmát. Ettől a bizalomtól jogosan remélhetjük, hogy nem foszt meg bennünket cselekvőképességünkötől, sőt megengedi számunkra azt, hogy az emberiség nagy családjának hasznos és megelégedett tagjaivá válhassunk.

Országunk demokratikus fejlődése az elmúlt napokban nagy jelentőségű lépéssel haladt előre. Mint köztudomású, kormányunk benyújtotta a nemzetgyűléshez Magyarország köztársasági államformájáról szóló törvényjavaslatát. Azt hiszem, a törvényhatósági bizottság minden egyes tagjának felfogását juttattam kifejezésre, amikor Tildy Zoltán miniszterelnök úrhoz a következő szövegű táviratot intéztem: *„Örömmel sietek Baja város törvényhatósági bizottságának hódoló üdvözlétét tolmácsolni Miniszterelnök Úr előtt, abból az alkalomból, hogy Magyarország köztársasági államformájáról szóló törvényjavaslatot előterjeszteni méltóztatott. Hitünk szerint közjogi épületünknek ez a belső átképzése ugyan csak messze nyúló történelmi hagyományokon épül fel, mégpedig olyanokon, amelyek évszázadokon át idegen érdekű elnyomás alatt szunnyadtak, és csak ritkán kerültek a magyarság igazi lelkezeteként napvilágra. Kívánjuk őszinte szívből, hogy az új államforma külsőleg megbecsülést, befelé pedig boldogságot hozzon nemzetünknek.”*

Kérem a Törvényhatósági Bizottságot, hogy elhatározásomat egyhangú helyesléssel magáévá tenni szíveskedjék.

Az országos jellegű kérdések közül ezúttal még a pénzügyi helyzetről is pár szóval meg kell emlékezni. Mert itt olyan valamiről van szó, amelyben számtalan elem is kapcsolódik, és egyáltalán nem közömbös, hogy ezek milyen természetűek. Közismert tény, hogy a háború nagy anyagelhasználásával szemben a termelés lépést nem tarthat, annál kevésbé, mert hiszen a hadműveletek a munkaerők nagy tömegét is vagy teljesen kivonják a gazdasági életből, vagy pedig egyoldalú célokra használják fel. Az így szükségszerűen fellépő áruhiány már a háború folyamán dráguláshoz vezet. A háború befejeztével pedig a gazdasági kapcsolatok nagymértékű meglazulása további pénzromlást idéz elő. Ehhez járul még az is, hogy az átmenet-gazdálkodást nálunk még több ismert körülmény befolyásolja, így a közlekedési nehézségek, jótételei terhek, stb. Mindezek ismeretében állíthatjuk, hogy a mostani pénzügyi válságért kormányzatunkat felelősség nem terheli, sőt minden elismerésünket megérdemlik azok az erőfeszítések, amelyek az infláció megállítását célozzák. Itt az első lépés a főlös

vásárlóerők kivonása és az államháztartás bevételeinek fokozása lenne. Ezt a kettős célt szolgálta a pénz lebélyegzése is. Volt azonban ennek egy igen erős mellékhatása, amely főleg az illegitim kereskedelem ellen irányult, és igen sikeres ütést mért erre az eléggé el nem ítéhető tevékenységre. Ezzel szemben mindenképpen dicséretes, és a kormányzat szociális érzületére vall, hogy a felszívott pénzmennyiség egy részével a már szinte teljesen vásárlóképtelen állami, illetve közületi alkalmazottak támogatására sietett. Sajnos, a közönség idegállapota folytán e rendelkezések csak részben vezettek célhoz. A feketepiac hiénái a pánik után feleszmélve, megindították rohamukat a közönség idegei ellen, és mindannyiszor, ahányszor a közületi alkalmazottak és a bérmunkások fizetésjavítást kaptak, suttogó híreszteléssel újabb és újabb rémmeséket terjesztettek a pénzről. A közönség jó része fel is ült ez alattomos híreszteléseknek, mindenki egyik napról a másikra szabadulni igyekezett a pénztől, és ez természetesen ismét indokolatlan dráguláshoz vezetett. Úgy látszik, az álhírek varázslata alól nem tudunk szabadulni, pedig a gazdasági élet normalitáshoz elsősorban bizalomra van szükség. Minden óra, amely a bizalmi válságot tartósítja, hozzájárul fokozódó elszegényedésünkhöz. Nem érdeke ez senkinek, és legfőbb ideje, hogy a rémhírekkel szemben akár erőszakosabb eszközökkel is, de egyszer már a leghatározottabban fellépjünk. Kérem a Törvényhatósági Bizottságot, hogy ebben a kérdésben tárgyilagos felvilágosítással siessen a lakosság segítségére.

A legutolsó közgyűlésünk óta eltelt rövid idő nem nyújt módot arra, hogy közigazgatásunk életéről nagyobb összefüggésekben számoljak be, ezért most csak egy-két fontosabbnak látszó adatra kívánok rámutatni.

Általános igazgatásunk három rendszerben foglalkozik a háborús károk összeírásával. A magánháztartásokat ért károk összeírása házról házra történő adatgyűjtéssel most van folyamatban, illetve már befejezéshez közeledik. A közületeket ért károk megállapítása a legközelebbi jövő feladata lesz. Harmadik tagozatként az épületkárok bejelentése már befejezést nyert, és ezzel kapcsolatban adatokat is tudok szolgáltatni. Beérkezett összesen

315 háborús épületkár-bejelentés. Az adatok összegzéseképpen, 1938-as értékben számítva, a bejelentett károk a következők: lakóházaknál 1 288 271 pengő, üzemi épületeknél 1 326 800 pengő, és középületeknél 1 207 605 pengő, vagyis összesen mindhárom épületcsoportnál 3 822 676 pengő. Mint érdekességet megemlítem, hogy ez összegből 1 063 655 pengő kár közvetlenül harci cselekmények behatásaként jött létre. Hangsúlyozom, hogy az említett számok csak az épületek szerkezeti részeire vonatkoznak, és nem tartalmazzák az épületben lévő egyéb értékek pusztulását.

A város népmozgalmi viszonyai a születési arányszám növekedése és a halálozások csökkenése folytán az utóbbi hetekben javulást mutatnak, gyakorlati jelentősége azonban e számoknak csak 1/4, 1/2 éves, vagy éves távlatban van.

December és január hó folyamán ez ideig a fertőző betegségek csak szórványosan léptek fel, és járványjellegű elterjedés egyik betegségcsoportban sem volt észlelhető. Fel kell hívnom azonban a lakosság figyelmét arra, hogy a bajai járás egyes községeiben, így Bácsbokodon, Bácsborsódon, Garán kiütéses tifusz megbetegedések fordultak elő. Mint közismert, e betegséget a ruhatetű terjeszti. A háborús tömegmozdulások e veszedelmes kísérője ellen fokozott óvatosságra van szükség. Mindenképpen kívánatos lenne, hogy a közkórház területén elhelyezett fertőtlenítőintézet felszerelését és üzembe helyezését előbbre vigyük. A preventív munkában addig is, míg ez kielégítő megoldást nem nyer, a lakoságnak fokozottabb figyelemmel kell részt vennie.

A város közkórházának kitelepített osztályai még mindig nem voltak visszaköltöztethetők. A közkórház épületeinek és felszereléseinek [jól] karba helyezése ugyanis a város jelenlegi anyagi helyzete mellett csak kölcsön, vagy államsegély útján valósítható meg. Az erre vonatkozó tárgyalások folyamatban vannak. Égető kérdés ez is, mert jelenleg az a helyzet, hogy a közkórház tüdő-, bőr- és nemibeteg-osztálya elhelyezési nehézségek miatt nem működhet. A gyermekvédelemmel kapcsolatban a város hét óvodájában, amelyek közül kettő napközi otthonos, a foglalkoztatás 1945. december közepétől a folyó év január közepéig tüzelőanyag-ellátási nehézségek miatt szünetelt. Minden erőnk megfeszítésével

január derekán sikerült annyi tüzelőanyagot beszerezni, hogy a napközi otthonok, óvodák működésüket ismét megkezdhatték, kivéve azt a három óvodát, amelyben részben épületrongálás, részben felszerelési hiányok miatt a munka még nem indulhat meg.

A kisebb és fiatalabb erdők tisztogatása és gyérítése során ki-termelt faanyaggal elsősorban a szociális konyhát láttuk el; biztosítottuk ezenfelül középületeink szükségletét, és a felesleggel pedig a többszalados dolgozók tüzelőanyag gondját enyhítettük.

Pénzügyi igazgatásunk munkaterjedelmét két nagyfontosságú rendelet bővítette. Nevezetesen az adópengő és a lakásadó be-vezetése.

Az adópengő-rendelet végrehajtási utasítása késedelmesen ér-kezett meg, s így csak január 8-án kezdtük meg az adópengőben való számfejtést és bevételezést. Noha már január 5-én 1,04 volt a jelzőszám. Az adópengő bevezetése nagyobb befizetési készséget vont maga után, úgyhogy a tömegesen jelentkező befizetők ér-dekében még egy pénztár felállítása vált szükségessé. Kezdetben a jelzőszámok közlése is késedelmesen történt, ez a számfejtésnél és kezelésnél nehézséget okozott, de ma már ezek az akadályok elmaradtak. A lakásadó végrehajtási utasítása ugyancsak kés-ve, folyó hó 24-én érkezett meg. Minthogy az addig érvényben volt rendeletek szerint a lakásadó 25-ig lett volna a folyó hó 1-jei adópengő jelzőszámmal befizethető, tömegesen jelentek meg az adófizetők, hogy lakásadjukat e kedvezmény mellett róhassák le. A végrehajtási utasítás 30-áig tolta ki e kedvezmény mellett a befizetés lehetőségét. A befizetéshez szükséges nyomtatványok a január 25-iki áramszünet következtében egy nappal később ké-szültek el, és így csak január 26-án lehetett a lakásadó-számfej-tést megkezdeni. A lakásadóból a város 20%-os részesedést kap. Tekintettel arra, hogy a lakásadó-bevétel mintegy 700–750 millió pengőre tehető, ezek szerint a város kb. 140 000 000–150 000 000 P részesedéshez jutna évenként.

Az önálló közmunkahivatal 1945. december hó 27-én kezdte meg munkásságát. Január 25-ig mintegy 32 500 000 pengő folyt be közmunkaváltság címen, amely összegnek 10%-a tartható vissza adminisztrációs költségek céljára. A jelentkezett háztulaj-

donosok száma megközelítően 60%. Így tehát elég sok az elmaradás. Holott az indokolatlan mulasztókkal szemben a rendeletek bírság alkalmazását írják elő. Éppen ezért kívánatos, hogy ebbeli kötelezettségének is mindenki pontosan tegyen eleget.

A már említett bankjegydézsma alkalmával a várost 291 570 000 pengő veszteség érte volna. A pénzügyi tanácsnok előterjesztésére az államkincstár ezt a veszteséget hiánytalanul [meg]térítette. Ez összeg betudásával is, valamint az időközi beszerzési segélyekre és élelmezési váltságra pénzügyi kormányzatunk mintegy 260 000 000 pengő kamatmentes kölcsönt bocsátott a város rendelkezésére, amiért ezúton is hálás köszönetünket nyilvánítjuk.

A Közellátási Ügyosztályunk munkájáról a következőkben számolhatunk be:

A helybeli és vidéki malmokból gép- és fogatos kocsikkal ez ideig mintegy 711 q kenyérgabona- és 108 q finomlisztkészlet futott be, s került egyúttal kiosztásra. Bár ez a lisztkészlet nem fedezi a város szükségletét, több mégsem volt beszerezhető, mert a kiutalt gabonából több nem örölhető ki. Vidéki malmoknál még vannak ugyan készleteink, azonban az ott lévő kenyérgabona beörlése akadályokba ütközik, mert a malmok üzemanyag-ellátásában is súlyos akadályok merültek fel. A gabona- és lisztbeszállításokat állandóan szorgalmazzuk, a fuvarozás részint a városi gépkocsival, részint pedig közmunka címén igénybe vett fogatokkal történik. Kocsival kissé hosszadalmasabb a szállítás, a gépkocsinál pedig részben a gyakran előforduló motorhibák, valamint az üzemanyag hiánya miatt áll elő zavar közellátásunkban.

A tejellátás nem javult. A tejbeszállítás állandóan csökken. Már a gyermekeket is csak 3 éven alul tudjuk 1/2 liter tejjel ellátni, de ez a mennyiség valószínűleg még kevesebb lesz. A tehéntartó gazdák ellenőrzése folyamatban van, akik a szállítások elmaradásáért főleg a takarmányhiányra, illetve az állatok vemhességére hivatkoznak.

Január folyamán 100 q só érkezett, ezt 25 dkg-os fejadaggal már ki is osztottuk. A zsírellátás pillanatnyilag sehogyan sincs biztosítva. Valószínű enyhülésre számíthatunk az esetben, ha a tervbe

vett olajcseretelepek felállításra kerülnek. Cukorellátás iránti igényünket már elküldöttük a minisztériumnak, és ígéretet kaptunk, hogy az országos készletből a reánk eső részt megkapjuk.

A közellátási helyzetről szóló beszámolómm természetesen nem azt a célt szolgálja, hogy elpalástoljam a nehézségeket. Tisztában vagyok azzal, hogy lakosságunk életszínvonala alig sejtett mélypontot ért el. Megrendült lélekkel tekintek a fűtetlen szobákban, silány ruházatban és gyenge táplálkozás mellett sínylő ember-társaimra. A nélkülözőkkel való együttérzés volt eddig is egész életem lendítőereje. Most életemem és törekvéseim időszerűsége még fokozottabb erővel töltenek el. Mindent el fogok követni, hogy városom lakosságát felsegítsem szörnyű nyomorából. Erről a felelős helyről nem akarok a végtelenbe vesző segélykiáltással lelkiismeretemen könnyíteni, tisztában vagyok kötelességemmel, és amíg erőm engedi, teljesíteni is fogom.

Kérem jelentésem tudomásulvételét, és a benne foglalt indítványok elfogadását.

Határozat

A törvényhatósági bizottság 1946. január 28-án megtartott ülésén egyhangúlag tudomásul vette.

Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés, gépelt tisztázat. MNL BKML XXI. 501. Baja Város Törvényhatósági Bizottságának iratai 20/1. Kig. 1946. 1. kgy. jkvi szám (1-6. o.)

4.

Baja, 1946. május 28.

Polgármesteri jelentés

Főispán Úr!

Tisztelt Törvényhatósági Bizottság!

Most május 12-én egy éve volt, hogy az új törvényhatósági bizottság első ízben összeült és engem a város polgármesterévé választott. Amikor erről az évfordulóról megemlékezem, nem azért

teszem, hogy személyemet csak egy pillanatra is előtérbe helyezem. Az én szememben az elmúlt év ugyanis sokkal többet jelentett, semhogy abban egyéni szempontok, akár az én személyem is, különösebb hangsúlyt nyerhetnének. Sohasem tekintetem magam másnak, csak megbízottnak. Úgy éreztem a nép küldött erre a helyre, hogy közvetítem azt az egyszerű és tiszta akaratot, amely a nyomorból és [a] szegénységből sarjadt, és végső sorban nem kívánt mást, csak egyenlő elbánást, igazságot. Amikor most egy éves működésemre visszatekintek, elsősorban azt vizsgálom, eleget tettem-e a nép akaratának, és ha igen, megőriztem-e ennek az akaratnak [az] egyszerűségét és tisztaságát.

Hiszem azt, hogy a vizsgálatnál mindenki tekintettel lesz azokra a nehézségekre, amelyek el nem hárítható akadályként neheztedek az egész ország[ra], és így városunk életére is. Tudom azt, hogy a nyomor és szegénység itt maradt, sőt általánosabb lett, és az egész város életszínvonalát példátlanul mélyre sodorta. Nem ezt akarta a nép, és nem akartam ezt magam sem. Ma meg kell mondanom, hogy első pillanattól láttam, hogy ez az esztendő nagyon keserves és kegyetlen napokat tartogat számunkra. Tudtam, hogy amit várnak tőlem, az nagyon sok, amit pedig adhatok, az majdnem semmi. Mégis vállaltam a megbízatást, mert úgy éreztem, hogy abból ami megvan, nem vesztek el egy morzsát sem, és úgy osztom el, hogy mindenki, aki ráutalt, megkapja az őt megillető jogos részt. Bármily kevés is volt ez, de az bizonyos, hogy annak jutott, aki igazságos elbírálás mellett azt leginkább elvárhatta.

Általánosságban annyit mondhatok anyagi vonatkozásban, és helyesnek tartottam, hogy elsőnek emeljem ki ezt a kérdést, mert feszültségben tartása könnyen megzavarhatta volna tisztánlátásunkat akkor, amikor más természetű dolgokat mérlegeltünk.

Múlt év május 12-én, amikor elfoglaltam a polgármesteri széket, azt mondtam lényegileg, hogy a város érdekein át az ország érdekeit is szolgálni kívánom.

Első és legfontosabb itt mindjárt az, hogy valamennyiünk közös és megingathatatlan akaratával megtartjuk ezt a várost a magyar népnek.

Ez a város az elmúlt rendszerek kormányainak rövidlátása és mostohasága ellenére is saját önerejéből 100 év alatt a hamu helyén virágzó életet teremtett, és hihetetlen fogékonyságával mindenkor a haladó városok élén járt. Most is, amikor a demokrácia tisztultabb életfelfogása végre bejuthatott hazánkba, elsők voltunk, akik szélesre tártuk ablakainkat az új szellem előtt. Az ország érdekét néztük akkor is, amikor megszabtuk ennek az áthangolásnak [a] mértékét, lendületét és belső tartalmát. Természetesen voltak ebben a folyamatban is megállások, kerülők, előre nem látható események nyomása miatt, de a mozgás irányát és végső célját egy pillanatra sem tévesztettük el szemünk előtt.

Szükséges, hogy ezt az irányt és célt ismételten megvilágítsam, mert ekörül számtalan kétség merült fel. A háborúból kilépő országunk egyöntetűleg elhatározta annak idején, hogy az ország közéleti alapelveiként a demokráciát és [a] szabadságot ismeri el. Hamarosan azonban különbség támadt e szavak értelmezése körül. Beszélnek ma már két, sőt többféle demokráciáról, szabadságról, kérdés tehát az, hogyan fogjuk fel mi e szavak jelentőségét. Azt hiszem csak egymás mellé kell állítani e két fogalmat, és rögtön láthatjuk, ha valóban demokráciát, tehát a nép összességének uralmát akarjuk, akkor senkinek sem lehet több vagy kevesebb szabadsága mint a másoknak, és minden olyan szabadságjog, amely más embereket kizsákmányolt, vagy alárendelt helyzetbe hoz, ellenkezik a demokráciával.

A szabadság ebben az értelemben nem pusztán egyéni, hanem elsősorban szociális szabadság. Kötöttsége csak annyi, hogy mindenki számára egyforma lehetőséget biztosít. Ez sem jelenti azonban a látóhatár lezárását, mert a társadalom együttes haladásával a szociális szabadság oly területeket érhet el, amelyek az egyéni szabadság számára mind ez ideig megközelíthetetlenek maradtak.

Ahhoz azonban, hogy a szabadságnak ehhez a formájához eljussunk, mindennél fontosabb, hogy megvalósítsuk a közéleti tisztaságot. Minden igyekezetemmel arra törekedtem, hogy elsősorban ebben az épületben alakuljon ki olyan közszellem, amely-

hez semmi szenny nem tapad. Azt hiszem, joggal mutathatok rá arra, hogy az teljes mértékben sikerült is. Mint a város polgármestere azonban nem elégedhetek meg ennyivel. Azt akarom, hogy bárhol forduljunk is meg ebben a városban, mindenütt ugyanezt a szellemet találjuk meg. Éppen ezért a demokratikus szervek támogatásával mindenütt felvesszük a harcot a korrupció ellen, akárhol húzódják is az meg. Azt gondolom, ez a legfontosabb, amit a nép tőlünk elvárhat. Mert, ha a közélet[i] tisztaságot biztosítottuk, akkor olyan világosságot teremtettünk magunk körül, amely mellett könnyen eligazodhatunk a reánk váró többi feladat megoldásánál.

A másik szempont, amely előttem lebeg az, hogy vissza kell adni minden otthonnak [a] nyugalmát és [a] belső békéjét. Én magam olyan korban vagyok, amelyben már sok mindenre feleletet kaptam az élettől. Az évek ilyen magasság[á]ból tisztán látom az otthon összhangjának és nyugodt hangulatának szükségességét. Működésem eddigi és további célja így az is, hogy olyan közhangulatot teremtsék, amely egyetlen hatalmas, derűs és boldog családdá egyesíti a város egész lakosságát.

Tisztelt Törvényhatósági Bizottság!

Amikor a város gondját magamra vettem, tisztában voltam azzal, mi vár rám. Előttém állott ennek a városnak emberöltőt át-fogó élete, ismertem jóformán minden arcot, minden követ, amely [az] életéhez tartozott. Tudtam mi volt, és tudtam, hogy mi pusztult [el] belőle. Ez a közvetlen élmény szabta meg azóta is magatartásomat, és ez adta meg számomra az újjáépítés első irányvonalát.

A cél érdekében a felmerült szükséghez képest többször is átszerveztem közigazgatásunkat. A rendelkezésre álló erőket oly módon csoportosítottam, hogy azok [az] időszerű követelményeknek minél inkább megfelelhessenek. Az üresedésben volt, és nélkülözhetetlenek bizonyult állásokat betöltöttem, és így közigazgatásunk ma már teljesnek, és minden várható feladat megoldására alkalmasnak tekinthető.

A szorosabb értelemben vett újjáépítés nagyjából a következő feladatokat jelentette:

Helyre kellett állítanunk az utcák, általában a város külső képét, meg kellett nyitnunk minden irányban a közlekedést, biztosítanunk kellett a város lakosságának élet-, egészség- és kárvédelmét, szembe kellett állnunk a fenyegető nyomorral, lehetővé kellett tennünk az iskolai oktatást, és végül gondoskodnunk kellett a város üzemanyag-ellátásáról. Természetesen mindezekhez a szükséges anyagi eszközöket is elő kellett teremtenünk. A felsorolás ilyen tömörségével szemléltet[het]ővé kívánom tenni azt a hatalmas munkát, amit vállaltunk. Azt pedig, hogy a feladatokból mit és hogyan végeztünk el, azt az alábbiakban részletesen is ismertetni fogom.

Valamennyiünknek még élénken emlékezetében él az a városkép, amelyet a hadi helyzet idézett elő. A város maga sokáig volt hadműveleti terület, majd pedig a fő utánpótlási vonalba esett. Mindez persze nyomot hagyott a város külső arculatán. Sok rom, még több elhanyagoltság és piszok fogadott bennünket mindenfelé. Ma mindebből már csak alig látható valami. A romokat a lehetőséghez képest eltávolítottuk. Az elhanyagoltságot és piszkot pedig jóformán teljesen megszüntettük. E munka során lövészárkokat, tankcsapdákat temettünk be. Kijavítottuk a város utcaburkolatait, helyrehoztuk a gyalogjárdákat. Természetesen e javítási és karbantartási munkálatok csak a legszükségesebbre szorítkozhattak, mert nagyobb mennyiségű útburkoló anyag nem állott rendelkezésünkre. Ilyen csak a legutóbbi időben érkezett, amikor is 30 tonna zúzalékot kaptunk, amellyel a Monostori út külső szakaszának igen erősen megrongált részét javítottuk ki.

A háborús nyomok eltüntetésével kapcsolatosan helyrehoztuk dunai árvédelmi töltésünket Szentjánostól fel egészen a Koppány-pusztáig terjedő szakaszon, ahol ugyancsak löállásokat kellett betemetnünk. E munka azonban még nem teljes, mert a belső oldalon és a töltéskoronán még sok javítanivaló van hátra.

E nagyrészt műszaki feladatok közé sorolható a város közlekedési vonalainak újjászervezése is. Itt ért ugyanis bennünket a

legnagyobb csapás. A Duna-híd lerombolása elvágott bennünket a Dunántúltól, az aknaveszély, továbbá a hídroncsok, hajóroncsok, valamint a hajóhiány miatt is szünetelő dunai hajózás pótolhatatlan kiesést jelentett ugyancsak. Mindkét esetben az akadályok végleges kiküszöbölése meghaladja erőnket. Így sem maradtunk azonban tétlenek. Igyekeztünk legalábbis a Dunántúllal való összeköttetés fenntartására ideiglenes megoldásokat találni. Ilyen egészen rövid ideig tartó kiegészítő megoldás volt az orosz parancsnokságtól kapott uszályhíd, amelyet a nyitási hely átkelése és 60 méter szélesre való bővítése után, tavaly május vége felé adtu[n]k át a forgalomnak. Sajnos, csak két hónapig használhattuk, majd pedig le kellett bontanunk. Az orosz katonai pontonhídra számítani nem lehetett, mert azt is több esetben szétszedték. Ilyen körülmények között legcélszerűbbnek látszott a forgalmat egyelőre kompáteléssel lebonyolítanunk. A Bajai Hajózási és Kereskedelmi Szövetkezet vállalta el a komp létesítését és fenntartását, és ez év március 10-e óta, naponta több rendszeres átkelelési járatot tart fenn. Természetesen a megoldás csak helyi jelentőségű, és semmiképpen sem pótolja azt a Duna-hidat, amely egész országrészek forgalmát bonyolította le. Épp ezért helyreállítása érdekében már intéztünk is felterjesztést a kormányhatósághoz, és a legégetőbb kérdéseink egyikét a jövőben is felszínen kívánjuk tartani.

A város közegészségügyi szervezetében, egészségügyi intézményeiben a háborús események ugyancsak súlyos megrázkódtatást jelentettek. A múlt év tavaszán a város közegészségügye igen nehéz helyzetbe került. A járványos betegségek közül a kiütéses tífusz és [a] hastífusz fenyegetően jelentkezett. A gümőkóros megbetegedések száma hirtelen felszökött, a csecsemőelhalalozás állandó emelkedést mutatott, és főleg megsokasodott a maláriabetegek száma. A város közkórháza megfogyott létszámmal, régi helyéről kitelepítve, élelmezési nehézségek, felszerelés, kötszer- és gyógyszerhiány közepette folytatta működését. A város tisztiorvosi szolgálata csökkent számú orvosi személyzettel indult neki az újjáépítés munkájának.

Az újjáépítő- és szervezőmunka megindulását erősen hátráltatta az, hogy egyetlen egészségügyi intézmény sem tudta otthonát megtartani, de ideiglenes elhelyezésében is igyekezett a körülményekhez képest megfelelő munkát végezni.

A fenyegető tífuszjárvány megelőzése céljából a bajai kórház laboratóriuma a város támogatásával 27 000 személy beoltásához szükséges oltóanyagot termelt 1945. év május hó második felében, amely készlettel a hatósági orvosok a szükségessé vált védőoltásokat elvégezheték. A helyi oltóanyag-termelést az tette szükségessé, hogy az időben Budapestről oltóanyag egyáltalában nem volt beszerezhető.

Az egészségvédelmi szolgálat teljes felszerelését sikerült megmentenünk. Ennek köszönhető, hogy a csecsemőhalálozás a múlt év folyamán csak egészen csekély mértékben emelkedett, holott tudvalevőleg a városokban a csecsemőhalálozás az 1945. évben mindenütt ijesztő mértékben [fel]szökött.

A Tüdőbeteg-gondozó Intézet ideiglenes elhelyezése után ugyancsak azonnal munkához látott, és erőteljes tevékenységének köszönhető az a nagyon is feltűnő eredmény, hogy az elmúlt évben városunkban a tüdőbajban elhaltak száma további csökkenést ért el.

A háborús viszonyok következtében sajnos igen megszaporodott nemi betegségek ellen igen széles körű munkát fejtettünk ki. Számtalan vizsgálatot folytattunk le és ezek eredményeként 1141 új beteget vettünk kezelésbe.

Szociális gondosságunk természetesen állandó figyelemmel kísérte a szegény sorsú betegek ellátásának ügyét. A város ezen a téren bár igen nagy nehézségek és erőfeszítések árán, de eleget tett a közgyógyszerellátás súlyos anyagi kötelezettségének, és viselte az e tekintetben ráháruló igen nagy anyagi megterhelést, ez ideig minden fennakadás nélkül. A városi orvosok 720 szegénybeteget láttak el, 3987 kezelés és 1726 lakáson történt látogatással. A városi szegénybeteg-rendelés igyekezett a kórház nehéz helyzetén is segíteni akkor, amikor főként a sebészeti műtéten átesett szegénybetegek utókezelését a legnagyobb lelkiismeretességgel és szakértelemmel végezte el.

A közkórházat, amely kitelepítése alatt 80%-os ágyredukcióval működött, az orosz katonai hatóság 1945. október 3-án adta vissza rendeltetésének. A szükségszerű helyreállítási munkálatokat a város azonnal megindította, de részben anyagi vonatkozású nehézségek, részben pedig a téli időjárás miatt azokat be kellett szüntetnünk. Így csak a kórházi nagymosoda és vízmű tudta üzemét a tél folyamán megindítani. A helyreállító munkálatok most tavasszal új erővel indultak meg, és ez tette lehetővé, hogy ez év áprilisától kezdve, a gyermekosztály és [a] személyzet kivételével, a többi osztályok régi helyüket elfoglalhatták, és rövidesen a tüdőosztály is megkezdheti régi elhelyezésében működését. A helyreállító munkában a város lakosai közül igen sokan önként, minden ellenszolgáltatás nélkül részt vettek. E névtelen áldozatkészség mindenképpen megérdemli, hogy feljegyezzük közéletünk e lapjára.

Az élet- és egészségvédelem mellett mindenkor elsőrendű feladatomnak tekintetem a dolgozók szociális helyzetének javítását. Ezért gondoskodtam arról, hogy e néprétegek helyzetének javítására irányuló szempontok a városi közigazgatás egész területén érvényre jussanak.

Négy napközi otthont és egy napközi otthonban óvodát tartunk fenn, ahol munkásgyermekek részesülnek étkeztetésben és gondozásban. A gondozási napok száma a felsorolt napközi otthonokban egy év alatt 26 117 volt. Ez azt jelenti, hogy 104 468 adag reggeli[t], ebédet és uzsonnát adtunk, szinte ellenszolgáltatás nélkül, a tömegellátásra legjobban rászoruló gyermekeknek. Ha az élelmiszerek beszerzési nehézsége miatt az ételmezés néha egyoldalú is volt, mégis, ami a legfontosabb, tudtunk adni. Az új termelvények megjelenésével az étrend változatosabb lett, és kedvező termés esetén ismét a régi színvonalú táplálkozást fogjuk biztosítani.

Szegényügyi igazgatásunk rendszere elismerten a legjobbak közé tartozik az országban. A zárt gondozásban részesülő szegények a szeretetházban nyernek elhelyezést, míg a nyílt gondozásban részesülők, vagy külső gondozottak, a szegénygondozó hivatal útján részesülnek rendszeres havi pénzjuttatásban, lakbérse-

gélyben és lakásadó-térítésben. A külső gondozottaknak juttatott pénzbeli támogatás egy részét a város társadalma biztosítja, havi rendszeres adományával. Sajnos, az adakozókészség a mostoha viszonyok miatt erősen csökkent. Nekünk pedig a támogatásra szükségünk van, és kérem ezért a város közönségét, ne utasítsák el a lakásukon vagy munkahelyükön megjelenő gyűjtőhölgyeket, hanem adjanak, hogy mi is többet adhassunk az élet elesettjeinek, az aggoknak és magukra hagyottaknak.

Népjóléti intézményeink sorában egyszerre nagyobb jelentőséghez jutott a város által fenntartott szociális konyha. A konyha e hó elsejéig kiszolgáltattott 12 014 [adag] reggelit, 209 165 [adag] ebédet, 13 303 [adag] vacsorát, több mint 16 000 kg kenyeret, 5450 kg kétszersültet, 1133 kg szalonnát, 1585 db főtt tojást, 506 kg gyümölcsöt, több mint 19 000 db pogácsát, 1303 liter fekete-kávét, 538 liter bort, 15 liter pálinkát, 38 kg dohányt és 234 doboz gyufát.

A szociális konyha fenntartásához szükséges élelmiszereket jórészt a város teremtette elő, de igen tekintélyes mennyiségben szerepelnek a helyi, és [a] környező falvakból származó adományok. A konyhai munkát, nevezetesen a beszerzést, főzést és az ételek szétosztását a szociális konyha munkaközösségbe tömörült önkéntes női munkaszolgálatos[ai] végezték, és végzik ma is, eddig összesen 5444 ledolgozott munkanappal.

Múlt év augusztus 20-án megindult hadifogoly-elbocsátásokkal kapcsolatban a honvédelmi miniszter úr ide vonatkozó rendelete értelmében meg kellett volna alakítani a hadifogoly-szolgálatot országszerte, így Baján is. A szociális konyha, amely a rendelet megjelenése előtt is élelmezte már a munkába járó hadifoglyokat, most már nemcsak az elbocsátott és átutazó, hanem a kórházi ápolásra szorult hadifoglyokat is rendszeresen élelmezte, és vasúti ügyeletes szolgálatot állított fel a helyi Vöröskereszt egészségügyi szolgálata mellett, viszont a Vöröskereszt szervezete segítségünkre volt a helyi piaci gyűjtésben.

Ez év januárjában hivatalosan is megalakult a Magyar Vöröskereszt hadifogoly-szolgálat, négy katonai és négy fizetett női alkalmazottal. Ez ugyan ellátta a vasúti ügyeletes és irányítószolgálatot, viszont a szociális konyhának semmi további segítséget nem nyújtott. Élelmiszer-kiutalást sem a Honvédelmi Minisztériumtól, sem a Magyar Vöröskereszt hadifogoly-szolgálatától nem kaptunk, és így továbbra is saját készleteinkből látjuk el ma is hazatérő hadifoglyainkat.

A szociális konyha tevékenységét egyébként ez év januárjától kezdve továbbfejlesztettük, és most már nemcsak ingyenesen, hanem [az] önhibájukon kívül saját háztartással nem rendelkezőknek, mérsékelt árért is osztunk szét ebédet a szociális ügyosztály által kiadott ebédutalványokra.

A város ellátatlanjai részére egyébként közellátás útján kiosztottunk 169 283 kg finomlisztet, kenyérellátásra pedig felhasználtunk 854 776 kg EB lisztet, 79 350 kg kukoricalisztet és 12 390 kg árpalisztet. Ezzel a mennyiséggel, bár igen szűkösen, de sikerült mind a mai napig az ellátatlanok kenyérszükségletét biztosítanom.

A tejbeszolgáltatási rendeletek eredményeként 216 662 liter tejet osztottunk ki, terhes és szoptató anyák, valamint gyermekek részére.

Március folyamán megkezdtük a gyermekek után megállapított 15 dkg cukorfejadag utalványozását, ami azóta is minden hónapban rendszeresen megtörtént.

A legnagyobb nehézség a sóellátás körül merült fel. Egész működési időm alatt mindössze 33 000 kg sót kaptunk központi kiutalás alapján, és így egész év alatt csak valamivel több, mint egy kilogramm sót tudtunk csak személyenként kiosztani.

Épp ilyen kedvezőtlen a helyzet a zsírellátás terén [is]. A múlt év májusa óta kizárólag az ellátatlanok részére fejenként 50 dkg zsírt és 10 dkg olajat oszthattunk csak ki.

A város élelmezésében nagy segítségünkre volt a város tűzoltóságának tehergépkocsija, amellyel közel 360 000 kg élelmiszert Bajára beszállítottunk. Ez a gépkocsi eddig 95 közérdekű utat tett meg, amely alatt 13 654 km utat futott be.

Tűzoltóságunk jelenleg 1 parancsnokkal, 1 tiszttel, 6 tiszthe-lyettségel és 10 tűzoltóval látja el a város kárvédelmét. Felszerelési tárgyai közül a mai napig üzembe helyeztünk 2 gépjármű-fecs-kendőt, 5 motorfecs-kendőt és három egyéb fecskendőt.

A város egészségügyi mentőszolgálatát a múlt évben, s ez évben is egészen mostanáig, 1 lófogató kocsival eszközöltük. Ha-marosan azonban üzembe állítjuk új mentőgépkocsinkat, amelyet különböző roncsokból, jóformán kizárólag házilag készítettünk el. A még rendelkezésünkre álló további roncsokból tervbe vet-tük még egy mentőgépkocsi házilag történő felépítését, és így nemsokára ismét két mentőgépkocsi áll majd a város közönségé-nek és a környező községek[nek a] rendelkezésére akkor, amikor a Vármegyék és Városok Országos Mentőegyesületétől semmi segítséget nem kaptunk, és gépjárműves mentőszolgálat az or-szágból csak alig-alig található. A mentőszolgálat újjáépítése és anyagi megalapozása új feladat, és megoldása kiemelkedő ered-ménynek számít.

Tűzoltóságunk otthonában azonban még több más közérdekű terv is érlelődik, sőt ezekhez a szükséges alapanyagok egy részét is sikerült már összegyűjteni. Így a lehetőségek közé sorakozik egy gépjárműfecs-kendő és egy személygépkocsi saját műhelyben való elkészítése is. Mindez jóformán csak igen kevés áldozatot kíván a város részéről, mert derék tűzoltóságunk sok haszna-vehetetlenként eldobott, illetve elhagyott gépkocsimaradványt gyűjtögetett össze, és nagyrészt ezeket használja fel a gépkocsik felépítéséhez. Az anyag megbecsülésének és a takarékoságnak ez a szép, és nagy értékű példája élesen megvilágítja azt az utat, amelyen valamennyiünknek haladnunk kell.

Hasonló szellemi munka folyik immár hónapok óta közüze-műnkénél is. Aki otthon kényelmesen felcsavarja a villanyt, vagy bekapcsolja a rádióját, korántsem sejti milyen hihetetlen erőfeszítésbe került e legelemibb szükséglet biztosítása. Az utcák a lehe-tőséghez képest ismét ki vannak világítva. Mindehhez újjá kellett építeni a távvezeték jelentős részét, számtalan átalakítással rend-be kellett hoznunk a közvilágítási berendezéseket. A keskenyebb utcák világítását az úttest közepére helyezett, átfeszített lámpák-

kal láttuk el, ezáltal növeltük a fényhatást is. Azokban az utcákban, ahol régebben kizárólag gázlámpák szolgáltatták a világítást, kiépítettük a villamos közvilágítási hálózatot, mert az a terv, hogy a gázgyár kapacitását a folyton növekedett magánfogyasztások teljesen igénybe veszik, és így a jövőben az utcák világítása kizárólag villannyal történik majd. Az így megtakarított gázmennyiség is tehát a magánháztartások célját szolgálhatja.

Mint már említettem a múlt év folyamán a dunai uszályhidat szét kellett bontanunk, és az azon elhelyezett távvezeték is le kellett szerelnünk. Mivel semmiféle más megoldást találni nem tudtunk, tárgyalásokat kezdtünk a helyi Szövetséges Ellenőrző Bizottsággal, és közbenjárására sikerült az orosz katonai hatóságoktól ideiglenesen 5 uszályt szereznünk, és egyelőre azokra helyeztük el a távvezeték dunai szakaszát. Ez természetesen a téli időszakra sem volt megfelelő, mert az esetleges jégzajlás elsodor-ta volna. A hídpillércsonkokon való áthelyezés, bár olcsóbbnak és gyorsabbnak mutatkozott, mégsem volt alkalmazható, mert a hídpillérekről bármikor eltávolíthattak volna bennünket, ha azokra a MÁV-nak szüksége lett volna. Így egyetlen lehetőségként kínálkozott a Duna, [sic!] teljes egyszeri anyaghiány, a másik a közművek siralmas pénzügyi helyzete. Az anyaghiányt csak rengeteg időt rabló utánjárással oldhattuk meg. Mivel vasanyagot a két par-ton felállítandó vasoszlopokhoz sehogy sem tudtunk beszerezni, fagú-lák építését határoztuk el. A felállítandó 2 db 40 méteres fagú-lához azonban rengeteg faanyagra és összekötő vasroncsra volt szükségünk. A Bába község villamosításához oda éve-kkel ezelőtt kiszállított impregnált vezeték-tartó-oszlopokat, valamint a pécsváradi és vé-mé-ndi távvezetéki tartalékoszlopokat vasúton Bajára szállítottuk, és ebből, valamint a pilótázott hídrészből sikerült végül is a faanyagot biztosítanunk. Az átfeszítéshez szükséges acélkábelek legyártását a Felten Budapesti Kábelgyár vállalta, míg a szükséges, igen tekintélyes mennyiségű vascsavarhoz, idomvasakhoz és szerelvényekhez a vasanyagot csak részletekben tudtuk a szó legszorosabb értelmében összekoldulni.

A fagúlak terveit a mérnöki hivatal vezetője készítette el, a gúlakat bajai ácsok építették, a vascsavarokat, szerelvényeket a gázgyárban és a bajai iparosoknál készítettük el, az elektromos szerelési munkálatokat pedig a közművek személyzete végezte el. Büszkék lehetünk arra, hogy a Dunának ezt az egyedülálló különleges átfeszítését az utolsó szögig bajai munkások létesítették, és bár a munkák a rendkívüli napszámoshiány és a rossz időjárás miatt elhúzódtak, mégis sikerült az átfeszítést 1945. december 24-én délutánra befejezni, és karácsonyra jégtől, árvízről függetlenül a régi biztos áram jött ismét városunkba.

Megemlítem még a gázszolgáltatás kérdését is. A gázgyár szénhiány miatt múlt év március 19-én kénytelen volt leállni. A kemencék már akkor is siralmas állapotban voltak, úgyhogy a gyártás már nem volt gazdaságosnak mondható. Az új kemencét a közművek még 1941-ben megrendelték, de azt a gyár a háború miatt felépíteni nem tudta. A gázgyár leállása után a régi kemencéket azzal a bajai öreg iparossal hozattuk rendbe, aki annak idején a kemencék felépítésében segédkezett. Kijavítottuk a többi gyártási készüléket is, úgyhogy a gázszolgáltatásnak jelenleg nem volna műszaki akadálya. Nagy nehézségbe ütközik ellenben a gázgyártáshoz szükséges szén beszerzése. A gázgyári kemencék ugyanis külföldi szén használatára vannak tervezve, s a hazai szenek csakis friss állapotban volnának gázgyártásra valamennyire használhatók. Mivel a gázkemencéket állandóan felfűtött állapotban kell tartani, a gázgyártással csakis akkor lehet megindulni, ha elegendő széntartalékkal rendelkezünk, mert ma nem lehet [a] pótolhatatlan kemencéket annak a veszélynek kitenni, hogy a napról napra szükséges szénrakományok esetleges késése miatt azok tönkremenjenek. Ha azonban nagyobb széntartalékot tartanánk, márpedig legalább 3 havi szükségletet kellene állandóan tartalékolnunk, úgy már friss szénről nem lehetne szó, így csakis a cseh-sziléziai szénszállítások megindulását kell sajnos megvárunk. Remény van arra, hogy a bányákkal a kormány kompenzációs szerződést tud majd létrehozni, és akkor mindent elkövetek majd, hogy gázgyárunknak az első ilyen szénszállít-

mányból megfelelő mennyiséget kiutaljanak. Ebben az esetben meg fogjuk vizsgálni azt a lehetőséget is, hogy a külföldi szénhez bizonyos mennyiségű magyar szenet is keverjünk, és az így gyártott gázhoz esetleg a lipcsei földgázból keverjünk a fűtőértéknek [a] feljavítása céljából.

Városi üzemek sorába sorolható a város gazdasága is. Mint közismert a város tekintélyes állatállománya a hadműveletek következtében megsemmisült. Pótlására egyelőre 5 db lovat, 2 tenyész bikát és két tenyész kánt szereztünk be.

A Mátéháza-pusztai gazdaságot helyreállítottuk annyiban, hogy 170 kat. hold földet megmunkáltunk és bevetettünk. Valamennyi többi mezőgazdasági ingatlanunk a földigénylő eljárás alá esett. Bár a földbirtokreform érdekében szívesen mondtunk le nagy jövedelmet biztosító ingatlanaink nagy részéről, nem maradhattunk azonban közömbösek olyan területek elvesztése mellett, amelyek a város fejlődése szempontjából életbevágóan fontosak. A Nagy Pandúr, a Kis-Pandúr-szigetek, valamint a Duna túlsó oldalán lévő partszegély, ugyanis sokkal fontosabb szerepet játszik a város jövő[beni] fejlődése szempontjából, semhogy azok magánkézbe juttatása közérdeket szolgálja. Épp ezért megtettük a szükséges lépéseket, hogy a területek a földigénylő eljárás alól mentesítve legyenek.

Igénylés alatt áll mezőgazdasági szeszgyárunk is, amely már teljesen üzemképes állapotban van, és pusztán a szénhiány miatt nem indulhat meg benne a termelés. Véleményünk szerint itt is jobban szolgálná a közösség javát, ha a gyár [a] birtokunkban maradna.

A város kereskedelmi és ipari élete a súlyos viszonyok közepette is jelentős gazdasági tevékenységet fejt ki. A nyersanyag- és készáruhiány ugyan nyomasztólag hat, mégis számtalan jel arra mutat, hogy a mélyponton már túl vagyunk. Míg egy esztendővel ezelőtt üresen tátongtak az üzletek a lehúzott redőnyök mögött, ma már elértük azt, hogy legalábbis délelőtt a boltok nyitva állnak, és némi áru is már akad a pultokon. Az ipar egy részében még válságos a helyzet, különösen áll ez az építő, építést előkészítő és kiegészítő iparokra. Itt a legnagyobb nehézség az, hogy a

szükséges anyagokat előállító üzemek még alig termelnek, másrészt a vasúti kocsi- és a hajótérhiány miatt az építőanyagok behozatala jóformán teljesen szünetel.

A helyi gyáriparunk, ha nem is a régi kapacitással, de elég erőteljes ütemben dolgozik. A posztógyár, [a] szeszgyár, [a] bőrgyár mellett most már a Pollák-féle bútorgyár is megkezdte [a] termelést, és így legalábbis nagyobb gyáraink már üzemben vannak.

Városunkban jelenleg 1246 iparos és 689 kereskedő van, és így a város eddigi gazdasági jellege változatlan maradt, illetőleg a különböző foglalkozási ágak egyensúly[á]ban eltolódás nem következett be.

Most, hogy jelentésem utolsó sora is elhangzott, magam is megállapítom és elismerem, hogy nem sok az, amit az újjáépítés terén elvégeznünk sikerült. Mégis azt hiszem, hogy most, [ha] visszatekintenek mindazok, akik segítségemre voltak, és bíztak bennem, kell, hogy meglássák az eredményeket. Köszönettel tartozom elsősorban a törvényhatósági bizottságnak azért, hogy munkámat mindig a legnagyobb megértéssel támogatta. Kérem, hogy a jövőben is ugyanilyen szellemben fogadják törekvéseinket. Külön kérem itt a főispán urat, hogy mint eddig, a jövőben is legyen segítségünkre, különösen a most következő talán legnehezebb 2–3 hónapban tegyen meg mindent, hogy a demokratikus felépítés és a város közönsége érdekében kifejtett munkánk, törést ne szenvedjen.

Hálásan gondolok itt a pártok, a szakszervezetek, a demokratikus nők és az utcamegbízott szervezet odaadó közreműködésére is. Számatalan kezdeményezés és igen nagy értékű közérdekű tevékenység fűződik [a] nevükhöz, és ezért csak a legnagyobb elismeréssel szólhatok róluk.

Hálásan köszönöm hivatali munkatársaimnak, továbbá kereskedő, iparos és munkás barátaimnak odaadó támogatásukat, akik újjáépítő munkámban közvetlenül is segítségemre voltak. Szívesen gondolok mindig azokra a közhivatalokra és intézményekre is, amelyekkel hivatali működésem alatt kapcsolatokat tartottam fenn, és ahol mindenkor a legnagyobb előzékenységgel segítségemre voltak, valahányszor a város érdekében eljártam.

Tisztelt Közgyűlés!

Igaz, tudom, hogy sok bírálat is elhangzott munkámat illetően a város közönsége részéről. Sajnos, az adottságok nem olyanok, hogy minden kívánságnak eleget tehessek, de eddig is, és a jövőben is úgy iparkodom, hogy lehetőleg a legtöbbet és legjobbat adhassak igaz szívvvel a hozzám fordulóknak. Ugyanakkor azonban szövé kell tennem azt a részvégtlenséget is, amelyet számtalanszor tapasztalnom kellett a közönség részéről. Szinte szabotálással egyenlő az a mód, ahogy egyesek a közigazgatási intézkedéseket egyenesen semmibe veszik. Éppen a lakosság saját érdekében a legnagyobb szeretettel kérem a város közönségét, hogy iparkodjon a rendelkezéseket betartva, visszatérni a termelőmunkához, és így legyen a segítségemre abban, hogy közelebb hozzám valamennyiünk számára a szebb és boldogabb jövőt.

Tisztelt Törvényhatósági Bizottság!

Az a munka, amelybe egy évvel ezelőtt bekapcsolódtunk, nem volt könnyű és nem volt csábító sem. A mi asztalunkon nem feküdtek kész tervek, és nem szállított számunkra senki még csak jóindulatot sem. Nagyon is egyedül tettük meg első lépéseinket. Komor és megrázó volt a keveseknek ez a nekigyürkőzése akkor, amikor mindenféle, köröskörül csak a pusztulás és csend kísértete járt. E pillanat emlékét nem szabad elűznünk magunkból. A kötelesség és helytállás belső parancsa szólalt meg akkor bennünk, mi pedig engedelmeskedtünk. Azóta is számtalanszor átjárt a tehetetlenség és a hiábavalóság nyomasztó érzése, de mindig elég volt e pillanatra gondolnom, hogy új erőt merítsek magamból. Most tehát, amikor újból felszedjük horgonyainkat, elvisszük magunkkal ez iránytűt, és hisszük, hogy utunk nem téved el, és elér oda, ahová a kötelesség hív bennünket.

Tisztelettel kérem jelentésem elfogadását.

Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés, gépelt tisztázat. MNL BKML XXI. 501. Baja város Törvényhatósági Bizottságának iratai sz. n./ Kig. 1946. 46. kgy. jkvi szám (35–46. o.)

A további dokumentumok és az apparátus rész,
a kötet második részében található!

Nyomdai munkálatok:

ADRIA-PRINT

6000 Kecskemét, Külső-Szegedi út 136.
Telefon: 76/482-190, 30/9559239
Email: adriaprint@gmail.com

Készült: 300 példányban, B5 formátumban

